ZÁRÓJELENTÉS
(2009. december 1.)

a 2006/18/176.02.01 számú Átmeneti Támogatás projekt keretén belül „Natura 2000 területek fenntartási tervének elkészítése és ehhez kapcsolódó szolgáltatások elvégzése” című projekthez

1/16. sz. melléklet

Tengelici-homokvidék (HUDD 20040) Natura 2000 terület fenntartási terve

Készítette az KvVM FI irányításával, a KvVM megbízásából a

VÁTI Magyar Regionális Fejlesztési és Urbanisztikai Nonprofit Korlátolt FelelősségűTársaság
1016 Budapest, Gellérthegy u. 30-32

Budapest, 2009.

A megbízó témafelelőse:	*Pallag Orsolya* *projektfelelős, vezető főtanácsos KvVM TSZÁT Nemzeti parki és tájvédelmi Főosztály, Tájvédelmi és Ökoturisztikai Osztály*
A megbízó projektasszisztense:	*Vozár Ágnes tanácsos KvVM TSZÁT Természetmegőrzési Főosztály*
Az érintett nemzeti park igazgatóságok kapcsolattartója::	*Parrag Tibor* *osztályvezető, DDNPI*
Vállalkozó képviselője:	*Göncz Annamária* *projektvezető helyettes VÁTI Kht.*
Vállalkozó szakmai témafelelőse:	*Dr. Podmaniczky László* *projektvezető, egyetemi docens SZIE KTI*
Vállalkozó projektasszisztense:	*Faragóné Huszár Szilvia* *területrendezési tervező, VÁTI Nonprofit Kft.*
Területi felelős szakértő:	*Dr. Horváth András* *biológus, MTA ÖBKI*
Területi szakértő:	*Dr. Lendvai Gábor* *biológus*
További szakértők, tervezők:	*Dr. Skutai Julianna* *agrárkörnyezet-gazdálkodási szakértő, SZIE KTI* *Marticsek József* *agrárkörnyezet-gazdálkodási szakértő, MME* *Dr. Pataki György* *kommunikációs vezető, SZIE KTI* *Kelemen Eszter* *kommunikációs szakértő, SZIE KTI* *Bodorkós Barbara* *kommunikációs szakértő, SZIE KTI* *Kalóczkai Ágnes* *kommunikációs szakértő, SZIE KTI* *Megyesi Boldizsár* *kommunikációs szakértő, SZIE KTI* *Schneller Krisztián* *területrendezési tervező, VÁTI NKft.* *Faragóné Huszár Szilvia* *területrendezési tervező,projektasszisztens VÁTI NKft.* *Dörömbözi Enikő* *tervezőgyakornok, VÁTI NKft.*

Budapest, 2009

TARTALOMJEGYZÉK

BEVEZETŐ 1
I. Natura 2000 fenntartási terv 3
1. A terület azonosító adatai 4
1. 1. Név 4
1. 2. Azonosító kód 4
1. 3. Kiterjedés 4
1. 4. A kijelölés alapjául szolgáló fajok és/vagy élőhelyek 5
1. 5. Érintett települések 5
1. 6. Jogi helyzet 5
1. 7. Tervezési és egyéb előírások 5
2. Veszélyeztető tényezők 6
3. Kezelési feladatok meghatározása 7
3. 1. Természetvédelmi célkitűzés, a terület rendeltetése 7
3. 2. Kezelési javaslatok 8
3. 2. 1. Egységes kezelési előírások 10
3. 2. 2. Kezelési egységekre vonatkozó kezelési javaslatok 11
3. 2. 2. Élőhely-rekonstrukció és élőhely-fejlesztés 58
3. 2. 4. Fajvédelmi intézkedések 58
3. 2. 5. Kutatás, monitorozás 58
3. 2. 5. 1. Faj szintű monitorozás 59
3. 2. 5. 2. Közösség szintű monitorozás 59
3. 2. 5. 3. Élőhely szintű monitorozás 60
3. 2. 5. 4. Területkezelések hatásainak monitorozása 60
3. 3. A kezelési javaslatok megvalósításának lehetséges eszközei a jogszabályok és a tulajdonviszonyok függvényében 61
3. 3. 1. Agrártámogatások 61
3. 3. 1. 1. Jelenlegi működő agrártámogatási rendszer 61
3. 3. 1. 2. Javasolt agrártámogatási rendszer 62
3. 3. 2. A javasolt Natura 2000 kifizetés integrálása egyéb támogatási programokkal 64
3. 4. A terv egyeztetési folyamatának dokumentációja 65
3. 4. 1. Felhasznált kommunikációs eszközök 65
3. 4. 2. A kommunikáció címzettjei 66
3. 4. 3. Egyeztetés hatósági és területi kezelő szervekkel 57
II. A Natura 2000 fenntartási terv készítését megalapozó dokumentáció 70
1. A tervezési terület alapállapot jellemzése 71
1. 1. Környezeti adottságok 71
1. 1. 1. Éghajlati adottságok 71
1. 1. 2. Vízrajzi adottságok 71
1. 1. 3. Geológiai, geomorfológiai adottságok 71
1. 1. 4. Talajtani adottságok 72
1. 1. 5. Tájhasználat-változás 73
1. 2. Természeti adottságok 77
1. 2. 1. A tervezési területen előforduló közösségi jelentőségű élőhelyek 77
1. 2. 2. A tervezési területen előforduló közösségi jelentőségű növényfajok 101
1. 2. 3. A tervezési területen előforduló közösségi jelentőségű állatfajok 103
1. 2. 4. A tervezési területen előforduló egyéb jelentős fajok 118

1. 3. Területhasználat 127
1. 3. 1. Művelési ág szerinti megoszlás 127
1.3.1.1. A terület jellemzése az ökotípusos földhasználati modellben 128
1. 3. 2. Tulajdoni viszonyok 134
1. 3. 3. Területhasználat és kezelés 134
1. 3. 3. 1. Mezőgazdaság 134
1. 3. 3. 2. Erdőgazdálkodás 135
1. 3. 3. 3. Vadgazdálkodás, halászat, horgászat 138
1. 3. 3. 4. Vízgazdálkodás 139
1. 3. 3. 5. Települési viszonyok, területfelhasználási konfliktusok 139

2. Felhasznált irodalom 140

III. Mellékletek 141

Térképek
1. sz. melléklet: A tervezési terület átnézeti légifotója 142
2. sz. melléklet: A tervezési terület átnézeti topográfiai térképe 143
3. sz. melléklet: A tervezési terület DTA-50 átnézeti térképe 144
4. sz. melléklet: A tervezési terület jogi oltalom alatt álló területei 145
5. sz. melléklet: A tervezési terület érintettsége az országos ökológia hálózatban 146
6. sz. melléklet: A tervezési terület kiemelten és fokozottan érzékeny felszín alatti vizei 147
7. sz. melléklet: A tervezési terület talajtérképe 148
8. sz. melléklet: A tervezési terület felszínborítási térképe 149
9. sz. melléklet: A tervezési terület szántóföldi művelési alkalmassága 150
10. sz. melléklet: A tervezési terület erdőtelepítési alkalmassága 151
11. sz. melléklet: A tervezési terület környezeti érzékenysége 152
12. sz. melléklet: A tervezési terület ökotípusos földhasználati rendszere 153
13. sz. melléklet: A tervezési terület kezelési szempontból jelentős növényfajai 154
14. sz. melléklet: A tervezési terület kezelési szempontból jelentős állatfajai 155
15. sz. melléklet: A tervezési terület Á-NÉR élőhelyeinek térképe 156
16. sz. melléklet: A tervezési terület NATURA 2000 élőhelyeinek térképe 157
17. sz. melléklet: A tervezési terület kezelési egységeinek térképe 158
18. sz. melléklet: A tervezési terület AKG célprogramja 159
19. sz. melléklet: A tervezési terület erdeinek jellemző adatai 160
20. sz. melléklet: Natura 2000 területek egységes kezelési előírásai 166
21. sz. melléklet: Alkamazott kommunikációs eszközök és eredmények 179
22. sz. melléklet: Az érintett települések településszerkezeti tervei 200
23. sz. melléklet: A fenntartási terv véleményezése 205

Ábrák, táblázatok 218

Digitális melléklet 219

IV. Natura 2000 fogalomtár 220

BEVEZETŐ

A Natura 2000 területek az európai, közösségi jelentőségű ritka és veszélyeztetett fajok illetve élőhelyeik hálózatát alkotják. Kijelölésük célja a közösségi szinten kiemelt fajok és élőhelyek kedvező természetvédelmi helyzetének megőrzése, fejlesztése, illetve helyreállítása. A védelem céljait az Európai Unió két irányelvében határozta meg, amelyekben egyben kötelezi is a tagországokat a Natura 2000 hálózat lehatárolására. Magyarországon 2004-re 512 db, összesen közel 20000 km^2 (2 millió ha) kiterjedésű Natura 2000 terület került kijelölésre. Ezzel hazánk a pannon biogeográfiai régió tagjaként jelentős mértékben járul hozzá Európa természeti értékeinek megőrzéséhez.
A hazai Natura 2000 területek kijelölését az európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területekről szóló 275/2004. (X.8.) sz. kormányrendelet határozza meg, a területek helyrajzi szám szintű kihirdetése pedig az európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területekkel érintett földrészletekről szóló 45/2006. (XII. 8.) sz KvVM rendeletben található.
Az irányelvek céljainak teljesítése érdekében a tagállamok a Natura 2000 területekre fenntartási terveket készítenek. Ezekben többek között rögzítik a természetvédelmi célkitűzéseket és a területhasználókkal *együtt* kialakított kezelési előírásokat javaslatok formájában. Ezek alapját képezhetik az egyes területeken igényelhető agrár-környezetgazdálkodási kifizetéseknek, amelyek az aktuális agrár-környezetgazdálkodási jogszabályokban jelennek meg. A fenntartási terv azonban földhasználati szabályokat nem állapít meg.
Hazánkban a fenntartási tervek készítése 2008-ban, jelen projekt keretében, uniós forrásból finanszírozott formában indult el. A tervezést végigkísérte egy új típusú, széles körű és nyílt kommunikáció, amely lehetőséget biztosított minden érintett számára a tervezésbe való bekapcsolódásra.
A fenntartási tervek kiemelt céljai a következők:

1. Az egyes Natura 2000 területek érintettjei – földtulajdonosok, gazdálkodók és egyéb területhasználók – megismerhessék azokat a természetvédelmi értékeket, szempontokat, amelyek a terület kijelölését szükségessé tették.
2. Az érintettekkel közösen olyan gazdálkodási előírások fogalmazódjanak meg, amelyek betartásával – egyfajta önkéntes feladatvállalás formájában – a területen gazdálkodók közreműködnek a természeti értékek megőrzésében és gyarapításában.
3. A területek részletes ismertetésével, a javasolt kezelési és földhasználati módok bemutatásával segítséget, iránymutatást nyújtson a gazdálkodóknak, valamint rajtuk kívül egyéb földhasználóknak, önkormányzatoknak, lehetséges beruházóknak, fejlesztőknek és a Natura 2000 területtel érintett lakosságnak.
4. A nyílt tervezési folyamatban a különböző érdekcsoportok álláspontja tükröződjön és párbeszéd alakuljon ki a területek jó kezelése érdekében és mindez tanulságul szolgáljon majd a további Natura 2000 területek fenntartási terveinek készítésekor.

.

A tervezés eredményeként elkészült 20 Natura 2000 terület (összesen 45000 ha) fenntartási terve és a terv megalapozó dokumentációja. A megalapozó dokumentáció a felhasználók széles körének információkat nyújt az élő és élettelen természeti értékekről, valamint összegzi és értékeli a jelenlegi területhasználatot. A terv tartalmazza azokat az agrártámogatási rendszerbe illeszthető, művelési ághoz köthető, illetve nem köthető kezelési előírásokat, melyeket a felhasználók tervek, pályázatok készítésekor, konkrét területkezelési tevékenységek megvalósí-

tása során fel tudnak használni, illetve amelyeket a hatósági szervek államigazgatási döntéseknél alkalmazni tudnak. A fenntartási terv az ideális területkezelések végrehajtását segítő támogatási rendszerek mikéntjére vonatkozóan is javaslatokat fogalmaz meg, amiket a különböző állami, uniós stb. támogatási rendszerek kialakítása, pályázati támogatások megítélése során tudnak figyelembe venni a döntéshozók. A terv mellett egy tájékoztató kiadvány is készült az érintett területhasználóknak, gazdálkodóknak, kezelő szervezeteknek. Szakmai anyagként kidolgozásra került a további fenntartási tervezést megalapozó tervezési és kommunikációs tapasztalatok összefoglalásával egy módszertani segédlet is.

Jelen dokumentáció a Natura 2000 terület fenntartási terv teljes – tervi és megalapozó anyag – egyeztetés utáni változata. A tervi anyagrész 2009. szeptemberében egyeztetési anyagként az országos és területi illetékességű érintett szervezeteknek, valamint gazdálkodóknak véleményezés céljából kiküldésre került. A tervek egyeztetése az európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területekről szóló 275/2004. (X.8.) Korm.rend szerint történt.

I. Natura 2000 fenntartási terv

1. A terület azonosító adatai

1.1. Név

Tengelici homokvidék kiemelt jelentőségű természetmegőrzési terület

1.2. Azonosító kód

HUDD20040

1.3. Kiterjedés

5518 ha[1]

1.4. A kijelölés alapjául szolgáló élőhelyek és/vagy fajok

Közösségi jelentőségű élőhelytípus	Natura 2000 kód
*Pannon homoki gyepek	6260
Kékperjés láprétek meszes, tőzeges vagy agyagbemo-sódásos talajokon (Molininon caeruleae)	6410
*Enyves éger (lnus glutinosa) és magas kőris (Fraxinus excelsior) Alkotta ligeterdők (Alno-Pqadion, Alnion incanae, Salicion albae)	91E0
*Euro-szibériai erdőssztyepp-tölgyesek tölgyfajokkal (Quercus spp.)	91I0

* kiemelt jelentőségű

.

Közösségi jelentőségű növényfaj

Homoki nőszirom (Iris humilis ssp. arenaria)	4098

A kijelölt Natura 2000 területek adatlapjai (Standard Data Form) alapján 2008

Közösségi jelentőségű állatfaj

Szarvasbogár (Lucanus cervus)	1083

A kijelölt Natura 2000 területek adatlapjai (Standard Data Form) alapján 2008

A jelölő élőhelyek és fajok a Natura 2000 területek adatlapjait (Standard Data Form 2008.) alapul véve a nemzetipark-igazgatóságok 2009. évi jelentése, valamint a fenntartási tervek készítését megalapozó 2009. évi botanikai/zoológiai felméréseknek a SDF adatbázistól eltérő, illetve azt módosító eredményei alapján kerülnek feltüntetésre. Ezek ismertetése és indoklása a megalapozó dokumentáció részét képezi. A tervi munkarészben szereplő fenntartási javaslatok az új felmérések eredményein alapulnak.

[1] (Standard Data Form 2008.) alapján. A vizsgálati elemzések egy része GRID formátumú adatokkal készült, a cellák kiterjedése 1 hektár volt. A térinformatika elemzések és statisztikák készítése kapcsán előfordulhatnak olyan típusú pixelhibák, mely a területek kis mértékű eltérését okozzák a megalapozó dokumentációban.

1.5. Érintett települések

Alsószentiván, Bikács, Cece, Györköny, Nemeskér, Paks, Vajta.

1.6. Jogi helyzet

A Tengelici-homokvidék (HUDD20040) jóváhagyott kiemelt jelentőségű természetmegőrzési terület. A terület egy része ex lege védett lápként országos természetvédelmi oltalom alatt áll, kezelési tervvel nem rendelkezik.

Egyéb védettségi kategóriák

Országos jelentőségű védett természeti terület: Dél-Mezőföldi Tájvédelmi Körzet (Törzskönyvi száma: 293/TK/99). A Tengelici-homokvidék ex lege védett lápterület (Bikács és Németkér).
Helyi jelentőségű védett természeti terület: Nincs
Országos Ökológiai Hálózat: A terület legnagyobb arányban magterületként (96%) azonosított. 4%-a Natura 2000 területnek nem tartozik az országos ökológiai hálózathoz.

Természetvédelmi kezelés szervei

Illetékes I. fokú természetvédelmi hatóság: Illetékes I. fokú természetvédelmi hatóság: Közép-dunántúli Környezetvédelmi, Természetvédelmi és Vízügyi Felügyelőség
Működési területében érintett nemzeti park igazgatóság: Duna-Dráva Nemzeti Park Igazgatóság

1.7. Tervezési és egyéb előírások

A) A tervezési területre vonatkozó tervek

- Bikács: 54/2006. számú határozattal elfogadott településszerkezeti terv, 5/2006. számú rendelettel elfogadott Helyi Építési Szabályzat és szabályozási terv
- Nemeskér: 6/2000 rendelettel elfogadott Helyi Építési Szabályzat
- Paks: 24/2003. módosította a 1/2008. számú rendelettel elfogadott Helyi Építési Szabályzat és szabályozási terv, 3/2003. módosította a 10/2008. számú határozattal elfogadott településszerkezeti terv
- Vajta: 10/2006. számú rendelettel elfogadott Helyi Építési Szabályzat és szabályozási terv, 63/2006. számú határozattal elfogadott településszerkezeti terv
- Országos Területrendezési Tervről szóló 2006. évi XXVI. törvény
- Fejér Megye 1/2009. (II. 13.) számú rendelettel jóváhagyott területrendezési terve
- Tolna megye területrendezési terve 1/2005 rendelettel elfogadva
- Érvényben lévő vadgazdálkodási tervek:
- III/3. Tolnai-hegyhát körzet vadgazdálkodási terve. Érvényesség: 2014-ig. (Készítését az Országos Vadgazdálkodási Adattár koordinálta.)
- Hunor Vadásztársaság (07-404111-1-4-1) vadgazdálkodási üzemterve. Érvényesség: 2017-ig. Kelt: 2007. október 15. Jóváhagyta: Fejér Megyei MGSzH, Földművelésügyi Igazgatóság, Vadászati és Halászati Osztály.

- Németkéri Vadásztársaság (17-450410-1-4-1) vadgazdálkodási üzemterve. Érvényesség: 2017-ig. Kelt: 2007. június 20. Jóváhagyta: Tolna Megyei MGSzH, Földművelésügyi Igazgatóság, Vadászati és Halászati Osztály.
- Gyulaj Zrt. Németkér Tulajdonosi Közösség (17-450610-1-3-4) vadgazdálkodási üzemterve. Érvényesség: 2017-ig. Kelt: 2007. március 19. Jóváhagyta: Tolna Megyei MGSzH, Földművelésügyi Igazgatóság, Vadászati és Halászati Osztály.
- Györköny-Pusztahencsei Vadásztársaság (17-451310-1-4-1) vadgazdálkodási üzemterve. Érvényesség: 2017-ig. Kelt: 2007. Jóváhagyta: Tolna Megyei MGSzH, Földművelésügyi Igazgatóság, Vadászati és Halászati Osztály.
- Új Barázda Vadásztársaság (17-452010-1-4-1) vadgazdálkodási üzemterve. Érvényesség: 2017-ig. Kelt: 2007. április 15. Jóváhagyta: Tolna Megyei MGSzH, Földművelésügyi Igazgatóság, Vadászati és Halászati Osztály.
- A vadászatra jogosultak adott vadászati évre szóló éves vadgazdálkodási tervei.

B) A tervezési területre vonatkozó előírásokat tartalmazó jogszabályok

- Az európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területekről szóló 275/2004. (X. 8.) Korm. rendelet
- Az európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területekkel érintett földrészletekről szóló 45/2006. (XII. 8.) KvVM rendelet
- A védett és a fokozottan védett növény- és állatfajokról, a fokozottan védett barlangok köréről, valamint az Európai Közösségben természetvédelmi szempontból jelentős növény- és állatfajok közzétételéről szóló 13/2001. (V. 9.) KöM rendelet
- Az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alapból nyújtott agrár-környezetgazdálkodási támogatások igénybevételének részletes feltételeiről szóló 61/2009. (V. 14.) FVM rendelet
- A természet védelméről szóló 1996. évi LIII. törvény
- A vad védelméről, a vadgazdálkodásról, valamint a vadászatról szóló 1996. évi LV. törvény
- Az erdőről, az erdő védelméről és az erdőgazdálkodásról szóló 2009.évi XXXVII.törvény
- A Nemzeti Vidékfejlesztési Terv alapján az Euróai Unió által társfinanszírozott mezőgazdaásgi területek erdősítéséhez nyújtott támogatás igénybevételének részletes szabályairól szóló 132/2004. (IX.11.) FVM rendelet
- Az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alapból az agrár-erdészeti rendszerek mezőgazdasági földterületeken történő első létrehozásához nyújtandó támgatás igénybevételének részletes szabályiaról szóló 46/2009.(IV.16.) FVM rendelet

2. Veszélyeztető tényezők

A terület legfontosabb aktuális veszélyeztető tényezői.

Kód	Veszélyeztető tényező	Pontos kifejtés
V13	Túlzottan magas vadállomány	Az eltartóképességet többszörösen túllépő vaddisznóállomány a talaj bolygatásával, dagonyázással, túrással (V16 – Vaddisznó túrás) az egyes élőhelyek alapvető jellegét megváltoztatja (pl. zsombékosok széttúrása), valamint segíti a gyomfajok terjedését és elszaporodását

Kód	Veszélyeztető tényező	Pontos kifejtés
I20	Invázív növényfaj terjedése	elsősorban az akác (I21), selyemkóró (I37), aranyvessző (I24), bálványfa (I26), kései meggy (I33) terjedése
F32	Fafajcsere idegen fajra	idős tölgyesek letermelése, helyükön akácosok telepítése
F55	Teljes talajelőkészítés	a teljes talajelőkészítés, a tuskózás és a prizmázás a talaj jelentős mértékű megbolygatását, sok esetben nagymértékű pusztulását okozza.
F16	Tarvágás	A tölgyes állományok tarvágása a közösségi jelentőségű fajok és élőhelyek nagymértékű károsodását, eltűnését okozhatja.
T21	Kiszáradás	
M32	Kaszálás elmaradása	A kékperjés rétek esetén a kaszálás több éven át tartó elmaradása az élőhely becserjésedéséhez vezethet, amely megváltoztathatja például az élőhelyek mikroklimatikus viszonyait, és az életközösségek faji összetételét.
T11	Cserjésedés	főleg az üde réteket, félszáraz és száraz sztyeppréteket, részben pedig a száraz homokpusztákat érinti
B04	Homok- és kavicskitermelés külszíni fejtéssel	egyes helyeken (pl. Vajta belterületének határában) lokálisan jellemző, de újabb homokbányák nyitásával is számolni lehet

A terület legfontosabb potenciális veszélyeztető tényezői.

Kód	Veszélyeztető tényező	Pontos kifejtés
M42	Túlzott legeltetés	félszáraz és száraz sztyepprétek, nyílt homokpuszták esetén esetén egyes helyeken számolni kell az esetleges túllegeltetéssel
F42	Motocross, quad	főleg teleülések közelében homokpusztákon (pl. németkéri Látó-hegy) várható

3. Kezelési feladatok meghatározása

3.1. Természetvédelmi célkitűzés, a terület rendeltetése

A természetes élőhelyek állapota az elmúlt 20 év során általában véve egyenetlenül romlott. A nedves és üde élőhelyek állapota sok esetben kritikus a gyomosodás következménye . Az erdők esetében az erdőművelés gyakorlata a legfőbb oka az állapot romlásának. A jelenlegi állapotokat tekintve elfogadhatatlanul magas a fenyvesek és akácosok aránya mind a védett terület egészére, mind pedig a faállománnyal borított területre vonatkozóan.

Általában véve az állapotromlás elsődleges oka nem a környezeti viszonyok megváltozásában keresendő, mint amire leginkább szokás hivatkozni (pl. talajvízszint csökkenése), hanem az elfogadhatatlan mértékben túltartott vadállományban, illetve az erdőgazdálkodási gyakorlatban. Az eltartóképességet legalább ötszörösen túllépő vaddisznó állomány a talaj bolygatásával, dagonyázásával, túrásával nem csak egyes élőhelyek alapvető jellegét változtatja meg (pl.

zsombékosok széttúrása), hanem a gyomfajok terjedésének és elszaporodásának is egyik fő okozója. Egyes magassásosok, láprétek és zsombéklápok 10-15 év alatti gyors becserjésedése szinte kizárólag a vaddisznók számlájára írható. Néhány kiemelten értékes élőhely – pl. a Hardi-ér menti láprétek és zsombékosok – ennek következtében jelentősen károsodtak, a ritka fajok állományai (*Trollius europaeus, Menyanthes trifoliata*) végveszélybe kerültek. A vaddisznók állandó zavarása miatt a láprétek túlnyomó része elgyomosodott, helyenként aranyvessző (*Solidago)* tenger alakult ki rajtuk, amely faj csak a bolygatott területeken képes megtelepedni. Ez néhány esetben itt is jól megfigyelhető.

A száraz gyepek sem mentesek a vaddisznók kártételétől. Így az Ökör-hegy gyepje az állandó és ismételt túrások miatt közepesen gyomosodott, és foltokban megjelent már a selyemkóró, ami korábban itt nem fordult elő.

Az erdők esetében a vaddisznók zavarása szintén a gyomok elszaporodásához és a természetes aljnövényzet megváltozásához vezet. Különösen kritikus a helyzet a vaddisznós kertben, ahol a néhány természetes erdőrész alja gyakorlatilag teljes mértékben feltúrt, átforgatott, szántóföldszerű.

A vadállomány mellett az élőhelyek leromlását, a gyomok terjedését és elszaporodását nagyban elősegíti a helytelen erdőtelepítési gyakorlat, amely gyakorlatilag szántóföldként művel egyes erdőrészeket, ugyanakkor a gyomok visszaszorítására semmiféle erőfeszítés nem történik. A friss vágásterületek, a teljes talajelőkészítés, tuskózás mind olyan tevékenységek, amelyek a talaj bolygatásán keresztül kedvező feltételeket teremt a veszedelmes gyomfajok megtelepedésének és elszaporodásának. Ezek a fajok az ilyen területekről, mint gócpontokból kiindulva az utak és nyiladékok mentén terjednek szét megállíthatatlanul. Ezt még tetézi a vadföldek elfogadhatatlan állapota, az etetők környéke, valamint az a gyakorlat, hogy a láprétek mélyebb részeibe itatógödröket ásnak, amivel egyrészt részben lecsapolják a területet, részben pedig a kitermelt földdel újabb lehetőséget teremtenek a gyomok szaporodásához.

3.2. Kezelési javaslatok

A fenntartási tervek rögzítik az adott Natura 2000 terület botanikai, zoológia értékeit, és élőhelyekre vonatkozó adatok alapján meghatározzák a természeti értékek fenntartása érdekében követendő, illetve javasolt gazdálkodási gyakorlatot. Ezeket a tervben "előírásoknak" nevezzük, és meghatározásuk – művelési ághoz kötötten – élőhelytípus (ÁNER) szinten történt.

A faj- vagy élőhelyvédelmi szempontból azonos kezelést igénylő területegységeket az egyszerűség kedvéért a terv ún. *kezelési egységként* határolja le, és jeleníti meg az 17.sz. térképmellékletben. A Natura 2000 területek egységes kódszámmal jelzett ún. „harmonizált" előírásai a 20. sz. mellékletben találhatók.

A kezelési egységekhez (élőhelyekhez/élőhelyegyüttesekhez) rendelt előírások a következők szerint csoportosíthatók:

1. Fenntartási előírások:
   - jogszabályokban rögzített, kötelező előírások,
   - Natura kompenzációs előírások (kötelező formában)
2. Fejlesztési előírások és javaslatok
   - működő támogatási rendszerekhez (AKG-EKV) kapcsolt, önkéntes formában

működő előírások

– élőhely rehabilitációs/fejlesztési javaslatok (önkéntes formában)

Az előírások hierarchiáját az alábbi ábra szemlélteti:

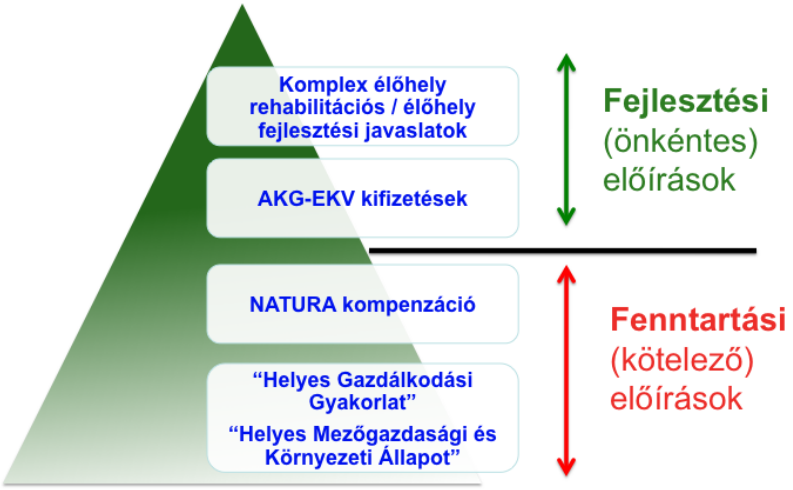

Fenntartási előírások

A fenntartási előírások betartása azért szükséges, mert ezek révén biztosítható a fajok, valamint az élőhelyek fennmaradása, a területek jelenlegi állapotának a megőrzése. Ezek

– részben jogszabályokban („Helyes Gazdálkodási Gyakorlat", „Helyes Mezőgazdasági és Környezeti Állapot" a 4/2004. (I.13.) FVM rendelet szerint) rögzítettek. E rendeletekben megfogalmazott előírások betartása Natura területeken akkor is kötelező, ha nem történik az adott területre területalapú támogatás igénybevétele. Az előírások betartásáért – az esetleges területalapú támogatáson felül – nem jár anyagi ellentételezés;

– részben a Natura 2000 területekre alkalmazott új előírások. Ezen előírások esetében a 1698/2005 EC rendelet 38§-a alapján kompenzációs kifizetésre jogosultak a Natura 2000 területen gazdálkodók a földhasználati korlátozásból eredő jövedelemkiesés mértékéig. Jelenleg a NATURA 2000 gyepterületek fenntartásának földhasználati szabályairól szóló 269/2007. (X. 18.) Korm. rendelet alapján történik gyepterületeken kompenzációs kifizetés (38 EUR/ha). Ezt a jövőben – a fenntartási tervek alapján – ki kell terjeszteni a szántó és vizes területekre, illetve módosítani (bővíteni) szükséges a gyepes területekre vonatkozó (a 269/2007. rendeletben megfogalmazott) előírásokat.

Fejlesztési előírások

A fejlesztési előírások a területek természeti értékeinek a növelésére irányulnak olyan gazdálkodási formák ösztönzése mellett, melyek a fajok populációjának növekedését, valamint az élőhelyek állapotának javulását célozzák meg. Ezek

– egyrészt olyan, az agrár-környezetgazdálkodási (AKG) és erdő-környezetgazdálkodási (EKV) logika mentén, önkéntes vállalás alapján és kifizetés ellenében megvalósítható *új előírások*, melyeket a területi sajátosságok figyelembe vételével fogalmaztunk meg. Ezek az előírások tehát részben a már működő AKG-EKV programok előírásait tartalmazzák, részben viszont új, kifejezetten a Natura területek fenntartása érdekében,

alapvetően a *gazdálkodási módok* meghatározása érdekében kialakított előírásokat jelentenek;

- másrészt komplex élőhely rehabilitációs/ élőhely fejlesztési javaslatok, melyek megvalósulása eredményeként a terület arculata jelentősen megváltozik, természeti értékessége nagymértékben nő. A célok eléréséhez beruházási, fejlesztési feladatok elvégzése szükséges, ezért ezek is csak önkéntes formában, megfelelő támogatási programok mellett valósulhatnak meg.

Az előírások és a támogatási rendszerek tervezett kapcsolatát az alábbi táblázatban foglaltuk össze:

Előírások	Támogatási forma
Fenntartási előírások	Önálló Natura 2000 kompenzáció formájában
Fejlesztési előírások	Agrár-környezetgazdálkodási, Erdő környezetvédelmi támogatásokkal integráltan
Komplex élőhely rehabilitációs, élőhely fejlesztési javaslatok	Erdősítésre vonatkozó, agrár-erdészeti, nem termelő beruházásokkal, KEOP támogatásokkal integráltan

Egyéb javaslatok

A Natura területek fenntartása érdekében megfogalmazott, a gazdálkodással összefüggő tevékenységeket meghatározó előírások hatásainak az értékelése érdekében *monitoring* rendszert kell működtetni. E rendszernek biztosítania kell az adatok gyűjtésével, tárolásával, feldolgozásával, elemzésével és megjelenítésével kapcsolatos igényeket úgy, hogy mindezek eredményeként a rendszer alkalmas legyen a Natura területek kialakításakor megfogalmazott célok megvalósulásának a kimutatására, lehetőleg számszerűsített és a területi hatást is megjelenítő formában.

A monitoring rendszer képezi az alapját azoknak a *kutatásoknak*, melyek természeti értékek megőrzését szolgáló előírások megerősítését, vagy újak kialakítását célozzák. Légcélszerűbb formája ennek az, amikor a konkrét területhasználó (gazdálkodó) bevonásával, a közös érdekek konszenzusán alapuló kutatási program keretében történik a kutatási programnak nemcsak a megtervezése, hanem annak kivitelezése is.

3.2.1 Egységes kezelési előírások

Először minden egyes művelési ág esetében meghatározásra került az összes olyan fenntartási előírás és fejlesztési javaslat, amelyek valamennyi érintett - az adott művelési ághoz tartozó - kezelési egységen betartandóak, illetve javasoltak. Ezt követően a kezelési egységeknél már csak azok az előírások jelennek meg, amelyek a művelési ágankénti egységes előírásokon felül kimondottan csak az adott élőhelytípushoz kötődnek.

A. Szántóföldi hasznosítás esetén

Érintett kezelési egységek: KE_1, KE_2, KE_3

Szántóföldekre vonatkozó egységes fenntartási előírások

Kód	Megnevezés
SZ04	A betakarítást követően tarlóhántás, illetve tarlóápolás kötelező.
SZ09	A növénytermesztéssel kapcsolatos technológiai munkálatok során bármilyen depóniát csak szántókon lehet létrehozni, és ott legfeljebb 2 hónapig lehet tárolni.
SZ40	Fás szárú energetikai ültetvény, energiafű, kínai nád, ola

Szántóföldekre vonatkozó egységes fejlesztési javaslatok

-

3.2.2. Kezelési egységekre vonatkozó kezelési javaslatok

Kiemelt kezelési és fenntartási javaslatok:

- Az erdőgazdálkodás gyakorlatának gyökeres megváltoztatása:
  - a tájidegen fafajok telepítése tilos,
  - tilos a tarvágás,
  - tilos a teljes talajelőkészítés,
  - tilos a tuskózás és prizmázás,
  - fásszárú gyomok (*Ailanthus altissima, Prunus serotina*) irtása kötelező,
  - a lágyszárú özöngyomok állományai visszaszorítandók,
  - a fenyvesek és akácosok számottevő részét vissza kell alakítani az eredeti élőhelytípussá, ami részben száraz homoki gyepeket, részben pedig homoki tölgyeseket jelent,
  - a fennmaradó akác és fenyő állományok további részén fafaj cserével kell a fafajarányt javítani.
- A vadállomány drasztikus csökkentése, ehhez kapcsolódva:
  - a vadak etetésének és itatásának megszüntetése,
  - itatógödrök megszüntetése, helyükön az egykori élőhelyek rekonstrukciója,
  - a vaddisznóskert megszüntetése, kerítések eltávolítása.
- A már elpusztult vagy végveszélybe került élőhelyek rekonstrukciójának megkezdése.
- A művelt területeken a gyomok kontrollálása.

A fenyvesek és az akácosok számottevő részének eredeti élőhely típussá való visszaállítása (helyükön száraz homoki gyepek, illetve homoki tölgyesek rekonstrukciója) eredményeképp az élőhely típusok mennyiségi viszonyai a kívánt irányba változnának, és nagyban elősegítenék a természetvédelmi célok megvalósítását is. A fennmaradó akác és fenyő állományokban a fafajcserét lehetővé teszi az a tény, hogy igen sok jelenlegi akác és fenyő állományban a cser és a kocsányos tölgy is természetesen újul, gyakran már nagyobb méretű fák is előfordulnak bennük. Ezekben az állományokban a megfelelő termőhely kímélő eljárásokkal lehetőség van a viszonylag gyors és sikeres fafaj-cserére.

KE1 kezelési egység(szántóval szomszédos vizes élőhelyek védelme)

(1) Érintett élőhelyek

1. –[2] / T6 Kistáblás mozaikok[3]

(2) Gazdálkodási jellegű kezelési, fenntartási javaslatok
Fenntartási előírások[4]

Kód	Megnevezés
GY111	Az inváziós és termőhely idegen fajok megtelepedését és terjedését meg kell akadályozni, állományuk visszaszorításáról mechanikus védekezéssel vagy speciális növényvédő szer kijuttatásával kell gondoskodni, ezen a technológián túl egyéb vegyszerhasználat tilos.

Fejlesztési javaslatok[3]

Kód	Megnevezés
SZ10	Szántóföldön trágyaszarvas kialakítása tilos.
SZ12	A parcella szélein legalább 6 m széles növényvédő szer mentes táblaszegélyt kell hagyni, ahol szükség esetén mechanikai gyomirtást kell végezni.
SZ34	Tápanyag-utánpótlást csak szerves trágyával lehet végezni.

(3) A kezelési, fenntartási javaslatok indoklása
A vadföldek a gyorsanterjedő özöngyomok (*Asclepias syriaca, Solidago gigantea, Ambrosia artemisiifolia* stb.) egyik fő forrásai, ezért rendszeres gyomtalanításuk vagy megszüntetésük indokolt.Az értékes vizes és üde élőhelyekkel szomszédos szántókon a műtrágyázás kerülendő. Ezek szegélyében legalább 6 méter széles növényvédőszer mentes táblaszegélyt kell hagyni.

(4) Élőhelyrekonstrukciós és élőhelyfejlesztési javaslatok
Növényvédő szer mentes táblaszegély kialakítása.

(5) Egyéb/lokális kezelési, fenntartási javaslatok
Nincs.

(6) Erdőtelepítésre vonatkozó tiltás vagy javaslat
Csak termőhelynek megfelelő őshonos fafajjal, mint fő fafajjal, nem tájidegen elegyfajokkal együtt.

(7) Agrár-erdészeti rendszerek kialakítására vonatkozó tiltás vagy javaslat
Csak termőhelynek megfelelő őshonos fafajjal, mint fő fafajjal, nem tájidegen elegyfajokkal együtt.

KE2-3 kezelési egység(vadföld megszüntetése, a terület gyepesítése)

(1) Érintett élőhelyek
1. –/ T6 Kistáblás mozaikok

[2] Natura 2000 (közösségi jelentőségű) élőhely kódja és neve
[3] Á-NÉR élőhely kódja és neve
[4] A kezelési előírások kódszámos listája a 3. sz. mellékletben található

(2) Gazdálkodási jellegű kezelési, fenntartási javaslatok

Fenntartási előírások

Kód	Megnevezés
SZ04	A betakarítást követően tarlóhántás, illetve tarlóápolás kötelező.
SZ09	A növénytermesztéssel kapcsolatos technológiai munkálatok során bármilyen depóniát csak szántókon lehet létrehozni, és ott legfeljebb 2 hónapig lehet tárolni.
SZ10	Szántóföldön trágyaszarvas kialakítása tilos.
SZ12	A parcella szélein legalább 6 m széles növényvédő szer mentes táblaszegélyt kell hagyni, ahol szükség esetén mechanikai gyomirtást kell végezni.
SZ16	Kizárólag környezetkímélő besorolású növényvédő szerek alkalmazása engedélyezett.
SZ17	Kártevők elleni védekezés kizárólag szelektív szerekkel lehetséges.
SZ18	Légi kivitelezésű növényvédelem és tápanyag-utánpótlás tilos.
SZ34	Tápanyag-utánpótlást csak szerves trágyával lehet végezni.

Fejlesztési javaslatok

Kód	Megnevezés
SZ48	Szántó füves élőhellyé alakítása gyeptelepítéssel.
SZ57	Magvetéshez kizárólag a közeli természetes rétekről aratott magkeveréket, illetve kaszálékot szabad felhasználni.
SZ58	Magvetést nyár végén vagy ősszel kell elvégezni.
GY59	A gyepen legeléskizárt terület kialakítása szükséges, ami nem haladja meg a parcella 20%-át.
GY60	A gyepen legeléskizárt terület kialakítása szükséges, ami nem haladja meg a parcella 30%-át.
GY61	A gyepen legeléskizárt terület kialakítása szükséges, ami nem haladja meg a parcella 30%-át.
SZ62	A vetést követő egy vagy két évben júliusi tisztító kaszálást kell végezni a nedves szántó gyomfajainak visszaszorítására.
SZ63	A telepítést követő második évtől évi kétszeri kaszálás (május-júniusban, illetve augusztus-szeptemberben), valamint a kaszálást követő sarjúlegeltetés szükséges az aranyvessző és a nád visszaszorítására, valamint a cserjésedés megakadályozására.
SZ111	A parcella szélein legalább 3 m széles növényvédőszer mentes táblaszegélyt kell hagyni, ahol szükség esetén mechanikai gyomirtást kell végezni.

vagy

Kód	Megnevezés
SZ49	Szántó füves élőhellyé alakítása spontán felhagyással.
SZ59	Telepítés előtt műtrágya és bárminemű szerves trágya kijuttatása tilos.

SZ61	A telepítést követő évtől legalább évi egyszeri kaszálás, illetve kíméletes, pásztoroló legeltetés szükséges.
SZ64	Természetbarát gyepesítés, termőhelytől függően üde rét vagy száraz gyep kialakulásának elősegítése. Tájidegen magkeverék használata tilos, csak a termőhelyre jellemző őshonos fajok vethetők.
GY20	Kizárólag kaszálással történő hasznosítás.
GY78	A gyepet évente legalább kétszer kell kaszálni.
GY111	Az inváziós és termőhely idegen fajok megtelepedését és terjedését meg kell akadályozni, állományuk visszaszorításáról mechanikus védekezéssel vagy speciális növényvédő szer kijuttatásával kell gondoskodni, ezen a technológián túl egyéb vegyszerhasználat tilos.

(3) A kezelési, fenntartási javaslatok indoklása
A vadföldek a veszedelmesen terjedő özöngyomok (*Asclepias syriaca, Solidago gigantea, Ambrosia artemisiifolia* stb.) egyik fő forrásai, ezért rendszeres gyomtalanításuk vagy megszüntetésük indokolt.Az értékes vizes és üde élőhelyekkel szomszédos szántókon a műtrágyázás kerülendő. Ezek szegélyében legalább 6 méter széles növényvédőszer mentes táblaszegélyt kell hagyni.Bár vadgazdálkodási szempontból a vadföldek létesítése egykor indokolt volt, mára a vadállomány kóros mértékű túlszaporodása miatt minden indokoltságát elvesztette, ezért megszüntetésük kívánatos.

(4) Élőhelyrekonstrukciós és élőhelyfejlesztési javaslatok
A cél a termőhelynek megfelelő üde rét, egykori láprét,vagy száraz gyep rekonstrukciója természetbarát gyepesítéssel. Erre javasolt módszer és területkezelés: Mivel megfelelő magkeverék nincs forgalomban, ezért a legjobb, ha a természetes élőhelyekről aratott fűmagokat vetjük el, illetve a lekaszált szénát terítjük a gyepesítendő terültre. A jó állapotú kékperjés lápréteket rendszerint nyár végén kaszálják, ezért ezek lehetséges telepítési módszere a szeptemberben kaszált széna elterítése az előzetesen boronált telepítendő területen. A kaszálást a kékperje termésérésához kell igazítani. Ekkor a kaszálék a domináns fűfaj, a kékperje mellett több jellemző lápréti kétszikű faj magvait tartalmazza. Az első évben a domináns fajok magjait veszszük, a második évtől kezdve a megegyező típusú élőhelyfoltokról származó kaszálékkal juttassuk a kísérő fajokat a gyepbe. Szárazabb vagy enyhén szikesedő állományokba a nádképű csenkesz és a fehér tippan is vethető. A vetést követő egy vagy két évben kívánatos a júliusi tisztító kaszálás végzése a nedves szántó gyomfajainak (pl. a mezei aszat) visszaszorítására. Legjobb, ha a kaszálást júniustól szeptemberig elnyújtva mozaikosan végzik, évente változó helyszínen. A természetes állapot fenntartásához is szükséges a rendszeres kaszálás. Ez megakadályozza az aranyvessző, a nád terjedését, valamint a szárazabb állományok cserjésedését.

(5) Egyéb/lokális kezelési, fenntartási javaslatok
Nincs javaslat.

(6) Erdőtelepítésre vonatkozó tiltás vagy javaslat
Csak termőhelynek megfelelő őshonos fafajjal, mint fő fafajjal, nem tájidegen elegyfajokkal együtt.

(7) Agrár-erdészeti rendszerek kialakítására vonatkozó tiltás vagy javaslat
Csak termőhelynek megfelelő őshonos fafajjal, mint fő fafajjal, nem tájidegen elegyfajokkal együtt.

KE4 kezelési egység(szántó gyommentesen tartása)

(1) Érintett élőhelyek
1. – / T2 Évelő, nagyüzemi szántóföldi kultúrák

(2) Gazdálkodási jellegű kezelési, fenntartási javaslatok:
Fenntartási előírások

Kód	Megnevezés
GY111	Az inváziós és termőhely idegen fajok megtelepedését és terjedését meg kell akadályozni, állományuk visszaszorításáról mechanikus védekezéssel vagy speciális növényvédő szer kijuttatásával kell gondoskodni, ezen a technológián túl egyéb vegyszerhasználat tilos.
SZ04	A betakarítást követően tarlóhántás, illetve tarlóápolás kötelező.
SZ34	Tápanyag-utánpótlást csak szerves trágyával lehet végezni.

Fejlesztési javaslatok
Nincs

(3) A kezelési, fenntartási javaslatok indoklása
Elsősorban, mint a bolygatott helyek általában, a gyomfajok szétterjedésének lehetséges centrumai, de helyenként a beszántás veszélye miatt is kontrol alatt tartandó területek.

(4) Élőhelyrekonstrukciós és élőhelyfejlesztési javaslatok
Nincs javaslat.

(5) Egyéb/lokális kezelési, fenntartási javaslatok
Nincs javaslat.

(6) Erdőtelepítésre vonatkozó tiltás vagy javaslatok
Csak termőhelynek megfelelő őshonos fafajjal, mint fő fafajjal, nem tájidegen elegyfajokkal együtt.

(7) Agrár-erdészeti rendszerek kialakítására vonatkozó tiltás vagy javaslatok
Csak termőhelynek megfelelő őshonos fafajjal, mint fő fafajjal, nem tájidegen elegyfajokkal együtt.

KE5 kezelési egység(zsombékláp és magassásrét védelme)

(1) Érintett élőhelyek
1. **7230 Mészkedvelő (meszes talajú) üde láp- és sásrétek** / B4 Lápi zsombékosok
2. – / B5 Nem zsombékoló magassásrétek

(2) Gazdálkodási jellegű kezelési, fenntartási javaslatok

Fenntartási előírások

Kód	Megnevezés
GY01	Felülvetés nem megengedett.
GY02	Vegyszeres gyomirtás nem megengedett.
GY03	Műtrágyázás nem megengedett.
GY06	A belvíz gyepterületről történő elvezetése és a gyepterület öntözése tilos.
GY07	Szerves trágyázás nem megengedett.
GY14	Felázott talajon mindennemű munkavégzés tilos.
GY16	A gazdálkodási tevékenység során a gyepfelszín maradandó károsodása tilos.
GY21	Legeltetés és kaszálás tilos, a területet kezeletlenül kell fenntartani.

Fejlesztési javaslatok

Kód	Megnevezés
GY26	Inváziós fásszárúak mechanikus irtása kötelező.
GY29	Cserjeirtás csak szeptember 1. és február 28. közötti időszakban lehetséges.
GY31	A cserjeirtás megkezdésének időpontját legalább 5 nappal korábban írásban a működési terület szerint érintett NPI-nak be kell jelenteni, valamint a meghagyásra szánt cserjéket cserjefoltokat a működési terület szerint érintett NPI-gal egyeztetni kell.
GY111	Az inváziós és termőhely idegen fajok megtelepedését és terjedését meg kell akadályozni, állományuk visszaszorításáról mechanikus védekezéssel vagy speciális növényvédő szer kijuttatásával kell gondoskodni, ezen a technológián túl egyéb vegyszerhasználat tilos.

(3) A kezelési, fenntartási javaslatok indoklása
Legfontosabb teendő a vadállomány kizárása, az élőhely megőrzése érdekében. A természetes vízdinamika visszaállítása. Az állományok környékén létesített itatógödröket meg kell szüntetni.Az eutrofizáció csökkentése a környező szántók és vadföldek műtrágyázásának megtiltásával.

(4) Élőhelyrekonstrukciós és élőhelyfejlesztési javaslatok
Az erősen befüzesedett élőhelyfoltok rekonstrukciója a füzek eltávolítása miatt szükséges.Ha özöngyomok kezdenek el terjedni, azok visszaszorítására alkalmas lehet a kaszálás, vagy a víz visszatartása. Hosszú (1/2-1 év) és magas (30-60 cm) vízborítás eredményeképpen az inváziós fajok erősen károsodnak, míg az élőhelyre jellemző fajok csak kissé szorulnak vissza.

(5) Egyéb/lokális kezelési, fenntartási javaslatok
A vadállomány (vaddisznók) kizárása a területről. A vaditatógödrök megszüntetése (az állomány környékén is). A természetes vízháztartás helyreállítása. A levezető árkok, csatornák tisztítását, kotrását csak természetvédelmi szempontból indokolt esetben, a nemzetipark-igazgatósággal egyeztetve szabad elvégezni.

(6) Erdőtelepítésre vonatkozó tiltás vagy javaslat
Tilos az erdőtelepítés.

(7) Agrár-erdészeti rendszerek kialakítására vonatkozó tiltás vagy javaslat
Agrár-erdészeti rendszerek kialakítása tilos.

KE6 kezelési egység(zsombékláp rekonstrukciója)

(1) Érintett élőhelyek
1. **7230 Mészkedvelő (meszes talajú) üde láp- és sásrétek** / B4 Lápi zsombékosok
2. **91E0* Enyves éger (Alnus glutinosa) és magas kőris (Fraxinus exclesior) alkotta liget-erdők (Alno-Padion, Alnion incanae, Salicion albae)** / J1a Fűzlápok, lápcserjések

(2) Gazdálkodási jellegű kezelési, fenntartási javaslatok
Fenntartási előírások

Kód	Megnevezés
GY01	Felülvetés nem megengedett.
GY02	Vegyszeres gyomirtás nem megengedett.
GY03	Műtrágyázás nem megengedett.
GY06	A belvíz gyepterületről történő elvezetése és a gyepterület öntözése tilos.
GY07	Szerves trágyázás nem megengedett.
GY14	Felázott talajon mindennemű munkavégzés tilos.
GY16	A gazdálkodási tevékenység során a gyepfelszín maradandó károsodása tilos.
GY21	Legeltetés és kaszálás tilos, a területet kezeletlenül kell fenntartani.

Fejlesztési javaslatok

Kód	Megnevezés
GY26	Inváziós fásszárúak mechanikus irtása kötelező.
GY28	A gyepek cserjésedését meg kell akadályozni, azonban a szórtan jelentkező őshonos cserjék megőrzésére törekedni kell.
GY29	Cserjeirtás csak szeptember 1. és február 28. közötti időszakban lehetséges.
GY30	A természetes gyepekben szórtan jelentkező őshonos méretes fák (30 cm törzsátmérő felett) és a vadgyümölcsök (törzsátmérő megjelölése nélkül) megőrzése kötelező.
GY31	A cserjeirtás megkezdésének időpontját legalább 5 nappal korábban írásban a működési terület szerint érintett NPI-nak be kell jelenteni, valamint a meghagyásra szánt cserjéket cserjefoltokat a működési terület szerint érintett NPI-gal egyeztetni kell.
GY32	A cserjeirtás megkezdésének időpontját legalább 5 nappal korábban írásban a működési terület szerint érintett NPI-nak be kell jelenteni, valamint a meghagyásra szánt cserjéket cserjefoltokat a működési terület szerint érintett NPI-gal egyeztetni kell.
GY111	Az inváziós és termőhely idegen fajok megtelepedését és terjedését meg kell akadályozni, állományuk visszaszorításáról mechanikus védekezéssel vagy speciális növényvédő szer kijuttatásával kell gondoskodni, ezen a technológián túl egyéb vegyszerhasználat tilos.

(3) A kezelési, fenntartási javaslatok indoklása
Legfontosabb teendő a vadállomány kizárása. A természetes vízdinamika visszaállítása. Az állományok környékén létesített itatógödröket meg kell szüntetni. Az eutrofizáció csökkentése a környező szántók és vadföldek műtrágyázásának megtiltásával.

(4) Élőhelyrekonstrukciós és élőhelyfejlesztési javaslatok
Cél az, hogy azokban az elfüzesedett állományfoltokban, ahol még lehetőség van a zsombéklápa regenerálódására (megmaradtak a zsombékok), akkor azok fennmaradjanak.

(5) Egyéb/lokális kezelési, fenntartási javaslatok
A vadállomány (vaddisznók) kizárása a területről. A vaditatógödrök megszüntetése (az állomány környékén is). A természetes vízháztartás helyreállítása. A levezető árkok, csatornák tisztítását, kotrását csak természetvédelmi szempontból indokolt esetben, a nemzetiparkigazgatósággal egyeztetve szabad elvégezni. Ha a füzesben egy egykori zsombéklápfolt még regenerálódásra képes, akkor a zsombéklápról a másodlagosan elterjedt cserjék (füzek) irtása egyedenként, az érintett élőhely nagyfokú védelme mellett; a kiirtott cserjék a területről eltávolítandók.

(6) Erdőtelepítésre vonatkozó tiltás vagy javaslat
Tlos az erdőtelepítés.

(7) Agrár-erdészeti rendszerek kialakítására vonatkozó tiltás vagy javaslat
Agrár-erdészeti rendszerek kialakítása tilos.

KE7 kezelési egység(mocsarak fenntartása)

(1) Érintett élőhelyek
1. – / B1a Nem tőzegképző nádasok, gyékényesek és tavikákások
2. – / BA Csatornák, szabályozott patakok, mesterséges tavak parti zónájában és közvetlen partközeli víztestében kialakult fragmentális mocsarak és kisebb hínarasok
3. – / OA, Jellegtelen fátlan vizes élőhelyek
4. – / U9 Állóvizek

(2) Gazdálkodási jellegű kezelési, fenntartási javaslatok

Fenntartási előírások

Kód	Megnevezés
GY01	Felülvetés nem megengedett.
GY02	Vegyszeres gyomirtás nem megengedett.
GY03	Műtrágyázás nem megengedett.
GY06	A belvíz gyepterületről történő elvezetése és a gyepterület öntözése tilos.
GY07	Szerves trágyázás nem megengedett.
GY14	Felázott talajon mindennemű munkavégzés tilos.
GY16	A gazdálkodási tevékenység során a gyepfelszín maradandó károsodása tilos.
GY21	Legeltetés és kaszálás tilos, a területet kezeletlenül kell fenntartani.

GY111	Az inváziós és termőhely idegen fajok megtelepedését és terjedését meg kell akadályozni, állományuk visszaszorításáról mechanikus védekezéssel vagy speciális növényvédő szer kijuttatásával kell gondoskodni, ezen a technológián túl egyéb vegyszerhasználat tilos.
V11	A vízi növényzet irtása nem engedélyezhető.
V12	Tókaszálás tilos.
V15	Nyílt vízfelületek kotrása nem engedélyezhető.
V35	Vízborítás és szint fenntartása, a területen mindennemű vízelvezetés tilos.

Fejlesztési javaslatok

(3) A kezelési, fenntartási javaslatok indoklása
Az eutrofizáció csökkentése a környező szántók és vadföldek műtrágyázásának megtiltásával.Az árkok, csatornák tisztítást csak természetvédelmi szempontból indokolt esetben szabad elvégezni.A vízháztartás javításával a kiszáradás időtartama esetleg csökkenthető lenne, azonban enélkül is az élőhelyek – még az OA is, jellegtelensége ellenére – természetesnek tekinhető.Az állóvizek esetén a vízminőség jó szinten tartása, az eutrofizáció megakadályozása elsődleges cél.

(4) Élőhelyrekonstrukciós és élőhelyfejlesztési javaslatok
Nincsen javaslat.

(5) Egyéb/lokális kezelési, fenntartási javaslatok
A vadállomány (vaddisznók) kizárása a területről. A vaditatógödrök megszüntetése (az állomány környékén is). A természetes vízháztartás helyreállítása. A levezető árkok, csatornák tisztítását, kotrását csak természetvédelmi szempontból indokolt esetben, a nemzetiparkigazgatósággal egyeztetve szabad elvégezni. Ha a füzesben egy egykori zsombéklápfolt még regenerálódásra képes, akkor a zsombéklápról a másodlagosan elterjedt cserjék (füzek) irtása egyedenként, az érintett élőhely nagyfokú védelme mellett; a kiirtott cserjék a területről eltávolítandók.

(6) Erdőtelepítésre vonatkozó tiltás vagy javaslat
Tilos az erdőtelepítés.

(7) Agrár-erdészeti rendszerek kialakítására vonatkozó tiltás vagy javaslat
Agrár-erdészeti rendszerek kialakítása tilos.

KE8 kezelési egység(láprétek fenntartása)

(1) Érintett élőhelyek
1.**6410, Kékperjés láprétek meszes , tőzeges vagy agyagbemosódásos talajokon (Molinion caeruleae)** / D2 Kékperjés rétek

(2) Gazdálkodási jellegű kezelési, fenntartási javaslatok

Fenntartási előírások

Kód	Megnevezés
GY01	Felülvetés nem megengedett.
GY02	Vegyszeres gyomirtás nem megengedett.
GY03	Műtrágyázás nem megengedett.
GY06	A belvíz gyepterületről történő elvezetése és a gyepterület öntözése tilos.
GY07	Szerves trágyázás nem megengedett.
GY09	Fogasolás nem megengedett.
GY10	Tárcsázás nem megengedett.
GY11	Hengerezés nem megengedett.
GY12	Gyepszellőztetés nem megengedett.
GY13	Kiszántás nem megengedett.
GY14	Felázott talajon mindennemű munkavégzés tilos.
GY20	Kizárólag kaszálással történő hasznosítás.
GY26	Inváziós fásszárúak mechanikus irtása kötelező.
GY28	A gyepek cserjésedését meg kell akadályozni, azonban a szórtan jelentkező őshonos cserjék megőrzésére törekedni kell.
GY30	A természetes gyepekben szórtan jelentkező őshonos méretes fák (30 cm törzsátmérő felett) és a vadgyümölcsök (törzsátmérő megjelölése nélkül) megőrzése kötelező.
GY32	A cserjeirtás megkezdésének időpontját legalább 5 nappal korábban írásban a működési terület szerint érintett NPI-nak be kell jelenteni, valamint a meghagyásra szánt cserjéket cserjefoltokat a működési terület szerint érintett NPI-gal egyeztetni kell.

Fejlesztési javaslatok

Kód	Megnevezés
GY27	Nem speciális növényvédő szer kijuttatása esetén inváziós fásszárúak vegyszeres irtása, a területileg illetékes KÖTEVIFE engedélye alapján lehetséges.
GY29	Cserjeirtás csak szeptember 1. és február 28. közötti időszakban lehetséges.
GY31	A cserjeirtás megkezdésének időpontját legalább 5 nappal korábban írásban a működési terület szerint érintett NPI-nak be kell jelenteni, valamint a meghagyásra szánt cserjéket cserjefoltokat a működési terület szerint érintett NPI-gal egyeztetni kell.
GY69	Kaszálás június 15. után lehetséges.
GY76	Évente az időjárási viszonyoknak és a gyep állapotának megfelelő kaszálási terv készítése kötelező, egyeztetése a területért felelős, a természetvédelmi-ökológiai és a gazdálkodási szempontokat egyaránt figyelembe vevő, a működési terület szerint érintett NPI-vel, valamint az így egyeztetett kaszálási terv végrehajtása.
GY80	Természetkímélő kaszálási módszert kell alkalmazni: a kaszálást a kaszálandó terület középpontjából indulva vagy a táblaszél mellől az ott élő állatok zárványterületre szorítása nélkül kell elvégezni.

GY83	Szénát a kaszálást követően 1 hónapon belül le kell hordani a területről.
GY88	A gyepterület kaszálása, szárzúzása esetén min. 10 cm-es fűtarló biztosítása.
GY90	10-15% kaszálatlan terület meghagyása parcellánként.
GY103	Az inváziós gyomok virágzásban történő kaszálása kötelező.
GY105	A lekaszált inváziós növényeket a területről el kell távolítani a kaszálást követő 30 napon belül.
GY111	Az inváziós és termőhely idegen fajok megtelepedését és terjedését meg kell akadályozni, állományuk visszaszorításáról mechanikus védekezéssel vagy speciális növényvédő szer kijuttatásával kell gondoskodni, ezen a technológián túl egyéb vegyszerhasználat tilos.

(3) A kezelési, fenntartási javaslatok indoklása
A már részlegesen becserjésedett állományok visszaalakítása cserjeirtással és rendszeres – de nem túl gyakori – kaszálással megoldható. A kaszálást érdemes júniustól szeptemberig elnyújtva (elsősorban május vége és június eleje, illetve augusztus-szeptember) mozaikosan végezni, évente változó helyszíneken. Az itatógödröket meg kell szüntetni, helyükön az egykori élőhely regenerálódását elő kell segíteni, a gyomokat rendszeresen le kell kaszálni. Az inváziós cserjék (*Prunus serotina*) kiirtása különösen fontos feladat.Legeltetése kerülendő.

(4) Élőhelyrekonstrukciós és élőhelyfejlesztési javaslatok
A terület egy részét (10-20%-át) érintetlenül kell hagyni évenként eltérő helyeken. Kaszáláskor magas (7-8 cm-nél magasabb) tarlót kell hagyni, ami segíti a gyep mielőbbi regenerációját, megőrzi a füvek zsombékjait. Az inváziós növények (selyemkóró, aranyvessző) terjedését kaszálással és/vagy szárzúzózással kell megakadályozni, de egyes esetekben vegyszeres kezelés is szóba jöhet. Ez megakadályozza az *aranyvessző*, a *nád* terjedését, valamint a cserjésedést.

(5) Egyéb/lokális kezelési, fenntartási javaslatok
A vadállomány (vaddisznók) kizárása a területről. A vaditatógödrök megszüntetése (az állomány környékén is). A természetes vízháztartás helyreállítása. A levezető árkok, csatornák tisztítását, kotrását csak természetvédelmi szempontból indokolt esetben, a nemzetipark-igazgatósággal egyeztetve szabad elvégezni. A láprét jelentős becserjésedettsége esetén cserjeirtás, megkímélve a lápétet és a talajt; a kivágott cserjéket a területről el kell vinni; a területen néhány cserjét vagy cserjefoltot (pl. nyíres foltot) meg kell hagyni (a lápréttel mozaikos fűz- és nyírláp foltokat nem szabad felszámolni). A kiirtott cserjék a területről eltávolítandók.

(6) Erdőtelepítésre vonatkozó tiltás vagy javaslat
Tilos az erdőtelepítés.

(7) Agrár-erdészeti rendszerek kialakítására vonatkozó tiltás vagy javaslat
Agrár-erdészeti rendszerek kialakítása tilos.

KE9 kezelési egység(üde rétek fenntartása)

(1) Érintett élőhelyek
1. – / OB Jellegtelen üde gyepek és magaskórósok

(2) Gazdálkodási jellegű kezelési, fenntartási javaslatok

Fenntartási előírások

Kód	Megnevezés
GY01	Felülvetés nem megengedett.
GY02	Vegyszeres gyomirtás nem megengedett.
GY03	Műtrágyázás nem megengedett.
GY06	A belvíz gyepterületről történő elvezetése és a gyepterület öntözése tilos.
GY07	Szerves trágyázás nem megengedett.
GY13	Kiszántás nem megengedett.
GY14	Felázott talajon mindennemű munkavégzés tilos.
GY20	Kizárólag kaszálással történő hasznosítás.
GY26	Inváziós fásszárúak mechanikus irtása kötelező.
GY28	A gyepek cserjésedését meg kell akadályozni, azonban a szórtan jelentkező őshonos cserjék megőrzésére törekedni kell.
GY30	A természetes gyepekben szórtan jelentkező őshonos méretes fák (30 cm törzsátmérő felett) és a vadgyümölcsök (törzsátmérő megjelölése nélkül) megőrzése kötelező.
GY32	A cserjeirtás megkezdésének időpontját legalább 5 nappal korábban írásban a működési terület szerint érintett NPI-nak be kell jelenteni, valamint a meghagyásra szánt cserjéket cserjefoltokat a működési terület szerint érintett NPI-gal egyeztetni kell.

Fejlesztési javaslatok

Kód	Megnevezés
GY27	Nem speciális növényvédő szer kijuttatása esetén inváziós fásszárúak vegyszeres irtása, a területileg illetékes KÖTEVIFE engedélye alapján lehetséges.
GY29	Cserjeirtás csak szeptember 1. és február 28. közötti időszakban lehetséges.
GY31	A cserjeirtás megkezdésének időpontját legalább 5 nappal korábban írásban a működési terület szerint érintett NPI-nak be kell jelenteni, valamint a meghagyásra szánt cserjéket cserjefoltokat a működési terület szerint érintett NPI-gal egyeztetni kell.
GY69	Kaszálás június 15. után lehetséges.
GY80	Természetkímélő kaszálási módszert kell alkalmazni: a kaszálást a kaszálandó terület középpontjából indulva vagy a táblaszél mellől az ott élő állatok zárványterületre szorítása nélkül kell elvégezni.
GY83	Szénát a kaszálást követően 1 hónapon belül le kell hordani a területről.
GY88	A gyepterület kaszálása, szárzúzása esetén min. 10 cm-es fűtarló biztosítása.
GY89	5-10% kaszálatlan terület meghagyása parcellánként.
GY103	Az inváziós gyomok virágzásban történő kaszálása kötelező.
GY105	A lekaszált inváziós növényeket a területről el kell távolítani a kaszálást követő 30 napon belül.

GY111	Az inváziós és termőhely idegen fajok megtelepedését és terjedését meg kell akadályozni, állományuk visszaszorításáról mechanikus védekezéssel vagy speciális növényvédő szer kijuttatásával kell gondoskodni, ezen a technológián túl egyéb vegyszerhasználat tilos.

(3) A kezelési, fenntartási javaslatok indoklása
Helyreállításuk az etetők és szórók felszámolásával, rendszeres kaszálással esetleg megvalósítható. A gyomok kontrollálása minimális követelmény.

(4) Élőhelyrekonstrukciós és élőhelyfejlesztési javaslatok
A terület egy részét (10-20%-át) érintetlenül kell hagyni évenként eltérő helyeken. Kaszáláskor magas (7-8 cm-nél magasabb) tarlót kell hagyni, ami segíti a gyep mielőbbi regenerációját, megőrzi a füvek zsombékjait. Az inváziós növények (selyemkóró, aranyvessző) terjedését kaszálással és/vagy szárzúzózással kell megakadályozni, de egyes esetekben vegyszeres kezelés is szóba jöhet.

(5) Egyéb/lokális kezelési, fenntartási javaslatok
A vadállomány (vaddisznók) kizárása a területről. A vaditatógödrök megszüntetése (az állomány környékén is). A természetes vízháztartás helyreállítása. A levezető árkok, csatornák tisztítását, kotrását csak természetvédelmi szempontból indokolt esetben, a nemzetiparkigazgatósággal egyeztetve szabad elvégezni. A láprét jelentős becserjésedettsége esetén cserjeirtás, megkímélve a lápétet és a talajt; a kivágott cserjéket a területről el kell vinni; a területen néhány cserjét vagy cserjefoltot (pl. nyíres foltot) meg kell hagyni (a lápréttel mozaikos fűz- és nyírláp foltokat nem szabad felszámolni). A kiirtott cserjék a területről eltávolítandók.

(6) Erdőtelepítésre vonatkozó tiltás vagy javaslat
Csak termőhelynek megfelelő őshonos fafajjal, mint fő fafajjal, nem tájidegen elegyfajokkal együtt.

(7) Agrár-erdészeti rendszerek kialakítására vonatkozó tiltás vagy javaslat
Csak termőhelynek megfelelő őshonos fafajjal, mint fő fafajjal, nem tájidegen elegyfajokkal együtt.

KE10 kezelési egység (özöngyomok visszaszorítása)

(1) Érintett élőhelyek
1. – / OD Lágyszárú özönfajok állományai
2. – / T2 Évelő, nagyüzemi szántóföldi kultúrák

(*2) Gazdálkodási jellegű kezelési, fenntartási javaslatok*

Fenntartási előírások: GY101, GY103, GY104, GY105, GY111

Kód	Megnevezés
GY101	Minden évben tisztító kaszálás elvégzése kötelező.

Fejlesztési javaslatok

Kód	Megnevezés
GY103	Az inváziós gyomok virágzásban történő kaszálása kötelező.
GY104	Erősen fertőzött foltokat sokkoló kaszálással évente legalább háromszor kezelni kell.
GY105	A lekaszált inváziós növényeket a területről el kell távolítani a kaszálást követő 30 napon belül.
GY111	Az inváziós és termőhely idegen fajok megtelepedését és terjedését meg kell akadályozni, állományuk visszaszorításáról mechanikus védekezéssel vagy speciális növényvédő szer kijuttatásával kell gondoskodni, ezen a technológián túl egyéb vegyszerhasználat tilos.

(3) A kezelési, fenntartási javaslatok indoklása
Ahol a természetes növényzet töredéke megtalálható, megkísérlendő a visszaalakítás évenként legalább kétszeri kaszálással.

(4) Élőhelyrekonstrukciós és élőhelyfejlesztési javaslatok
Az inváziós fajok teljes visszaszorítása.

(5) Egyéb/lokális kezelési, fenntartási javaslatok
Nincs javaslat.

(6) Erdőtelepítésre vonatkozó tiltás vagy javaslat
Csak termőhelynek megfelelő őshonos fafajjal, mint fő fafajjal, nem tájidegen elegyfajokkal együtt.

(7) Agrár-erdészeti rendszerek kialakítására vonatkozó tiltás vagy javaslat
Csak termőhelynek megfelelő őshonos fafajjal, mint fő fafajjal, nem tájidegen elegyfajokkal együtt.

KE11 kezelési egység(nyílt homokpuszta védelme)
(1) Érintett élőhelyek
1. **6260*, Pannon homoki gyepek** / G1 Nyílt homokpuszta-gyepek

(2) Gazdálkodási jellegű kezelési, fenntartási javaslatok

Fenntartási előírások

Kód	Megnevezés
GY01	Felülvetés nem megengedett.
GY02	Vegyszeres gyomirtás nem megengedett.
GY03	Műtrágyázás nem megengedett.
GY07	Szerves trágyázás nem megengedett.
GY08	Dobkasza és talaj meghajtású rendsodró, rendkezelő használata tilos.
GY09	Fogasolás nem megengedett.
GY10	Tárcsázás nem megengedett.
GY11	Hengerezés nem megengedett.
GY12	Gyepszellőztetés nem megengedett.

GY13	Kiszántás nem megengedett.
GY16	A gazdálkodási tevékenység során a gyepfelszín maradandó károsodása tilos.
GY21	Legeltetés és kaszálás tilos, a területet kezeletlenül kell fenntartani.
GY100	Tisztító kaszálás csak az inváziós gyomnövényekkel fertőzött foltokon lehetséges.
GY105	A lekaszált inváziós növényeket a területről el kell távolítani a kaszálást követő 30 napon belül.
GY109	A terület max. 30%-a kezelhető tisztító kaszálással.

Fejlesztési javaslatok

Kód	Megnevezés
GY111	Az inváziós és termőhely idegen fajok megtelepedését és terjedését meg kell akadályozni, állományuk visszaszorításáról mechanikus védekezéssel vagy speciális növényvédő szer kijuttatásával kell gondoskodni, ezen a technológián túl egyéb vegyszerhasználat tilos.
E11	A fával nem, vagy gyengén fedett területek (tisztás, cserjés, nyiladék, erdei vízfolyás és tó) egyéb részlet szerinti lehatárolása. (szükség esetén az erdőrészlet megosztásával).

(3) A kezelési, fenntartási javaslatok indoklása
A sikertelenül fásított homokpuszta állományok helyreállítása – pontosabban természetes regenerációjukhoz – a feltételek biztosítása szükséges. A selyemkóró és a bálványfa terjedése enyhíthető az évenkénti szárzúzással és bálványfairtással, esetleg vegyszeres kezeléssel. Az egyéves fajok (pl. *parlagfű*, *betyárkóró*) esetén virágzás előtti kaszálás hasznos lehet, a levágott anyag elhordása javasolt. A *parlagfüvet* közvetlenül a virágzás előtt, vagy annak legelején érdemes lekaszálni. A természetközeli, ősi homok pusztákon az inváziós fajok irtása csak kézi eszközökkel lehetséges (pl. kézi kaszával). Az évelő nyílt homokpuszta-gyepen a legeltetés nem kívánatos. A sikertelenül fásított homokpuszta állományokon a további fásítások elkerülendők.

(4) Élőhelyrekonstrukciós és élőhelyfejlesztési javaslatok
Az inváziós és termőhely idegen fajok megtelepedését és terjedését megakadályozása, állományuk visszaszorítása.

(5) Egyéb/lokális kezelési, fenntartási javaslatok
A járművek általi taposás teljesen kerülendő, az emberi taposás a földutakra korlátozandó. Új állattartó telep nem létesíthető.

(6) Erdőtelepítésre vonatkozó tiltás vagy javaslat
Tilos az erdőtelepítés.

(7) Agrár-erdészeti rendszerek kialakítására vonatkozó tiltás vagy javaslat
Agrár-erdészeti rendszerek kialakítása tilos.

KE12 kezelési egység(nyílt homokpuszta védelme – gépi taposás megengedett)

(1) Érintett élőhelyek
1. **6260*, Pannon homoki gyepek** / G1 Nyílt homokpuszta-gyepek

(2) Gazdálkodási jellegű kezelési, fenntartási javaslatok

Fenntartási előírások

Kód	Megnevezés
GY01	Felülvetés nem megengedett.
GY02	Vegyszeres gyomirtás nem megengedett.
GY03	Műtrágyázás nem megengedett.
GY07	Szerves trágyázás nem megengedett.
GY09	Fogasolás nem megengedett.
GY10	Tárcsázás nem megengedett.
GY11	Hengerezés nem megengedett.
GY12	Gyepszellőztetés nem megengedett.
GY13	Kiszántás nem megengedett.
GY16	A gazdálkodási tevékenység során a gyepfelszín maradandó károsodása tilos.
GY21	Legeltetés és kaszálás tilos, a területet kezeletlenül kell fenntartani.
GY100	Tisztító kaszálás csak az inváziós gyomnövényekkel fertőzött foltokon lehetséges.
GY105	A lekaszált inváziós növényeket a területről el kell távolítani a kaszálást követő 30 napon belül.
GY109	A terület max. 30%-a kezelhető tisztító kaszálással.

Fejlesztési javaslatok

Kód	Megnevezés
GY111	Az inváziós és termőhely idegen fajok megtelepedését és terjedését meg kell akadályozni, állományuk visszaszorításáról mechanikus védekezéssel vagy speciális növényvédő szer kijuttatásával kell gondoskodni, ezen a technológián túl egyéb vegyszerhasználat tilos.
E11	A fával nem, vagy gyengén fedett területek (tisztás, cserjés, nyiladék, erdei vízfolyás és tó) egyéb részlet szerinti lehatárolása. (szükség esetén az erdőrészlet megosztásával).

(3) A kezelési, fenntartási javaslatok indoklása
A sikertelenül fásított homokpuszta állományok helyreállítása – pontosabban természetes regenerációjukhoz – a feltételek biztosítása szükséges. A selyemkóró és a bálványfa terjedése enyhíthető az évenkénti szárzúzással és bálványfairtással, esetleg vegyszeres kezeléssel. Az egyéves fajok (pl. *parlagfű*, *betyárkóró*) esetén virágzás előtti kaszálás hasznos lehet, a levágott anyag elhordása javasolt. A *parlagfüvet* közvetlenül a virágzás előtt, vagy annak legele-

jén érdemes lekaszálni.. Az évelő nyílt homokpuszta-gyepen a legeltetés nem kívánatos. A sikertelenül fásított homokpuszta állományokon a további fásítások elkerülendők.

(4) Élőhelyrekonstrukciós és élőhelyfejlesztési javaslatok
Az inváziós és termőhely idegen fajok megtelepedését és terjedését megakadályozása, állományuk visszaszorítása.

(5) Egyéb/lokális kezelési, fenntartási javaslatok
Új állattartó telep csak a nemzetipark-igazgatóság hozzájárulásával kijelölt helyen létesíthető.

(6) Erdőtelepítésre vonatkozó tiltás vagy javaslat
Erdőtelepítés tilos.

(7) Agrár-erdészeti rendszerek kialakítására vonatkozó tiltás vagy javaslat
Agrár-erdészeti rendszerek kialakítása tilos.

KE13 kezelési egység (homokpuszta rekonstrukciója tájidegen fafajokkal erdősített állományokból)

(1) Érintett élőhelyek
1. **6260*, Pannon homoki gyepektájidegen fafajokkal erdősített állományai** / G1*S1, S1, G1*S4, S4, S1*G1, S2, S1*H5b

(2) Gazdálkodási jellegű kezelési, fenntartási javaslatok

Fenntartási előírások

Kód	Megnevezés
GY01	Felülvetés nem megengedett.
GY02	Vegyszeres gyomirtás nem megengedett.
GY03	Műtrágyázás nem megengedett.
GY07	Szerves trágyázás nem megengedett.
GY08	Dobkasza és talaj meghajtású rendsodró, rendkezelő használata tilos.
GY09	Fogasolás nem megengedett.
GY10	Tárcsázás nem megengedett.
GY11	Hengerezés nem megengedett.
GY12	Gyepszellőztetés nem megengedett.
GY13	Kiszántás nem megengedett.
GY16	A gazdálkodási tevékenység során a gyepfelszín maradandó károsodása tilos.
GY21	Legeltetés és kaszálás tilos, a területet kezeletlenül kell fenntartani.

GY100	Tisztító kaszálás csak az inváziós gyomnövényekkel fertőzött foltokon lehetséges.
GY105	A lekaszált inváziós növényeket a területről el kell távolítani a kaszálást követő 30 napon belül.
GY109	A terület max. 30%-a kezelhető tisztító kaszálással.
E08	Rakodó, depónia kialakításának szigorú területi korlátozása (a közösségi jelentőségű élőhelyekre, illetve fajokra történő esetleges káros hatások miatt).
E09	A fakitermeléshez és anyagmozgatáshoz szükséges közelítő nyomok csak a közösségi jelentőségű fajok és élőhelyek védelmét figyelembe véve jelölhetők k
E55	A terület természetes erdőtakarója felnyíló erdőtípusba sorolható, így már a 30%-os z
E59	Az idegenhonos és tájidegen fafajú erdők véghasználata során a táj- és termőhelyhonos fafajok minden egyedének meghagyása kívánatos (az alsó- és lehetőség szerint a cserjeszintben is).

Fejlesztési javaslatok

Kód	Megnevezés
GY111	Az inváziós és termőhely idegen fajok megtelepedését és terjedését meg kell akadályozni, állományuk visszaszorításáról mechanikus védekezéssel vagy speciális növényvédő szer kijuttatásával kell gondoskodni, ezen a technológián túl egyéb vegyszerhasználat tilos.
E11	A fával nem, vagy gyengén fedett területek (tisztás, cserjés, nyiladék, erdei vízfolyás és tó) egyéb részlet szerinti lehatárolása. (szükség esetén az erdőrészlet megosztásával).
E60	Intenzíven terjedő idegenhonos fafaj felújításokban célállományként és elegyfaként sem alkalmazható.
E62	Az idegenhonos és tájidegen fafajú szabad rendelkezésű erdők és fásítások felújítása nem kívánatos, azok más művelési ágban (pl. gyep) hasznosítandók.
E64	A környező gyepterületek védelme érdekében törekedni kell az erdészeti tájidegen fafajok alkotta állományok jelenlegi területen túli terjeszkedésének megakadályozására. Az erdőszegélyekben található intenzíven terjedő lágy- és fásszárúak továbbterjedését lehetőleg mechanikus módszerekkel (pl. kézi cserjeirtás, szárzúzás) kell megakadályozni.

(3) A kezelési, fenntartási javaslatok indoklása

A sikertelenül fásított homokpuszta állományok helyreállítása – pontosabban természetes regenerációjukhoz – a feltételek biztosítása szükséges. A selyemkóró és a bálványfa terjedése enyhíthető az évenkénti szárzúzással és bálványfairtással, esetleg vegyszeres kezeléssel. Az egyéves fajok (pl. *parlagfű, betyárkóró*) esetén virágzás előtti kaszálás hasznos lehet, a levágott anyag elhordása javasolt. A *parlagfüvet* közvetlenül a virágzás előtt, vagy annak legele-

jén érdemes lekaszálni.. Az évelő nyílt homokpuszta-gyepen a legeltetés nem kívánatos. A sikertelenül fásított homokpuszta állományokon a további fásítások elkerülendők.

(4) Élőhelyrekonstrukciós és élőhelyfejlesztési javaslatok
A sikertelenül fásított homokpuszta állományok helyreállítása. Az üzemtervezett erdőterületen található, erdőként tervezett tisztások esetében az erdészeti hatóságnál kezdeményezni kell a tisztásként való nyilvántartásba vételét az Országos Erdőállomány Adattárban. Az egykori pusztai és zárt homoki tölgyesek, illetve a homoki erdőssztyepp (erdőfoltok és közbeékelt buckatetőkön homoki gyepek mozaikja) helyén létesült első generációs akácos, nemes nyaras és erdei fenyő ültetvények visszaalakítandók az eredeti természetes vegetációtípussá, amelyet a termőhelyi viszonyok, a talaj és a még előforduló növényzet alapján lehet meghatározni. A száraz gyepekre telepített fenyvesek az aljnövényzetükben előforduló maradványfajok alapján azonosíthatóak. Ezek visszaalakítása vélhetően sikeres lehet, amennyiben a fák eltávolítása nem jár a talaj felső szintjének roncsolásával. Mivel a jelenleg használatos erdőgazdasági technológiák a talajrombolásra nemigen vannak tekintettel, ezért egy talajkímélő technológia kidolgozása vagy meghatározása elengedhetetlen a gyepek sikeres helyreállításához.Az inváziós és termőhely idegen fajok megtelepedését és terjedését meg kell akadályozni

(5) Egyéb/lokális kezelési, fenntartási javaslatok
Új állattartó telep csak a nemzetipark-igazgatóság hozzájárulásával kijelölt helyen létesíthető.

(6) Erdőtelepítésre vonatkozó tiltás vagy javaslatok
Erdőtelepítés tilos.

(7) Agrár-erdészeti rendszerek kialakítására vonatkozó tiltás vagy javaslatok
Agrár-erdészeti rendszerek kialakítása tilos.

KE14 kezelési egység(rétsztyeppek fenntartása)

(1) Érintett élőhelyek
1. **6210Meszes alapkőzetű féltermészetes száraz gyepek és cserjésedett változataik(Festuco-Brometalia)** / H4 Rétsztyeppek és irtásrétek

(2) Gazdálkodási jellegű kezelési, fenntartási javaslatok

Fenntartási előírások

Kód	Megnevezés
GY01	Felülvetés nem megengedett.
GY02	Vegyszeres gyomirtás nem megengedett.
GY03	Műtrágyázás nem megengedett.
GY05	Tápanyag-utánpóltás csak a legelő állatok által elhullajtott ürülékből származhat, trágya kijuttatása tilos.
GY06	A belvíz gyepterületről történő elvezetése és a gyepterület öntözése tilos.
GY09	Fogasolás nem megengedett.
GY10	Tárcsázás nem megengedett.
GY11	Hengerezés nem megengedett.
GY12	Gyepszellőztetés nem megengedett.
GY13	Kiszántás nem megengedett.

GY16	A gazdálkodási tevékenység során a gyepfelszín maradandó károsodása tilos.
GY19	Legeltetéssel és szükség esetén tisztító kaszálással történő hasznosítás.
GY24	A jogszabályellenes, illegális gyepégetést meg kell akadályozni.
GY28	A gyepek cserjésedését meg kell akadályozni, azonban a szórtan jelentkező őshonos cserjék megőrzésére törekedni kell.
GY30	A természetes gyepekben szórtan jelentkező őshonos méretes fák (30 cm törzsátmérő felett) és a vadgyümölcsök (törzsátmérő megjelölése nélkül) megőrzése kötelező.
GY32	A cserjeirtás megkezdésének időpontját legalább 5 nappal korábban írásban a működési terület szerint érintett NPI-nak be kell jelenteni, valamint a meghagyásra szánt cserjéket cserjefoltokat a működési terület szerint érintett NPI-gal egyeztetni kell.
GY34	A terület túllegeltetése tilos.

Fejlesztési javaslatok

Kód	Megnevezés
GY23	Biztosítani kell a felhalmozódott fűavar eltávolítását.
GY29	Cserjeirtás csak szeptember 1. és február 28. közötti időszakban lehetséges.
GY31	A cserjeirtás megkezdésének időpontját legalább 5 nappal korábban írásban a működési terület szerint érintett NPI-nak be kell jelenteni, valamint a meghagyásra szánt cserjéket cserjefoltokat a működési terület szerint érintett NPI-gal egyeztetni kell.
GY38	Legeltetési sűrűség 0,2-0,4 ÁE/ha.
GY46	Szakaszoló legeltetés esetén legeltetési terv készítése és egyeztetése az érintett NPI-gal.
GY55	Villanypásztor csak a működési terület szerint érintett NPI írásos véleménye alapján alkalmazható.
GY108	Tisztító kaszálás, szárzúzás szeptember 1. után kezdhető meg, amely alól kivételt képez július 15-ei dátummal az inváziós növényfajok konkrét állományait érintő kaszálás és szárzúzás.
GY110	Hengerezés nem megengedett.
GY111	Az inváziós és termőhely idegen fajok megtelepedését és terjedését meg kell akadályozni, állományuk visszaszorításáról mechanikus védekezéssel vagy speciális növényvédő szer kijuttatásával kell gondoskodni, ezen a technológián túl egyéb vegyszerhasználat tilos.
E11	A fával nem, vagy gyengén fedett területek (tisztás, cserjés, nyiladék, erdei vízfolyás és tó) egyéb részlet szerinti lehatárolása. (szükség esetén az erdőrészlet megosztásával).

(3) A kezelési, fenntartási javaslatok indoklása

Mérsékelt legeltetése javasolt. Az intenzív legelést és taposást kerülni kell. A cserjésedett állományokban a cserjéket el kell távolítani, de a ritkásan álló, idősebb bokrokat érdemes

megőrizni. A túltartott vadállományt ki kell zárni a területéről. Állattartó telepek nem létesíthetők az állományaiban. Ha a legeltetés a területen adott évben elmarad, akkor cserjeirtás végett egyszer szárzúzózni kell. Ha hosszabb időn át nem lehetséges a legeltetés, akkor évente vagy kétévente egyszer le kell kaszálni.

(4) Élőhelyrekonstrukciós és élőhelyfejlesztési javaslatok
Az inváziós és termőhely idegen fajok megtelepedését és terjedését meg kell akadályozni. A fával nem, vagy gyengén fedett, erdőgazdálkodásra alkalmatlan területeket egyéb részletekké (tisztás, cserjés, erdei vízfolyás és tó, kopár) kell módosítani. A legeltetés és a kaszálás természetbarátabb módszerekkel történik.

(5) Egyéb/lokális kezelési, fenntartási javaslatok
A vadállomány (vaddisznók) kizárása a területről. A vaditatógödrök megszüntetése (az állomány környékén is). A gyep jelentős becserjésedettsége esetén cserjeirtás, megkímélve a füves vegetációt és a talajt; a kivágott cserjéket a területről el kell távolítani; a ritkásan álló, idősebb bokrokat, vagy néhány cserjefoltot meg kell őrizni; az erdőszegély cserjesávját nem szabad eltávolítani

(6) Erdőtelepítésre vonatkozó tiltás vagy javaslatok
Erdőtelepítés tilos.

(7) Agrár-erdészeti rendszerek kialakítására vonatkozó tiltás vagy javaslatok
Agrár-erdészeti rendszerek kialakítása tilos.

KE15 kezelési egység(homoki sztyepprétek fenntartása)

(1) Érintett élőhelyek
1. **6260* Pannon homoki gyepek** / H5b Homoki sztyepprétek

(2) Gazdálkodási jellegű kezelési, fenntartási javaslatok

Fenntartási előírások

Kód	Megnevezés
GY01	Felülvetés nem megengedett.
GY02	Vegyszeres gyomirtás nem megengedett.
GY03	Műtrágyázás nem megengedett.
GY05	Tápanyag-utánpóltás csak a legelő állatok által elhullajtott ürülékből származhat, trágya kijuttatása tilos.
GY08	Dobkasza és talaj meghajtású rendsodró, rendkezelő használata tilos.
GY09	Fogasolás nem megengedett.
GY10	Tárcsázás nem megengedett.
GY11	Hengerezés nem megengedett.
GY12	Gyepszellőztetés nem megengedett.
GY13	Kiszántás nem megengedett.
GY16	A gazdálkodási tevékenység során a gyepfelszín maradandó károsodása tilos.

GY19	Legeltetéssel és szükség esetén tisztító kaszálással történő hasznosítás.
GY28	A gyepek cserjésedését meg kell akadályozni, azonban a szórtan jelentkező őshonos cserjék megőrzésére törekedni kell.
GY30	A természetes gyepekben szórtan jelentkező őshonos méretes fák (30 cm törzsátmérő felett) és a vadgyümölcsök (törzsátmérő megjelölése nélkül) megőrzése kötelező.
GY32	A cserjeirtás megkezdésének időpontját legalább 5 nappal korábban írásban a működési terület szerint érintett NPI-nak be kell jelenteni, valamint a meghagyásra szánt cserjéket cserjefoltokat a működési terület szerint érintett NPI-gal egyeztetni kell.
GY34	A terület túllegeltetése tilos.
GY112	Gyepterületen trágyaszarvas kialakítása tilos.

Fejlesztési javaslatok

Kód	Megnevezés
GY26	Inváziós fásszárúak mechanikus irtása kötelező.
GY29	Cserjeirtás csak szeptember 1. és február 28. közötti időszakban lehetséges.
GY31	A cserjeirtás megkezdésének időpontját legalább 5 nappal korábban írásban a működési terület szerint érintett NPI-nak be kell jelenteni, valamint a meghagyásra szánt cserjéket cserjefoltokat a működési terület szerint érintett NPI-gal egyeztetni kell.
GY37	Legeltetési sűrűség 0,1-0,2 ÁE/ha.
GY42	A legeltetési sűrűséget a működési területében érintett NPI-gal egyeztetni szükséges.
GY46	Szakaszoló legeltetés esetén legeltetési terv készítése és egyeztetése az érintett NPI-gal.
GY55	Villanypásztor csak a működési terület szerint érintett NPI írásos véleménye alapján alkalmazható.
GY100	Tisztító kaszálás csak az inváziós gyomnövényekkel fertőzött foltokon lehetséges.
GY105	A lekaszált inváziós növényeket a területről el kell távolítani a kaszálást követő 30 napon belül.
GY108	Tisztító kaszálás, szárzúzás szeptember 1. után kezdhető meg, amely alól kivételt képez július 15-ei dátummal az inváziós növényfajok konkrét állományait érintő kaszálás és szárzúzás.
GY109	A terület max. 30%-a kezelhető tisztító kaszálással.
GY111	Az inváziós és termőhely idegen fajok megtelepedését és terjedését meg kell akadályozni, állományuk visszaszorításáról mechanikus védekezéssel vagy speciális növényvédő szer kijuttatásával kell gondoskodni, ezen a technológián túl egyéb vegyszerhasználat tilos.
E11	A fával nem, vagy gyengén fedett területek (tisztás, cserjés, nyiladék, erdei vízfolyás és tó) egyéb részlet szerinti lehatárolása. (szükség esetén az erdőrészlet megosztásával).

(3) A kezelési, fenntartási javaslatok indoklása

A galagonya terjedése mechanikai irtással visszaszorítandó (pl. a Látó-hegyen). Mérsékelt legeltetés a zárt gyepű területeken kívánatos lenne, ugyanakkor a túlzott mértékű legeltetést és az azzal járó taposást el kell kerülni. A nyílt homokpuszta-gyeppel átmenetet képező állományokon csak nagyon enyhe legeltetés szükséges. A peremterületek gyomosodása, elsősorban a parlagfű terjedése szárzúzással visszaszorítható. A selyemkóró és a bálványfa terjedése (elsősorban a szegély területeken) enyhíthető az évenkénti szárzúzással és bálványfairtással, esetleg vegyszeres kezeléssel.A sikertelenül fásított homokpuszta állományokon a további fásítások elkerülendők.

(4) Élőhelyrekonstrukciós és élőhelyfejlesztési javaslatok
Az inváziós és termőhely idegen fajok megtelepedését és terjedését meg kell akadályozni. A fával nem, vagy gyengén fedett, erdőgazdálkodásra alkalmatlan területeket egyéb részletekké (tisztás, cserjés, erdei vízfolyás és tó, kopár) kell módosítani. A legeltetés és a kaszálás természetbarátabb módszerekkel történik.

(5) Egyéb/lokális kezelési, fenntartási javaslatok
A járművek általi taposás teljesen kerülendő, az emberi taposás a földutakra korlátozandó. Új állattartó telep nem létesíthető. A vadállomány (vaddisznók) kizárása a területről.

(6) Erdőtelepítésre vonatkozó tiltás vagy javaslat
Erdőtelepítés tilos.

(7) Agrár-erdészeti rendszerek kialakítására vonatkozó tiltás vagy javaslat
Agrár-erdészeti rendszerek kialakítása tilos.

KE16 kezelési egység(homoki sztyepprétek fenntartása – gépi taposás megengedett)

(1) Érintett élőhelyek
1. **6260* Pannon homoki gyepek** / H5b Homoki sztyepprétek
2. 6210 **Meszes alapkőzetű féltermészetes száraz gyepek és cserjésedett változataik** (Festuco-Brometalia) / H4 Rétsztyeppek és irtásrétek
3. – / OC Jellegtelen száraz- vagy félszáraz gyepek és magaskórósok

(2) Gazdálkodási jellegű kezelési, fenntartási javaslatok

Fenntartási előírások

Kód	Megnevezés
GY01	Felülvetés nem megengedett.
GY02	Vegyszeres gyomirtás nem megengedett.
GY03	Műtrágyázás nem megengedett.
GY05	Tápanyag-utánpóltás csak a legelő állatok által elhullajtott ürülékből származhat, trágya kijuttatása tilos.
GY09	Fogasolás nem megengedett.
GY10	Tárcsázás nem megengedett.
GY11	Hengerezés nem megengedett.
GY12	Gyepszellőztetés nem megengedett.

GY13	Kiszántás nem megengedett.
GY16	A gazdálkodási tevékenység során a gyepfelszín maradandó károsodása tilos.
GY19	Legeltetéssel és szükség esetén tisztító kaszálással történő hasznosítás.
GY28	A gyepek cserjésedését meg kell akadályozni, azonban a szórtan jelentkező őshonos cserjék megőrzésére törekedni kell.
GY30	A természetes gyepekben szórtan jelentkező őshonos méretes fák (30 cm törzsátmérő felett) és a vadgyümölcsök (törzsátmérő megjelölése nélkül) megőrzése kötelező.
GY32	A cserjeirtás megkezdésének időpontját legalább 5 nappal korábban írásban a működési terület szerint érintett NPI-nak be kell jelenteni, valamint a meghagyásra szánt cserjéket cserjefoltokat a működési terület szerint érintett NPI-gal egyeztetni kell.
GY34	A terület túllegeltetése tilos.
GY112	Gyepterületen trágyaszarvas kialakítása tilos.

Fejlesztési javaslatok

Kód	Megnevezés
GY26	Inváziós fásszárúak mechanikus irtása kötelező.
GY29	Cserjeirtás csak szeptember 1. és február 28. közötti időszakban lehetséges.
GY31	A cserjeirtás megkezdésének időpontját legalább 5 nappal korábban írásban a működési terület szerint érintett NPI-nak be kell jelenteni, valamint a meghagyásra szánt cserjéket cserjefoltokat a működési terület szerint érintett NPI-gal egyeztetni kell.
GY37	Legeltetési sűrűség 0,1-0,2 ÁE/ha.
GY42	A legeltetési sűrűséget a működési területében érintett NPI-gal egyeztetni szükséges.
GY46	Szakaszoló legeltetés esetén legeltetési terv készítése és egyeztetése az érintett NPI-gal.
GY55	Villanypásztor csak a működési terület szerint érintett NPI írásos véleménye alapján alkalmazható.
GY100	Tisztító kaszálás csak az inváziós gyomnövényekkel fertőzött foltokon lehetséges.
GY105	A lekaszált inváziós növényeket a területről el kell távolítani a kaszálást követő 30 napon belül.
GY108	Tisztító kaszálás, szárzúzás szeptember 1. után kezdhető meg, amely alól kivételt képez július 15-ei dátummal az inváziós növényfajok konkrét állományait érintő kaszálás és szárzúzás.
GY109	A terület max. 30%-a kezelhető tisztító kaszálással.
GY111	Az inváziós és termőhely idegen fajok megtelepedését és terjedését meg kell akadályozni, állományuk visszaszorításáról mechanikus védekezéssel vagy speciális növényvédő szer kijuttatásával kell gondoskodni, ezen a technológián túl egyéb vegyszerhasználat tilos.

E11	A fával nem, vagy gyengén fedett területek (tisztás, cserjés, nyiladék, erdei vízfolyás és tó) egyéb részlet szerinti lehatárolása. (szükség esetén az erdőrészlet megosztásával).

(3) A kezelési, fenntartási javaslatok indoklása
A galagonya terjedése mechanikai irtással visszaszorítandó (pl. a Látó-hegyen). Mérsékelt legeltetés a zárt gyepű területeken kívánatos lenne, ugyanakkor a túlzott mértékű legeltetést és az azzal járó taposást el kell kerülni. A nyílt homokpuszta-gyeppel átmenetet képező állományokon csak nagyon enyhe legeltetés szükséges. A peremterületek gyomosodása, elsősorban a parlagfű terjedése szárzúzással visszaszorítható. A selyemkóró és a bálványfa terjedése (elsősorban a szegély területeken) enyhíthető az évenkénti szárzúzással és bálványfairtással, esetleg vegyszeres kezeléssel.A sikertelenül fásított homokpuszta állományokon a további fásítások elkerülendők.

(4) Élőhelyrekonstrukciós és élőhelyfejlesztési javaslatok
Az inváziós és termőhely idegen fajok megtelepedését és terjedését meg kell akadályozni. A fával nem, vagy gyengén fedett, erdőgazdálkodásra alkalmatlan területeket egyéb részletekké (tisztás, cserjés, erdei vízfolyás és tó, kopár) kell módosítani. A legeltetés és a kaszálás természetbarátabb módszerekkel történik.

(5) Egyéb/lokális kezelési, fenntartási javaslatok
Új állattartó telep csak a nemzetipark-igazgatóság hozzájárulásával kijelölt helyen létesíthető.

(6) Erdőtelepítésre vonatkozó tiltás vagy javaslatok
Erdőtelepítés tilos.

(7) Agrár-erdészeti rendszerek kialakítására vonatkozó tiltás vagy javaslatok
Agrár-erdészeti rendszerek kialakítása tilos.

KE17 kezelési egység (homoki sztyepprét és láprét rekonstrukciója tájidegen fafajokkal erdősített állományokból)

(1) Érintett élőhelyek
1. – / H5b, P8, H5b*S4, H5b*RC
2. 6410, **Kékperjés láprétek tájidegen fafajokkal erdősített állományai** / D2*RC

(2) Gazdálkodási jellegű kezelési, fenntartási javaslatok

Fenntartási előírások

Kód	Megnevezés
GY01	Felülvetés nem megengedett.
GY02	Vegyszeres gyomirtás nem megengedett.
GY03	Műtrágyázás nem megengedett.
GY05	Tápanyag-utánpóltás csak a legelő állatok által elhullajtott ürülékből származhat, trágya kijuttatása tilos.
GY08	Dobkasza és talaj meghajtású rendsodró, rendkezelő használata tilos.
GY09	Fogasolás nem megengedett.
GY10	Tárcsázás nem megengedett.

GY11	Hengerezés nem megengedett.
GY12	Gyepszellőztetés nem megengedett.
GY13	Kiszántás nem megengedett.
GY16	A gazdálkodási tevékenység során a gyepfelszín maradandó károsodása tilos.
GY19	Legeltetéssel és szükség esetén tisztító kaszálással történő hasznosítás.
GY28	A gyepek cserjésedését meg kell akadályozni, azonban a szórtan jelentkező őshonos cserjék megőrzésére törekedni kell.
GY30	A természetes gyepekben szórtan jelentkező őshonos méretes fák (30 cm törzsátmérő felett) és a vadgyümölcsök (törzsátmérő megjelölése nélkül) megőrzése kötelező.
GY32	A cserjeirtás megkezdésének időpontját legalább 5 nappal korábban írásban a működési terület szerint érintett NPI-nak be kell jelenteni, valamint a meghagyásra szánt cserjéket cserjefoltokat a működési terület szerint érintett NPI-gal egyeztetni kell.
GY34	A terület túllegeltetése tilos.
GY112	Gyepterületen trágyaszarvas kialakítása tilos.
E08	Rakodó, depónia kialakításának szigorú területi korlátozása (a közösségi jelentőségű élőhelyekre, illetve fajokra történő esetleges káros hatások miatt).
E09	A fakitermeléshez és anyagmozgatáshoz szükséges közelítő nyomok csak a közösségi jelentőségű fajok és élőhelyek védelmét figyelembe véve jelölhetők ki.
E55	A terület természetes erdőtakarója felnyíló erdőtípusba sorolható, így már a 30%-os záródást elérő erdősítést is sikeresnek lehet tekinteni.
E59	Az idegenhonos és tájidegen fafajú erdők véghasználata során a táj- és termőhelyhonos fafajok minden egyedének meghagyása kívánatos (az alsó- és lehetőség szerint a cserjeszintben is).

Fejlesztési javaslatok

Kód	Megnevezés
GY26	Inváziós fásszárúak mechanikus irtása kötelező.
GY29	Cserjeirtás csak szeptember 1. és február 28. közötti időszakban lehetséges.
GY31	A cserjeirtás megkezdésének időpontját legalább 5 nappal korábban írásban a működési terület szerint érintett NPI-nak be kell jelenteni, valamint a meghagyásra szánt cserjéket cserjefoltokat a működési terület szerint érintett NPI-gal egyeztetni kell.
GY37	Legeltetési sűrűség 0,1-0,2 ÁE/ha.
GY105	A lekaszált inváziós növényeket a területről el kell távolítani a kaszálást követő 30 napon belül.
GY108	Tisztító kaszálás, szárzúzás szeptember 1. után kezdhető meg, amely alól kivételt képez július 15-ei dátummal az inváziós növényfajok konkrét állományait érintő kaszálás és szárzúzás.
GY109	A terület max. 30%-a kezelhető tisztító kaszálással.

GY111	Az inváziós és termőhely idegen fajok megtelepedését és terjedését meg kell akadályozni, állományuk visszaszorításáról mechanikus védekezéssel vagy speciális növényvédő szer kijuttatásával kell gondoskodni, ezen a technológián túl egyéb vegyszerhasználat tilos.
E11	A fával nem, vagy gyengén fedett területek (tisztás, cserjés, nyiladék, erdei vízfolyás és tó) egyéb részlet szerinti lehatárolása. (szükség esetén az erdőrészlet megosztásával).
E60	Intenzíven terjedő idegenhonos fafaj felújításokban célállományként és elegyfaként sem alkalmazható.
E62	Az idegenhonos és tájidegen fafajú szabad rendelkezésű erdők és fásítások felújítása nem kívánatos, azok más művelési ágban (pl. gyep) hasznosítandók.
E64	A környező gyepterületek védelme érdekében törekedni kell az erdészeti tájidegen fafajok alkotta állományok jelenlegi területen túli terjeszkedésének megakadályozására. Az erdőszegélyekben található intenzíven terjedő lágy- és fásszárúak továbbterjedését lehetőleg mechanikus módszerekkel (pl. kézi cserjeirtás, szárzúzás) kell megakadályozni.

(3) A kezelési, fenntartási javaslatok indoklása
A galagonya terjedése mechanikai irtással visszaszorítandó (pl. a Látó-hegyen). Mérsékelt legeltetés a zárt gyepű területeken kívánatos lenne, ugyanakkor a túlzott mértékű legeltetést és az azzal járó taposást el kell kerülni. A nyílt homokpuszta-gyeppel átmenetet képező állományokon csak nagyon enyhe legeltetés szükséges. A peremterületek gyomosodása, elsősorban a parlagfű terjedése szárzúzással visszaszorítható. A selyemkóró és a bálványfa terjedése (elsősorban a szegély területeken) enyhíthető az évenkénti szárzúzással és bálványfairtással, esetleg vegyszeres kezeléssel.A sikertelenül fásított homokpuszta állományokon a további fásítások elkerülendők.

(4) Élőhelyrekonstrukciós és élőhelyfejlesztési javaslatok
A sikertelenül fásított, illetve az akác által megfertőzött homoki sztyepprét állományok helyreállítása. Egyes esetekben a láprétek fehér nyár és kőris telepítése megszüntetendő, a láprét visszaálítható.Az üzemtervezett erdőterületen található, erdőként tervezett tisztások esetében az erdészeti hatóságnál kezdeményezni kell a tisztásként való nyilvántartásba vételét az Országos Erdőállomány Adattárban.Az inváziós és termőhely idegen fajok megtelepedését és terjedését meg kell akadályozni. A legeltetés és a kaszálás természetbarátabb módszerekkel történik.

(5) Egyéb/lokális kezelési, fenntartási javaslatok
Új állattartó telep csak a nemzetipark-igazgatóság hozzájárulásával kijelölt helyen létesíthető.

(6) Erdőtelepítésre vonatkozó tiltás vagy javaslatok
Erdőtelepítés tilos.

(7) Agrár-erdészeti rendszerek kialakítására vonatkozó tiltás vagy javaslatok
Agrár-erdészeti rendszerek kialakítása tilos.

KE18 kezelési egység (szárazgyepek fenntartása)

(1) Érintett élőhelyek
1. – / OC Jellegtelen száraz- vagy félszáraz gyepek és magaskórósok
2. – / P2b Galagonyás-kökényes-borókás cserjések

(2) Gazdálkodási jellegű kezelési, fenntartási javaslatok

Fenntartási előírások

Kód	Megnevezés
GY01	Felülvetés nem megengedett.
GY02	Vegyszeres gyomirtás nem megengedett.
GY03	Műtrágyázás nem megengedett.
GY05	Tápanyag-utánpóltás csak a legelő állatok által elhullajtott ürülékből származhat, trágya kijuttatása tilos.
GY13	Kiszántás nem megengedett.
GY16	A gazdálkodási tevékenység során a gyepfelszín maradandó károsodása tilos.
GY22	Legeltetéssel és/vagy kaszálással történő hasznosítás.
GY30	A természetes gyepekben szórtan jelentkező őshonos méretes fák (30 cm törzsátmérő felett) és a vadgyümölcsök (törzsátmérő megjelölése nélkül) megőrzése kötelező.
GY32	A cserjeirtás megkezdésének időpontját legalább 5 nappal korábban írásban a működési terület szerint érintett NPI-nak be kell jelenteni, valamint a meghagyásra szánt cserjéket cserjefoltokat a működési terület szerint érintett NPI-gal egyeztetni kell.
GY34	A terület túllegeltetése tilos.
GY112	Gyepterületen trágyaszarvas kialakítása tilos.

Fejlesztési javaslatok

Kód	Megnevezés
GY26	Inváziós fásszárúak mechanikus irtása kötelező.
GY28	A gyepek cserjésedését meg kell akadályozni, azonban a szórtan jelentkező őshonos cserjék megőrzésére törekedni kell.
GY29	Cserjeirtás csak szeptember 1. és február 28. közötti időszakban lehetséges.
GY31	A cserjeirtás megkezdésének időpontját legalább 5 nappal korábban írásban a működési terület szerint érintett NPI-nak be kell jelenteni, valamint a meghagyásra szánt cserjéket cserjefoltokat a működési terület szerint érintett NPI-gal egyeztetni kell.
GY37	Legeltetési sűrűség 0,1-0,2 ÁE/ha.
GY38	Legeltetési sűrűség 0,2-0,4 ÁE/ha.
GY108	Tisztító kaszálás, szárzúzás szeptember 1. után kezdhető meg, amely alól kivételt képez július 15-ei dátummal az inváziós növényfajok konkrét állományait érintő kaszálás és szárzúzás.

GY111	Az inváziós és termőhely idegen fajok megtelepedését és terjedését meg kell akadályozni, állományuk visszaszorításáról mechanikus védekezéssel vagy speciális növényvédő szer kijuttatásával kell gondoskodni, ezen a technológián túl egyéb vegyszerhasználat tilos.
E11	A fával nem, vagy gyengén fedett területek (tisztás, cserjés, nyiladék, erdei vízfolyás és tó) egyéb részlet szerinti lehatárolása. (szükség esetén az erdőrészlet megosztásával).
E55	A terület természetes erdőtakarója felnyíló erdőtípusba sorolható, így már a 30%-os záródást elérő erdősítést is sikeresnek lehet tekinteni.

(3) A kezelési, fenntartási javaslatok indoklása
Az inváziós fajok terjedését kaszálással vagy szárzúzózással kell megakadályozni. Esetenként vegyszeres kezelés célravezető lehet, de csak a nemzetipark-igazgatósággal való egyeztetést követően.Ott, ahol az eredeti száraz gyepek fenntartása a kívánt cél, a galagonyás cserjések állományai eltávolítandók.

(4) Élőhelyrekonstrukciós és élőhelyfejlesztési javaslatok
Az inváziós és termőhely idegen fajok megtelepedését és terjedését meg kell akadályozni. A fával nem, vagy gyengén fedett, erdőgazdálkodásra alkalmatlan területeket egyéb részletekké (tisztás, cserjés, erdei vízfolyás és tó, kopár) kell módosítani. A legeltetés és a kaszálás természetbarátabb módszerekkel történik.

(5) Egyéb/lokális kezelési, fenntartási javaslatok
A Pirospusztai-rész nagy kiterjedésű homoki gyepén a valamivel szigorúbb kezelési csomaggal (KE16 = CS44) elő kell segíteni a gyep regenerálódását.

(6) Erdőtelepítésre vonatkozó tiltás vagy javaslat
Csak termőhelynek megfelelő őshonos fafajjal, mint fő fafajjal, nem tájidegen elegyfajokkal együtt.

(7) Agrár-erdészeti rendszerek kialakítására vonatkozó tiltás vagy javaslat
Csak termőhelynek megfelelő őshonos fafajjal, mint fő fafajjal, nem tájidegen elegyfajokkal együtt.

KE19 kezelési egység (fűzlápok, lápcserjések, üde cserjések védelme)

(1) Érintett élőhelyek
1. **91E0*Enyves éger (Alnus glutinosa) és magas kőris (Fraxinus exclesior) alkotta liget-erdők (Alno-Padion, Alnion incanae, Salicion albae)** /J1a Fűzlápok, lápcserjések
2. **–** / P2a Üde cserjések

(2) Gazdálkodási jellegű kezelési, fenntartási javaslatok

Fenntartási előírások

Kód	Megnevezés
GY06	A belvíz gyepterületről történő elvezetése és a gyepterület öntözése tilos.

E01	A Natura 2000 rendeltetés átvezetése további, illetve (a jelölő fajok és élőhelyek szempontjából kiemelkedő jelentőséggel bíró területek esetében) elsődleges rendeltetésként.
E06	Idegenhonos fafajok telepítésének mellőzése a teljes területen.
E08	Rakodó, depónia kialakításának szigorú területi korlátozása (a közösségi jelentőségű élőhelyekre, illetve fajokra történő esetleges káros hatások miatt).
E09	A fakitermeléshez és anyagmozgatáshoz szükséges közelítő nyomok csak a közösségi jelentőségű fajok és élőhelyek védelmét figyelembe véve jelölhetők k
E10	Meghatározott erdőrészletekben az élőhelyek és fajok védelme érdekében teljes érintetlenség biztosítása, térbeli vagy teljes korlátozás elrendelése.
E13	Állománynevelés során a nyiladékok és állományszélek felé legalább 5 m széles erdőszegély létrehozásának elősegítése vagy a meglévők fenntartása. Az elő- és véghasználatok során a tájidegen növények eltávolítása (az őshonos növényekre nézve kíméletes módszerekkel).
E22	Az egyéb részletek (tisztás, cserjés, erdei vízfolyás és tó, kopár) teljes vagy részterületének háborítatlanságát biztosítani kell.
E23	Az erdőrészleteken belül el nem különített tisztás, cserjés folt, víztestek teljes védelmét, háborítatlanságát biztosítani kell.
E41	Felnyíló erdők esetében véghasználat jellegű fakitermelés csak abban az esetben végezhető, ha a záródás 30% alá csökken és az erdő felújítását meg kell kezdeni.
E65	Az intenzíven terjedő fafajok elleni vegyszer használata során a következő előírásokat kell érvényesíteni: • Az ellenőrizhetőség biztosítása érdekében a vegyszerbe minden esetben színező anyagot kell keverni. • Javasolt alkalmazási idő: július-augusztus. • Alkalmazás – a fásszárú fajok visszaszorítása érdekében – kéregre kenéssel, tuskóecseteléssel, fainjektálással, nem légi úton történő permetezéssel, ártéren – a gyalogakác kivételével – kizárólag fainjektálással. • Az alkalmazható szerek lehetőleg környezetbarát, gyorsan felszívódó hatóanyagúak, szelektív kijuttatásra alkalmasak legyenek, melyek levélen vagy kambiumon keresztül felszívódnak és a növény sarjadásmentes irtását biztosítják. • Csak erdészeti felhasználásra is engedélyezett készítményeket lehet alkalmazni az engedélyokiratban foglalt módon, az egyéb vonatkozó jogszabályi előírások betartásával, a kijuttatáshoz szükséges hatósági engedélyek birtokában. • Megfelelő vastagságú egyedek esetében injektálás, kéreghántás vagy levágás után a vágásfelület pontpermetezése, illetve kenése útján alkalmazható vegyszer. • Vékonyabb egyedek, illetve korábbi kezelés után kihajtó sarjak esetében alkalmazható levélen felszívódó gyomirtó, de csak csöppenésmentes kijuttatással. Vegyszeres védekezés esetén legalább 10 munkanappal a tervezett védekezés megkezdése előtt írásban kell értesíteni, az érintett hatóság

	illetékes szervét, megjelölve a beavatkozás tervezett helyét és időpontját.

Fejlesztési javaslatok

Kód	Megnevezés
GY111	Az inváziós és termőhely idegen fajok megtelepedését és terjedését meg kell akadályozni, állományuk visszaszorításáról mechanikus védekezéssel vagy speciális növényvédő szer kijuttatásával kell gondoskodni, ezen a technológián túl egyéb vegyszerhasználat tilos.
E11	A fával nem, vagy gyengén fedett területek (tisztás, cserjés, nyiladék, erdei vízfolyás és tó) egyéb részlet szerinti lehatárolása. (szükség esetén az erdőrészlet megosztásával).
E14	A kijelölt területen az erdőneveléssel kapcsolatos erdőgazdálkodási tevékenység elhagyása (beleértve a közelítést és készletezést is).
E27	Őshonos fafajokkal jellemezhető faállományokban a nevelővágások során az idegenhonos fa- és cserjefajok egyedszámát (arányát) a lehetséges minimális szintre kell szorítani, illetve lehetőség szerint teljes mértékben el kell távolítani.
E30	A nevelővágások során az intenzíven terjedő fafajok teljes mértékű eltávolításai.

(3) A kezelési, fenntartási javaslatok indoklása
Az eredeti vízállapotokat vissza kell állítani. A vadállományt jelentősen csökkenteni kell.A jellegtelen üde rétek helyén a természetes folyamatok, lejátszódásának fenntartása lehet a cél, itt az üde cserjések (P2a) megőrzendők. Erdészeti beavatkozás kizárólag a természetes állapot helyreállítása és fenntartása (gyomfajok eltávolítása) céljából engedhető meg.

(4) Élőhelyrekonstrukciós és élőhelyfejlesztési javaslatok
Az inváziós és termőhely idegen fajok megtelepedését és terjedését meg kell akadályozni, állományuk visszaszorításáról gondoskodni kell. Az előhasználatok során biztosítani kell az özönfajok teljes eltávolítását. Az idegenhonos fa- és cserjefajok egyedszámát (arányát) a lehetséges minimális szintre vissza kell szorítani.

(5) Egyéb/lokális kezelési, fenntartási javaslatok:
A vadállomány (vaddisznók) kizárása a területről. A vaditatógödrök megszüntetése (az állomány környékén is). A természetes vízháztartás helyreállítása. A levezető árkok, csatornák tisztítását, kotrását csak természetvédelmi szempontból indokolt esetben, a nemzetipark-igazgatósággal egyeztetve szabad elvégezni.

(6) Erdőtelepítésre vonatkozó tiltás vagy javaslat
Erdőtelepítés tilos.

(7) Agrár-erdészeti rendszerek kialakítására vonatkozó tiltás vagy javaslat
Agrár-erdészeti rendszerek kialakítása tilos.

KE20 kezelési egység(vizes élőhelymozaikok – erdő, láp, láprét –védelme)

(1) Érintett élőhelyek

1. **91E0*, Enyves éger (Alnus glutinosa) és magas kőris (Fraxinus exclesior) alkotta ligeterdők (Alno-Padion, Alnion incanae, Salicion albae)** / J1a Fűzlápok, lápcserjések és J5, Égerligetek

(2) Gazdálkodási jellegű kezelési, fenntartási javaslatok

Fenntartási előírások

Kód	Megnevezés
GY06	A belvíz gyepterületről történő elvezetése és a gyepterület öntözése tilos.
GY28	A gyepek cserjésedését meg kell akadályozni, azonban a szórtan jelentkező őshonos cserjék megőrzésére törekedni kell.
GY30	A természetes gyepekben szórtan jelentkező őshonos méretes fák (30 cm törzsátmérő felett) és a vadgyümölcsök (törzsátmérő megjelölése nélkül) megőrzése kötelező.
GY32	A cserjeirtás megkezdésének időpontját legalább 5 nappal korábban írásban a működési terület szerint érintett NPI-nak be kell jelenteni, valamint a meghagyásra szánt cserjéket cserjefoltokat a működési terület szerint érintett NPI-gal egyeztetni kell.
E01	A Natura 2000 rendeltetés átvezetése további, illetve (a jelölő fajok és élőhelyek szempontjából kiemelkedő jelentőséggel bíró területek esetében) elsődleges rendeltetésként.
E08	Rakodó, depónia kialakításának szigorú területi korlátozása (a közösségi jelentőségű élőhelyekre, illetve fajokra történő esetleges káros hatások miatt).
E09	A fakitermeléshez és anyagmozgatáshoz szükséges közelítő nyomok csak a közösségi jelentőségű fajok és élőhelyek védelmét figyelembe véve jelölhetők k
E10	Meghatározott erdőrészletekben az élőhelyek és fajok védelme érdekében teljes érintetlenség biztosítása, térbeli vagy teljes korlátozás elrendelése.
E11	A fával nem, vagy gyengén fedett területek (tisztás, cserjés, nyiladék, erdei vízfolyás és tó) egyéb részlet szerinti lehatárolása. (szükség esetén az erdőrészlet megosztásával).
E13	Állománynevelés során a nyiladékok és állományszélek felé legalább 5 m széles erdőszegély létrehozásának elősegítése vagy a meglévők fenntartása. Az elő- és véghasználatok során a tájidegen növények eltávolítása (az őshonos növényekre nézve kíméletes módszerekkel).
E14	A kijelölt területen az erdőneveléssel kapcsolatos erdőgazdálkodási tevékenység elhagyása (beleértve a közelítést és készletezést is).
E16	Az emberek testi épségét, közlekedést és épületeket nem veszélyeztető (az erdei élőhelyek fenntartását kiemelten szolgáló) lábon álló holtfák meghagyása.
E22	Az egyéb részletek (tisztás, cserjés, erdei vízfolyás és tó, kopár) teljes vagy részterületének háborítatlanságát biztosítani kell.

E23	Az erdőrészleteken belül el nem különített tisztás, cserjés folt, víztestek teljes védelmét, háborítatlanságát biztosítani kell.
E41	Felnyíló erdők esetében véghasználat jellegű fakitermelés csak abban az esetben végezhető, ha a záródás 30% alá csökken és az erdő felújítását meg kell kezdeni.
E65	Az intenzíven terjedő fafajok elleni vegyszer használata során a következő előírásokat kell érvényesíteni: • Az ellenőrizhetőség biztosítása érdekében a vegyszerbe minden esetben színező anyagot kell keverni. • Javasolt alkalmazási idő: július-augusztus. • Alkalmazás – a fásszárú fajok visszaszorítása érdekében – kéregre kenéssel, tuskóecseteléssel, fainjektálással, nem légi úton történő permetezéssel, ártéren – a gyalogakác kivételével – kizárólag fainjektálással. • Az alkalmazható szerek lehetőleg környezetbarát, gyorsan felszívódó hatóanyagúak, szelektív kijuttatásra alkalmasak legyenek, melyek levélen vagy kambiumon keresztül felszívódnak és a növény sarjadásmentes irtását biztosítják. • Csak erdészeti felhasználásra is engedélyezett készítményeket lehet alkalmazni az engedélyokiratban foglalt módon, az egyéb vonatkozó jogszabályi előírások betartásával, a kijuttatáshoz szükséges hatósági engedélyek birtokában. • Megfelelő vastagságú egyedek esetében injektálás, kéreghántás vagy levágás után a vágásfelület pontpermetezése, illetve kenése útján alkalmazható vegyszer. • Vékonyabb egyedek, illetve korábbi kezelés után kihajtó sarjak esetében alkalmazható levélen felszívódó gyomirtó, de csak csöppenésmentes kijuttatással. Vegyszeres védekezés esetén legalább 10 munkanappal a tervezett védekezés megkezdése előtt írásban kell értesíteni, az érintett hatóság illetékes szervét, megjelölve a beavatkozás tervezett helyét és időpontját.

Fejlesztési javaslatok

Kód	Megnevezés
GY29	Cserjeirtás csak szeptember 1. és február 28. közötti időszakban lehetséges.
GY31	A cserjeirtás megkezdésének időpontját legalább 5 nappal korábban írásban a működési terület szerint érintett NPI-nak be kell jelenteni, valamint a meghagyásra szánt cserjéket cserjefoltokat a működési terület szerint érintett NPI-gal egyeztetni kell.
GY111	Az inváziós és termőhely idegen fajok megtelepedését és terjedését meg kell akadályozni, állományuk visszaszorításáról mechanikus védekezéssel vagy speciális növényvédő szer kijuttatásával kell gondoskodni, ezen a technológián túl egyéb vegyszerhasználat tilos.
E06	Idegenhonos fafajok telepítésének mellőzése a teljes területen.

E27	Őshonos fafajokkal jellemezhető faállományokban a nevelővágások során az idegenhonos fa- és cserjefajok egyedszámát (arányát) a lehetséges minimális szintre kell szorítani, illetve lehetőség szerint teljes mértékben el kell távolítani.

(3) A kezelési, fenntartási javaslatok indoklása
Az eredeti vízállapotokat vissza kell állítani. A vadállományt jelentősen csökkenteni kell. A jellegtelen üde rétek helyén a természetes folyamatok, lejátszódásának fenntartása lehet a cél, itt az üde cserjések (P2a) megőrzendők. Erdészeti beavatkozás kizárólag a természetes állapot helyreállítása és fenntartása (gyomfajok eltávolítása) céljából engedhető meg.

(4) Élőhelyrekonstrukciós és élőhelyfejlesztési javaslatok
Az inváziós és termőhely idegen fajok megtelepedését és terjedését meg kell akadályozni, állományuk visszaszorításáról gondoskodni kell. Idegenhonos fafajok telepítését (erdő, szabad rendelkezésű erdő, fásítás formá-jában) a teljes területen nem javasoljuk.

(5) Egyéb/lokális kezelési, fenntartási javaslatok
A vadállomány (vaddisznók) kizárása a területről. A vaditatógödrök megszüntetése (az állomány környékén is). A természetes vízháztartás helyreállítása. A levezető árkok, csatornák tisztítását, kotrását csak természetvédelmi szempontból indokolt esetben, a nemzetipark-igazgatósággal egyeztetve szabad elvégezni. Ha a füzesben egy egykori zsombéklápfolt még regenerálódásra képes, akkor a zsombéklápról a másodlagosan elterjedt cserjék (füzek) irtása egyedenként, az érintett élőhely nagyfokú védelme mellett; a kiirtott cserjék a területről eltávolítandók

(6) Erdőtelepítésre vonatkozó tiltás vagy javaslat
Erdőtelepítés tilos.

(7) Agrár-erdészeti rendszerek kialakítására vonatkozó tiltás vagy javaslat
Agrár-erdészeti rendszerek kialakítása tilos.

KE21 kezelési egység(égerlápok és égerligetek fenntartása)

(1) Érintett élőhelyek
1. **91E0*Enyves éger (Alnus glutinosa) és magas kőris (Fraxinus exclesior) alkotta ligeterdők (Alno-Padion, Alnion incanae, Salicion albae)** / J2 Éger- és kőrislápok, égeres mocsárerdők és J5, Égerligetek

(2) Gazdálkodási jellegű kezelési, fenntartási javaslatok

Fenntartási előírások

Kód	Megnevezés
E01	A Natura 2000 rendeltetés átvezetése további, illetve (a jelölő fajok és élőhelyek szempontjából kiemelkedő jelentőséggel bíró területek esetében) elsődleges rendeltetésként.
E08	Rakodó, depónia kialakításának szigorú területi korlátozása (a közösségi jelentőségű élőhelyekre, illetve fajokra történő esetleges káros hatások miatt).

E09	A fakitermeléshez és anyagmozgatáshoz szükséges közelítő nyomok csak a közösségi jelentőségű fajok és élőhelyek védelmét figyelembe véve jelölhetők k
E10	Meghatározott erdőrészletekben az élőhelyek és fajok védelme érdekében teljes érintetlenség biztosítása, térbeli vagy teljes korlátozás elrendelése.
E11	A fával nem, vagy gyengén fedett területek (tisztás, cserjés, nyiladék, erdei vízfolyás és tó) egyéb részlet szerinti lehatárolása. (szükség esetén az erdőrészlet megosztásával).
E13	Állománynevelés során a nyiladékok és állományszélek felé legalább 5 m széles erdőszegély létrehozásának elősegítése vagy a meglévők fenntartása. Az elő- és véghasználatok során a tájidegen növények eltávolítása (az őshonos növényekre nézve kíméletes módszerekkel).
E14	A kijelölt területen az erdőneveléssel kapcsolatos erdőgazdálkodási tevékenység elhagyása (beleértve a közelítést és készletezést is).
E16	Az emberek testi épségét, közlekedést és épületeket nem veszélyeztető (az erdei élőhelyek fenntartását kiemelten szolgáló) lábon álló holtfák meghagyása.
E17	A ritka fajhoz tartozó, odvas, böhöncös, idős vagy más okból értékes faegyedek kijelölése és megőrzése az elő- és véghasználatok során.
E19	Fokozottan védett madárfaj fészkének (madárfajtól függően) 100-300 m-es sugarú körzetében fészkelési időszakban az erdőgazdálkodási tevékenység korlátozása vagy teljes tiltása.
E22	Az egyéb részletek (tisztás, cserjés, erdei vízfolyás és tó, kopár) teljes vagy részterületének háborítatlanságát biztosítani kell.
E23	Az erdőrészleteken belül el nem különített tisztás, cserjés folt, víztestek teljes védelmét, háborítatlanságát biztosítani kell.
E24	Erdészeti termékek szállításának, faanyag közelítésének korlátozása gyepterületen, tisztáson (a közösségi jelentőségű élőhelyek és fajok védelme érdekében).
E41	Felnyíló erdők esetében véghasználat jellegű fakitermelés csak abban az esetben végezhető, ha a záródás 30% alá csökken és az erdő felújítását meg kell kezdeni.

E65	Az intenzíven terjedő fafajok elleni vegyszer használata során a következő előírásokat kell érvényesíteni: • Az ellenőrizhetőség biztosítása érdekében a vegyszerbe minden esetben színező anyagot kell keverni. • Javasolt alkalmazási idő: július-augusztus. • Alkalmazás – a fásszárú fajok visszaszorítása érdekében – kéregre kenéssel, tuskóecseteléssel, fainjektálással, nem légi úton történő permetezéssel, ártéren – a gyalogakác kivételével – kizárólag fainjektálással. • Az alkalmazható szerek lehetőleg környezetbarát, gyorsan felszívódó hatóanyagúak, szelektív kijuttatásra alkalmasak legyenek, melyek levélen vagy kambiumon keresztül felszívódnak és a növény sarjadásmentes irtását biztosítják. • Csak erdészeti felhasználásra is engedélyezett készítményeket lehet alkalmazni az engedélyokiratban foglalt módon, az egyéb vonatkozó jogszabályi előírások betartásával, a kijuttatáshoz szükséges hatósági engedélyek birtokában. • Megfelelő vastagságú egyedek esetében injektálás, kéreghántás vagy levágás után a vágásfelület pontpermetezése, illetve kenése útján alkalmazható vegyszer. • Vékonyabb egyedek, illetve korábbi kezelés után kihajtó sarjak esetében alkalmazható levélen felszívódó gyomirtó, de csak csöppenésmentes kijuttatással. Vegyszeres védekezés esetén legalább 10 munkanappal a tervezett védekezés megkezdése előtt írásban kell értesíteni, az érintett hatóság illetékes szervét, megjelölve a beavatkozás tervezett helyét és időpontját.

Fejlesztési javaslatok

Kód	Megnevezés
E06	Idegenhonos fafajok telepítésének mellőzése a teljes területen.
E18	Az elő- és véghasználatok során az előzetesen meghatározott fa-, illetve cserjefajok minden egyedének megkímélése.
E27	Őshonos fafajokkal jellemezhető faállományokban a nevelővágások során az idegenhonos fa- és cserjefajok egyedszámát (arányát) a lehetséges minimális szintre kell szorítani, illetve lehetőség szerint teljes mértékben el kell távolítani.

(3) A kezelési, fenntartási javaslatok indoklása
A természetes vízháztartás fenntartása, a bolygatást előidéző vadak távoltartása, és az állandó erdőborítás fenntartása minimális követelmények az élőhely megőrzéséhez. Az égerligetek ritkaságuk miatt kiemelt törődést érdemlő élőhelyek, ahol elsősorban a vízháztartás helyreállítása a legsürgetőbb feladat, a bolygatást előidéző vadak egyidejű kizárása mellett.

(4) Élőhelyrekonstrukciós ésélőhelyfejlesztési javaslatok
Idegenhonos fafajok telepítését (erdő, szabad rendelkezésű erdő, fásítás formá-jában) a teljes területen nem javasoljuk. Az elő- és véghasználatok során az előzetesen meghatározott fa-, ill. cserjefajok minden egyedét meg kell kímélni. Az idegenhonos fa- és cserjefajokat lehetőség szerint teljes mértékben el kell távolítani.

(5) Egyéb/lokális kezelési, fenntartási javaslatok
A vadállomány (vaddisznók) kizárása a területről. A vaditatógödrök megszüntetése (az állomány környékén is). A természetes vízháztartás helyreállítása. A levezető árkok, csatornák tisztítását, kotrását csak természetvédelmi szempontból indokolt esetben, a nemzetipark-igazgatósággal egyeztetve szabad elvégezni.

(6) Erdőtelepítésre vonatkozó tiltás vagy javaslat
Erdőtelepítés tilos.

(7) Agrár-erdészeti rendszerek kialakítására vonatkozó tiltás vagy javaslat
Agrár-erdészeti rendszerek kialakítása tilos.

KE22 kezelési egység(természetes lombos erdők védelme)

(1) Érintett élőhelyek
1. **91G0*, Pannon gyertyános-tölgyesek** / K1a Gyertyános-kocsányos tölgyesek
2. **91I0*, Euro-szibériai erdősztyepp-tölgyesektölgyfajokkal *(Quercus spp.)*/** L5 Alföldi zárt kocsányos tölgyesek
3. **91N0 Pannon homoki borókás-nyarasok(Junipero-Populetrum albae)**/ M5 Homoki borókás-nyarasok

(2) Gazdálkodási jellegű kezelési, fenntartási javaslatok

Fenntartási előírások

Kód	Megnevezés
E01	A Natura 2000 rendeltetés átvezetése további, illetve (a jelölő fajok és élőhelyek szempontjából kiemelkedő jelentőséggel bíró területek esetében) elsődleges rendeltetésként.
E03	A körzeti erdőtervezés során – a közösségi jelentőségű élőhelyek vagy fajok megőrzése érdekében – az erdőterület erre alkalmas erdőrészleteiben a folyamatos erdőborítást biztosító átalakító, szálaló vagy faanyagtermelést nem szolgáló üzemmódok előírása.
E08	Rakodó, depónia kialakításának szigorú területi korlátozása (a közösségi jelentőségű élőhelyekre, illetve fajokra történő esetleges káros hatások miatt).
E09	A fakitermeléshez és anyagmozgatáshoz szükséges közelítő nyomok csak a közösségi jelentőségű fajok és élőhelyek védelmét figyelembe véve jelölhetők k
E10	Meghatározott erdőrészletekben az élőhelyek és fajok védelme érdekében teljes érintetlenség biztosítása, térbeli vagy teljes korlátozás elrendelése.
E11	A fával nem, vagy gyengén fedett területek (tisztás, cserjés, nyiladék, erdei vízfolyás és tó) egyéb részlet szerinti lehatárolása. (szükség esetén az erdőrészlet megosztásával).

E13	Állománynevelés során a nyiladékok és állományszélek felé legalább 5 m széles erdőszegély létrehozásának elősegítése vagy a meglévők fenntartása. Az elő- és véghasználatok során a tájidegen növények eltávolítása (az őshonos növényekre nézve kíméletes módszerekkel).
E14	A kijelölt területen az erdőneveléssel kapcsolatos erdőgazdálkodási tevékenység elhagyása (beleértve a közelítést és készletezést is).
E15	A gyérítések és véghasználatok során legalább 5 m3/ha (az állomány átlagos átmérőjét elérő közép- vagy mellmagassági átmérőjű) álló és fekvő holtfa jelenlétének biztosítása.
E16	Az emberek testi épségét, közlekedést és épületeket nem veszélyeztető (az erdei élőhelyek fenntartását kiemelten szolgáló) lábon álló holtfák meghagyása.
E17	A ritka fajhoz tartozó, odvas, böhöncös, idős vagy más okból értékes faegyedek kijelölése és megőrzése az elő- és véghasználatok során.
E18	Az elő- és véghasználatok során az előzetesen meghatározott fa-, illetve cserjefajok minden egyedének megkímélése.
E19	Fokozottan védett madárfaj fészkének (madárfajtól függően) 100-300 m-es sugarú körzetében fészkelési időszakban az erdőgazdálkodási tevékenység korlátozása vagy teljes tiltása.
E20	Az erdőrészletben megjelölt mikroélőhelyen legalább 10 m3/ha, az egyes törzsek legvékonyabb részén legalább 20 cm átmérőt elérő álló vagy/és fekvő holtfa folyamatos fenntartásának biztosítása.
E22	Az egyéb részletek (tisztás, cserjés, erdei vízfolyás és tó, kopár) teljes vagy részterületének háborítatlanságát biztosítani kell.
E23	Az erdőrészleteken belül el nem különített tisztás, cserjés folt, víztestek teljes védelmét, háborítatlanságát biztosítani kell.
E24	Erdészeti termékek szállításának, faanyag közelítésének korlátozása gyepterületen, tisztáson (a közösségi jelentőségű élőhelyek és fajok védelme érdekében).
E25	Az előhasználatok során biztosítani kell az elegyfa fajok alsó és felső lombkorona szintben hagyását, fenntartását, lehetőség szerint a természetes erdőtársulásra/közösségi jelentőségű élőhelyre jellemző összetételben, mennyiségben és többé-kevésbé egyenletes eloszlásban.
E26	A természetes erdőtársulás/közösségi jelentőségű élőhely megfelelő állományszerkezetének kialakítása érdekében a nevelővágások során az alsó lombkorona- és a cserjeszint kialakítása, a kialakult szintek megfelelő záródásának fenntartása.
E27	Őshonos fafajokkal jellemezhető faállományokban a nevelővágások során az idegenhonos fa- és cserjefajok egyedszámát (arányát) a lehetséges minimális szintre kell szorítani, illetve lehetőség szerint teljes mértékben el kell távolítani.
E28	A vegyes összetételű faállományokban a nevelővágásokat minden esetben az őshonos fafajok javára kell elvégezni.
E29	Az idegenhonos vagy tájidegen fafajokkal jellemezhető faállományokban a nevelővágások során az őshonos fafajok minden egyedének megőrzése az alsó- és a cserjeszintben is.

E32	Természetes, természetszerű és származék erdőkben a tarvágás tilalma.
E33	A fahasználattal érintett területen összefüggően legfeljebb 0,5 ha véghasználati terület alakítható ki és tartható fenn, legalább 2 db, a természetes erdőtársulásra jellemző főfafajokból származó életképes magszóró fa meghagyásával.
E34	Az adott erdőrészletben véghasználat esetén szálalóvágás alkalmazása.
E36	Őshonos fafajú állományok véghasználata során átlagosan 5-20% fedettséget biztosító elszórt hagyásfák és hagyásfa csoportok visszahagyása, lehetőleg az idős állomány összetételét jellemző formában.
E39	A fakitermelés elvégzésére idő- és térbeli korlátozást kell megállapítani.
E41	Felnyíló erdők esetében véghasználat jellegű fakitermelés csak abban az esetben végezhető, ha a záródás 30% alá csökken és az erdő felújítását meg kell kezdeni.
E42	Az erdő talajának megóvása érdekében a teljes talaj-előkészítés tiltása.
E46	Felújítás csak táj- és termőhelyhonos fafajokkal, illetve faállomány típussal történhet.
E47	Őshonos fafajú faállomány csak táj- és termőhelyhonos fa- és cserjefajokkal újítható fel.
E52	Az erdőfelújításban, pótlásban, állománykiegészítésben kizárólag tájhonos fafaj alkalmazható.
E60	Intenzíven terjedő idegenhonos fafaj felújításokban célállományként és elegyfaként sem alkalmazható.
E63	Totális gyomirtó szerek használata csak intenzíven terjedő fafajok ellen, ellenőrzött körülmények között engedélyezhető.

E65	Az intenzíven terjedő fafajok elleni vegyszer használata során a következő előírásokat kell érvényesíteni: • Az ellenőrizhetőség biztosítása érdekében a vegyszerbe minden esetben színező anyagot kell keverni. • Javasolt alkalmazási idő: július-augusztus. • Alkalmazás – a fásszárú fajok visszaszorítása érdekében – kéregre kenéssel, tuskóecseteléssel, fainjektálással, nem légi úton történő permetezéssel, ártéren – a gyalogakác kivételével – kizárólag fainjektálással. • Az alkalmazható szerek lehetőleg környezetbarát, gyorsan felszívódó hatóanyagúak, szelektív kijuttatásra alkalmasak legyenek, melyek levélen vagy kambiumon keresztül felszívódnak és a növény sarjadásmentes irtását biztosítják. • Csak erdészeti felhasználásra is engedélyezett készítményeket lehet alkalmazni az engedélyokiratban foglalt módon, az egyéb vonatkozó jogszabályi előírások betartásával, a kijuttatáshoz szükséges hatósági engedélyek birtokában. • Megfelelő vastagságú egyedek esetében injektálás, kéreghántás vagy levágás után a vágásfelület pontpermetezése, illetve kenése útján alkalmazható vegyszer. • Vékonyabb egyedek, illetve korábbi kezelés után kihajtó sarjak esetében alkalmazható levélen felszívódó gyomirtó, de csak csöppenésmentes kijuttatással. Vegyszeres védekezés esetén legalább 10 munkanappal a tervezett védekezés megkezdése előtt írásban kell értesíteni, az érintett hatóság illetékes szervét, megjelölve a beavatkozás tervezett helyét és időpontját.
E67	Lehetőség szerint mechanikai módszerek (pl. kézi cserjeirtás, szárzúzás, kaszálás) alkalmazandók.
E68	Kórokozók és kártevők elleni vegyszeres védekezést csak különleges esetben (pl. lakott terület közelében, közegészségügyi okokból, esetleg felújítás alatt álló erdőterületeken, magtermő állományokban) szabad végezni.

Fejlesztési javaslatok

Kód	Megnevezés
E06	Idegenhonos fafajok telepítésének mellőzése a teljes területen.
E30	A nevelővágások során az intenzíven terjedő fafajok teljes mértékű eltávolításai.
E38	A fakitermelés és anyagmozgatás során az erdőrészlet területén a talaj védelme érdekében kerülendő a 20 cm-nél mélyebb közelítési, illetve vonszolási nyom kialakulása. A tő- és törzssérülés ne haladja meg az 5%-ot.
E59	Az idegenhonos és tájidegen fafajú erdők véghasználata során a táj- és termőhelyhonos fafajok minden egyedének meghagyása kívánatos (az alsó- és lehetőség szerint a cserjeszintben is).

(3) A kezelési, fenntartási javaslatok indoklása

Az ide tartozó erdőtípusok hazánk legritkább vegetációtípusait képviselik, ezért *kiemelt védelmük szükséges*. Az az elterjedt erdészeti álláspont, miszerint emberi beavatkozás nélkül ezek az erdők tartósan nem maradnak fent szakmailag és tudományosan teljesen megalapozatlan. Emiatt erdészeti beavatkozás kizárólag a természetes állapot helyreállítása és fenntartása (gyomfajok, pl. akác, bálványfa, kései meggy, zöld juhar, ostorfa eltávolítása) céljából engedhető meg. Szükséges van az erdők hosszú távú dinamikájára (önfenntartó és megújulási képesség, spontán regeneráció) vonatkozóan tudományos kísérleteket beállítani.A vadállomány igen jelentős csökkentése szükséges.

(4) Élőhelyrekonstrukciós és élőhelyfejlesztési javaslatok
Az előhasználatok során biztosítani kell az özönfajok teljes eltávolítását. A véghasználat során a termőhelynek megfelelő tájhonos fafajok minden egye-dét meg kell kímélni.

(5) Egyéb/lokális kezelési, fenntartási javaslatok
A vadállomány (vaddisznók) kizárása a területről. A vaditatógödrök megszüntetése (az állomány környékén is). A természetes vízháztartás helyreállítása. A levezető árkok, csatornák tisztítását, kotrását csak természetvédelmi szempontból indokolt esetben, a nemzetiparkigazgatósággal egyeztetve szabad elvégezni. Az idegenhonos ültetvényekben (főként a fenyvesekben vagy akácosokban) zárványként előforduló állományok esetében megfelelő puffer zóna telepítése szükséges ott, ahol az eredeti természetes erdő már nem állítható helyre.Ezek a zárványállományok kiszabadítandók és körülöttük egy meghatározott sávban a természetesnek tekinthető állapotok helyreállítandók. Ez leginkább a tájidegen faállomány eltávolítását és egy gyepes, esetleg cserjés vegetáció visszaalakítását jelenti.

(6) Erdőtelepítésre vonatkozó tiltás vagy javaslat
Erdőtelepítés tilos.

(7) Agrár-erdészeti rendszerek kialakítására vonatkozó tiltás vagy javaslat
Agrár-erdészeti rendszerek kialakítása tilos.

KE23 kezelési egység(spontán cserjések, erdők, erdőszegélyek, őshonos fafajú fasorok megőrzése)

(1) Érintett élőhelyek
1. – / P2b Galagonyás-kökényes-borókás cserjések
2. – / RA Őshonos fafajú fasorok
3. – / RB Puhafás pionír és jellegtelen erdők
4. – / RC Keményfás jellegtelen erdők

(2) Gazdálkodási jellegű kezelési, fenntartási javaslatok

Fenntartási előírások

Kód	Megnevezés
E13	Állománynevelés során a nyiladékok és állományszélek felé legalább 5 m széles erdőszegély létrehozásának elősegítése vagy a meglévők fenntartása. Az elő- és véghasználatok során a tájidegen növények eltávolítása (az őshonos növényekre nézve kíméletes módszerekkel).

E16	Az emberek testi épségét, közlekedést és épületeket nem veszélyeztető (az erdei élőhelyek fenntartását kiemelten szolgáló) lábon álló holtfák meghagyása.
E17	A ritka fajhoz tartozó, odvas, böhöncös, idős vagy más okból értékes faegyedek kijelölése és megőrzése az elő- és véghasználatok során.
E32	Természetes, természetszerű és származék erdőkben a tarvágás tilalma.
E42	Az erdő talajának megóvása érdekében a teljes talaj-előkészítés tiltása.

Fejlesztési javaslatok

Kód	Megnevezés
E30	A nevelővágások során az intenzíven terjedő fafajok teljes mértékű eltávolításai.
E46	Felújítás csak táj- és termőhelyhonos fafajokkal, illetve faállomány típussal történhet.
E52	Az erdőfelújításban, pótlásban, állománykiegészítésben kizárólag tájhonos fafaj alkalmazható.

(3) A kezelési, fenntartási javaslatok indoklása
Fenntartásuk, mint erdőszegélyek, fasorok kívánatos, ha őshonos fajok alkotják.A természetesen létrejött állományokban a természetes folyamatok zavartalan fenntartása célszerű.

(4) Élőhelyrekonstrukciós és élőhelyfejlesztési javaslatok
Az előhasználatok során biztosítani kell az özönfajok teljes eltávolítását.Felújítás a teljes területen csak az adott tájban őshonos, és a termőhelyi viszo-nyoknak megfelelő fafajokkal, ill. faállománytípussal történhet.Tájidegen és nem őshonos fafajok ültetése még elegyfafajként, pótlásban, állo-mánykiegészítésben is tilos.

(5) Egyéb/lokális kezelési, fenntartási javaslatok
A vadállomány (vaddisznók) kizárása a területről.

(6) Erdőtelepítésre vonatkozó tiltás vagy javaslat
Csak kocsányos tölggyel, mint fő fafajjal, nem tájidegen elegyfajokkal együtt (mezei juharral, mezei szillel, stb.).

(7) Agrár-erdészeti rendszerek kialakítására vonatkozó tiltás vagy javaslat
Csak kocsányos tölggyel és tájfajtákkal.

KE24 kezelési egység(fásítások, tájidegen faültetvények kezelése)

(1) Érintett élőhelyek
1. – / P3 Újonnan létrehozott, fiatal fásítás
2. – / P8 Vágásterületek
3. – / RB,Puhafás pionír és jellegtelen erdők
4. – / RC Keményfás jellegtelen erdők
5. – / S1 Ültetett akácosok
6. – / S2 Nemes nyarasok
7. – / S3 Egyéb ültetett tájidegen lombos erdők

8. – / S4 Ültetett erdei- és feketefenyvesek
9. – / S7 Nem őshonos fajú facsoportok, erdősávok és fasorok

(2) Gazdálkodási jellegű kezelési, fenntartási javaslatok

Fenntartási előírások

Kód	Megnevezés
E19	Fokozottan védett madárfaj fészkének (madárfajtól függően) 100-300 m-es sugarú körzetében fészkelési időszakban az erdőgazdálkodási tevékenység korlátozása vagy teljes tiltása.
E22	Az egyéb részletek (tisztás, cserjés, erdei vízfolyás és tó, kopár) teljes vagy részterületének háborítatlanságát biztosítani kell.
E23	Az erdőrészleteken belül el nem különített tisztás, cserjés folt, víztestek teljes védelmét, háborítatlanságát biztosítani kell.
E63	Totális gyomirtó szerek használata csak intenzíven terjedő fafajok ellen, ellenőrzött körülmények között engedélyezhető.
E64	A környező gyepterületek védelme érdekében törekedni kell az erdészeti tájidegen fafajok alkotta állományok jelenlegi területen túli terjeszkedésének megakadályozására. Az erdőszegélyekben található intenzíven terjedő lágy- és fásszárúak továbbterjedését lehetőleg mechanikus módszerekkel (pl. kézi cserjeirtás, szárzúzás) kell megakadályozni.

Fejlesztési javaslatok

Kód	Megnevezés
GY111	Az inváziós és termőhely idegen fajok megtelepedését és terjedését meg kell akadályozni, állományuk visszaszorításáról mechanikus védekezéssel vagy speciális növényvédő szer kijuttatásával kell gondoskodni, ezen a technológián túl egyéb vegyszerhasználat tilos.
E30	A nevelővágások során az intenzíven terjedő fafajok teljes mértékű eltávolításai.
E32	Természetes, természetszerű és származék erdőkben a tarvágás tilalma.
E44	Az eredeti talajállapot fenntartása érdekében a talaj-előkészítést és a tuskózást kerülni kell.
E59	Az idegenhonos és tájidegen fafajú erdők véghasználata során a táj- és termőhelyhonos fafajok minden egyedének meghagyása kívánatos (az alsó- és lehetőség szerint a cserjeszintben is).

(3) A kezelési, fenntartási javaslatok indoklása
Az ismétlődő talajbolygatás miatt a gyomok megtelepedésének, elszaporodásának legfőbb helyei és szétterjedésük gócpontjai. Az özöngyomok visszaszorítása és a gyomosodás megelőzése a legfőbb feladat.A gyomfajok, pl. akác, bálványfa, kései meggy, ostorfa eltávolítása

szükséges. Sem a tarvágás, sem a tuskózás és prizmázás, sem pedig a teljes talajelőkészítés nem engedhető meg, mert ezek a természetes élőhelyek szinte teljes pusztulásával járnak. Utóbbi eljárások a regeneráció lehetőségét is megszüntetik azáltal, hogy magát a termőtalajt pusztítják el, ezért a sikeres visszaalakítás feltételezhetően sokkal nehezebb és igen hosszadalmas folyamat a talaj felső szintjének elrombolása és a propagulum-készlet elpusztítása következtében. A második és harmadik generációs akácosok, fenyvesek és a tuskózott állományok visszaalakítása valószínűleg igen hosszadalmas és munkaigényes folyamat. Igen sok állomány jellegtelen és fajszegény, így ezek visszaalakítására nem sok remény van.

(4) Élőhelyrekonstrukciós és élőhelyfejlesztési javaslatok
Az előhasználatok során biztosítani kell az özönfajok teljes eltávolítását. A véghasználat során a termőhelynek megfelelő tájhonos fafajok minden egyedét meg kell kímélni.(A gyepekhelyére telepített akácosok, nyarasok és fenyvesek esetén a gyepek rekonstrukciója: lásdKE13és KE17.)

(5) Egyéb/lokális kezelési, fenntartási javaslatok
A vadállomány mérséklendő.

(*6) Erdőtelepítésre vonatkozó tiltás vagy javaslat*
Csak termőhelynek megfelelő őshonos fafajjal, mint fő fafajjal, nem tájidegen elegyfajokkal együtt.

(7) Agrár-erdészeti rendszerek kialakítására vonatkozó tiltás vagy javaslat
Csak termőhelynek megfelelő őshonos fafajjal, mint fő fafajjal, nem tájidegen elegyfajokkal együtt.

KE25. kezelési egység(természetes erdőtársulások (pl. tölgyesek) rekonstrukciója)

(1) Érintett élőhelyek:
1. – / P8 Vágásterületek
2. – / S1 Ültetett akácosok
3. – / S2 Nemes nyarasok
4. – / S3 Egyéb ültetett tájidegen lombos erdők
5. – / S4 Ültetett erdei- és feketefenyvesek

(2) Gazdálkodási jellegű kezelési, fenntartási javaslatok:

Fenntartási előírások

Kód	Megnevezés
E03	A körzeti erdőtervezés során – a közösségi jelentőségű élőhelyek vagy fajok megőrzése érdekében – az erdőterület erre alkalmas erdőrészleteiben a folyamatos erdőborítást biztosító átalakító, szálaló vagy faanyagtermelést nem szolgáló üzemmódok előírása.
E09	A fakitermeléshez és anyagmozgatáshoz szükséges közelítő nyomok csak a közösségi jelentőségű fajok és élőhelyek védelmét figyelembe véve jelölhetők k

E10	Meghatározott erdőrészletekben az élőhelyek és fajok védelme érdekében teljes érintetlenség biztosítása, térbeli vagy teljes korlátozás elrendelése.
E14	A kijelölt területen az erdőneveléssel kapcsolatos erdőgazdálkodási tevékenység elhagyása (beleértve a közelítést és készletezést is).
E15	A gyérítések és véghasználatok során legalább 5 m3/ha (az állomány átlagos átmérőjét elérő közép- vagy mellmagassági átmérőjű) álló és fekvő holtfa jelenlétének biztosítása.
E16	Az emberek testi épségét, közlekedést és épületeket nem veszélyeztető (az erdei élőhelyek fenntartását kiemelten szolgáló) lábon álló holtfák meghagyása.
E17	A ritka fajhoz tartozó, odvas, böhöncös, idős vagy más okból értékes faegyedek kijelölése és megőrzése az elő- és véghasználatok során.
E19	Fokozottan védett madárfaj fészkének (madárfajtól függően) 100-300 m-es sugarú körzetében fészkelési időszakban az erdőgazdálkodási tevékenység korlátozása vagy teljes tiltása.
E20	Az erdőrészletben megjelölt mikroélőhelyen legalább 10 m3/ha, az egyes törzsek legvékonyabb részén legalább 20 cm átmérőt elérő álló vagy/és fekvő holtfa folyamatos fenntartásának biztosítása.
E32	Természetes, természetszerű és származék erdőkben a tarvágás tilalma.
E33	A fahasználattal érintett területen összefüggően legfeljebb 0,5 ha véghasználati terület alakítható ki és tartható fenn, legalább 2 db, a természetes erdőtársulásra jellemző főfafajokból származó életképes magszóró fa meghagyásával.
E37	A hagyásfák fenntartása.
E42	Az erdő talajának megóvása érdekében a teljes talaj-előkészítés tiltása.
E44	Az eredeti talajállapot fenntartása érdekében a talaj-előkészítést és a tuskózást kerülni kell.
E50	Természetes, természetszerű és származék erdőkkel határos erdőterületek felújítása csak táj- és termőhelyhonos fafajokkal, illetve faállománytípussal végezhető.
E53	Az erdősítések során a közösségi jelentőségű élőhelynek, illetve a természetes erdőtársulásnak megfelelő természetes elegyfajok biztosítására kell törekedni.
E54	Mesterséges erdősítés során legalább 3 tájhonos fafaj szálankénti vagy csoportos - a termőhelynek is megfelelő - elegyítése szükséges.
E57	Az idegenhonos és tájidegen fafajú faállományok véghasználata és felújítása során hangsúlyt kell fektetni a természetes cserje- és lágyszárú szint kíméletére, valamint a talajtakaró megóvására.
E59	Az idegenhonos és tájidegen fafajú erdők véghasználata során a táj- és termőhelyhonos fafajok minden egyedének meghagyása kívánatos (az alsó- és lehetőség szerint a cserjeszintben is).
E60	Intenzíven terjedő idegenhonos fafaj felújításokban célállományként és elegyfaként sem alkalmazható.
E63	Totális gyomirtó szerek használata csak intenzíven terjedő fafajok ellen, ellenőrzött körülmények között engedélyezhető.

Fejlesztési javaslatok

Kód	Megnevezés
GY111	Az inváziós és termőhely idegen fajok megtelepedését és terjedését meg kell akadályozni, állományuk visszaszorításáról mechanikus védekezéssel vagy speciális növényvédő szer kijuttatásával kell gondoskodni, ezen a technológián túl egyéb vegyszerhasználat tilos.
E18	Az elő- és véghasználatok során az előzetesen meghatározott fa-, illetve cserjefajok minden egyedének megkímélése.
E30	A nevelővágások során az intenzíven terjedő fafajok teljes mértékű eltávolításai.
E46	Felújítás csak táj- és termőhelyhonos fafajokkal, illetve faállomány típussal történhet.
E52	Az erdőfelújításban, pótlásban, állománykiegészítésben kizárólag tájhonos fafaj alkalmazható.
E60	Intenzíven terjedő idegenhonos fafaj felújításokban célállományként és elegyfaként sem alkalmazható.

(3) A kezelési, fenntartási javaslatok indoklása
Az ismétlődő talajbolygatás miatt a gyomok megtelepedésének, elszaporodásának legfőbb helyei és szétterjedésük gócpontjai. Az özöngyomok visszaszorítása és a gyomosodás megelőzése a legfőbb feladat.A gyomfajok, pl. akác, bálványfa, kései meggy, ostorfa eltávolítása szükséges. Sem a tarvágás, sem a tuskózás és prizmázás, sem pedig a teljes talajelőkészítés nem engedhető meg, mert ezek a természetes élőhelyek szinte teljes pusztulásával járnak.

(4) Élőhelyrekonstrukciós és élőhelyfejlesztési javaslatok
Az **akácosok** közül azok az állományok, amelyek korábbi tölgyesek helyén létesültek visszaalakítandók az eredeti tölgyes állományokká. Erre leginkább ott van jó esély, ahol az akácos első generációs, így az eredeti cserje és aljnövényzet, még ha töredékesen is, de fennmaradt. A visszaalakítható állományok az aljnövényzetükben gyakran vagy nagyobb mennyiségben előforduló tölgyes fajokról (*Pulmonaria mollis, Lithospermum purpureo-coeruleum, Convallaria majalis, Dictamnus albus, Iris variegata, Polygonatum latifolium, Sedum maximum, Geranium sanguineum*), a dúsabb és fajgazdag cserjeszintről (*Crataegus monogyna, Prunus spinosa, Ligustrum vulgare, Rhamnus catharticus, Euonymus europaeus, Berberis vulgaris*) vagy jellegzetes, de ritkább cserjefajok (*Acer tataricum, Corylus avellana, Viburnum lantana*) jelenlétéről, illetve az esetleg bennük megtalálható nagyobb hagyásfákról könnyen azonosíthatóak. Jól felismerhetők még a bennük spontán újuló tölgyfajok előfordulásáról is.Az eredeti természetes növénytakaró maradványait még valamennyire tartalmazó **nemes nyaras** állományok visszaállítása a termőhely aktuális állapotának függvényében még megkísérelhető, egyébként állományaik mindenütt a tájba illő őshonos fafajok (fehér és szürke nyár, kocsányos tölgy) elegyes állományival váltandók fel.A **fekete dió** és **vörös tölgy** állományait legtöbbször tölgyesek helyén alakították ki, ezeket vissza kell alakítani.A jellegtelen, gyér és gyomos aljnövényzetű **fenyvesek** – termőhelytől függően – őshonos fafajokkal váltandók fel, különösen a fekete fenyvesek esetében. Telepítendő fafajok (termőhelytől függően különböző arányban): kocsányos tölgy, molyhos tölgy, gyertyán, fehér nyár, szürke nyár, magyar kőris, mezei juhar.

(5) Egyéb/lokális kezelési, fenntartási javaslatok
Nincs javaslat.

(6) Erdőtelepítésre vonatkozó tiltás vagy javaslatokok
Csak termőhelynek megfelelő őshonos fafajjal, mint fő fafajjal, nem tájidegen elegyfajokkal együtt.

(7) Agrár-erdészeti rendszerek kialakítására vonatkozó tiltás vagy javaslatok
Csak termőhelynek megfelelő őshonos fafajjal, mint fő fafajjal, nem tájidegen elegyfajokkal együtt.

KE26 kezelési egység (homokbányák felhagyása)

(1) Érintett élőhelyek
1.– / U7 Homokkitermelő gödrök

(2) Gazdálkodási jellegű kezelési, fenntartási javaslatok

Fenntartási előírások

Kód	Megnevezés
GY01	Felülvetés nem megengedett.
GY02	Vegyszeres gyomirtás nem megengedett.
GY03	Műtrágyázás nem megengedett.
GY07	Szerves trágyázás nem megengedett.
GY09	Fogasolás nem megengedett.
GY10	Tárcsázás nem megengedett.
GY11	Hengerezés nem megengedett.
GY12	Gyepszellőztetés nem megengedett.
GY13	Kiszántás nem megengedett.
GY16	A gazdálkodási tevékenység során a gyepfelszín maradandó károsodása tilos.

Fejlesztési javaslatok

Kód	Megnevezés
GY21	Legeltetés és kaszálás tilos, a területet kezeletlenül kell fenntartani.
GY100	Tisztító kaszálás csak az inváziós gyomnövényekkel fertőzött foltokon lehetséges.
GY105	A lekaszált inváziós növényeket a területről el kell távolítani a kaszálást követő 30 napon belül.
GY109	A terület max. 30%-a kezelhető tisztító kaszálással.
GY111	Az inváziós és termőhely idegen fajok megtelepedését és terjedését meg kell akadályozni, állományuk visszaszorításáról mechanikus védekezéssel vagy speciális növényvédő szer kijuttatásával kell gondoskodni, ezen a technológián túl egyéb vegyszerhasználat tilos.

(3) A kezelési, fenntartási javaslatok indoklása
A homokkinyerő helyek tájsebek, homokpuszták potenciális termőterületei, helyreállításuk indokolt.

(4) Élőhelyrekonstrukciós és élőhelyfejlesztési javaslatok
Az inváziós és termőhely idegen fajok megtelepedését és terjedését meg kell akadályozni. Legeltetés és kaszálás tilos, a területet kezeletlenül kell fenntartani.

(5) Egyéb/lokális kezelési, fenntartási javaslatok
Homok kitermelése tilos.

(6) Erdőtelepítésre vonatkozó tiltás vagy javaslat
Erdőtelepítés tilos.

(7) Agrár-erdészeti rendszerek kialakítására vonatkozó tiltás vagy javaslat
Agrár-erdészeti rendszerek kialakítása tilos.

3.2.3. Élőhely-rekonstrukció és élőhelyfejlesztés

- A lápi zsombékosok elfüzesedett állományfoltjaiban (B4*J1a), ahol még lehetőség van a láp regenerálódására (megmaradtak a zsombékok), a zsombékláp rekonstrukciója. Kezelési egység kódja: KE6 .
- A sikertelenül fásított homokpuszta állományok (G1*S1, S1, G1*S4, S4, S1*G1, S2, S1*H5b) helyreállítása esetén a kezelési egység kódja: KE13.
- A sikertelenül fásított, illetve az akác által megfertőzött homoki sztyepprét állományok (H5b, P8, H5b*S4, H5b*RC) helyreállítása esetén a kezelési egység kódja: KE17.
- Az akácosok (S1), nemes nyarasok (S2), fekete dió és vörös tölgy ültetvények (S3), valamint az ültetett erdei- és feketefenyvesek (S4) közül azok az állományok, amelyek korábbi tölgyesek helyén létesültek, és az eredeti természetes növénytakaró maradványait még valamennyire tartalmazzák, visszaalakítandók az eredeti tölgyes állományokká. A kezelési egység kódja: KE25.
- A vadföldek (T6) felhagyása természetbarát gyepesítéssel, vagy rendszeres, évenkénti többszöri kaszálással történhet a gyomos állapot megszűntéig. A kezelési egység kódja termőhelytől függően: KE2 vagy KE3 (az egyes élőhelyfoltokhoz a megfelelő hozzá lett rendelve).

3.2.4. Fajvédelmi intézkedések

Speciális fajvédelmi intézkedésekre nincs szükség, a kiemelt jelentőségű fajok állományainak megőrzése az élőhelyek megőrzésével általában biztosítható.

3.2.5. Kutatás, monitorozás

Az irányelvek a Natura 2000 területekre monitorozási és kutatási feladatokat is előírnak. A közösségi jelentőségű fajok és természetes élőhelyek védelmi helyzetének rendszeres ellenőrzése céljából azok állományát, hazai elterjedését és természetvédelmi állapotát rendszeresen ellenőrizni kell, és különleges figyelmet kell fordítani a közösségi jelentőségű fajok és élőhely típusok kutatására. Az Európában vadon élő madárfajok állományának védelméhez, kezeléséhez és hasznosításához szükséges kutatást is elő kell segíteni. A monitorozás tekintetében még nincsenek egységesített előírások és módszerek, de a hazánkban 1997-óta működő Nemzeti Biodiverzitás-monitorozó Rendszer keretében kidolgozott mintavételi eljárások jó alapot nyújtanak majd a Natura 2000 területek monitorozásához.

3.2.5.1. Faj szintű monitorozás

- Inváziós fajok (selyemkóró, aranyvessző, bálványfa, kései meggy, zöld juhar, ostorfa, nem akácos erdőkben az akác) állományainak monitorozása:
  - mintavételi helyek hálózatának kijelölése
  - mintavétel legalább 2 évente
  - lokális állományméret becslése
  - lokális állományok vitalitásának becslése
  - elterjedtség a teljes Natura 2000 területen
- Vadak (vaddisznó) hatása:
  - mintavételi helyek hálózatának kijelölése
  - mintavétel legalább 2 évente
  - feltúrt talajfelszínek kiterjedése
  - feltúrt talajfelszínek gyomossága, inváziós fajok borítása

3.2.5.2. Közösség szintű monitorozás

- B1 Nem tőzegképző nádasok, gyékényesek és tavikákások; B4 Lápi zsombékosok; B5 Nem zsombékoló magassásrétek:
  - inváziós fajok mennyisége és vitalitása
  - cserjésedés (füzesedés) mértéke
- D2 Kékperjés rétek:
  - inváziós fajok mennyisége és vitalitása
  - cserjésedés mértéke
  - kaszálás homogenizáló hatása
- G1 Nyílt homokpuszta-gyepek:
  - inváziós fajok mennyisége és vitalitása
- H4 Rétsztyeppek és irtásrétek; H5b Homoki sztyepprétek:
  - inváziós fajok mennyisége és vitalitása
  - cserjésedés mértéke
  - legeltetés intenzitása
- J1a Fűzlápok, lápcserjések; J2 Éger- és kőrislápok, égeres mocsárerdők; J5 Égerligetek:
  - inváziós fajok mennyisége és vitalitása
- K1a Gyertyános-kocsányos tölgyesek; L5 Alföldi zárt kocsányos tölgyesek; M5 Homoki borókás-nyarasok:
  - inváziós fajok mennyisége és vitalitása
  - tölgy újulat mennyisége, vitalitása
  - természetes elegyfák aránya

3.2.5.3. Élőhely szintű monitorozás

- A 2008-ban létrehozott Á-NÉR élőhely-térképet a lehetőségek szerint rendszeres időközönként aktualizálni kell, amit célszerű a Natura 2000 összefoglaló országjelentésekhez igazítva elvégezni.
- A 2008-ban kialakított országos Natura 2000 élőhely-monitorozási protokoll javaslat extenzív monitorozási módszertanával javasolt legalább 34-100 mintavételi hely kijelölése a Tengelici-homokvidék területén, A mintavételi helyeket a terület egészén elszórtan kell kijelölni. Az egyes élőhelyekhez tartozó mintavételi helyek számát az élőhelyek területi elterjedtségéhez szükséges arányítani.

3.2.5.4. Területkezelések hatásainak monitorozása

Az alábbi kezelési előíráscsomagokhoz javasolunk monitorozást:

- KE2 és KE3 vadföld megszüntetése, üde rét (láprét) vagy szárazgyep rekonstrukciója: inváziós növények terjedése, a gyepesedés előrehaladása.
- KE5 zsombékláp és magassásrét védelme: inváziós növények terjedése, sások borítása, zsombékok aránya, az állományok határainak elmozdulása.
- KE6 zsombékláp rekonstrukciója: cserjék aránya, zsombékok aránya.
- KE7 mocsarak fenntartása: az állományok határainak elmozdulása.
- KE8 és KE9 láprétek és üde rétek fenntartása: az állományok határainak elmozdulása, cserjék és fák mennyisége, gyomok és inváziós lágyszárúak borítása.
- KE10 özöngyomok visszaszorítása: az inváziós növények állománynagysága állandó mintavételi területeken.
- KE11 és KE12 nyílt homokpuszta védelme: növényzet záródása, inváziós növények állománynagysága.
- KE13 és KE17 homokpuszta, illetve homoki sztyepprét rekonstrukciója akácosból vagy fenyvesből: cserjék és fák mennyisége, gyomok és inváziós lágyszárúak borítása.
- KE14, KE15 és KE16 rétsztyeppek és homoki sztyepprétek fenntartása: növényzet záródása, inváziós növények állománynagysága.
- KE18 szárazgyepek fenntartása: az állományok határainak elmozdulása.
- KE19 fűzlápok, lápcserjések, üde cserjések védelme: az állományok határainak elmozdulása.
- KE20 vizes élőhelymozaikok (erdő, láp, láprét) védelme: az állományok határainak elmozdulása.
- KE21 égerlápok és égerligetek fenntartása: az inváziós növények állománynagysága.
- KE22 természetes lombos erdők védelme: az egyes fa- és cserjefajok aránya, az inváziós növények állománynagysága.

- KE23 spontán cserjések, erdők, erdőszegélyek, őshonos fafajú fasorok megőrzése: az állományok határainak elmozdulása.
- KE24 fásítások, tájidegen faültetvények kezelése: az inváziós növények állománynagysága.
- KE25 tölgyesek rekonstrukciója: az egyes fa- és cserjefajok aránya, inváziós növények mennyisége a rekonstruált állományokban (mintavételi helyeken).

3.3. A kezelési javaslatok megvalósításának lehetséges eszközei a jogszabályok és a tulajdonviszonyok függvényében

3.3.1. Agrártámogatások

3.3.1.1. Jelenlegi működő agrártámogatási rendszer

Az Uniós csatlakozást követően hazánk támogatási rendszere a többi tagállaméhoz harmonizáltan alakult ki. Ez vonatkozik a Natura 2000 területekre is.

SAPS – egyszerűsített területalapú támogatás

Az EMOGA Garancia részlegéből minden hasznosított mezőgazdasági terület jogosult az egységes területalapú támogatásra. A hasznosított mezőgazdasági terület hazánkban a művelt szántó és gyepterületekre vonatkozik, melyek a MePAR rendszerben támogatható területként vannak nyilvántartva. Az egységes területalapú támogatás (Single Area Payment Scheme – SAPS) feltétele a terület művelésben tartása, valamint 2009-től a Kölcsönös Megfeleltetés (KM) rendszerének betartása.

Kölcsönös Megfeleltetés

A Kölcsönös Megfeleltetés (KM) egy harmonizált jogszabályi környezetet jelent, valamint gazdálkodási alapkövetelményeket foglal magába, mely rendszer bevezetése minden tagállam számára kötelező. A KM részét képezi többek között a Natura 2000 területeken való gazdálkodás feltételeinek a betartása is. Jelenleg a 269/2007 sz. Kormány rendelet által meghatározott feltételrendszerek betartása kötelező, mely kizárólag gyep hasznosítású területeken van hatályban. Ezeknek a feltételeknek a betartása nem csupán a Natura 2000 területekre járó kompenzációs támogatás folyósításának feltétele, hanem a SAPS támogatásé is.

Natura 2000 területek támogatása

A 1698/2005 EC Tanácsi rendelet 38§ alapján vidékfejlesztési forrásból kompenzációs kifizetés adható a kijelölt Natura 2000 területen gazdálkodók számára. Tekintettel arra, hogy a 269/2007 Kormány rendelet alapján jelenleg gyepterületekre vannak hatályban földhasználati korlátozások, a 38§ alapján a kijelölt Natura 2000 gyepterületek kompenzációs támogatásban részesülnek, melynek mértéke 38 Euro/ha.

Egyéb támogatások

Natura 2000 program a hazai vidékfejlesztési programozásba integráltan került beépítésre és az alábbi támogatási programokban is előnyt élveznek ezek a területek:

- agrár-környezetgazdálkodási támogatás
- nem termelő beruházások
- erdő-környezetvédelmi támogatások
- 1. tengelyes támogatások

A fenntartási tervek szerepe a jelenlegi támogatási rendszerben.

Egyes vidékfejlesztési támogatások a Natura 2000 területekre vonatkozóan a fenntartási tervekhez kötötték a támogatási részvételt. A mezőgazdasági földterület első erdősítése jogcím, valamint az agrár-erdészeti rendszerek jogcím, melyek művelési ág váltással járó támogatások, csak abban az esetben engedélyezik Natura 2000 területen a támogatás igénylését, ha az a fenntartási tervvel összhangban van. A fenntartási tervek ilyen módú alkalmazása biztosítja azt, hogy az Uniós pénzek megfelelően hasznosulnak, nem hatnak egymás ellen, valamint kiküszöbölik azt, hogy az Natura 2000 területeken esetlegesen éppen Uniós forrásból történjen károsodás.

3.3.1.2. Javasolt agrártámogatási rendszer

Kifejezetten Natura 2000 területekre jelenleg csupán a 269/2007 kormány rendelet alapján van kompenzációs kifizetés. Az ebben a rendeletben meghatározott földhasználati előírások betartása minden Natura 2000 gyepterületen kötelező. Látható azonban, hogy jelenleg nincsen hatályban szántó, erdő, halastó művelési ágú, valamint egyéb természetvédelmi szempontból fontos élőhelyre (láprét, vizes élőhelyek stb.) kidolgozott földhasználati előírás, illetve ez alapján kompenzációs kifizetés. Ebből adódóan ezen területekre csupán az egyéb földhasználati korlátozások (nitrát területekre, védett területekre vonatkozó) vannak érvényben, speciális faj és élőhelyvédelmi intézkedések nincsenek.

A gyepterületekre vonatkozó földhasználati korlátozások olyan alapvető előírásokat fogalmaznak meg, melyek betartása minden hazai gyepterületen elengedhetetlen, a természeti értékesség fenntartása érdekében. Ez a rendelet azonban az általánosságából adódóan nem tud kezelni olyan speciális területi problémákat, melyek a Natura 2000 hálózat esetében fontosak. Ebből adódóan a fenntartási tervek egyik legnagyobb hozadéka az a területiségből eredő specialitás, mely megfelelően képes megalapozni a speciális kezelési irányokat. Ezen túlmenően a fenntartási tervek egy, a jelenleginél pontosabb, a területek igényeihez jobban igazodó támogatási rendszer megalapozását is hivatottak előkészíteni, és szakmailag megfelelően alátámasztani.

Figyelembe véve a Natura 2000 területekre meghatározott célokat, a fenntartási tervek feladata több szintű:

- a jelenlegi állapot szinten tartását célzó előírások meghatározása
- a jelenlegi állapot jobbítását célzó előírások meghatározása
- élőhely rekonstrukciós irányok meghatározása

Természetesen a fenti szempontok kifejezetten az élőhelyek számára fontos irányokat mutatják be, és a fenntartási tervnek ennél jóval többet kell magukba foglalni, például a monitoring rendszerre tett javaslatot, illetve nem lehet elfelejteni a társadalmi konszenzus kialakítását sem.

A támogatások javasolt területi rendszere

A Natura 2000 területek legkisebb tervezési egysége az élőhely, illetve az élőhely folt. Ez az az egység, mely ökológiai szempontból homogén egységet képez, illetve jelölő élőhely esetén is ezek a foltok kerültek azonosításra. A jelölő növény és állatfaj esetében is élőhely szintű azonosítás történt fajvédelmi szempontból, mely állatok esetén több élőhely típust is érinthet. Mind az adatgyűjtés, mind a monitoring élőhely szinten értelmezhető.

A földhasználat esetében a területi egység az ún. *kezelési egység*, amely azokat az élőhely foltokat nevesíti, melyek egységes kezelése indokolt, illetve amely élőhelyek esetében a célok eléréséhez a földhasználati előírások nem különülnek el. A *kezelési egységek* a Natura 2000 területeket általában nagyobb tömbökbe aggregálják, azonban előfordulhat olyan élőhelyfolt is, amely két kezelési egységbe tartozik. A kezelési egység szerepe és jelentősége a földhasználati előírások területhez rendelésénél van.

A kezelési egységhez az alábbi földhasználati előírások tartoznak:

- kötelező előírások
- ajánlott/elvárt előírások
- komplex élőhely rehabilitációs/ élőhely fejlesztési előírások

A területiség esetében külön figyelemmel kell lenni a jelenlegi területalapú támogatási rendszer működésére, mely a hasznosított mezőgazdasági területeket veszi alapul. Natura 2000 területek támogatása esetében éppen azok a területek lehetnek értékesek, illetve fejlesztésre javasoltak, melyek jelenleg nem minősülnek hasznosított területnek (belvizes foltok, becserjésedett gyepek, felhagyott szántó területek). Ennek az ellentétnek a feloldása alapvetően határozza meg a Natura 2000 területek fenntartásának és fejlesztésének a sikerét.

A Natura 2000 terület lehetséges támogatási szintjei

<u>Kötelező szint</u>

Ezek azok a javasolt előírások, amelyek betartása indokolt a terület jelenlegi állapotának megőrzése érdekében. A fő területhasználati irányok meghatározása mellett olyan előírások meghatározása célszerű, melyek betartása alapvetően meghatározza a fajok, valamint az élőhelyek fennmaradását (pl.: gyep művelési ág fenntartására való kötelezés, a területről vízelvezetés tiltása stb.).

A 1698/2005 EC rendelet 38§-a alapján kompenzációs kifizetésre jogosultak a Natura 2000 területen gazdálkodók a földhasználati korlátozásból eredő jövedelemkiesés, valamint többletköltség mértékéig. Ez a jogszabályi háttér a Natura 2000 hálózat alapszintű fenntartásához szükséges. Jelenleg 269/2007 Kormány rendelet képezi a 38§ alapján jogosult kifizetés alapját.

A kötelező szinten meghatározott előírásokat a Natura 2000 területen gazdálkodó földhasználóknak be kell tartaniuk.

Önkéntes szint

A második előírás szint már a területek természeti értékeinek a növelésére irányul, olyan gazdálkodási formák ösztönzése mellett, melyek a fajok populációjának növekedését, valamint az élőhelyek állapotának javulását célozzák meg. Ebbe a kategóriába az agrár-környezetgazdálkodási logika mentén, önkéntes vállalás alapján, de a területi sajátosságok figyelembe vételével tervezzük az előírások meghatározását. Ebben a kategóriában kizárólag területkezelésre vonatkozó, gazdálkodási módot meghatározó előírások tartoznak.

A Natura 2000 területek értékességének növelése érdekében, speciális előírások kidolgozása mellett önkéntes programban való részvétellel lehet a gazdálkodókat ösztönözni arra, hogy a jelölő fajok és élőhelyek állapotának javításában aktívan részt vegyenek. Az önkéntes szinten már kezelni kell az egyediséget, illetve a tervezési területen belül azonosítani kell az eltérő célokat, és az ahhoz rendelt földhasználati előírásokat.

Komplex élőhely rehabilitációs/élőhely fejlesztési előírások

A harmadik típusú előírások az önkéntes szinten belül megjelenő speciális előírások, melyek a területek vonatkozásában a legjelentősebb változást jelentik. Olyan terület-, tájhasználat-váltási, illetve élőhely rekonstrukciós, rehabilitációs prioritások, irányok tartoznak ide, melyek eredményeként a terület arculata jelentősen megváltozik, természeti értékessége nagy mértékben nő. Ebbe a kategóriába inkább prioritások, elérni kívánt célok kerülnek megfogalmazásra, melyek eléréséhez beruházási, fejlesztési feladatok elvégzése szükséges.

A fenntartási tervek jelenlegi formájukban alapvetően az önkéntes szint szakmai megalapozását, tervezési terület szintű definiálását szolgálják.

3.3.2. A javasolt Natura 2000 kifizetés integrálása egyéb támogatási programokkal

Figyelembe véve a jelenleg működő támogatási rendszereket, illetve azok egymásra épülését, indokolt a Natura 2000 támogatások esetében az integrált megközelítés elvét alkalmazva több támogatás harmonizálását megcélozni. A támogatások között a jelenlegi struktúrában is fellelhető az egymásra épülés, ennek továbbfejlesztése a források hatékonyabb felhasználását eredményezheti. Az integrálás alapvető célja a kettős finanszírozás elkerülése, valamint a jogszabályi környezet, adminisztráció harmonizálása.

Az említett kategóriák mellett a jelenleg működő támogatások figyelembevételével az alábbi kapcsolódási pontok kidolgozása javasolt:

Kötelezően betartandó/tiltott előírások	Önálló Natura 2000 támogatás formájában
Ajánlott/elvárt előírások	Agrár-környezetgazdálkodási, Erdő környezetvédelmi támogatásokkal integráltan
Komplex élőhely fejlesztési előírások	Erdősítésre vonatkozó, agrár-erdészeti, nem termelő beruházásokkal, KEOP támogatásokkal integráltan

Ennek az integrált megközelítésnek az elemei a jelenlegi vidékfejlesztési rendszerben már láthatók, hiszen például a *mezőgazdasági földterület első erdősítése* intézkedés, ami felfogható egy komplex területfejlesztési előírásnak, csak abban az esetben támogat bármilyen erdősítést, amennyiben erre vonatkozó területi prioritás a Natura 2000 fenntartási tervben meghatározásra került.

A különböző intézkedések együttes alkalmazása mellett a Natura 2000 területekre jelentős forrás biztosítható abban az esetben, ha a gazdálkodó számára a támogatási programokban való részvételnek több lehetősége is adott. Ezt azonban csak úgy lehet hatékonyan lebonyolítani ha – alkalmazva a Nyugat-európában működő példákat – akkreditált szakértők bevonásával tervezik meg a gazdálkodók a támogatások optimalizálását célzó földhasználati stratégiájukat.

3.4. A terv egyeztetési folyamatának dokumentációja

3.4.1. Felhasznált kommunikációs eszközök

1. Területileg érintett földhasználók, területkezelők számbavétele, elemzése, tájékoztatása, előzetes konzultáció és egyeztetés az alábbi módon valósult meg:

Eszköz típusa	Dokumentum típusa	Időpont	Érintettek
3 félig strukturált interjú	jegyzőkönyv	2009. július	Falugazdász Állami erdőgazdaság (Vadex Zrt.)
Interjúval egybekötött terepbejárás	jegyzőkönyv	2009.03.27.	Természetvédelmi őr
Interjúval egybekötött terepbejárás	jegyzőkönyv	2009.07.28.	Állami erdőgazdaság (Gyulaj Zrt.)
Ötletbörze	emlékeztető	2009.07.09.	Duna-Dráva Nemzeti Park Igazgatóság
Egyeztetési anyag megküldése levélben	levél, tervanyag	2009. augusztus	2 fő magántulajdonos Hivatalos szervek Állami erdészetek (nem levélben, hanem e-mailen)
Egyeztető fórum	jelenléti ív és emlékeztető	2009.09.03.	Cecei Önkormányzat Bikácsi Önkormányzat Állami Erdőgazdaság Falugazdász Megyei MgSzH Fővárosi és Pest Megyei MgSzH Duna-Dráva Nemzeti Park Igazgatóság

2. Széles körű kommunikációnál alkalmazott technikák az alábbiak:

Eszköz típusa	Dokumentum	Időpont	Érintettek

	típusa		
Honlap	www.naturaterv.hu	2008. 12. hónaptól	Minden érdeklődő
Szórólap általá-nos/területi	2000 példány a 20 mintaterületen	2009. 02. hónaptól	Összes/Területi érintettek
Nyomtatott kiadvány	6000 példány a 20 mintaterületen	2009. 11. hó	Gazdálkodók, falugazdászok

3.4.2. A kommunikáció címzettjei

A kommunikáció címzettjeinek körét az interjúk alapján készített érintett elemzés segítségével határoztuk meg. Az érintett elemzés szerint a Tengelici-homokvidék Natura 2000 terület kapcsán a legfontosabb kulcsérintett a Duna-Dráva Nemzeti Park Igazgatóság és a két állami erdészeti cég, a Gyulaj Zrt. (Bikács és Németkér térségében) és a Vadex Zrt. (Cece és Vajta térségében). Kisebb mértékben magántulajdonosok is érintettek a Natura 2000 program előírásaiban, személyük felkutatása során azonban akadályokba ütköztünk. A következőkben eme érintettek viszonyát mutatjuk be a Tengelici-homokvidék Natura 2000 területhez:

- *Duna-Dráva Nemzeti Park Igazgatóság (DDNPI)*: a kijelölt Natura 2000 terület majd' teljes egésze részét képezi a védett területeknek, így eme élőhelyek fennmaradása biztos kezekben van. A DDNPI legelőinek bizonyos hányadát meghatározott feltételek mellett állattartóknak, elsősorban juhászoknak adja bérbe, így látszólag e területek természetközeli hasznosítása megoldott, bár kisebb konfliktusok előfordulnak a területek helyes használatát illetően. A természetvédelmi, és így a Natura 2000 területeken is gondot jelent az invazív növények fékezhetetlennek tűnő terjedése. A védett területeken bosszúságot okoznak a krosszmotorosok, lovasok, lovaskocsisok, akik engedély nélkül, tiltott helyeket látogatnak, rombolva ezzel a védett területek értékeit.
- *Gyulaj Zrt.:* Az erdészet a Tengelici-homokvidék Tolna megyei erdőfelügyeletét végzi. Köszönhetően annak, hogy területeik egy része a Natura 2000 program beindulása előtt is védett területen voltak, jól ismerik a természetvédelmi előírásokat, és tisztában vannak a Natura 2000 program előírásaival is. Az erdészet faállományát 1/3 részben akác, 1/3 részben fenyő és a fennmaradó 1/3 részben egyéb fafajok teszik ki. A legnagyobb sikerrel telepíthető fafaj ezen a területen az akác, a kívánatos tölgyesek és nyarasok szinte egyáltalán nem maradnak meg. Ez egyrészt problémát jelent természetvédelmi szempontból (képtelenek felújítani őshonosokkal a meglévő erdőket), de nyomást jelent az állami elvárások (erdőtörvény előírásai) miatt is. Könnyebbséget jelent az erdészet számára, hogy sikerült megegyezni a nemzeti park igazgatósággal, amely megállapodás szerint egyelőre engedélyezik az őshonos telepítést akác és szürkenyár eleggyel is. A Gyulaj Zrt. által üzemeltetett 300 hektár kiterjedésű disznóskert, melyet egy védett tölgyesben alakítottak ki, a kedvezőbb vadászati körülményeket hivatott biztosítani, mely a vaddisznók viszonylag koncentrált állománysűrűségét eredményezte. A disznóskert természetvédelmi hatásai kettős megítélésűek: egyrészt az elkerített vadak jóval kevesebb vadkárt okoznak a védett területek többi, el nem kerített részén, másrészt viszont az elkerített 300 hektáron lényegesen fölerősödhet a vadak okozta károk hatása.
  A DDNPI és a Gyulaj Zrt. mind a vadgazdálkodási, mind pedig az erdészeti üzemtervek elkészítésében példás együttműködést mutatott. Az üzemtervek ütemezésében va-

ló kooperációnak pozitív visszajelzései vannak, mivel az erdészet mindkét fél számára kedvezőnek mondható kompromisszumra jutott a természetvédőkkel az erdőfelújításokat illetően (fenyőerdők nem csak őshonos fajokkal történő felújítása; 30 %-ban tölgyessel való felújítás). A tölgyesek fenntartásával azonban továbbra is gondok vannak. Egyrészt problémát jelent a faállomány szálalásos kitermelése, mely jelen esetben kívánatos lenne a területen. Ehhez a kitermelési módhoz azonban érett és kellő mennyiségű makktermés szükséges, ami viszont a szárazság, és a vadak miatt nem adatik meg. E nehézségeken felül pedig küzdelmes feladat „tisztán tartani" a tölgyeseket az invazív növényektől, amíg azok nem kellően záródottak.

– *VADEX Zrt.*: Az erdészet a Tengelici-homokvidék Fejér megyei erdőterületeiért felelős. Hasonlóan a Gyulaj Zrt.-hez, a VADEX Zrt. is szoros kapcsolatot tart fenn a DDNPI munkatársaival. A természetvédelem az együttműködés ellenére jelentősen korlátozza az erdészet tevékenységét (csak meghatározott fafajok telepítése, felújítása), ami komoly bevételkiesést jelent az erdészet számára. A nehézségekhez nagyban hozzájárul az is, hogy az ősi tájban a Tengelici-homokvidék területét nem borították erdők, a termőtalaj és a környezeti adottságok nem kedveznek az őshonos fafajokból álló erdőségeknek. A VADEX Zrt.-vel folytatott beszélgetés során fölmerült az igény a területkijelölések módjának mélyrehatóbb ismeret iránt. A Tengelici-homokvidék Natura 2000 terület fenntartási tervének életbe lépése kapcsán különösebb konfliktus kialakulása nem valószínű. Az erdészetekkel készített interjúkon azonban fölmerült néhány kritikus kérdés, melyek mielőbbi megválaszolása ajánlatos. A megfogalmazódott kérdések között szerepel a Natura 2000 fenntartási terv és az erdészeti üzemterv közti hierarchikus viszony, vagyis az, hogy mindkét terv hatályossága esetén mely tervezet előírásai az irányadók? Problémaként vetődött föl mindkét erdészet körében a szigorú természetvédelmi előírásoknak való megfelelés is. A védett területeken gazdálkodó erdészetek az igen kedvezőtlen, erdőgazdálkodásra kevéssé alkalmas terepen csak nagy nehézségek és költségek árán tudnak eleget tenni a természetvédelmi szabályoknak és az erdőtörvénynek. E problémák megszüntetésének érdekében az erdészeti, valamint a természetvédelmi előírások harmonizációjára lenne szükség.

A Natura 2000 kijelölés kapcsán konfliktus az állami erdészetek részéről alakult ki. Az erdészetek sérelmeiknek adtak hangot elsősorban az egyes területek kijelölése és a megfogalmazott előírások erdészeti szempontból való megalapozatlansága miatt. Ugyancsak konfliktusok kialakulását eredményezte, hogy az erdészetek állami cég lévén az előírások betartásáért a Natura 2000 program beindulását követően jelen tudásunk szerint nem részesülhetnek pénzügyi támogatásban.
Mindeme konfliktusok kezelésére a helyi érintettek szívesen vennék, ha a Tengelici-homokvidék Natura 2000 terület fenntartási tervének előírásai és javaslatai a közeljövőben a tervező természetvédelmi szakértők, az erdészeti szakemberek és a Duna-Dráva Nemzeti Park Igazgatóság munkatársainak szorosabb együttműködése eredményeképpen fogalmazódnának meg.

3.4.3. Egyeztetés hatósági és területi kezelő szervekkel

Konzultáció országos hatáskörű szervekkel

Az országos szinten érintett államigazgatási szervekkel (mezőgazdasági, erdőgazdasági és vízgazdálkodási témában) a projekt felépítésének megfelelően a projekt vezetői konzultáltak, a kapcsolattartás e szervekkel a projekt során folyamatos. Az FVM-mel (2008.11.03. Kiss Zoltánnal), az MgSzH Erdészeti Igazgatóságával (2009. 03.11. Wisnovszky Károllyal és

2009.03.23.) és a VKKI által megbízott ÖKO Zrt.-vel (2009.03.17. Rákosi Judittal) tartott egyeztetéseket a projekt.

Egyeztetés területi és helyi hatáskörű szervekkel

A fenntartási terv egyeztetési anyaga a következő területi és helyi szervek és szervezetekkel kerül egyeztetésre az európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területekről szóló 275/2004. (X.8.) Korm.rend. 4 §.szerint:

- területi államigazgatási szervek
- nemzetipark-igazgatóságok
- települési önkormányzatok
- érintett földrészletek tulajdonosai, vagyonkezelői, gazdasági érdek-képviseleti szervek
- környezet és természetvédelmi célra alakult társadalmi szervezetek

Az elkészült tervváltozat 2009 egyeztetése során két fő egyeztetési módszer kerül alkalmazásra:

1. Az egyeztetés anyag digitális adathordozón (CD) postai úton való megküldése az érintetteknek (ún. „hivatalos egyeztetés") azzal a kéréssel, hogy a tervváltozatot írásban véleményezzék megadott határidőre. Elsődleges érintett kör: területi államigazgatási szervek, nemzeti park igazgatóságok, települési önkormányzatok.
2. Az egyeztetés anyag digitális adathordozón (CD) vagy kérésre nyomtatott formában postai úton vagy e-mailen való megküldése az érintetteknek azzal a kéréssel, hogy a tervváltozatot a megrendezett egyeztető fórumon szóban véleményezzék. Elsődleges érintett kör: terület tulajdonosai, vagyonkezelői, gazdálkodók, civilek.

1. Hivatalos egyeztetés: 2009.08.18.- 09.15.

Megszólított véleményező	**Véleményt küldött**
Alsószentiván Község Önkormányzata	-
Cece Nagyközség Önkormányzata	-
Bikács Község Önkormányzata	-
Györköny Község Önkormányzata	-
Németkér Község Önkormányzata	-
Paks Város Önkormányzata	-
Vajta Község Önkormányzata	-
Közép-dunántúli Környezetvédelmi, Természetvédelmi és Vízügyi Felügyelőség	-
Duna–Dráva Nemzeti Park Igazgatóság	+
Közép-dunántúli Környezetvédelmi és Vízügyi Igazgatóság Fejér Megyei Mezőgazdasági Szakigazgatási Hivatal Földművelésügyi Igazgatóság	+
Fejér Megyei Mezőgazdasági Szakigazgatási Hivatal Növény- és Talajvédelmi Igazgatóság	-
Tolna Megyei Mezőgazdasági Szakigazgatási Hivatal Növény- és Talajvédelmi Igazgatóság	+
Tolna Megyei Mezőgazdasági Szakigazgatási Hivatal Földművelésügyi Igazgatóság	-

Fővárosi és Pest Megyei Mezőgazdasági Szakigazgatási Hivatal Erdészeti Igazgatósága	+
Baranya Megyei Mezőgazdasági Szakigazgatási Hivatal Erdészeti Igazgatósága	+
Mezőgazdasági és Vidékfejlesztési Hivatal Fejér Megyei Kirendeltség	-
Mezőgazdasági és Vidékfejlesztési Hivatal Tolna Megyei Kirendeltség	-
Fejér Megyei Földhivatal	-
Tolna Megyei Földhivatal	-
Veszprémi Bányakapitányság	-
Pécsi Bányakapitányság	-
Közép-Dunántúli Regionális Államigazgatási Hivatal	+
Dél-Dunántúli Regionális Államigazgatási Hivatal	-
VADEX Zrt.	+
Gyulaj Zrt.	+

A vélemények táblázatban kerültek feldolgozásra és ezt követően szakértői és megbízói mérlegelés alapján a tervváltozatba beépítésre.

Fórum: 2009. 09.03. Cece, Művelődési Ház

Meghívottak	Megjelent
VADEX Zrt.	3 fő
Gyulaj Zrt.	3 fő
Cece Önkormányzat	-
Falugazdász, Bikács	-
Falugazdász, Németkér	-
Falugazdász, Sáregresi központ	1 fő
Duna-Dráva Nemzeti Park Igazgatóság	2 fő
Baranya megyei MgSzH Erdészeti Igazgatóság	1 fő
Fővárosi és Pest Megyei MgSzH	-

A fórumon részt vettek a Gyulaj Zrt. és a VADEX Zrt. képviselői, a Duna-Dráva Nemzeti Park Igazgatóság területileg illetékes természetvédelmi szakemberei, jelen volt a Sáregresi Falugazdász Központ képviselője, valamint a Baranya megyei MgSzH Erdészeti Igazgatóság szakembere. A találkozón helyi gazdálkodók nem jelentek meg, mivel legtöbbjük személyének fölkutatása során kommunikációs problémákba ütköztünk. 2 fő magántulajdonos telefonon és írásban is értesítést kapott a Tengelici-homokvidék Natura 2000 területen folyó munkánkról (az egyeztetési anyagot és elérhetőségeinket postáztuk számukra). A megbeszélésen az erdészetek szakemberei ajánlásokat tettek a fenntartási terv egyeztetési anyagában megfogalmazott előírások módosítására, helyesbítésére és átfogalmazására. A találkozón megfo-

galmazódott a szorosabb együttműködésre és szakmai tudás-megosztásra való igény a helyi érintettek részéről.

A kommunikációs tevékenység részletes beszámolóját és eszközeit a 21. sz. melléklet tartalmazza.

II. A Natura 2000 fenntartási terv készítését megalapozó dokumentáció

1. A tervezési terület alapállapot jellemzése

1.1. Környezeti adottságok

1.1.1. Éghajlati adottságok

A Mezőföld déli részén, nagyjából Cece-Dunaföldvár vonalától délre, az éghajlat már jelentősebben eltér a Mezőföld egyéb részeiétől. A kontinentalitás foka gyengébb, a szubmediterrán hatás erősebb, mint egyebütt. Ez megmutatkozik a nyár végén és kora ősszel hulló csapadék nagyobb menyiségében, az aszályos évek kisebb gyakoriságában és a hőmérsékleti szélsőségek ritkább előfordulásában. Az átlagos évi középhőmérséklet kicsivel 10 fok feletti, a leghidegebb hónap a január, míg a legmelegebb a július. Az évi átlagos hőingás éppen csak meghaladja a 23 C°-ot (a kontinentalitás egyik ismérve). A levegő átlagos páratartalma 50 % feletti, azonban nyáron gyakoriak a több napig, esetenként két hétig is tartó száraz, meleg időszakok. Az évi átlagos csapadékmennyiség 580-590 mm, aminek maximuma júniusban, minimuma januárban hullik.

1.1.2. Vízrajzi adottságok

A Tengelici-homokvidék állandó vizű folyó- és állóvizekben szegény. A múlt század első feléig még több kisebb-nagyobb tó volt ismert területén, amelyek közül a legjelentősebbek a Németkér határában található Fehér- és Fekete-tó voltak. Ezeken kívül még több kisebb tó – pl. Alsó- és Felső-Csuhus-tó, Kákás-tó létezett. E tavak mára szinte minden esetben kiszáradtak (pl. Alsó-Csuhus-tó), elnádasodtak (Fehér-tó), vagy zsombékosokká esetleg fűzlápokká alakultak át (pl. Kákás-tó).
A terület legjelentősebb állóvize jelenleg az Alsószentiván határában található Benedek-tó és a tőle északra fekvő Öreg-tó. Utóbbi természetes eredetű, míg a Benedek-tó az 1980-as évek közepén mesterségesen kialakított horgásztó – vélhetően egy egykori tómederben. A kistápéi Vén-tó helyén kialakított, eredetileg halastónak szánt tó a tápláló Malom-patak szélsőséges vízjárása miatt gyakorlatilag mára egy nádas mocsárrá alakult át időszakos nyílt víz foltokkal. Ezen kívül a Fekete-tó és a mellette keletre található kisebb tó az egyetlen élő láptava a területnek.
A legjelentősebb vízfolyások a Hardi-ér és a Malom-patak. Mindkettő vízhozama jelentősen változó, aszályos években gyakorlatilag kiszáradnak. A természetes vízfolyások mellett számtalan csatorna és árok hálózza be a mélyebben fekvő területeket, amelyek vize időszakos.

1.1.3. Geológia, geomorfológia

Az átlagosan tszf 150-160 m magasra kiemelt Tengelici-homokvidék alapkőzete pleisztocén homok, az Ős-Sárvíz folyóvízi üledékéből képződött törmelékkúp. A törmelékkúp pannon rétegekre települt, amelyek sehol nem bukkanak ki a felszínre. A terület az újpleisztocén elején tektonikusmozgások következtében kiemelkedett, szárazra került, így megkezdhette felszínalakító munkáját a szél. A pleisztocén végének száraz időszakában átalakult futóhomokfelszínné. Eközben lösz is képződött a területen, így egyes feltárásokban lösz, homokos lösz és futóhomok rétegek váltják egymást (MAROSI 1959a). Ma tájegység felszíni felépítő kőzete a futóhomok.

A szél által kialakított homokbuckák vonulatokba rendeződnek, melyek ÉNy-DK-i irányban húzódnak, néhány száz méter szélességűek. A vonulatok között széles, hosszan elnyúló mélyedések jöttek létre. Az újholocén nedvesebb időszakaiban a futóhomok növényzettel megkötődött, a homokterület félig kötötté vált.
A felszíni formakincseket a Tengelici-homokvidék területén az alábbi formák alkotják (MAROSI 1959b):

- deflációs formák:
  - szélbarázda,
  - széllyuk,
  - maradékgerinc;
- akkumulációs formák:
  - garmada,
  - hosszanti garmadabucka,
  - lepelhomok,
  - parti düne.

A fentiek közül leggyakoribb forma a szélbarázda, a maradékgerinc, illetve a barázdától elszakadt garmadabucka.

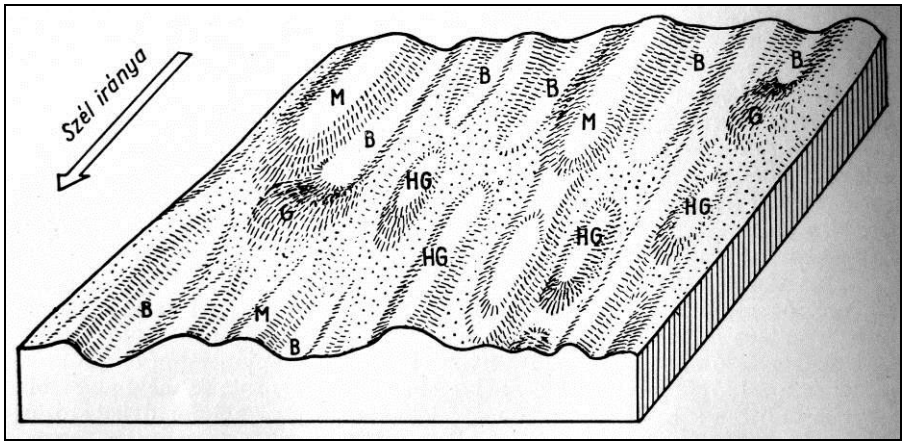

A Tengelici-homokvidékre jellemző félig kötött futóhomokformák tömbszelvénye.
B: szélbarázda, M: maradékgerinc, G: garmada, HG: hosszanti garmadabucka.
(MAROSI 1959b)

1.1.4. Talajtani adottságok

Az eddigi vizsgálatok eredményei alapján a homokvidék talajainak túlnyomó rész a rozsdabarna erdőtalajok közé sorolható. A kisebb magasságú, enyhe meredekségű buckákon gyengén humuszos homoktalajok dominálnak, amelyekben a sekély, alacsony humusztartalmú felső szint alatt erősen meszes, szélfújta homok található. Típusos futóhomok csupán kisebb foltokban és összességében kis kiterjedésben található a leghullámosabb és legmagasabbra kiemelkedő buckás területeken, így a németkéri Látó-hegyen, a kistápéi Róka-domb környékén, a vajtai Nagylegelőtől délkeletre, valamint a cecei Alsó-Menyőd határában. Itt helyenként a homok magas mésztartalma miatt a dolomitosodás is megfigyelhető. A mészben szegény futóhomoktalaj kiterjedése csupán elenyésző a vizsgált terület határán belül (Németkér: Látó-hegy, Akalacsi legelők). Jelentős a csernozjom jellegű humuszos homoktalajok aránya a terület északi részén, Alsószentiván és Cece határában.

A mélyebb fekvésű részeken foltokban réti illetve lápos réti talajok találhatóak. Helyenként, kis kiterjedésben tőzeges láptalajok fordulnak elő (Kistápé, Németkér, Cece), elsősorban az egykori vízállások és vízfolyások mentén.

1.1.5. Tájhasználat-változás

Biogeográfiai áttekintés

Biogeográfiai szempontból a Mezőföld teljes egészében az eurázsiai sztyeppöv erdőssztyepp zónájának tartozéka. Ez a Kárpát-medencén belül elszigetelten fordul elő és zömmel a földrajzi értelemben vett Alföldet foglalja magában. Ennek okán a Mezőföld biogeográfiailag az Alföldhöz tartozik annak ellenére, hogy a Dunántúlon fekszik.

A Dél-Mezőföld – ahol a Natura 2000 terület is elhelyezkedik – az erdőssztyepp zónának a nyugati szélén található, ami abban is megmutatkozik, hogy az egykori természetes erdősültség mértéke itt már meglehetősen magas volt. Az erdősültség magas fokát az is elősegítette, hogy az alapkőzet homok, ami még igen száraz körülmények között is lehetővé teszi fásszárú növényzet (de nem zárt erdők) kialakulását. A nagyfokú erdősültség mellett fő jellegzetessége a területnek, hogy az Alföld többi részéhez képest a déli, mediterrán biogeográfiai hatások már erősebbek. Ez számos növény- és állatfaj itteni előfordulásában mutatkozik meg.

A homokvidék növényzetét és flóráját tekintve igen sok vonásában hasonlít a Duna-Tisza köze homokhátságéhoz (lásd BOROS 1953), azonban attól jelentős különbségek választják el. Ezek közül is kiemelendő számos növény- és állatfaj itteni hiánya (pl. *Ephedra distachya, Colchicum arenarium, Dianthus diutinus, Astragalus varius, Allium moschatum, Acrotylus longipes, A. insubricus, Scarabeus affinis, Podarcis taurica*, stb.). Az ott már hiányzó, de itt még előforduló fajok száma ehhez képest jóval kisebb (*Polystichum setiferum, Petrorhagia saxifraga*). Ezek alapján a Mezőföld homokvidékének élővilága leginkább a Duna-Tisza köze homokterülete elszegényedett változatának tekinthető.

Biogeográfiai szempontból a területen kiemelkedő jelentőségűnek tekintendőek azok a természetes erdőfoltok, amelyek az erdőssztyepp öv zonális erdőtípusait képviselik (ezek fitoszociológiailag a gyöngyvirágos tölgyesek és pusztai tölgyesek, valamint a pusztai boróka nyarasok). Megjegyzendő, hogy a boróka előfordulása csupán egyetlen helyről volt bizonyított (LENDVAI 1990), a termőhelyet és vele az állományt azonban néhány évvel ezelőtt akáctelepítés során elpusztították. Az erdőssztyepp erdők legnagyobb kiterjedésben a vajtai Nagyerdőben valamint a németkéri Barát-erdőben maradtak meg. Jellemzőjük, hogy bennük a száraz tölgyesek növényei és a mezofil lomberdők fajai következetesen együtt, keveredve fordulnak elő. Magas a keleti elterjedésű fajok aránya, fajgazdagságuk pedig kiemelkedően nagy. A pusztai tölgyeseknek néhány fából álló egy-két kicsiny állománya ismert csupán, míg a pusztai nyarasok (galagonyás típus) legszebb és legjellegzetesebb állományai mind a tájvédelmi körzet határain kívül (attól délre) találhatóak. Ezek az erdők – a hozzájuk tartozó pusztai gyepekkel és cserjésekkel – a zonális erdőssztyepp-vegetáció homoki változatának legjellemzőbb képviselői közé tartoznak, emiatt biogeográfiai vonatkozásban jelentőségük igen nagy. Jellemző voltuk ellenére ma már az egyik legritkább növényzettípust képviselik egész Magyarországon, ezért jelentőségük tudományos és természetvédelmi szempontból is kiemelkedően nagy.

Tájhasználat-változás

A klimatikai, talajtani és biológiai adatok alapján a terület eredetileg tehát homoki erdőssztyepp lehetett. Erdőssztyepp jellegét elsősorban edafikus okoknak, nevezetesen a szélsőségesen alacsony tápanyagtartalmú meszes homoknak a felszíni előfordulása okozta, mivel a klíma már száraz erdők kialakulását is lehetővé tette volna. A terület nagyobb részét így is

erdők boríthatták. Ezek jelentős részét azonban a történelmi időkben fokozatosan kiirtották, és az I. katonai felmérés idejére a terület nagyobbrészt fátlanná vált, ahol nagyobb erdő csak Vajta mellett, Németkér környékén és Bikácstól DK-re volt található. Ezidőtájt a terület zöme vélhetően legelő és mocsaras-vizes terület volt.
Az 1800-as évek során a terület lassú benépesítése következett be, számos tanya és néhány majorság létesült, így a szántók, gyümölcsösök is jelentős területet foglaltak el. Különösen jelentőssé vált a gyümölcsösök aránya Kistápétól D-re Cseresznyés-Akalacs felé, de nagyobb kiterjedésű szőlők voltak Németkér nyugati oldalánál is. Az erdők fokozott használatára jellemző adat, hogy ezidőtájt még Sárbogárdra és környékére is a kistápéi erdőkből szállították a tűzifát – igaz, hogy ezt csak a módosabbak tudták megvásárolni.

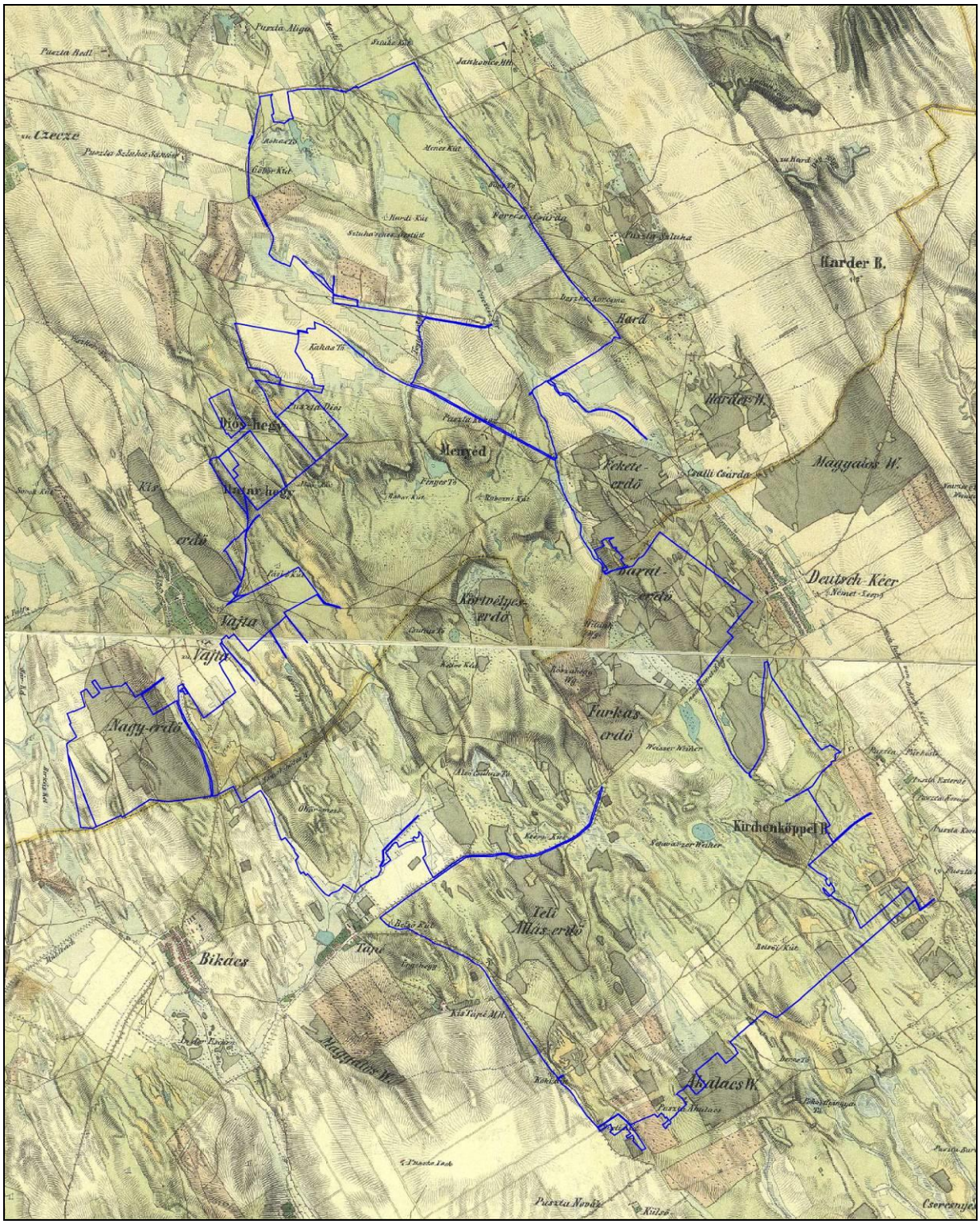

A Tengelici-homokvidék tájhasználata a XIX. század második felében. A Natura 2000 terület határát kék vonal jelöli. (A Második Katonai Felmérés térképszelvényei alapján).

A birtokrendszer egészen 1945-ig lényegében nem változott, s ennek megfelelően a tájhasználatban is csak kisebb módosulások következtek be (pl. fokozatosan növekvő ütemű erdőtelepítések). A háború után az uradalmi legelőket és erdőket mind állami tulajdonba vették, ami gyökeres változást hozott a tájhasználatban is. Az 1950-es években létrehozott erdőgazdaságok egyik fő célja az erdőterültek növelése volt, ezért nagyszabású fásítási programban kezdtek. Ennek első lépése az addig még meglévő gyep- és legelőterületek fásítása volt. Ekkorra

tehető a vizsgált terület középső részén addig még megtalálható nagy kiterjedésű legelők és kisebb szántók fásítása elsősorban akáccal, kisebb részt nyárral és fenyővel. A nagyobb kiterjedésű fátlan területek fokozatos elfogyása miatt ma már elsősorban a még megmaradt kis tisztások és vadföldek fásítása történik.
A fásítás mellett jelentős mértékű a fakitermelés. Ez nagymértékben érintette a terület természetes maradványerdőit, elsősorban a vajtai Nagyerdőt, a németkéri Barát- és Ruzsik-erdőket, valamint a kistápéi Akalacsi-erdőket. A természetszerű tölgyerdők kiterjedése az elmúlt 50 év során jelentős mértékben csökkent, mivel helyükre elsősorban akácot és erdei fenyőt telepítettek.
Az intenzív fásítási program következtében a terület fásítottsági aránya jelentősen növekedett a 20. század elejéhez képest, azonban ez elsősorban a tájidegen és még inkább az idegenhonos fajok térhódításával az őshonos erdőállomány és gyepterültek rovására történt.
A korábbi külterjes legeltetéses állattartás az 50-60-as években fokozatosan elsorvadt. Az 1980-as években jelentősebb állatlétszám már csupán Vajtán (juh), Németkéren (juh, szarvasmarha) és Kistápén (juh) volt. A felhagyott legelők egy része (pl. kistápéi Birkalegelő) az 1980-as években vált a fásítás áldozatává.
Az intenzív földművelés térhódítása elsősorban a peremi területeken okozott jelentősebb változásokat. Vajta és Cece határában a mélyebb fekvésű, kötöttebb talajú területek egy részét (így pl. kiszáradó lápréteket is) művelésbe vonták még akkor is, ha ott e tevékenység egyértelműen veszteséges volt. Így csökkent le a vajtai Nagylegelő területe a mai méretére, és ekkor pusztultak el a cecei Felső-Menyőd melletti szántók közé ékelt láprétek is.

Jelenleg a területi arányokat tekintve legnagyobb kiterjedésűek az erdészeti, tájidegen fafajokból álló faültetvények, az akácosok valamint az erdei és fekete fenyvesek. A területre egykor jellemző élőhelytípusok (száraz gyepek, nedves rétek, liget- és láperdők, zárt és pusztai tölgyesek) részaránya kicsi, elterjedésük erősen fragmentált. A területen hét közösségi jelentőségű élőhelytípus fordul elő, amelyek közül legnagyobb kiterjedésűek a pannon homoki gyepek. Az erdők közül legjelentősebbek az euroszibériai sztyepptölgyesek (itt nőszirmos pusztai tölgyesek) állományai.
Az egyes élőhelytípusok természetessége tág határok között mozog. A vizsgált terület egészére vonatkozóan a természetesség átlagértéke alacsony, ami főleg az igen magas arányban előforduló antropogén élőhelyeknek tudható be. A magas természetességű (4, 5) élőhelyek kiterjedése mindössze 620 ha, ami a teljes területnek csupán 10,7 %-a. Az élőhelyek természetességi értékét alapvetően meghatározza azok gyomosságának, a különböző özönfajok jelenlétének mértéke. A gyomfertőzés mértékének tekintetében a vizsgált terület teljes egésze igen kritikus állapotban van. A gyomok jelenlétében, elszaporodásában viszont elsődleges szerepe van mind az eltartóképességet többszörösen meghaladó vadállománynak, illetve a már évtizedek óta tartó káros erdőkitermelési, erdőművelési, erdőfelújítási gyakorlatnak. A közismert lágyszárú gyomfajok mellett egyre nagyobb területeket fertőznek meg a fásszárú gyomok is (*Ailanthus altissima, Prunus serotina*) amelyeknek irtása még mindig nem kötelező. Amennyiben e téren belátható időn belül változás nem történik, a terület túlnyomó részét gyomfajok fogják uralni.
Ugyanakkor még számos olyan területet van, amelyek leromlott élőhelyi besorolásuk ellenére a természetes állapotot jelentős mértékben őrzik. Ezek elsősorban az akácos és fenyves ültetvényeket érintik, ahol részben az eredeti pusztai gyepek, részben pedig pusztai, gyöngyvirágos és gyertyános tölgyesek termőhelyei. Ezeknek az állományoknak a visszaalakításával a terület természetszerű és antropogén élőhelyeinek arányában fennálló torz állapot lényegesen javítható lenne.

1.2. Természeti adottságok

1.2.1. A tervezési területen előforduló közösségi jelentőségű élőhelyek

A területen előforduló közösségi jelentőségű élőhelyek kiterjedése és %-os aránya a teljes területhez viszonyítva.

Natura 2000 kód	*Natura 2000 név*	*Terület (ha)*	*%*
6210	Szálkaperjés-rozsnokos xeromezofil gyepek	97,17	1,68
6260	Pannon homoki gyepek	471,22	8,13
6410	Kékperjés láprétek	198,01	3,42
7230	Mészkedvelő (meszes talajú) üde láp- és sásrétek	4,36	0,08
91E0	Éger- és kőrisligetek, illetve láperdők	49,89	0,86
91G0	Pannon gyertyános-tölgyesek	42,19	0,73
91I0	Euro-szibériai erdőssztyepp-tölgyesek	194,03	3,35
91N0	Pannon homoki borókás-nyarasok	2,33	0,04
	Összes	**1056.87**	**18.25**

A vizsgált területen előforduló Á-NÉR élőhelytípusok természetességi osztályok szerinti megoszlása (ha).

Natura 2000 kód	*Á-NÉR*		*Természetességi érték*					*Összes (ha)*	*Arány (%)*
	kód	*elnevezés*	*D01*	*D02*	*D03*	*D04*	*D05*		
6210	H4	rétsztyeppek és irtásrétek		4,0	83,1	10,1		97,2	1,68
6260	G1	homokpuszták			93,2	37,9	7,5	138,6	2,39
	H5b	záródott homoki gyepek	0,4	2,8	151,5	177,9		332,6	5,74
6410	D2	kékperjés láprétek	1,3	16,1	70,7	74,4	35,5	198,0	3,42
7230	B4	lápi zsombékosok		0,8	0,1	3,5		4,4	0,08
91E0	J1a	füzlápok, lápcserjések		1,3	21,8	16,0		39,1	0,67
	J2	éger- és kőrislápok			2,2	6,6	30,3	39,1	0,67
	J5	égerligetek			5,4	5,4		10,8	0,19
91G0	K1a	gyertyános-kocsányos tölgyesek		2,5	14,8	10,9	14,0	42,2	0,73
91I0	L5	alföldi zárt kocsányos tölgyesek		22,0	55,8	80,1	36,2	194,0	3,35
91N0	M5	homoki fehér nyarasok			2,3			2,3	0,04
	B1a	nem tőzegképző nádasok		9,2	0,3	17,8		27,2	0,47
	B2	mocsári vízparti növényzet			0,2			0,2	0,00
	B5	nem zsombékoló magassásosok			0,7	0,3		1,0	0,02
	BA	csatornák parti zónájában és közvetlen partközeli víztestében kialakult fragmentális mocsarak		0,6				0,6	0,01
	OA	jellegtelen fátlan vizes élőhelyek		5,8		8,8		14,5	0,25
	OB	jellegtelen üde gyepek	0,4	3,0	2,3			5,6	0,10
	OC	jellegtelen száraz gyepek	37,8	73,9	0,5			112,1	1,93
	OD	özöngyomok állományai	5,0					5,0	0,09
	OG	taposott felszínek	1,3					1,3	0,02
	P2a	üde cserjések		9,3	0,9	2,9		13,0	0,22
	P2b	száraz cserjések		1,9	16,9	34,2		53,0	0,91
	P3	újonnan létrehozott fiatal erdősítés	28,8	3,1				31,8	0,55
	P8	irtásterületek	119,4	39,1	2,5			161,0	2,78
	RA	őshonos fafajú facsoportok, fasorok		2,1	21,5	9,0		32,6	0,56
	RB	puhafás pionír és jellegtelen erdők	92,6	89,7	93,5	1,2		276,9	4,78
	RC	keményfás jellegtelen erdők	124,9	84,2	140,4			349,5	6,03

Natura 2000 kód	*Á-NÉR*		*Természetességi érték*					*Összes (ha)*	*Arány (%)*
	kód	*elnevezés*	*D01*	*D02*	*D03*	*D04*	*D05*		
	S1	akácültetvények	1022,9	686,1	50,9			1759,9	30,35
	S2	nemes nyár ültetvények	354,7	6,9				361,7	6,24
	S3	egyéb tájidegen lombos fafajok ültetvényei	10,0					10,0	0,17
	S4	fekete és erdei fenyő ültetvényei	744,2	402,7	10,9			1157,8	19,97
	S7	nem őshonos fafajú facsoportok, fasorok	2,1	0,8				2,9	0,05
	T1	egyéves, nagyüzemi szántóföldi kultúrák	25,6					25,6	0,44
	T2	évelő szántóföldi kultúrák	6,5					6,5	0,11
	T6	extenzív szántók	251,4					251,4	4,34
	T10	fiatal parlag és ugar	5,8					5,8	0,10
	T11	csemetekert		8,2				8,2	0,14
	U7	homokkitermelő gödrök	1,0					1,0	0,02
	U9	állóvizek	0,6		7,6			8,2	0,14
	U10	tanyák	2,5					2,5	0,04
	U11	utak	13,1					13,1	0,23
		összes	**2852,1**	**1476,0**	**849,9**	**496,8**	**123,5**	**5798,2**	**100,00**

Közösségi jelentőségű élőhelyek

I.

Élőhely neve:	**Szálkaperjés-rozsnokos xeromezofil gyepek**

Élőhely kódja:	6210

Élőhely előfordulásai a területen:	**ld. 15. és 16. sz. melléklet**

Élőhely területi aránya:	1,7%

Élőhely kiterjedése a területen:	97,2 ha

Élőhely jellemzése:	**Rétsztyeppek és irtásrétek** *Á-NÉR kódja*: **H4** A száraz homoki gyepek és a kékperjés láprétek közötti szintet elfoglaló, réti és sztyeppfajokat együtt magában foglaló együttesek. Jellemző bennük a magas szálfüvek és az alacsony rizómás és csomós füvek keveredése, a mezofil jellegű kétszikűek viszonylag magas aránya, és a kontinentális elterjedésű fajok nagyobb száma. Mivel potenciálisan erdők helyén találhatóak, ezért gyakran spontán cserjésednek. Jellemző fajok: *Brachipodium pinnatum, Festuca rupicola, Phleum phleoides, Briza media, Salvia pratensis, Campanula glomerata, Betonica officinalis, Trifolium montanum, Anthericum ramosum, Allium paniculatum*. Az egyik legritkább és legkevésbé ismert élőhelytípus a vizsgált területen. Kutatása szükséges.

Élőhely természetességi/degradáltsági értékelése:	Az állományok természetességi értéke általában D03 (közepesen leromlott). Az intenzív legelést és taposást hosszabb távon nem viseli el, az állományok ilyen esetben leromlanak, jellemző fajaik többségét elveszítik.

Élőhely veszélyeztetettsége:	Kis mértékben veszélyeztetett.

Veszélyeztető tényezők:	*Aktuálisan*: T11 – Cserjésedés, V13 – Túlzottan magas vadállomány; *potenciálisan*: M42 – Túlzott legeltetés (a legeltetés intenzívvé válása).

II.

Élőhely neve:	**Pannon homoki gyepek**

Élőhely kódja:	6260

Élőhely előfordulásai a területen:	**ld. 15. és 16. sz. melléklet**

Élőhely területi aránya:	2,4%

Élőhely kiterjedése a területen:	138,6 ha

Élőhely jellemzése:	**Nyílt homokpusztagyepek** *Á-NÉR kódja*: **G1** leginkább humusz nélküli, szélfútta nyers homokon jelenik meg, tipikus kifejlődésben leggyakrabban a magasabb buckák tetején. A felszínközeli homokréteg humusztartalmának növekedésével állománya egyre zártabbak és nagyobb fajszámúak. Borítása 40-70 % körül van, amelyben az évelő füvek és kétszikűek dominálnak. Jellemző az egyévesek viszonylag magas fajszáma, valamint a csupasz felszínt borító gazdag moha- (főként *Tortula ruralis*) és zuzmóréteg (*Parmelia vagans, P. pokornyi, Cladonia furcata, C. foliacea*). Ide tartozó társulás: *Festucetum vaginatae*. Jellemző fajok: *Festuca vaginata, Koeleria glauca, Carex nitida, Silene otites, Alkanna tinctoria, Dianthus serotinus, Fumana procumbens, Polygonum arenarium, Artemisia campestris, Stipa borysthenica, Minuartia setacea, Poa bulbosa, Bromus tectorum, Corispermum nitidum, Salsola kali*.

Élőhely természetességi/degradáltsági értékelése:	Több állománya is az erőltetett és értelmetlen fásításnak esett áldozatul. Ezekben a fásítás sikertelensége miatt az élőhely alapvető jellege megmaradt, azonban az erős bolygatás miatt eltérő mértékben gyomosodtak, illetve fajaik egy részét elvesztették. A nem befásított és túlzottan nem taposott állományok szépek, fajgazdagok, természetességi értékük D04-D05 (természetes, természetközeli).

Élőhely veszélyeztetettsége:	Közepes mértékben veszélyeztetett

Veszélyeztető tényezők:	*Aktuálisan*: a túltartott vadállomány (V13 – Túlzottan magas vadállomány), a sikertelenül fásított homokpuszta állományok a további fásítások által (F10 – Erdőtelepítés/erdősítés), valamint az inváziós fajok elterjedése (I37 – Selyemkóró terjedése, I26 – Bálványfa terjedése, I21 – Akác terjedése) miatt veszélyeztetettek; *potenciálisan*: az eredeti gyepek az esetlegesen erősödő taposás (E64 – Taposás), és elsősorban a szegély területeken a szomszédos élőhelyekről az inváziós fajok bejutása miatt (I37 – Selyemkóró terjedése, I26 – Bálványfa terjedése, I21 – Akác terjedése).

III.

Élőhely neve:	**Pannon homoki gyepek**

Élőhely kódja:	6260

Élőhely előfordulásai a területen:	**ld. 15. és 16. sz. melléklet**

Élőhely területi aránya:	5,7%

Élőhely kiterjedése a területen:	333,6 ha

Élőhely jellemzése:	**Homoki sztyepprétek** *Á-NÉR kódja*: **H5b** Elsősorban humuszos homoktalajokon kialakuló növényzet, amelynek borítása meghaladja a 70 %-ot. A homokpusztákra jellemző fajok zöme (*Festuca vaginata, Alkanna tinctoria, Fumana procumbens, Polygonum arenarium, Sedum hillebrandii, Dianthus serotinus*) már hiányzik, számos sztyeppfaj előfordulása viszont ebben jellemző. Átmeneti jellegű állományai is ismertek, melyekben a két élőhelytípus fajai keverednek, emiatt ezek besorolása kétséges. Ide tartozó társulás: *Astragalo-Festucetum sulcatae*. Jellemző fajok: *Festuca rupicola, Koeleria glauca, Chrysopogon gryllus, Poa angustifolia, Phleum phleoides, Bothriochloa ischaemum, Scorzonera purpurea, Allium flavum, A. sphaerocephalon, Teucrium chamaedrys, Scabiosa canescens, Aster linosyris, Pulsatilla nigricans, Iris pumila, Peucedanum arenarium*.

Élőhely természetességi/degradáltsági értékelése:	A vizsgált területen nagy arányban fordulnak elő olyan száraz homoki gyepek, amelyek szerkezetükben és faji összetételükben is valójában átmenetet képeznek a nyílt homokpusztagyepek felé. A tipikus homoki gyepek legnagyobb részt másodlagosnak vagy erősebben leromlottnak tűnnek, fajhiányosak. A legtöbb állomány természetességi értéke D04 és D03 (természetközeli vagy közepesen leromlott). Elsősorban a vaddisznók talajbolygató tevékenysége a leginkább káros, mivel a nagy létszám miatt egyazon terület ismételt bolygatására még a teljes regeneráció előtt kerül sor. Ennek következtében a gyomos területek jelenléte nemcsak állandósult, hanem megnövekedett a legtöbb száraz gyepben. Az Ökör-hegyen e folyamat különösen szembetűnő. A feltúrt terület aránya az Ökör-hegy esetében a többszörösére növekedett az elmúlt években. A nyolcvanas évek végi állapothoz képest tartósan megjelent és egy foltban már terjed az *Asclepias syriaca*, illetve állandósult az *Erigeron canadensis* tömeges jelenléte

Élőhely veszélyeztetettsége:	Közepes mértékben veszélyeztetett.

Veszélyeztető tényezők:	*Aktuálisan*: inváziós növények terjedése (I37 – Selyemkóró terjedése, I26 – Bálványfa terjedése), a peremterületek gyomosodása, elsősorban a parlagfű terjedése (I36 – Parlagfű terjedése), a túltartott vadállomány (az Ökör-hegyen ez különösen jelentős, V13 – Túlzottan magas vadállomány), helyenként (pl. a Látó-hegyen) a galagonya terjedése okoz problémát (T11 – Cserjésedés), míg egyes helyeken (így a Hardi-legelőn) a túlzott mértékű legeltetés (M42 – Túlzott legeltetés) és az azzal járó taposás és erózió okozott jelentős változásokat.

IV.

Élőhely neve:	**Kékperjés láprétek**

Élőhely kódja:	6410

Élőhely előfordulásai a területen:	**ld. 15. és 16. sz. melléklet**

Élőhely területi aránya:	3,5%

Élőhely kiterjedése a területen:	198,0 ha

Élőhely jellemzése:	**Kékperjés rétek** *Á-NÉR kódja*: **D2** A vízzel már tartósabban nem borított, de tavasszal és a nyár folyamán is nedves talajú területeken kialakult élőhely, amelyben a zsombékképző füvek, elsősorban a kékperje és a sédbúza uralkodnak. A talaj meszes, lebomló tőzeget nagy mennyiségben tartalmazó lápos réti talaj magas humusztartalommal. A talajvíz a felszín közelében található, de azt csak időnként éri el. Az élőhelyre jellemző a szintezettség, mivel a magas zsombékoló füvek és kórós kétszikűek mellett jellemző egy alacsonyabb gyepszint, elsősorban a fűcsomók közeiben megbúvó fajokkal, valamint gyakran egy dús mohaszinttel. Ide tartozó társulás: *Succiso-Molinietum hungaricae*. Jellemző fajok: *Molinia coerulea, Deschampsia caespitosa, Agrostis alba, Festuca arundinacea, Carex elata, Carex vulpina, Peucedanum cervaria, Angelica sylvestris, Sanguisorba officinalis, Succisa pratensis, Selinum carvifolia, Gentiana pneumonanthe, Salix rosmarinifolia, Gymnadenia conopea, Dianthus superbus, Cirsium canum, Epipactis palustris, Potentilla erecta, Lathyrus pratensis, Galium boreale, Ophioglossum vulgatum*.

Élőhely természetességi/degradáltsági értékelése:	Az állományok természetességi értéke általában D04 (természetközeli) körüli. Gyakoriak a közepesen leromlott (D03) állományok, de előfordulnak szép, igen fajgazdag, természetes (D05) állományfoltok is.

Élőhely veszélyeztetettsége:	Nagymértékben veszélyeztetett.

Veszélyeztető tényezők:	*Aktuálisan*: a kaszálás több éven át tartó elmaradása lehetővé teszi a cserjésedést (T11 – Cserjésedés), helyenként aktuális veszélyeztetettséget jelent az inváziós növények terjedése is (I37 – Selyemkóró terjedése, I24 – Aranyvessző fajok terjedése, I33 – Kései meggy terjedése). Csaknem minden láprét állományban megjelent a *Solidago gigantea*. A Kistápéi Láprét keleti része (a kutatóháznál) szinte gyommentes kiszáradó láprétje gyakorlatilag monodominánsa aranyvessző állománnyá alakult át. A Hardi-ér mentén a megyehatárnál jelentős területet hódított el a magasabb kiszáradó láprétekből a *Prunus serotina*. Aktuális veszélyeztető tényező a túltartott vadállomány (V13 – Túlzottan magas vadállomány). Aktuális veszélyeztetést jelentenek az itatógödrök (V11 – Vadászati berendezés létesítése): ezek egyrészt a vadakat odavonzzák (ezzel a helyi károsítás mértéke ugrásszerűen megnő), másrészt mind a gödörben, mind pedig a kitermelt talajfelszínen gyomosodás következik be, amely forrásul szolgál a gyomok kezdeti megtelepedéséhez majd terjedéséhez. A vizesgödrök egyúttal a láprét vízháztartását is kedvezőtlenül befolyásolják (gyakorlatilag lecsapolják). Ilyen gödrök az elmúlt 20 évben nagy számban létesültek a vizsgált terület egészén, és különösen a vaddisznóskerten belül. A Hardi-legelőn a túlzott mértékű legeltetés (M42 – Túlzott legeltetés) súlyosan károsította a lápréteket. A Tóház dűlőnél a juhok nyári szállása egy üde láp és láprét komplex egyik kiemelkedő hátán van, ahol a taposás és a vastag trágyaréteg miatt gyomtenger jellemző (M45 – Jószágállások létesítése).

V.

Élőhely neve:	**Mészkedvelő (meszes talajú) üde láp- és sásrétek**

Élőhely kódja:	7230

Élőhely előfordulásai a területen:	**ld. 15. és 16. sz. melléklet**

Élőhely területi aránya:	0,1%

Élőhely kiterjedése a területen:	4,4 ha

Élőhely jellemzése:	**Lápi zsombékosok** *Á-NÉR kódja*: **B4** Mélyebb fekvésű lefolyástalan területek gyakran és hosszasan vízborította részein kialakuló növényzettípus, amelyet a sűrűn álló, gyakran az 1 métert is meghaladó magasságú zsombékok jellemeznek. A zsombékok alul tőzegesednek, emiatt a talaj magas tőzeg- és viszonylag alacsony tápanyagtartalmú. A zsombékalkotó fajok különböző sásfajok, amelyeken gyakran egyéb fajok egyedei is megtelepednek. A köztük lévő nyílt vizű részeken hínár- és semlyéknövényzet lehet jelen. Ide tartozó társulások: *Caricetum elatae, Caricetum paradoxae*. Jellemző fajok: *Carex elata, C. appropinquata (=C. paradoxa), Thelypteris palustris, Lythrum salicaria, Menyanthes trifoliata*.

Élőhely természetességi/degradáltsági értékelése:	Az állományok többségének természetességi értéke D04 (természetközeli), de vannak D03-as (közepesen leromlott) és D02-es (erősen leromlott) természetességű állományok is. A Hardi-ér mentén a megyehatárnál a vidrafüves semlyékes zsombékos gyakorlatilag elpusztult, a területet és a zergeboglár termőhelyeit a rekettyefűz borította el. A száraz időjárás illetve a talajvízszint csökkenése miatt az Alsó-Csuhus-tó kiszáradt, a benne 1990-ben még megfigyelt zsombékos elpusztult.

Élőhely veszélyeztetettsége:	Nagymértékben veszélyeztetett.

Veszélyeztető tényezők:	*Aktuálisan*: a túltartott vadállomány miatt (V13 – Túlzottan magas vadállomány), mivel a zsombékosok gyors pusztulásáért és átalakulásáért elsősorban ez felelős, és nem a környezeti feltételek megváltozása; aktuális veszélyeztetést jelentenek az itatógödrök.

VI.

Élőhely neve:	**Fűz-, nyár-, éger-, és kőrisligetek/ligeterdők**

Élőhely kódja:	91E0

Élőhely előfordulásai a területen:	**ld. 15. és 16. sz. melléklet**

Élőhely területi aránya:	0,7%

Élőhely kiterjedése a területen:	39,1 ha

Élőhely jellemzése:	**Fűzlápok, lápcserjések** *Á-NÉR kódja*: **J1a** Többé-kevésbé lefolyástalan mélyedések pangó vizes részein és üde láprétek és zsombékosok szegélyzónájában kialakuló, sűrű, zömében rekettyefűz alkotta cserjések. Magasságuk 2-4 m között van, bennük kisebb-nagyobb nyílt foltok lehetnek. A zárt részeken az aljnövényzet igen gyér, gyakran csak a nyár második felében bekövetkező kiszáradás után jelenik meg néhány faj elszórt egyede. Ide tartozó társulás: reketytyés fűzláp (*Calamagrosti-Salicetum cinereae*). Jellemző fajok: *Salix cinerea, Scrophularia nodosa, Carex elata, Iris pseudacorus, Thelypteris palustris, Phragmites communis*.

Élőhely természetességi/degradáltsági értékelése:	Az állományok természetességi értéke D03-D04 közötti (közepesen leromlott, illetve természetközeli). Több fűzláp állomány zsombéklápok átalakulásával jött létre.

Élőhely veszélyeztetettsége:	Kis mértékben veszélyeztetett.

Veszélyeztető tényezők:	*Aktuálisan*: inváziós növények terjedése (I24 – Aranyvessző fajok terjedése).

VII.

Élőhely neve:	**Fűz-, nyár-, éger-, és kőrisligetek/ligeterdők**

Élőhely kódja:	91E0

Élőhely előfordulásai a területen:	**ld. 15. és 16. sz. melléklet**

Élőhely területi aránya:	0,7%

Élőhely kiterjedése a területen:	39,1 ha

Élőhely jellemzése:	**Éger- és kőrislápok, égeres mocsárerdők** *Á-NÉR kódja*: **J2** Túlnyomórészt mézgás égerből álló szálerdők gyér cserje- és lágyszárú szintekkel. A fák jellemzően magasan gyökerezők és száraz időszakban gyökérlábakon állók, kiszélesedő tönkkel, amely a lágyszárú vegetáció legfőbb előfordulási helye. A fák között a tél és tavasz folyamán állandó vízborítás található, amely rendszerint júniusban tűnik el, de a talaj még ekkor is igen nedves marad. Az égerfák tövein jellemző a különböző sások és páfrányok tömeges jelenléte, míg a fák között helyenként a zsombéksás zsombékjai, továbbá a sekélyebb vízborítású részeken a víz visszahúzódása után egyéb sások mellett a tőzegpáfrány előfordulása. Ide tartozó társulás: *Fraxino pannonicae-Alnetum*. Jellemző fajok: *Alnus glutinosa, Fraxinus angustifolia, Salix cinerea, Frangula alnus, Viburnum opulus, Corylus avellana, Carex elata, Dryopteris carthusiana, Thelypteris palustris, Urtica kioviensis, Galium palustre, Stachys palustris, Oenanthe aquatica*.

Élőhely természetességi/degradáltsági értékelése:	A még megmaradt állományok természetességi értéke többnyire D05 (természetes), de kisebb arányban vannak D04-es és D03-as (természetközeli és közepesen leromlott) természetességű állományok is.

Élőhely veszélyeztetettsége:	Nagymértékben veszélyeztetett.

Veszélyeztető tényezők:	*Aktuálisan*: T21 – Kiszáradás. Kiszáradásukkal a talajban felhalmozódott tőzeg erőteljes bomlásnak indul, ami a nitrogénkedvelő fajok robbanásszerű elszaporodását vonja maga után. Ezzel egyidőben a talaj bárminemű bolygatása lehetővé teszi a *Solidago gigantea* megtelepedését és elszaporodását (I24 – Aranyvessző fajok terjedése), ami az erdők teljes leromlásához és eljellegtelenedéséhez vezet. Aktuális veszélyeztető tényező a túltartott vadállomány (V13 – Túlzottan magas vadállomány).

VIII.

Élőhely neve:	**Fűz-, nyár-, éger-, és kőrisligetek/ligeterdők**

Élőhely kódja:	91E0

Élőhely előfordulásai a területen:	**ld. 15. és 16. sz. melléklet**

Élőhely területi aránya:	0,2%

Élőhely kiterjedése a területen:	10,8 ha

Élőhely jellemzése:	**Égerligetek** *Á-NÉR kódja*: **J5** Egykori vízfolyások mentén kialakult égeresek, amelyekben a pangó víz, s ennek megfelelően a tőzeges lápi jelleg nem jellemző. Az égerlápoknál fajgazdagabbak mind cserje- mind pedig lágyszárúikban. Utóbbiak között jellemző az üde lomberdők fajainak megjelenése, és egy változó erősségű kora tavaszi efemeroid aszpektus kialakulása. A területen mindenütt láprétekbe ágyazottan fordul elő, s ennek megfelelően a láprétek fajai rendre megjelennek bennük. Az újabb fitoszociológiai kutatások eredményei szerint égerligetek alföldi körülmények között is kialakulnak, még ha ritkán és kis kiterjedésben is. Az alföldi égerligetek néhány tipikus példányát éppen az itt előforduló állományok jelentik. Ide tartozó társulás: *Paridi quadrifoliae-Alnetum*. Jellemző fajok: *Alnus glutinosa, Viburnum opulus, Frangula alnus, Cornus sanguinea, Carex riparia, Carex acutiformis, Eupatorium cannabinum, Phragmites communis, Iris pseudacorus, Iris sibirica, Leucojum aestivum, Ficaria verna, Carduus crispus, Dryopteris carthusiana*.

Élőhely természetességi/degradáltsági értékelése:	Az állományok természetességi értéke D03 és D04 körüli (közepesen leromlott és természetközeli).

Élőhely veszélyeztetettsége:	Kis kiterjedése miatt nagymértékben veszélyeztetett.

Veszélyeztető tényezők:	*Aktuálisan*: a vadak bolygatása (V13 – Túlzottan magas vadállomány), valamint a vízháztartás romlása (T21 – Kiszáradás) miatt. A vadak az állományok nagyfokú gyomosodásáért felelősek.

IX.

Élőhely neve:	**Pannon gyertyános-tölgyesek**

Élőhely kódja:	91G0

Élőhely előfordulásai a területen:	**ld. 15. és 16. sz. melléklet**

Élőhely területi aránya:	0,8%

Élőhely kiterjedése a területen:	42,2 ha

Élőhely jellemzése:	**Gyertyános-kocsányos tölgyesek** *Á-NÉR kódja*: **K1a** Általában magasabb buckák tövénél a helyi mélyedésekben kialakult erdőtípus, ezért jellemzően kis kiterjedésű. Zárt lombkoronájú, amelyben jelen van a *Carpinus betulus, Quercus robur*, esetenként a *Populus alba* és a *Prunus avium*. Cserjeszintje általában gyér, ekkor is zömmel *Corylus avellana* alkotja. Gyepszintje a kora tavasz kivételével igen gyér, és csupán néhány faj elszórt egyedei jellemzőek. A kora tavaszi geofiton aszpektus rendszerint jól fejlett, esetenként középhegységi fajokkal. Gyakran a zárt homoki tölgyesekben jelenik meg foltokként, fokozatos átmenettel a szomszédos élőhelytípusba. Ide tartozó társulások: *Circaeo-Carpinetum*. Jellemző fajok: *Carpinus betulus, Quercus robur, Populus alba, Prunus avium, Corylus avellana, Crataegus monogyna, Rhamnus catharticus, Euonymus europaeus, Ligustrum vulgare, Vitis sylvestris, Polygonatum latifolium, Asperula odorata, Scilla vindobonensis, Ficaria verna, Anemone ranunculoides, Viola sylvestris, Cephalanthera damasonium, Sanicula europaea, Lithospermum purpureo-coeruleum, Dentaria bulbifera*.

Élőhely természetességi/degradáltsági értékelése:	Gyakori, hogy állományaik elszigetelten idegenhonos ültetvényekben zárványként fordulnak elő, ahol fokozottan vannak kitéve a gyomokkal történő fertőződésnek, az eredeti állományszerkezet megbomlásának és a regenerációs képesség elvesztésének. Az állományok természetességi értéke D03 és D05 között változik (közepesen leromlott – természetközeli – természetes), kis kiterjedésben D02-es (erősen leromlott) természetességű állomány is előfordul.

Élőhely veszélyeztetettsége:	Nagymértékben veszélyeztetett.

Veszélyeztető tényezők:	*Aktuálisan*: az erdészeti beavatkozások (F12 – Mesterséges felújítás, F15 – Véghasználat), valamint az inváziós növények terjedése miatt (I21 – Akác terjedése, I26 – Bálványfa terjedése, I33 – Kései meggy terjedése, I40 – Egyéb invázív növényfaj terjedése: ostorfa). Aktuális veszélyeztető tényező a túltartott vadállomány (V13 – Túlzottan magas vadállomány).

X.

Élőhely neve:	**Euro-szibériai erdősztyepp-tölgyesek**

Élőhely kódja:	91I0

Élőhely előfordulásai a területen:	**ld. 15. és 16. sz. melléklet**

Élőhely területi aránya:	3,5%

Élőhely kiterjedése a területen:	194,0 ha

Élőhely jellemzése:	**Alföldi zárt kocsányos tölgyesek** *Á-NÉR kódja*: **L5** A mélyebb fekvésű, de a gyertyános tölgyeseknél jóval magasabban elhelyezkedő, mély, humuszos talajú termőhelyeken létrejött erdők. Kétszintes erdők, ahol a felső lombkoronaszint erősebben (70-80 %) záródó. A koronaszintek sokfajúak, bár a felső szint uralkodó faja a kocsányos tölgy. Cserjeszintjük dús és fajgazdag. Gyepszintjükben a száraz tölgyesek és mezofil lomberdők fajai együttesen fordulnak elő. A kora tavaszi efemeroid aszpektus mellett az egyéb geofitonok nagy mennyisége jellemzi, így gyepszintje lombfakadás után is dús. Jellemző a délkelet-európai, pontuszi, és kontinentális fajok gyakorisága. Állományaikban gyakori az akác spontán megjelenése. Ide tartozó társulás: *Iridi variegatae-Quecetum roboris*. Jellemző fajok: lombkorona: *Quercus robur, Ulmus minor, Fraxinus excelsior, Populus alba, Prunus avium*; cserjeszint: *Cornus mas, Ligustrum vulgare, Euonymus europaeus, E. verrucosus, Crataegus monogyna, Corylus avellana, Acer tataricum, helyenként Fraxinus ornus*; gyepszint: *Lychnis coronaria, Doronicum hungaricum, Pulmonaria mollis, Iris variegata, Dictamnus albus, Convallaria majalis, Lithospermum purpureo-coeruleum, Corydalis cava, C. pumila, Vinca herbacea, Orchis purpurea, Platanthera bifolia, Thalictrum aquilegiifolium, Stellaria holostea, Arum orientale*.

Élőhely természetességi/degradáltsági értékelése:	Az állományok zömének természetességi értéke D03 és D04 körüli (közepesen leromlott és természetközeli), de előfordulnak ennél jobb és rosszabb állapotú állományok is. Állományaik gyakran fertőzöttek gyomfákkal (akác, bálványfa, esetleg kései meggy és zöld juhar), illetve gyom lágyszárúakkal.

Élőhely veszélyeztetettsége:	Nagymértékben veszélyeztetett.

Veszélyeztető tényezők:	*Aktuálisan*: az erdészeti beavatkozások (F12 – Mesterséges felújítás, F15 – Véghasználat), valamint az inváziós növények terjedése miatt (I21 – Akác terjedése, I26 – Bálványfa terjedése, I33 – Kései meggy terjedése, I40 – Egyéb invázív növényfaj terjedése: ostorfa). Aktuális veszélyeztető tényező a túltartott vadállomány (V13 – Túlzottan magas vadállomány).

XI.

Élőhely neve:	**Pannon homoki borókás-nyarasok**

Élőhely kódja:	91N0

Élőhely előfordulásai a területen:	**ld. 15. és 16. sz. melléklet**

Élőhely területi aránya:	0,04%

Élőhely kiterjedése a területen:	2,3 ha

Élőhely jellemzése:	**Homoki borókás-nyarasok** *Á-NÉR kódja*: **M5** A homoki fehér nyarasok jellemző kifejlődésben a Duna-Tisza közének középső részén jelennek meg borókával. A mezőföldi állományok ezektől több vonásban is különböznek. Először, számos esetben uralkodó fafajuk nem a fehér, hanem a fekete nyár. Másodszor, bennük a boróka nem fordul elő (miként számos más helyen sem). Jellemzően kis kiterjedésű állományok, legtöbbször csupán gyér facsoportok, amelyek laza záródással igen sok cserjét tartalmaznak. A fák alacsony növekedésűek, legtöbbször buckák meredek oldalában, ritkábban a laposabb buckák tetején jelennek meg. Cserjéik a száraz tölgyesekre jellemző fajok. Lágyszárú növényzetében a homokpusztai fajok és a tágabb elterjedésű szárazgyep fajok a legjellemzőbbek. A száraz tölgyesek fajai csak ritkán, és akkor is csak kis egyedszámban fordulnak elő. Ide tartozó társulás: *Junipero-Populetum albae*. Jellemző fajok: *Populus nigra, P. alba, Quercus robur, Crataegus monogyna, Rhamnus catharticus, Festuca rupicola, Carex nitida, Lithospermum officinale, Cynoglossum hungaricum, Onosma arenaria, Asparagus officinalis, Solidago virga-aurea, Teucrium chamaedrys, Trifolium montanum*. Az eddig megvizsgált állományok egy részében a kocsányos tölgy, kivételesen a molyhos tölgy is, újulatként jelenik meg, ami arra utal, hogy ezek az állományok később egy pusztai tölgyesbe alakulhatnak át.

Élőhely természetességi/degradáltsági értékelése:	Az állományok természetességi értéke D03 (közepesen leromlott). Egyes állományfoltok fenyves vagy akácos faültetvényben szigetként fordulnak elő.

Élőhely veszélyeztetettsége:	Nagymértékben veszélyeztetett.

Veszélyeztető tényezők:	*Aktuálisan*: az erdészeti beavatkozások (F12 – Mesterséges felújítás, F15 – Véghasználat, F10 – Erdőtelepítés/erdősítés), valamint az inváziós növények terjedése miatt (I21 – Akác terjedése, I26 – Bálványfa terjedése, I37 – Selyemkóró terjedése).

Nem közösségi jelentőségű élőhelyek

1.
(1) Élőhely Á-NÉR kódja/neve: B1a, **Nem tőzegképző nádasok, gyékényesek és tavikákások**
(2) Élőhely előfordulásai a területen: **ld. 15. és 16. sz. melléklet**
(3) Élőhely területi aránya: 0,5%
(4) Élőhely kiterjedése a területen: 27,2 ha
(5) Élőhely jellemzése: Egykori tómederben kialakult összefüggő elegyetlen nádasok, melyek kiritkult részein mocsári és lápi fajok is megjelennek, utóbbiak gyenge tőzegfelhalmozódást jelezve. Jellemző fajok: *Phragmites communis, Lycopus europaeus, Lythrum salicaria, Calystegia sepium, Solanum dulcamara, Urtica kioviensis*.
(6) Élőhely természetességi/degradáltsági értékelése: Az állományok zömének természetességi értéke 4.
(7) Élőhely veszélyeztetettsége: egyes állományok közepes mértékben veszélyeztetettek.
(8) Veszélyeztető tényezők: *aktuálisan*: az állományok eutrofizálódása (S11 – Vízi eutrofizáció), elgyomosodása (I24 – Aranyvessző fajok terjedése), egyes helyeken becserjésedése (T11 – Cserjésedés).

2.
(1) Élőhely Á-NÉR kódja/neve: B5, **Nem zsombékoló magassásrétek**
(2) Élőhely előfordulásai a területen: **ld. 15. és 16. sz. melléklet**
(3) Élőhely területi aránya: 0,02%
(4) Élőhely kiterjedése a területen: 1,0 ha
(5) Élőhely jellemzése: Időszakosan vízzel borított mély fekvésű területek homogén sásos-kétszikű állományai, amelyekben uralkodóak a sásfélék. Zsombékok nem képződnek. Jellemző fajok: *Carex riparia, Carex elata, Lysimachia vulgaris, Eupatorium cannabinum, Lythrum salicaria, Galium palustre, Calystegia sepium, Selinum carvifolia*.
(6) Élőhely természetességi/degradáltsági értékelése: Az állományok természetességi értéke D03 és D04 (közepesen leromlott és természetközeli).
(7) Élőhely veszélyeztetettsége: kis mértékben veszélyeztetett.
(8) Veszélyeztető tényezők: *potenciálisan*: inváziós gyomok terjedése (I24 – Aranyvessző fajok terjedése), T11 – Cserjésedés.

3.
(1) Élőhely Á-NÉR kódja/neve: BA, **Csatornák, szabályozott patakok, mesterséges tavak parti zónájában és közvetlen partközeli víztestében kialakult fragmentális mocsarak és kisebb hínarasok**
(2) Élőhely előfordulásai a területen: **ld. 15. és 16. sz. melléklet**
(3) Élőhely területi aránya: 0,01%
(4) Élőhely kiterjedése a területen: 0,8 ha
(5) Élőhely jellemzése: Mesterségesen kialakított árkokban, a tisztítás elmaradása esetén természetszerű mocsári növényzet alakulhat ki, amelynek faji összetétele a természetes mocsarakéhoz nagyban, szerkezete viszont alig hasonló. Jellemző a parttól a csatorna vagy árok közepe felé megfigyelhető gyors zonáció, ahol az egyes zónák szélessége az árok méretétől függően akár csupán néhányszor tíz centiméter is lehet. Jellemző fajok: *Phragmites communis, Typha angustifolia, Mentha pulegium, Mentha aquatica, Calystegia sepium, Sparganium erectum, Alisma plantago-aquatica, Solanum dulcamara, Iris pseudacorus, Ranunculus fluitans, Glyceria maxima*.

(6) Élőhely természetességi/degradáltsági értékelése: Az állományok természetességi értéke D02-D03 (erősen vagy közepesen leromlott).
(7) Élőhely veszélyeztetettsége: kis mértékben veszélyeztetett
(8) Veszélyeztető tényezők: *potenciálisan*: a meder kotrása (H03 – Kotrás, H17 – Mederrendezés).

4.
(1) Élőhely Á-NÉR kódja/neve: OA, **Jellegtelen fátlan vizes élőhelyek**
(2) Élőhely előfordulásai a területen: **ld. 15. és 16. sz. melléklet**
(3) Élőhely területi aránya: 0,3%
(4) Élőhely kiterjedése a területen: 14,5 ha
(5) Élőhely jellemzése: Tavak és vízállások kiszáradt medrében időszakosan és csak átmenetileg kialakuló élőhelyek. A kiszáradás időtartamától függően általában a csupasz, kiszáradt mederaljzat jellemzi, ahol sem összefüggő iszapnövényzet, sem pedig mocsárréti növényzet nem tud kialakulni. Az élőhely rendszerint nyár végén alakul, ki és az őszi esők mennyiségétől függően az ősz folyamán el is tűnik. Jellemző fajok: Néhány mocsári, lápi faj egyedei vannak jelen (*Iris pseudacorus, Urtica kioviensis, Galium palustre, Sparganium erectum*).
(6) Élőhely természetességi/degradáltsági értékelése: Az állományok természetességi értéke D02-D03 (erősen és közepesen leromlott vagy regenerálódott). Elsősorban a szélsőséges vízjárás miatt időszakosan kiszáradó vízállások legmélyebb részei, amelyek természetes folyamatok által rendszeresen át- és visszaalakulnak. Az élőhely – jellegtelensége ellenére – természetesnek tekinthető.
(7) Élőhely veszélyeztetettsége: kis mértékben nem veszélyeztetett
(8) Veszélyeztető tényezők: *aktuálisan*: veszélyeztetett a túl hosszú és rendszeres kiszáradás (T21 – Kiszáradás).

5.
(1) Élőhely Á-NÉR kódja/neve: OB, **Jellegtelen üde gyepek és magaskórósok**
(2) Élőhely előfordulásai a területen: **ld. 15. és 16. sz. melléklet**
(3) Élőhely területi aránya: 0,1%
(4) Élőhely kiterjedése a területen: 5,6 ha
(5) Élőhely jellemzése: Közvetlen talajvízhatás alatt álló gyepes, legföljebb elszórtan álló fákkal és cserjékkel tarkított élőhelyek, ahol a korábbi erőteljes zavarás, bolygatás miatt a természetes állapotokra utaló, érzékenyebb fajok nincsenek jelen. Jellemzően üde, a legszárazabb időszakokban is zöldellő, mezofil jellegű fajok uralta gyepek, rajtuk elszórtan álló nyírfa csoportokkal. A területen legtöbbjükön vadetető vagy szóró található. Esetenként a lápréti erdet néhány faj előfordulása alapján valószínűsíthető. Jellemző fajok: *Betula pendula, Frangula alnus, Deschampsia caespitosa, Dactylis glomerata, Poa annua, Artemisia vulgaris, Knautia arvensis,Lolium perenne, Echinochloa crus-galli, Datura stramonium*.
(6) Élőhely természetességi/degradáltsági értékelése: Egy részük kékperjés láprétek további kiszáradásával keletkezett, amelyet később erős bolygatás ért. Természetes körülmények között cserjésednek. Az állományok természetességi értéke D02-D03 (erősen vagy közepesen leromlott).
(7) Élőhely veszélyeztetettsége: nem veszélyeztetett
(8) Veszélyeztető tényezők: nincsenek

6.

(1) Élőhely Á-NÉR kódja/neve: OC, **Jellegtelen száraz- vagy félszáraz gyepek és magaskórósok**
(2) Élőhely előfordulásai a területen: **ld. 15. és 16. sz. melléklet**
(3) Élőhely területi aránya: 2,0%
(4) Élőhely kiterjedése a területen: 112,1 ha
(5) Élőhely jellemzése: Leginkább másodlagosan kialakult vagy erősen leromlott száraz és félszáraz gyepek, amelyek faji összetétele instabil, idővel változó. Jellemző bennük a tág tűrésű és gyomjellegű fajok magas aránya, a specialista fajok teljes hiánya, és különböző természetes szárazgyep típusok fajainak keveredése. Jellemző fajok: *Festuca rupicola, Poa angustifolia, Dactylis glomerata, Bromus tectorum, Elytrigia repens, Picris hieracioides, Dorycnium germanicum, Knautia arvensis, Scabiosa ochroleuca, Cynoglossum hungaricum, Marrubium peregrinum, Berteroa imcana, Crepis rhoeadifolia, Echium vulgare, Setaria viridis, Trifolium arvense*.
(6) Élőhely természetességi/degradáltsági értékelése: Az állományok zömének természetességi értéke D02 (erősen leromlott), és gyakran csak D01 (teljesen leromlott).
(7) Élőhely veszélyeztetettsége: nem veszélyeztetett
(8) Veszélyeztető tényezők: nincsenek

7.
(1) Élőhely Á-NÉR kódja/neve: OD, **Lágyszárú özönfajok állományai**
(2) Élőhely előfordulásai a területen: **ld. 15. és 16. sz. melléklet**
(3) Élőhely területi aránya: 0,1%
(4) Élőhely kiterjedése a területen: 5,0 ha
(5) Élőhely jellemzése: A területen két özöngyom jelenhet meg igen nagy egyedsűrűséggel, a selyemkóró (*Asclepias syriaca*), és az óriás aranyvessző (*Solidago gigantea*). Előbbi azonban jellemzően nem alkot olyan sűrűségű állományokat, ahol az eredeti növénytakaró maradványa ne maradt volna felismerhető állapotban fent. Más a helyzet a *Solidago*-val, amelynek több helyütt is szinte kizárólagos állományai fordulnak elő. Ezekben jellemzően a természetes növénytakaró fajai már csak szálanként és fordulnak elő, legtöbbjük eltűnik. Ezeken az élőhelyeken az aranyvessző borítása ősszel eléri a 90%-ot.
(6) Élőhely természetességi/degradáltsági értékelése: Az állományok természetességi értéke D01 (teljesen leromlott).
(7) Élőhely veszélyeztetettsége: nem veszélyeztetett (ezek az állományok önmaguk a veszélyeztető tényezők a természetközeli élőhelyekre)
(8) Veszélyeztető tényezők: nincsenek

8.
(1) Élőhely Á-NÉR kódja/neve: OG, **Taposott gyomnövényzet**
(2) Élőhely előfordulásai a területen: **ld. 15. és 16. sz. melléklet**
(3) Élőhely területi aránya: 0,02%
(4) Élőhely kiterjedése a területen: 1,3 ha
(5) Élőhely jellemzése: Erőteljes taposásnak és zavarásnak kitett területek, ahol a növénytakaró gyakorlatilag a taposást tűrő fajokra szorítkozik. A növényzet lecsepült, gyakran a felszínre simuló, igen fajszegény és gyér. A taposás az állattartó telepek környékén rendesen túlzott mértékű trágyázással párosul, ami tovább szegényíti az amúgy is gyér növényzetet. A legintenzívebben taposott trágyázott felszínek gyakorlatilag növényzetmentesek, a trágyaréteg vastagsága elérheti a tíz centimétert is. Jellemző fajok: *Chenopodium album, Tragus racemosus, Tribulus terrestris, Bromus tectorum, Setaria glauca, Bassia laniflora, Polygonum arenarium*.

(6) Élőhely természetességi/degradáltsági értékelése: Az állományok természetességi értéke D01 (teljesen leromlott).
(7) Élőhely veszélyeztetettsége: nem veszélyeztetett
(8) Veszélyeztető tényezők: nincsenek

9.
(1) Élőhely Á-NÉR kódja/neve: P2a, **Üde cserjések**
(2) Élőhely előfordulásai a területen: **ld. 15. és 16. sz. melléklet**
(3) Élőhely területi aránya: 0,2%
(4) Élőhely kiterjedése a területen: 13,0 ha
(5) Élőhely jellemzése: Leggyakrabban üde termőhelyek erdeinek helyén, vagy láprétek becserjésedésével kialakuló állományok, amelyekben a természetes fajok uralkodnak. Gyakori, de nem általános a gazdag lágyszárúszint, ami elsősorban a becserjésedő lápréti állományokra jellemző. Láprétek cserjésedésekor jellemző jelenség az erdei fenyő spontán megtelepedése is. Jellemző fajok: *Salix cinerea, Cornus sanguinea, Frangula alnus, Betula pendula, Viburnum opulus, Crataegus monogyna, Genista tinctoria, Deschampsia caespitosa, Molinia coerulea, Centaurea pannonica, Serratula tinctoria, Senecio erraticus.*
(6) Élőhely természetességi/degradáltsági értékelése: Az állományok természetességi értéke többnyire D02 (erősen leromlott). Részben a természetes szukcesszió részeként alakulnak ki korábban nedves, egy ideje azonban kiszáradó termőhelyeken, elsősorban lápréteken, de a másodlagos szukcesszió részeként azokon a termőhelyeken is létre jönnek, ahol eredetileg is erdők voltak. Jelenlétük mindig átmeneti jellegű, és csupán egy erdősödési folyamat egy állapotának tekinthetők.
(7) Élőhely veszélyeztetettsége: nem veszélyeztetett
(8) Veszélyeztető tényezők: nincsenek

10.
(1) Élőhely Á-NÉR kódja/neve: P2b, **Galagonyás-kökényes-borókás cserjések**
(2) Élőhely előfordulásai a területen: **ld. 15. és 16. sz. melléklet**
(3) Élőhely területi aránya: 0,9%
(4) Élőhely kiterjedése a területen: 52,1 ha
(5) Élőhely jellemzése: Többé-kevésbé sík területeken kialakult, egyenletes magasságú, sűrű és záródott tövises cserjések kiemelkedő fák nélkül. A nagyfokú záródottság miatt aljnövényzete gyakorlatilag nincs, de az állományok helyenként felnyílhatnak, és ott akkor gyepfoltok találhatóak. Jellemző fajok: *Crataegus monogyna, Prunus spinosa, Rhamnus catharticus, Rosa canina, Berberis vulgaris, Poa angustifolia, Elytrigia intermedia, Festuca rupicola, Scabiosa ochroleuca, Dactylis glomerata, Brachypodium sylvaticum*.
(6) Élőhely természetességi/degradáltsági értékelése: Az állományok leggyakrabban másodlagos kialakulásúak egykori homoki legelők helyén. Legtöbbször azok felhagyását követően jöttek létre az elmúlt 15-30 év során. Másodlagos szukcesszió során létrejött állományaik átmeneti állapotot képviselnek, és megfelelő propagulumforrás esetén idővel erdővé alakulnak át. Néhány állomány azonban – a környező növényzeti viszonyok fényében – nagyon valószínű, hogy természetes, és az egykori erdőszegély maradványa. Az állományok többségének természetességi értéke D04 (természetközeli), a másodlagosaké D03 (közepesen leromlott).
(7) Élőhely veszélyeztetettsége: nem veszélyeztetett
(8) Veszélyeztető tényezők: nincsenek

11.
(1) Élőhely Á-NÉR kódja/neve: P3, **Újonnan létrehozott, fiatal fásítás**
(2) Élőhely előfordulásai a területen: **ld. 15. és 16. sz. melléklet**
(3) Élőhely területi aránya: 0,6%
(4) Élőhely kiterjedése a területen: 31,8 ha
(5) Élőhely jellemzése: Gyepen vagy szántón kialakított állományok, melyek semmilyen jellegükben nem természetszerűek. Általában az eredeti élőhely súlyos károsodása (gyepek), illetve a gyomfajok túlélése és további felszaporodása (szántók) jellemző rájuk. A telepített fafajok mellett a gyomok, elsősorban *Chenopodiaceae*-fajok, valamint egyéves fűfélék (*Setaria-, Echinochloa*-fajok), és az *Ambrosia artemisiifolia* a legjellemzőbbek.
(6) Élőhely természetességi/degradáltsági értékelése: az állományok természetességi értéke D01 (teljesen leromlott), néha D02 (erősen leromlott). Az ismétlődő talajbolygatás miatt a gyomok megtelepedésének, elszaporodásának legfőbb helyei és szétterjedésük gócpontjai.
(7) Élőhely veszélyeztetettsége: nem veszélyeztetett
(8) Veszélyeztető tényezők: nincsenek

12.
(1) Élőhely Á-NÉR kódja/neve: P8, **Vágásterületek**
(2) Élőhely előfordulásai a területen: **ld. 15. és 16. sz. melléklet**
(3) Élőhely területi aránya: 2,9%
(4) Élőhely kiterjedése a területen: 161,0 ha
(5) Élőhely jellemzése: A letermelt állomány fajától függően változatos jellegű élőhelyek. Őshonos fajú, természetes erdők esetén a vágásterület még őrzi az eredeti aljnövényzetet, és a természetes cserjeállomány is hamarosan újulni kezd. Fenyő esetében gyakori az eredetileg őshonos növényzet részbeni regenerációja, ami valamilyen száraz gyep, esetleg természetes erdő. Akácnál a leggyakoribb a teljes talajelőkészítés, a tuskózás, ami a terület teljes elpusztításával jár.
(6) Élőhely természetességi/degradáltsági értékelése: Az állományok többségének természetességi értéke D01 (teljesen leromlott). Vágásterületeknek, prizmáknak, csupasz talajfelszínű területeknek nem lenne szabad előfordulnia egy védett területen belül. A természetes tölgyesek tarvágott területein is erősen kétséges, hogy az eredeti erdőállomány egyáltalán képes-e felújulni, és 50-60 éven belül kialakul-e egy természetszerű, az eredetivel szinte megegyező jellegű erdei élőhely.
(7) Élőhely veszélyeztetettsége: nem veszélyeztetett
(8) Veszélyeztető tényezők: nincsenek

13.
(1) Élőhely Á-NÉR kódja/neve: RA, **Őshonos fafajú fasorok**
(2) Élőhely előfordulásai a területen: **ld. 15. és 16. sz. melléklet**
(3) Élőhely területi aránya: 0,6%
(4) Élőhely kiterjedése a területen: 32,6 ha
(5) Élőhely jellemzése: Vonalas létesítmények mentén, leginkább árkok és utak mellett legtöbbször spontán kialakult keskeny állományok, melyek gyakran a velük szomszédos eredeti, de azóta már eltűnt vegetáció fajainak is őrzői. Faji összetételük természetes, azonban méretük és alakjuk miatt erdőállománynak nem tekinthetők. Esetenként cserjeszintjük is van, aljnövényzetük azonban a legtöbbször jellegtelen, vagy gyomos. Jellemző fajok: *Fraxinus angustifolia, Quercus robur, Populus nigra, Populus alba, Rhamnus catharticus, Frangula alnus, Crataegus monogyna, Cornus snguinea, Prunus spinosa*.
(6) Élőhely természetességi/degradáltsági értékelése: Az állományok természetességi értéke általában D03 (közepesen leromlott).

(7) Élőhely veszélyeztetettsége: kis mértékben veszélyeztetett
(8) Veszélyeztető tényezők: *potenciálisan*: az idős fasorok veszélyeztetettek a kivágás miatt (F11 – Erdőirtás).

14.
(1) Élőhely Á-NÉR kódja/neve: RB, **Puhafás pionír és jellegtelen erdők**
(2) Élőhely előfordulásai a területen: **ld. 15. és 16. sz. melléklet**
(3) Élőhely területi aránya: 4,9%
(4) Élőhely kiterjedése a területen: 276,9 ha
(5) Élőhely jellemzése: Leggyakrabban éger, nyír és fehér nyár telepített állományai. Előbbiek mindig üde termőhelyen, utóbbi ott és szárazabb termőhelyeken is előfordul. Gyakorlatilag egyidős állományok azonos méretű fákkal, koreloszlás nélkül. Aljnövényzetükre jellemző a gyom jellegű fajok magas aránya és a természetes állapotokra utaló fajok hiánya. Gyakran erősen gyomosodnak *Solidago gigantea*-val. Jellemző fajok: *Alnus glutinosa, Betula pendula, Rubus cesius, Urtica dioica, Sambucus nigra, Frangula alnus, Dactylis glomerata, Solidago gigantea, Prunus serotina*.
(6) Élőhely természetességi/degradáltsági értékelése: A természetes folyamatok során kialakult állományok idővel a termőhelyre jellemző erdőállománnyá alakulhatnak emberi beavatkozás nélkül. Erre utal, hogy több állományban már a korai állapotban is megjelenik a kocsányos tölgy. Az állományok természetességi értéke 1/3-1/3 arányban D01, D02 és D03 (teljesen leromlott – erősen leromlott – közepesen leromlott).
(7) Élőhely veszélyeztetettsége: nem veszélyeztetett
(8) Veszélyeztető tényezők: nincsenek

15.
(1) Élőhely Á-NÉR kódja/neve: RC, **Keményfás jellegtelen erdők**
(2) Élőhely előfordulásai a területen: **ld. 15. és 16. sz. melléklet**
(3) Élőhely területi aránya: 6,2%
(4) Élőhely kiterjedése a területen: 349,5 ha
(5) Élőhely jellemzése: Őshonos keményfájú fafajok – leginkább kocsányos tölgy – telepített állományai. Jellemző a soros ültetés, a monodomináns koronaszint, a cserjeszint hiánya és a lágyszárúszint egyöntetű, szegényes volta, a tölgyesekre jellemző fajok hiányával. Jellemző fajok: *Quercus robur, Crataegus monogyna, Celthis occidentalis, Chelidonium majus, Geranium robertianum, Urtica dioica, Poa nemoralis, Dactylis glomerata, Rubus caesius, Ballota nigra, Solidago gigantea, Prunus serotina*.
(6) Élőhely természetességi/degradáltsági értékelése: Az állományok természetességi értéke D01 és D03 között változik (teljesen leromlott – erősen leromlott – közepesen leromlott).
(7) Élőhely veszélyeztetettsége: nem veszélyeztetett
(8) Veszélyeztető tényezők: nincsenek

16.
(1) Élőhely Á-NÉR kódja/neve: S1, **Ültetett akácosok**
(2) Élőhely előfordulásai a területen: **ld. 15. és 16. sz. melléklet**
(3) Élőhely területi aránya: 29,5%
(4) Élőhely kiterjedése a területen: 1657,0 ha
(5) Élőhely jellemzése: Egykorú, monodomináns állományok, melyekben a fák jól felismerhetően sorokba ültetve fordulnak elő. Cserjeszintjük hiányzik vagy igen gyér, esetenként a bodza uralkodhat el. Gyepszintjük kora tavasszal dús, de igen fajszegény, és elsősorban nitrofrekvens fajok alkotják. Jellemző a nyárra megjelenő zavarástűrő gyomfajok (*Asclepias syriaca, Erigeron canadensis, Urtica dioica, Solidago gigantea*) tömeges fellé-

pése. Amennyiben korábbi természetes erdő helyére telepítették, úgy annak néhány faja (*Polygonatum latifolium, Arum orientale, Pulmonaria mollis, Convallaria majalis* stb.) még túlélhet az aljnövényzetben, különösen az első generációs akácültetvények esetén. Jellemző fajok: *Robinia pseudo-acacia, Sambucus nigra, Sambucus ebulus, Bromus sterilis, Anthriscus cereifolium, Urtica dioica, Solidago gigantea, Asclepias syriaca, Erigeron canadensis, Geum urbanum, Chelidonium majus*.

(6) Élőhely természetességi/degradáltsági értékelése: Az állományok többségének természetességi értéke D01 vagy D02 (teljesen vagy erősen leromlott), kevés D03-as értékű (közepesen leromlott) állományok is van. Igen gyakran természetes tölgyesek helyére telepített ültetvények.

(7) Élőhely veszélyeztetettsége: nem veszélyeztetett

(8) Veszélyeztető tényezők: nincsenek

17.

(1) Élőhely Á-NÉR kódja/neve: S2, **Nemes nyarasok**

(2) Élőhely előfordulásai a területen: **ld. 15. és 16. sz. melléklet**

(3) Élőhely területi aránya: 5,7%

(4) Élőhely kiterjedése a területen: 322,3 ha

(5) Élőhely jellemzése: Jellemzően üde termőhelyekre monodomináns, sorokba ültetett nemesnyár fajták második lombkorona- és cserjeszint nélkül. Gyakran zárt tölgyesek termőhelyein illetve szántókon létesültek. Előbbi esetében az állományok generációszámától függően a természetes lágyszárú növényzet még nyomokban fellelhető, egyébként kifejezetten az özöngyomok jellemző élőhelyei. Jellemző fajok: *Asclepias syriaca, Solidago gigantea, Aster spp., Dactylis glomerata, Urtica dioica, Humulus lupulus, Rubus caesius*.

(6) Élőhely természetességi/degradáltsági értékelése: Az állományok természetességi értéke D01 (teljesen leromlott).

(7) Élőhely veszélyeztetettsége: nem veszélyeztetett

(8) Veszélyeztető tényezők: nincsenek

18.

(1) Élőhely Á-NÉR kódja/neve: S3, **Egyéb ültetett tájidegen lombos erdők**

(2) Élőhely előfordulásai a területen: **ld. 15. és 16. sz. melléklet**

(3) Élőhely területi aránya: 0,2%

(4) Élőhely kiterjedése a területen: 10,0 ha

(5) Élőhely jellemzése: Üde és félszáraz termőhelyeken létrehozott mesterséges állományok, leginkább fekete dió és zöld juhar ültetvények. Sorokba ültetett, egykorú, elegyetlen állományok jellemzően cserjeszint nélkül. Az első generációs állományok esetében az eredeti vegetáció maradványa gyakran túlél az aljnövényzetben, egyébként fokozatosan eltűnnek, s helyüket általános gyomfajok veszik át. A jellemző fajok teljesen esetlegesek attól függően, hogy milyen volt az állományt megelőzően az élőhely, és milyen élőhelyek/erdőtípusok találhatók közvetlen szomszédságukban. Esetenként meglehetősen természetszerű aljnövényzet is megfigyelhető (*Convallaria majalis, Orchis purpurea, Melittis carpatica, Corydalis cava, Dentaria bulbifera, Circaea lutetiana*), máskor csupán gyomjellegű fajok vannak jelen.

(6) Élőhely természetességi/degradáltsági értékelése: Az állományok természetességi értéke D01 (teljesen leromlott).

(7) Élőhely veszélyeztetettsége: nem veszélyeztetett

(8) Veszélyeztető tényezők: nincsenek

19.

(1) Élőhely Á-NÉR kódja/neve: S4, **Ültetett erdei- és feketefenyvesek**

(2) Élőhely előfordulásai a területen: **ld. 15. és 16. sz. melléklet**

(3) Élőhely területi aránya: 20,5%

(4) Élőhely kiterjedése a területen: 1150,6 ha

(5) Élőhely jellemzése: Száraztól félnedvesig termőhelyekre telepített fenyvesek, jellemzően gyér aljnövényzettel és cserjeszint nélkül. A száraz buckatetők állományai idősebb korukra gyakran erősen kiritkulnak, s ekkor a lágyszárú szint erőteljessé válik. Ennek uralkodó faja ilyenkor a siskanád (*Calamagrostis epigeios*). Az üdébb állományokban rendre jelen van a *Phytolacca americana*, helyenként megjelenik a *Prunus serotina*. Őshonos fajok csak alacsony számban és arányban vannak jelen. Feltehetően részben homoki szántókra, degradált legelőkre telepített állományok, ahol már a kezdetekkor hiányzott a jellemző flóra és fauna túlnyomó része, illetve korábban prizmás tuskózással előkészített termőhelyek állományai, ahol a tuskózás és talajelőkészítés az eredeti természetes élővilágot szinte teljesen megsemmisítette. Az állományok jelentős részében megfigyelhető a cser és/vagy a kocsányos tölgy spontán újulása. Jellemző fajok: *Pinus nigra, P. sylvestris, Calamagrostis epigeios, Phytolacca americana, Asclepias syriaca, Hypericum perforatum, Poa angustifolia, Setaria viridis, Crataegus monogyna, Prunus serotina, Amorpha fruticosa*.

(6) Élőhely természetességi/degradáltsági értékelése: A fiatal korban sűrű, zárt állományok később kiritkulnak, ami azonban általában már késő az eredetileg jelen volt őshonos fajok számára, melyek a kezdeti fényhiányos körülményeket rendszerint nem élik túl. A száraz, meszes buckahátak állományai rendszerint 40-50 éves korra nagyon megritkulnak, ligetessé válnak, s ekkor vágásnövényzetre jellemző lágyszárúak illetve a homokon jellemző gyomok uralkodnak el. Fenyveseket számos élőhelytípusban ültettek előszeretettel. Az erdei fenyveseket elsősorban a humuszban gazdagabb, a fekete fenyveseket pedig a humuszban szegény, futóhomokos területekre ültették, bár gyakran a fajok keveredése is megfigyelhető. Az erdei fenyő ültetvényeinek legtöbbje egykori pusztai és zárt homoki tölgyesek helyén létesült. Ezekre jellemző az eredeti tölgyes növényzet részbeni fennmaradása a cserjék és a lágyszárúak vonatkozásában. Ezek az állományok felismerhetők arról is, hogy bennük a cser és a kocsányos tölgy jól újul, akár fiatalabb egyedek is előfordulhatnak. Ismertek olyan állományok is, amelyek olyan buckásabb területen létesültek, ahol eredetileg homoki erdőssztyepp lehetett erdőfoltokkal és közbeékelt buckatetőkön homoki gyepekkel (pl. a kistápéi Nyáras mellett). Ezek a legtöbbször első generációs ültetvények a mozaikos lágyszárúszint alapján ma is jól felismerhetőek. A második és harmadik generációs fenyvesek egyre többet veszítenek jellegükből, aljnövényzetük homogenizálódik, eredeti fajaikat elvesztik. Az állományok természetességi értéke D01 vagy D02 (teljesen vagy erősen leromlott), az első generációs ültetvények esetén lehet D03 (közepesen leromlott).

(7) Élőhely veszélyeztetettsége: nem veszélyeztetett

(8) Veszélyeztető tényezők: nincsenek

20.

(1) Élőhely Á-NÉR kódja/neve: S7, **Nem őshonos fajú facsoportok, erdősávok és fasorok**

(2) Élőhely előfordulásai a területen: **ld. 15. és 16. sz. melléklet**

(3) Élőhely területi aránya: 0,1%

(4) Élőhely kiterjedése a területen: 2,9 ha

(5) Élőhely jellemzése: Jellemzően akác alkotta erdősávok és út menti fasorok, amelyekhez sem cserjék, sem pedig jellemző lágyszárú fajok nem csatlakoznak. Jellemző fajok:

Bromus sterilis, Anthirscus cereifolium, Elytrigia repens, Ballota nigra, Euphorbia esula, Sambucus nigra, Melandrium album.
(6) Élőhely természetességi/degradáltsági értékelése: Az állományok természetességi értéke D01 (teljesen leromlott).
(7) Élőhely veszélyeztetettsége: nem veszélyeztetett
(8) Veszélyeztető tényezők: nincsenek

21.
(1) Élőhely Á-NÉR kódja/neve: T2, **Évelő, nagyüzemi szántóföldi kultúrák**
(2) Élőhely előfordulásai a területen: **ld. 15. és 16. sz. melléklet**
(3) Élőhely területi aránya: 0,1%
(4) Élőhely kiterjedése a területen: 6,5 ha
(5) Élőhely jellemzése: Régóta mezőgazdálkodás céljait szolgáló művelt területek, amelyeken elsősorban lucernát (*Medicago sativa*) termesztenek. Talajuk humuszos homoktalaj illetve rozsdabarna erdőtalaj, amely a művelés következtében többé-kevésbé erodálódott. A növénytakarót a kultúrnövények monodomináns állományai és a főként a szegélyeken található gyomvegetáció alkotja.
(6) Élőhely természetességi/degradáltsági értékelése: Elsősorban, mint a bolygatott helyek általában, a gyomfajok szétterjedésének lehetséges centrumai. Az állományok természetességi értéke D01 (teljesen leromlott).
(7) Élőhely veszélyeztetettsége: nem veszélyeztetett
(8) Veszélyeztető tényezők: nincsenek

22.
(1) Élőhely Á-NÉR kódja/neve: T6, **Kistáblás mozaikok**
(2) Élőhely előfordulásai a területen: **ld. 15. és 16. sz. melléklet**
(3) Élőhely területi aránya: 4,5%
(4) Élőhely kiterjedése a területen: 251,4 ha
(5) Élőhely jellemzése: Általában erdők vagy faültetvények közé ékelt olyan mezőgazdaságilag hasznosított területek, ún. vadföldek, amelyek elsősorban a vadállomány élelmezését szolgálják. Általában vegyszerhasználat nélküli gabonatermesztési területek, amelyek ennélfogva nagy arányban tartalmaznak egyéves gyomokat is. Németkér és Cece határában kisebb kiterjedésű szántók is találhatóak, ahol már vegyszerhasználattal történik növénytermesztés. Termesztett haszonnövények: árpa, búza, kukorica, zab, napraforgó. Jelelmző gyomok: *Datura stramonium, Onopordum acanthium, Asclepias syriaca, Solidago gigantea, Erigeron canadensis, Setaria viridis, S. verticillata*.
(6) Élőhely természetességi/degradáltsági értékelése: A vadföldek a veszedelmesen terjedő özöngyomok (*Asclepias syriaca, Solidago gigantea, Ambrosia artemisiifolia*, stb.) egyik fő forrásai. Az állományok természetességi értéke D01 (teljesen leromlott).
(7) Élőhely veszélyeztetettsége: nem veszélyeztetett
(8) Veszélyeztető tényezők: nincsenek

23.
(1) Élőhely Á-NÉR kódja/neve: T10, **Fiatal parlag és ugar**
(2) Élőhely előfordulásai a területen: **ld. 15. és 16. sz. melléklet**
(3) Élőhely területi aránya: 0,1%
(4) Élőhely kiterjedése a területen: 5,8 ha
(5) Élőhely jellemzése: Legföljebb néhány éve felhagyott egykori szántóföldek csak néhány helyen voltak azonosíthatóak. Jellemzőjük a gyomfajok és tág ökológiai valenciájú fajok tömeges megjelenése, a termőhelyre jellemző specialista fajok hiánya, a mezofil és xerofil

fajok keveredése, az egyévesek magas aránya, és a szerkezet nélküliség. Gyakran erőteljesen gyomosodnak.
(6) Élőhely természetességi/degradáltsági értékelése: Az állományok természetességi értéke D01 (teljesen leromlott).
(7) Élőhely veszélyeztetettsége: nem veszélyeztetett
(8) Veszélyeztető tényezők: nincsenek

24.
(1) Élőhely Á-NÉR kódja/neve: T11, **Csemetekertek**
(2) Élőhely előfordulásai a területen: **ld. 15. és 16. sz. melléklet**
(3) Élőhely területi aránya: 0,15%
(4) Élőhely kiterjedése a területen: 8,2 ha
(5) Élőhely jellemzése: A területen előforduló egyetlen csemetekert ma már felhagyott, ezért erőteljes regeneráció indult be ott. Eredetileg fenyők termesztésre folyt benne, egyéb fafaj csupán kisebb mennyiségben fordul elő benne. A művelt terület felhagyásával a talaj regenerációja előrehaladott, de csemetekert jellegét mindazonáltal megtartotta.
(6) Élőhely természetességi/degradáltsági értékelése: Az állományok természetességi értéke D02 (erősen leromlott).
(7) Élőhely veszélyeztetettsége: nem veszélyeztetett
(8) Veszélyeztető tényezők: nincsenek

25.
(1) Élőhely Á-NÉR kódja/neve: U7, **Homokkitermelő gödrök**
(2) Élőhely előfordulásai a területen: **ld. 15. és 16. sz. melléklet**
(3) Élőhely területi aránya: 0,02%
(4) Élőhely kiterjedése a területen: 1,0 ha
(5) Élőhely jellemzése: Buckák oldalában kialakított homoknyerő helyek, amelyek idővel mélyebb gödrökké is alakulhatnak. Jellemző rájuk, hogy legalább egyik oldalukon függőleges homokfal található,, aljuk a rendszeres taposástól csupasz, nyers homok. Amennyiben a talajvíz közeléig lemélyülnek, nedvességjelző fajok telepednek meg, egyébként csak a száraz futóhomokra jellemző egyéves fajok jelennek meg bennük. A függőleges falban gyakran gyurgyalagok, néha partifecskék költenek. Jellemző fajok: *Tragus racemosus, Plantago indica, Salsola kali, Bromus tectorum, Poa bulbosa, Setaria viridis, Polygonum arenarium, Polygonum aviculare, Holoschoenus romanus, Bolboschoenus maritimus, Carex hirta*.
(6) Élőhely természetességi/degradáltsági értékelése: Az állományok természetességi értéke D01 (teljesen leromlott).
(7) Élőhely veszélyeztetettsége: nem veszélyeztetett
(8) Veszélyeztető tényezők: nincsenek

26.
(1) Élőhely Á-NÉR kódja/neve: U9, **Állóvizek**
(2) Élőhely előfordulásai a területen: **ld. 15. és 16. sz. melléklet**
(3) Élőhely területi aránya: 0,15%
(4) Élőhely kiterjedése a területen: 8,2 ha
(5) Élőhely jellemzése: A területen állandó vizű állóvíz csak kettő található, melyek egymás mellett fekszenek a vizsgált terület északi részén. Egyikük a Benedek-tó, amelyik egy mesterségesen kialakított horgásztó, a másik pedig a feltehetően természetes eredetű Öreg-tó. Vizük nyílt, hínármentes, és eutróf jellegű, keskeny nádas-gyékényes szegéllyel.

A Benedek-tóban a 90-es évek közepéig még igen nagy állománya élt a tavirózsának, amit azonban a horgászok teljesen kiirtottak.

(6) Élőhely természetességi/degradáltsági értékelése: Az állományok természetességi értéke D01 (teljesen leromlott).
(7) Élőhely veszélyeztetettsége: nem veszélyeztetett
(8) Veszélyeztető tényezők: nincsenek

27.

(1) Élőhely Á-NÉR kódja/neve: U10, **Tanyák, családi gazdaságok**
(2) Élőhely előfordulásai a területen: **ld. 15. és 16. sz. melléklet**
(3) Élőhely területi aránya: 0,04%
(4) Élőhely kiterjedése a területen: 2,5 ha
(5) Élőhely jellemzése: A vizsgált területen valódi tanyák ma már nincsenek, azonban a vadászházakat és a hozzájuk tartozó létesítmények ide sorolhatók. Jellemző rájuk, hogy körülöttük a mezőgazdasági tevékenység minimális (legföljebb a konyhakertre szorítkozik), állattartás nincs. A közlekedés földúton vagy murvás úton történik.
(6) Élőhely természetességi/degradáltsági értékelése: Az állományok természetességi értéke D01 (teljesen leromlott).
(7) Élőhely veszélyeztetettsége: nem veszélyeztetett
(8) Veszélyeztető tényezők: nincsenek

28.

(1) Élőhely Á-NÉR kódja/neve: U11, **Út és vasúthálózat**
(2) Élőhely előfordulásai a területen: **ld. 15. és 16. sz. melléklet**
(3) Élőhely területi aránya: 0,2%
(4) Élőhely kiterjedése a területen: 13,1 ha
(5) Élőhely jellemzése: A vizsgált területen aszfaltozott közlekedési utak valamint földutak találhatóak. Ezek közül a Kistápé - Németkér út egy széles földút, ennek mentén a természetes vegetáció sok helyütt megmaradt.
(6) Élőhely természetességi/degradáltsági értékelése: Az állományok természetességi értéke D01 (teljesen leromlott).
(7) Élőhely veszélyeztetettsége: nem veszélyeztetett
(8) Veszélyeztető tényezők: nincsenek

1.2.2. A tervezési területen előforduló közösségi jelentőségű növényfajok

Az adott Natura 2000 terület fajainak felsorolása és jellemzése rendszertani sorrendben illetve jelölés tekintetében aszerint készült, hogy a terv készítésének időpontjában a Natura 2000 terület hivatalos adatlapján a faj jelölő vagy nem jelölő állománnyal fordult elő. A jellemzésben fajonként megtalálhatóak a részletes információk az adott fajról. A * a faj kiemelt jelentőségű státuszát jelenti az élőhelyvédelmi irányelv alapján.

Faj neve Magyar/Tudományos (latin) név	**Élőhelyvédelmi (HD)/Madárvédelmi (BD) Irányelv melléklete**	**Egyéb hazai jogszabályi védelem** FV: fokozottan védett V: védett
Jelölő		
Homoki nőszirom (*Iris humilis ssp. arenaria* (W. et K.) A. et D. Löve)	**HD II**	V

I.

Faj neve:	**Homoki nőszirom** (*Iris humilis ssp. arenaria* (W. et K.) A. et D. Löve)

Irányelv melléklete:	Közösségi jelentőségű (HD II)

Egyéb hazai jogszabályi védelem:	Védett (10.000 Ft)

A faj előfordulása a területen:	Állománysúlypontot ld. térképi mellékletek

Állománynagyság (jelöléskor):	50 tő

Állománynagyság (tervkészítéskor):	100 tő

Állomány változásának tendenciái és okai:	Az állomány nem nőtt, az állomány megadása tervkészítéskor alulbecsült lehetett.

A faj előfordulási viszonyainak jellemzése:	Nyílt homoki gyepek növénye, országosan nem gyakori. A védett terület homokpusztáin szórványosan fordul elő, a nyílt növényzetű homokbucka-oldalakon él.

Faj veszélyeztetettsége:	Az állomány kis mérete miatt a faj közepes mértékben veszélyeztetett.

Veszélyeztető tényezők:	*Potenciálisan*: az erős taposás (E64 – Taposás).

Fajvédelmi lehetőségek:	Speciális fajvédelmi intézkedésre nincs szükség, az állomány megőrzése az élőhelyek (nyílt homokpuszták) megőrzésével biztosítható. Az élőhelyéül szolgáló gyepek használata kerülendő.

1.2.3. A tervezési területen előforduló közösségi jelentőségű állatfajok

Az adott Natura 2000 terület közösségi jelentőségű fajainak táblázatos felsorolása és jellemzése rendszertani sorrendben illetve jelölés tekintetében aszerint készült, hogy a terv készítésének időpontjában a Natura 2000 terület hivatalos adatlapján a faj jelölő vagy nem jelölő állománnyal fordult elő. A jellemzésben fajonként megtalálhatóak a részletes információk az adott fajról. A * a faj kiemelt jelentőségű státuszát jelenti az élőhely védelmi irányelv alapján.

Faj neve Magyar/Tudományos (latin) név	**Irányelv melléklete** HD: Élőhelyvédelmi BD: Madárvédelmi	**Egyéb hazai jogszabályi védelem** FV: fokozottan védett V: védett
Jelölő		
Nagy szarvasbogár (*Lucanus cervus* L.)	HD III	V
Nem jelölő		
Vérfűboglárka (*Maculinea teleius* Bergsträsser)	HD II)	V
Nagy tűzlepke (*Lycaena dispar* Haworth)	HD II	V
Nagy hőscincér (*Cerambyx cerdo* L.)	HD II	V
Dunai tarajosgőte (*Triturus dobrogicus*)	HD II	V
Vöröshasú unka (*Bombina bombina* L.)	HD II	V
Mocsári teknős (*Emys orbicularis* L.)	HD II	V
Réti csík (*Misgurnus fossilis* L.)	HD II	V
Közép fakopáncs (*Dendrocopos medius* L.)	BD I	V
Szalakóta (*Coracias garrulus* L.)	BD I	FV
Vidra (*Lutra lutra*)	HD II	FV
Pisze denevér (*Barbastella barbastellus* Schreber)	HD II	FV
Nagyfülű denevér (*Myotis bechsteini*)	HD II	FV
Közönséges ürge (*Spermophilus citellus* L.)	HD II	V

I.

Faj neve:	**Vérfűboglárka** (*Maculinea teleius* Bergsträsser)

Irányelv melléklete:	Közösségi jelentőségű (HD II)

Egyéb hazai jogszabályi védelem:	Védett (50.000 Ft)

A faj előfordulása a területen:	Felmérendő

Állománynagyság (jelöléskor):	P (present) - előforduló

Állománynagyság (tervkészítéskor):	P (present) - előforduló

Állomány változásának tendenciái és okai:	Nem megállapítható.

A faj előfordulási viszonyainak jellemzése:	Országszerte szórványosan elterjedt nedves réteken. Előfordulása a kékperjés réteken élő őszi vérfű (*Sanguisorba officinale*) jelenlétéhez kötött (lárvájának egyetlen tápnövénye). Elterjedési és állományviszonyairól részletes adatokkal nem rendelkezünk a tervezési területen, de előfordulása bizonyított (Somay L. ex verb.)

Faj veszélyeztetettsége:	Közepes mértékben veszélyeztetett.

Veszélyeztető tényezők:	*Aktuálisan*: élőhelyeinek nem megfelelő kezelése (általában M32 – Kaszálás elmaradása, helyenként M42 – Túlzott legeltetés), ennek következtében a teljes cserjésedés (T11 – Cserjésedés). Helyenként aktuális veszélyeztetettséget jelent az inváziós növények terjedése is (I37 – Selyemkóró terjedése, I24 – Aranyvessző fajok terjedése).

Fajvédelmi lehetőségek:	Speciális fajvédelmi intézkedésre nincs szükség, az állomány megőrzése az élőhelyek (kékperjés rétek) megőrzésével, rendszeres kaszálásával biztosítható.

II.

Faj neve:	**Nagy tűzlepke** (*Lycaena dispar* Haworth)

Irányelv melléklete:	Közösségi jelentőségű (HD II)

Egyéb hazai jogszabályi védelem:	Védett (50.000 Ft)

A faj előfordulása a területen:	Felmérendő

Állománynagyság (jelöléskor):	P (present) - előforduló

Állománynagyság (tervkészítéskor):	P (present) - előforduló

Állomány változásának tendenciái és okai:	Nem megállapítható.

A faj előfordulási viszonyainak jellemzése:	Hazánkban sokfelé elterjedt, helyenként gyakori. Üde réteken (mocsár- és láprétek) fordul elő. Elterjedési és állományviszonyairól részletes adatokkal nem rendelkezünk a tervezési területen, de előfordulása bizonyított (Somay L. ex verb.).

Faj veszélyeztetettsége:	Közepes mértékben veszélyeztetett.

Veszélyeztető tényezők:	*Aktuálisan*: élőhelyeinek nem megfelelő kezelése (általában M32 – Kaszálás elmaradása, késő nyár előtt végzett kaszálás: M31 – Helytelen módon végzett kaszálás, helyenként M42 – Túlzott legeltetés), ennek következtében a teljes cserjésedés (T11 – Cserjésedés). Helyenként aktuális veszélyeztetettséget jelent az inváziós növények terjedése is (I37 – Selyemkóró terjedése, I24 – Aranyvessző fajok terjedése).

Fajvédelmi lehetőségek:	Az állomány megőrzése az élőhelyek (láprétek) megőrzésével, a vegetáció vertikális szerkezetének nyár végéig történő fenntartásával biztosítható.

III.

Faj neve:	**Nagy szarvasbogár** (*Lucanus cervus* L.)

Irányelv melléklete:	Közösségi jelentőségű (HD III)

Egyéb hazai jogszabályi védelem:	Védett (2.000 Ft)

A faj előfordulása a területen:	Állománysúlypontot ld. térképi mellékletek

Állománynagyság (jelöléskor):	P (present) - előforduló

Állománynagyság (tervkészítéskor):	P (present) - előforduló

Állomány változásának tendenciái és okai:	Nem megállapítható.

A faj előfordulási viszonyainak jellemzése:	Hazánkban tölgyes erdőkben jellemző. Elsősorban a középhegységi tölgyesekben gyakori, alföldi tölgyesekben is előfordul. Lárvakori fejlődése idős tölgyfákban megy végbe.

Faj veszélyeztetettsége:	Nagymértékben veszélyeztetett.

Veszélyeztető tényezők:	*Aktuálisan*: az erdészeti beavatkozások (F12 – Mesterséges felújítás, F15 – Véghasználat, idős faegyedek eltávolítása); potenciálisan az inváziós növények terjedése miatt (I21 – Akác terjedése).

Fajvédelmi lehetőségek:	Vegyeskorú tölgyesek fenntartása, idős tölgyfa egyedek megőrzése.

IV.

Faj neve:	**Nagy hőscincér** (*Cerambyx cerdo* L.)

Irányelv melléklete:	Közösségi jelentőségű (HD II)

Egyéb hazai jogszabályi védelem:	Védett (10.000 Ft)

A faj előfordulása a területen:	Állománysúlypontot ld. térképi mellékletek.

Állománynagyság (jelöléskor):	Nem ismert.

Állománynagyság (tervkészítéskor):	P (present) - előforduló

Állomány változásának tendenciái és okai:	Nem megállapítható.

A faj előfordulási viszonyainak jellemzése:	Nyugat-Európából már csaknem kipusztult. Magyarországon öreg tölgyerdőkben szórványosan még többfelé előfordul.

Faj veszélyeztetettsége:	Nagymértékben veszélyeztetett.

Veszélyeztető tényezők:	*Aktuálisan*: az erdészeti beavatkozások (F12 – Mesterséges felújítás, F15 – Véghasználat, idős faegyedek eltávolítása); potenciálisan az inváziós növények terjedése miatt (I21 – Akác terjedése).

Fajvédelmi lehetőségek:	Vegyeskorú tölgyesek fenntartása, idős tölgyfa egyedek megőrzése.

V.

Faj neve:	**Dunai tarajosgőte** (*Triturus dobrogicus*)

Irányelv melléklete:	Közösségi jelentőségű (HD II)

Egyéb hazai jogszabályi védelem:	Védett (10.000 Ft)

A faj előfordulása a területen:	Állománysúlypontot ld. térképi mellékletek.

Állománynagyság (jelöléskor):	Nem ismert.

Állománynagyság (tervkészítéskor):	P (present) - előforduló

Állomány változásának tendenciái és okai:	Nem megállapítható.

A faj előfordulási viszonyainak jellemzése:	Európai elterjedési területe a Kárpát-medencében összpontosul. Kisebb-nagyobb állandó állóvizekben, holtágakban, árkokban él.

Faj veszélyeztetettsége:	Kis mértékben veszélyeztetett.

Veszélyeztető tényezők:	*Aktuálisan*: H03 – Kotrás, H09 – Vízszint szabályozása; *potenciálisan*: T21 – Kiszáradás, S12 – Vízszennyezés.

Fajvédelmi lehetőségek:	Speciális fajvédelmi intézkedésre nincs szükség, az állomány megőrzése élőhelyének megőrzésével biztosítható.

VI.

Faj neve:	**Vöröshasú unka** (*Bombina bombina* L.)

Irányelv melléklete:	Közösségi jelentőségű (HD II)

Egyéb hazai jogszabályi védelem:	Védett (2.000 Ft)

A faj előfordulása a területen:	Állománysúlypontot ld. térképi mellékletek.

Állománynagyság (jelöléskor):	Nem ismert.

Állománynagyság (tervkészítéskor):	P (present) - előforduló

Állomány változásának tendenciái és okai:	Nem megállapítható.

A faj előfordulási viszonyainak jellemzése:	Hazánk síkvidékein mindenütt közönséges. Élőhelyei a vizenyős rétek, mocsarak, lápok, csatornák.

Faj veszélyeztetettsége:	Kis mértékben veszélyeztetett.

Veszélyeztető tényezők:	*Aktuálisan*: H03 – Kotrás, H09 – Vízszint szabályozása; *potenciálisan*: T21 – Kiszáradás, S12 – Vízszennyezés.

Fajvédelmi lehetőségek:	Speciális fajvédelmi intézkedésre nincs szükség, az állomány megőrzése élőhelyének megőrzésével biztosítható.

VII.

Faj neve:	**Mocsári teknős** (*Emys orbicularis* L.)

Irányelv melléklete:	Közösségi jelentőségű (HD II)

Egyéb hazai jogszabályi védelem:	Védett (50.000 Ft)

A faj előfordulása a területen:	Állománysúlypontot ld. térképi mellékletek.

Állománynagyság (jelöléskor):	Nem ismert.

Állománynagyság (tervkészítéskor):	P (present) - előforduló

Állomány változásának tendenciái és okai:	Nem megállapítható.

A faj előfordulási viszonyainak jellemzése:	Síkvidéki nádasok, álló- és lassú folyású vizek környékén él, sokfelé előfordul.

Faj veszélyeztetettsége:	Közepes mértékben veszélyeztetett.

Veszélyeztető tényezők:	*Aktuálisan*: H03 – Kotrás, H09 – Vízszint szabályozása; *potenciálisan*: T21 – Kiszáradás, S12 – Vízszennyezés.

Fajvédelmi lehetőségek:	Speciális fajvédelmi intézkedésre nincs szükség, az állomány megőrzése élőhelyének megőrzésével biztosítható.

VIII.

Faj neve:	**Réti csík** (*Misgurnus fossilis* L.)

Irányelv melléklete:	Közösségi jelentőségű (HD II)

Egyéb hazai jogszabályi védelem:	Védett (2.000 Ft)

A faj előfordulása a területen:	Állománysúlypontot ld. térképi mellékletek.

Állománynagyság (jelöléskor):	Nem ismert.

Állománynagyság (tervkészítéskor):	P (present) - előforduló

Állomány változásának tendenciái és okai:	Nem megállapítható.

A faj előfordulási viszonyainak jellemzése:	Hazánkban egykor gyakori volt, mára az élőhelyek pusztulása miatt állománya megfogyatkozott. Élőhelyét mocsarak, lápok, zsombékosok, csatornák, kisebb tavak jelentik.

Faj veszélyeztetettsége:	Nagy mértékben veszélyeztetett.

Veszélyeztető tényezők:	*Aktuálisan*: H03 – Kotrás, H09 – Vízszint szabályozása; *potenciálisan*: T21 – Kiszáradás, S12 – Vízszennyezés.

Fajvédelmi lehetőségek:	Speciális fajvédelmi intézkedésre nincs szükség, az állomány megőrzése élőhelyének megőrzésével biztosítható.

IX.

Faj neve:	**Közép fakopáncs** (*Dendrocopos medius* L.)

Irányelv melléklete:	Közösségi jelentőségű (BD I)

Egyéb hazai jogszabályi védelem:	Védett (50.000 Ft)

A faj előfordulása a területen:	Állománysúlypontot ld. térképi mellékletek.

Állománynagyság (jelöléskor):	Nem ismert.

Állománynagyság (tervkészítéskor):	P (present) - előforduló

Állomány változásának tendenciái és okai:	Nem megállapítható.

A faj előfordulási viszonyainak jellemzése:	Hazánkban a Dunántúl hegy- és dombvidékein, az Északi-Középhegységben és a Duna-ártér nagyobb erdeiben költ. Fészekodúját főképp tölgyfába vájja.

Faj veszélyeztetettsége:	Nagymértékben veszélyeztetett.

Veszélyeztető tényezők:	*Aktuálisan*: az erdészeti beavatkozások (F12 – Mesterséges felújítás, F15 – Véghasználat, idős faegyedek eltávolítása).

Fajvédelmi lehetőségek:	Vegyeskorú tölgyesek fenntartása, idős tölgyfa egyedek megőrzése.

X.

Faj neve:	**Szalakóta** (*Coracias garrulus* L.)

Irányelv melléklete:	Közösségi jelentőségű (BD I)

Egyéb hazai jogszabályi védelem:	Fokozottan védett (500.000 Ft)

A faj előfordulása a területen:	Állománysúlypontot ld. térképi mellékletek.

Állománynagyság (jelöléskor):	Nem ismert.

Állománynagyság (tervkészítéskor):	Néhány egyed.

Állomány változásának tendenciái és okai:	Az 1990-es évek óta az állomány csökken.

A faj előfordulási viszonyainak jellemzése:	Magyarországon a középhegységi zárt erdők kivételével mindenütt előfordulhat, de száma csökken. Öreg, odvas fákban fészkel, legtipikusabb élőhelyei (a Tengelici-homokvidéken is) a ritkás myárfacsoportokkal tarkított homokpusztai táj, zárt homoki erdők szegélyei.

Faj veszélyeztetettsége:	Nagymértékben veszélyeztetett.

Veszélyeztető tényezők:	*Aktuálisan*: az erdészeti beavatkozások (F11 – Erdőirtás, F15 – Véghasználat, idős faegyedek eltávolítása).

Fajvédelmi lehetőségek:	Idős faegyedek megőrzése, a homoki erdőssztyepp-mozaikok megőrzése, mesterséges fészekoduk kihelyezése.

XI.

Faj neve:	**Vidra** (*Lutra lutra*)

Irányelv melléklete:	Közösségi jelentőségű (HD II)

Egyéb hazai jogszabályi védelem:	Fokozottan védett (250.000 Ft)

A faj előfordulása a területen:	Állománysúlypontot ld. térképi mellékletek.

Állománynagyság (jelöléskor):	Nem ismert.

Állománynagyság (tervkészítéskor):	P (present) - előforduló

Állomány változásának tendenciái és okai:	Nem megállapítható.

A faj előfordulási viszonyainak jellemzése:	Magyarországon szórványosan többfelé előfordul. Kevéssé zavart tavakban és mocsarakban él.

Faj veszélyeztetettsége:	Nagymértékben veszélyeztetett.

Veszélyeztető tényezők:	*Aktuálisan*: H03 – Kotrás, H09 – Vízszint szabályozása; *potenciálisan*: T21 – Kiszáradás, S12 – Vízszennyezés.

Fajvédelmi lehetőségek:	Speciális fajvédelmi intézkedésre nincs szükség, az állomány megőrzése élőhelyének megőrzésével biztosítható.

XII.

Faj neve:	**Pisze denevér** (*Barbastella b. barbastellus* Schreber)

Irányelv melléklete:	Közösségi jelentőségű (HD II)

Egyéb hazai jogszabályi védelem:	Fokozottan védett (100.000 Ft)

A faj előfordulása a területen:	Állománysúlypontot ld. térképi mellékletek.

Állománynagyság (jelöléskor):	Nem ismert.

Állománynagyság (tervkészítéskor):	P (present) - előforduló

Állomány változásának tendenciái és okai:	Nem megállapítható.

A faj előfordulási viszonyainak jellemzése:	Magyarország domb- és hegyvidékein szórványosan fordul elő. Öreg fák elváló kérge alatt, faodúkban, olykor épületekben, tornyokban üt tanyát.

Faj veszélyeztetettsége:	Nagymértékben veszélyeztetett.

Veszélyeztető tényezők:	*Aktuálisan*: az erdészeti beavatkozások (F12 – Mesterséges felújítás, F15 – Véghasználat, idős faegyedek eltávolítása).

Fajvédelmi lehetőségek:	Vegyeskorú tölgyesek fenntartása, idős tölgyfa egyedek megőrzése.

XIII.

Faj neve:	**Nagyfülű denevér** (*Myotis bechsteini*)

Irányelv melléklete:	Közösségi jelentőségű (HD II)

Egyéb hazai jogszabályi védelem:	Fokozottan védett (100.000 Ft)

A faj előfordulása a területen:	Állománysúlypontot ld. térképi mellékletek.

Állománynagyság (jelöléskor):	Nem ismert.

Állománynagyság (tervkészítéskor):	P (present) - előforduló

Állomány változásának tendenciái és okai:	Nem megállapítható.

A faj előfordulási viszonyainak jellemzése:	Hazánkban szórványosan, elsősorban a hegyvidékeken fordul elő. Nyáron idős fák odvában telepszik meg. Az odvas fák nélküli erdőkben nem képes fennmaradni.

Faj veszélyeztetettsége:	Nagymértékben veszélyeztetett.

Veszélyeztető tényezők:	*Aktuálisan*: az erdészeti beavatkozások (F12 – Mesterséges felújítás, F15 – Véghasználat, idős faegyedek eltávolítása).

Fajvédelmi lehetőségek:	Vegyeskorú tölgyesek fenntartása, idős tölgyfa egyedek megőrzése

XIV.

Faj neve:	**Közönséges ürge** (*Spermophilus citellus* L.)

Irányelv melléklete:	Közösségi jelentőségű (HD II)

Egyéb hazai jogszabályi védelem:	Védett (10.000 Ft)

A faj előfordulása a területen:	Állománysúlypontot ld. térképi mellékletek.

Állománynagyság (jelöléskor):	Nem ismert.

Állománynagyság (tervkészítéskor):	P (present) - előforduló

Állomány változásának tendenciái és okai:	Nem megállapítható.

A faj előfordulási viszonyainak jellemzése:	Hazánkban sokfelé előfordul réteken, de csak a rövid füvű, nem túl intenzíven legeltetett gyepek alkalmasak fennmaradására.

Faj veszélyeztetettsége:	Közepes mértékben veszélyeztetett.

Veszélyeztető tényezők:	*Potenciálisan*: T11 – Cserjésedés, M41 – Legeltetés csökkenése vagy elmaradása, M42 – Túlzott legeltetés.

Fajvédelmi lehetőségek:	Speciális fajvédelmi intézkedésre nincs szükség, az állomány megőrzése élőhelyéneek megőrzésével biztosítható.

1.2.4. A tervezési területen előforduló egyéb jelentős fajok

A fenntartási tervekben a közösségi jelentőségű fajokon (ezen belül a jelölők kiemelten) kívül még azok a fajok is helyet kaptak, amelyek közösségi jelentőségűeknek nem minősülnek, de kezelési szempontból jelentősek, általában hazai védett, illetve nem védett fajok egyben. Válogatási szempont volt, hogy sok nem közösségi jelentőségű faj rendelkezik olyan speciális élőhelyi igénnyel, területkezeléssel, kapcsolatos érzékenységgel, ill. biogeográfiai jelentőséggel, melyek figyelembe vétele a kezelési irányelvek megfogalmazása során nem hagyható figyelmen kívül. Ezek a legtöbb esetben fokozottan védettek, ill. védettek, de előfordul, hogy mindenféle védettség nélküli indikátor fajok is kerültek a listába. A fajokról adatlap (táblázat) és elterjedési térkép készült.

Faj neve Magyar/Tudományos (latin) név	**Egyéb hazai jogszabályi védelem** FV: fokozottan védett V: védett
Növényfajok	
Zergeboglár (*Trollius europaeus* L.)	V
Szibériai nőszirom (*Iris sibirica* L.)	V
Homoki szalmagyopár (*Helichrysum arenarium* (L.) Mönch)	V
Kornistárnics (*Gentiana pneumonanthe* L.)	V
Magyar zergevirág (*Doronicum hungaricum* (Sadl. in Gr. et Sch.) Rchb.)	V
Buglyos szegfű (*Dianthus superbus* L.)	V
Gyöngyvirág (*Convallaria majalis* L.)	-
Hagymás fogasír (*Dentaria bulbifera* L.)	-

I.

Faj neve:	**Zergeboglár** (*Trollius europaeus* L.)

Irányelv melléklete:	-

Egyéb hazai jogszabályi védelem:	Védett (10.000 Ft)

A faj előfordulása a területen:	Állománysúlypontot ld. térképi mellékletek.

Állománynagyság (jelöléskor):	Nem ismert.

Állománynagyság (tervkészítéskor):	10 tő

Állomány változásának tendenciái és okai:	A Kistápéi Láprét keleti részén az 1988-ban ott élő 13 Trollius tőből már csak 3 maradt meg. A terület nyugati részén a védettség (Tájvédelmi Körzet) kezdetekor még viruló gazdag *Trollius*-állomány a felére csökkent, egyik foltban teljesen kipusztult. A láp nagy része teljesen becserjésedett rekettyefüzekkel. Általános jelenség a gyomosodás és a *Solidago gigantea* nagyarányú terjedése. A Hardi-ér mentén a megyehatárnál a vidrafüves semlyékes zsombékos gyakorlatilag elpusztult, a területet és a zergeboglár termőhelyeit a rekettyefűz borította el. Ennek hátterében az abnormális mennyiségű vadállomány áll. A vaddisznók által frekventált helyeken az üde vagy kiszáradó láprét 10-15 év leforgás alatt gyomos fűzláppá esetleg jellegtelen üde cserjéssé alakul.

A faj előfordulási viszonyainak jellemzése:	A területen zsombéklápokban, füzesedő zsombéklápmaradványokban fordul elő, igen ritka. Országos állománya is kicsi és aktuálisan veszélyeztetett. Hidegidőszaki reliktum.

Faj veszélyeztetettsége:	Az állomány kis mérete miatt a faj nagy mértékben veszélyeztetett.

Veszélyeztető tényezők:	*Aktuálisan*: T11 – Cserjésedés, inváziós növények terjedése (I24 – Aranyvessző fajok terjedése). Ezek legmeghatározóbb oka az erőteljes és nagy gyakoriságú, ismételt talajbolygatás, a nyers, humuszos talajfelszín szinte állandó jelenléte. Aktuális veszélyeztető tényező ezért az igen nagy mértékben megnövekedett vaddisznó-állomány (V13 – Túlzottan magas vadállomány).

Fajvédelmi lehetőségek:	Speciális fajvédelmi intézkedésre nincs szükség, az állomány megőrzése az élőhelyek megőrzésével biztosítható. Ehhez szükség van a vadállomány jelentős mérséklésére.

II.

Faj neve:	**Szibériai nőszirom** (*Iris sibirica* L.)

Irányelv melléklete:	-

Egyéb hazai jogszabályi védelem:	Védett (10.000 Ft)

A faj előfordulása a területen:	Állománysúlypontot ld. térképi mellékletek.

Állománynagyság (jelöléskor):	Nem ismert.

Állománynagyság (tervkészítéskor):	Szórványosan fordul elő lápréteken.

Állomány változásának tendenciái és okai:	Nem megállapítható.

A faj előfordulási viszonyainak jellemzése:	A védett területen a láprétek, kékperjés rétek jellemző növénye. Szórványos előfordulású.

Faj veszélyeztetettsége:	Közepes mértékben veszélyeztetett.

Veszélyeztető tényezők:	*Aktuálisan*: az élőhelyek kiszáradása (T21 – Kiszáradás) és becserjésedése (T11 – Cserjésedés).

Fajvédelmi lehetőségek:	Speciális fajvédelmi intézkedésre nincs szükség, az állomány megőrzése az élőhelyek (kékperjés rétek) megőrzésével biztosítható.

III.

Faj neve:	**Homoki szalmagyopár** (*Helichrysum arenarium* (L.) Mönch)

Irányelv melléklete:	-

Egyéb hazai jogszabályi védelem:	Védett (2.000 Ft)

A faj előfordulása a területen:	Állománysúlypontot ld. térképi mellékletek.

Állománynagyság (jelöléskor):	Nem ismert.

Állománynagyság (tervkészítéskor):	Szórványos előfordulású homoki gyepekben.

Állomány változásának tendenciái és okai:	Nem megállapítható.

A faj előfordulási viszonyainak jellemzése:	Homoki gyepekben, löszpusztákon, sztyeppréteken az országban sokfelé előfordul, de sehol sem tömeges. A védett terület nyílt és zártabb homoki gyepjeiben szórványosan él.

Faj veszélyeztetettsége:	Közepes mértékben veszélyeztetett.

Veszélyeztető tényezők:	*Potenciálisan*: az erős taposás (E64 – Taposás).

Fajvédelmi lehetőségek:	Speciális fajvédelmi intézkedésre nincs szükség, az állomány megőrzése az élőhelyek (homokpuszták) megőrzésével biztosítható. Az élőhelyéül szolgáló gyepek használata kerülendő.

IV.

Faj neve:	**Kornistárnics** (*Gentiana pneumonanthe* L.)

Irányelv melléklete:	-

Egyéb hazai jogszabályi védelem:	Védett (10.000 Ft)

A faj előfordulása a területen:	Állománysúlypontot ld. térképi mellékletek.

Állománynagyság (jelöléskor):	Nem ismert.

Állománynagyság (tervkészítéskor):	Lápréteken szórványos.

Állomány változásának tendenciái és okai:	Nem megállapítható.

A faj előfordulási viszonyainak jellemzése:	Üde és kiszáradó (kékperjés) láprétek jellemző növénye. A védett területen többfelé megtalálható, de sehol sem tömeges.

Faj veszélyeztetettsége:	Közepes mértékben veszélyeztetett.

Veszélyeztető tényezők:	*Aktuálisan*: az élőhelyek kiszáradása (T21 – Kiszáradás) és becserjésedése (T11 – Cserjésedés), egyes helyeken az inváziós növények terjedése (I24 – Aranyvessző fajok terjedése).

Fajvédelmi lehetőségek:	Speciális fajvédelmi intézkedésre nincs szükség, az állomány megőrzése az élőhelyek (kékperjés rétek) megőrzésével biztosítható.

V.

Faj neve:	**Magyar zergevirág** (*Doronicum hungaricum* (Sadl. in Gr. et Sch.) Rchb.)

Irányelv melléklete:	-

Egyéb hazai jogszabályi védelem:	Védett (10.000 Ft)

A faj előfordulása a területen:	Állománysúlypontot ld. térképi mellékletek.

Állománynagyság (jelöléskor):	Nem ismert.

Állománynagyság (tervkészítéskor):	A Vajtai Nagyerdő néhány erdőfoltjában él.

Állomány változásának tendenciái és okai:	Nem megállapítható.

A faj előfordulási viszonyainak jellemzése:	Száraz, nyílt tölgyesek jellemző faja. A Mezőföldön ritka, lösztölgyes maradványfoltok és homoki tölgyesek növénye. A védett területen csak a Vajtai Nagyerdő néhány erdőfoltjából került elő.

Faj veszélyeztetettsége:	Közepes mértékben veszélyeztetett.

Veszélyeztető tényezők:	*Potenciálisan*: az élőhelyéül szolgáló erdők kivágása (F15 – Véghasználat, F16 – Tarvágás, F12 – Mesterséges felújítás, F32 – Fafajcsere idegen fajra).

Fajvédelmi lehetőségek:	Speciális fajvédelmi intézkedésre nincs szükség, az állomány megőrzése az élőhelyek megőrzésével biztosítható.

VI.

Faj neve:	**Buglyos szegfű** (*Dianthus superbus* L.)

Irányelv melléklete:	-

Egyéb hazai jogszabályi védelem:	Védett (5.000 Ft)

A faj előfordulása a területen:	Állománysúlypontot ld. térképi mellékletek.

Állománynagyság (jelöléskor):	Nem ismert.

Állománynagyság (tervkészítéskor):	Lápréteken szórványos.

Állomány változásának tendenciái és okai:	Nem megállapítható.

A faj előfordulási viszonyainak jellemzése:	Országszerte a láprétek jellemző növénye. A védett területen szórványos előfordulású.

Faj veszélyeztetettsége:	Közepes mértékben veszélyeztetett.

Veszélyeztető tényezők:	*Aktuálisan*: az élőhelyek kiszáradása (T21 – Kiszáradás) és becserjésedése (T11 – Cserjésedés).

Fajvédelmi lehetőségek:	Speciális fajvédelmi intézkedésre nincs szükség, az állomány megőrzése az élőhelyek (kékperjés rétek) megőrzésével biztosítható.

VII.

Faj neve:	**Gyöngyvirág** (*Convallaria majalis* L.)

Irányelv melléklete:	-

Egyéb hazai jogszabályi védelem:	-

A faj előfordulása a területen:	Állománysúlypontot ld. térképi mellékletek.

Állománynagyság (jelöléskor):	Nem ismert.

Állománynagyság (tervkészítéskor):	Tölgyesekben, üde erdőkben szórványos.

Állomány változásának tendenciái és okai:	Nem megállapítható.

A faj előfordulási viszonyainak jellemzése:	Az ország üde lomberdeiben sokfelé előfordul, a gyöngyvirágos tölgyesek jellemző növénye. A védett területen jelzi az egykori gyöngyvirágos tölgyesek állományait.

Faj veszélyeztetettsége:	Nagymértékben veszélyeztetett.

Veszélyeztető tényezők:	*Potenciálisan*: az élőhelyéül szolgáló tölgyes erdők kivágása (F15 – Véghasználat, F16 – Tarvágás, F12 – Mesterséges felújítás, F32 – Fafajcsere idegen fajra).

Fajvédelmi lehetőségek:	Speciális fajvédelmi intézkedésre nincs szükség, az állomány megőrzése az élőhelyek megőrzésével biztosítható.

VIII.

Faj neve:	**Hagymás fogasír** (*Dentaria bulbifera* L.)

Irányelv melléklete:	-

Egyéb hazai jogszabályi védelem:	-

A faj előfordulása a területen:	Állománysúlypontot ld. térképi mellékletek.

Állománynagyság (jelöléskor):	Nem ismert.

Állománynagyság (tervkészítéskor):	A Vajtai Nagyerdő néhány erdőfoltjában él.

Állomány változásának tendenciái és okai:	Nem megállapítható.

A faj előfordulási viszonyainak jellemzése:	Országszerte a bükkösök és gyertyános-tölgyesek jellemző faja. A védett területen alföldi gyertyános-tölgyes állományokban, és azok származékaiban él. Eddig csak a Vajtai Nagyerdő néhány erdőfoltjából került elő.

Faj veszélyeztetettsége:	Nagymértékben veszélyeztetett.

Veszélyeztető tényezők:	*Potenciálisan*: az élőhelyéül szolgáló tölgyes erdők kivágása (F15 – Véghasználat, F16 – Tarvágás, F12 – Mesterséges felújítás, F32 – Fafajcsere idegen fajra

Fajvédelmi lehetőségek:	Speciális fajvédelmi intézkedésre nincs szükség, az állomány megőrzése az élőhelyek megőrzésével biztosítható.

1.3. Területhasználat

1.3.1. Művelési ág szerinti megoszlás

A területhasználatot a CORINE 50 adatbázis alapján jellemeztük. Egyes felszínborítási kategóriákat összevontunk, így alakult ki az alábbi statisztika. A táblázatban az összehasonlíthatóság kedvéért nemcsak a terület adatait helyeztük el, hanem a teljes Natura 2000 terület adatait és az országos adatokat is.

Területi kiterjedés	Tengelici homokvidék		Natura 2000 területek		Ország	
Kategória	ha	%	ha	%	ha	%
Belterületek, városi zöldterületek	1,50	0,03	7139	0,36	395223	4,22
Egyéb mesterséges felszín	4,66	0,08	11234	0,57	164226	1,75
Kistáblás szántóföld	231,41	4,02	112974	5,74	1433449	15,31
Nagytáblás szántóföld	64,31	1,12	337073	17,13	3450242	36,86
Egyéb szántóterület	0,00	0,00	3468	0,18	48812	0,52
Természetes gyep	399,29	6,93	328609	16,70	560491	5,99
Intenzíven használt gyep	234,36	4,07	101291	5,15	401665	4,29
Gyümölcs	0,00	0,00	2755	0,14	69312	0,74
Szőlő	0,00	0,00	9019	0,46	140529	1,50
Fűzfa ültetvény	0,00	0,00	759	0,04	2692	0,03
Komló ültetvény	0,00	0,00	0	0,00	69	0,00
Tanyás térségek, illetve komplex művelési szerkezet	0,00	0,00	10071	0,51	247030	2,64
Egyéb mezőgazdasági terület	0,00	0,00	13377	0,68	84341	0,90
Természetes erdők	927,54	16,11	638381	32,44	1265314	13,52
Erdő ültetvények	3810,59	66,17	175520	8,92	766975	8,19
Egyéb erdők	0,00	0,00	640	0,03	946	0,01
Vizenyős terület	50,49	0,88	74548	3,79	126453	1,35
Felszíni víz	34,31	0,60	140455	7,14	202992	2,17
Egyéb természetes terület	0,00	0,00	650	0,03	769	0,01
Összesen	5758,46	100,00	1967963	100,00	9361529	100,00

A Tengelici homokvidék kiemelt jelentőségű természetmegőrzési terület 82 %-a erdőterület. Ebből a 4738 hektárnyi erdőből csak 928 hektár a természetes erdő, ami az erdőterületeknek megközelítőleg az egyötöde és 3810 hektár erdőültetvény. A fajösszetétel alapján is elmondható, hogy a fafajállomány is átalakításra szorul, hiszen 1637 hektár az akácosok területi kiterjedése és 557 hektár az erdei fenyveseké.
A tervezési terület 11 %-át borítja gyep, mely majdnem fele-fele arányban oszlik meg a természetes gyepek és az intenzíven használt gyepek között, szerencsére a természetes gyepek javára.
A Tengelici homokvidék Kiemelt Jelentőségű Természetmegőrzési Terület erdő és gyepterületei jellemzően nagytáblás művelésű szántóterületek közé ékelődik be. A területen magán 5

%-nyi szántóterület van, melynek négyötöde kistáblás művelésű és csak egyötöde nagytáblás szántóföld.

1.3.1.1. A terület jellemzése az Ökotípusos földhasználati modellben

Ökotípusok alatt az azonos ökológiai/alkalmassági/érzékenységi adottságokkal jellemezhető területeket értjük. Az ökotípusos földhasználati modellben részben külön vizsgáltuk a területek mezőgazdasági alkalmasságát, erdőalkalmasságát és környezeti érzékenységét. Ezek után mindhárom tulajdonság három fokozatának egy területi egységre vetített dominanciáját és azok kombinációját fejeztük ki egy-egy ökotípussal. Azaz a fent említett tényezőkkel – agrár-alkalmasság, erdőtelepítési alkalmasság, környezeti érzékenység – egyenként jellemeztünk egy három fokozatú skálán minden területi egységet. Ezek után megvizsgáltuk, hogy a három értékelt tulajdonság kombinációja miként jellemez egy területet. Mivel ezzel a módszerrel igen sok ökotípus jön létre, ezért ezekből csoportokat alkottunk a tényezők tulajdonság dominanciája alapján. Ennek értelmében az alábbi 10 származtatott ökotípust hoztuk létre:

1. jó illetve kiváló termőképességű agrárterületek,
2. gyenge illetve közepes termőképességű agrárterületek,
3. környezetileg érzékeny agrárterületek,
4. erdőtelepítésre javasolt területek,
5. védelmi célú erdőtelepítésre javasolt területek,
6. erdőtelepítésre javasolt, környezetileg érzékeny területek,
7. jó illetve kiváló agrártermelési adottságú, vagy erdőtelepítésre javasolt területek,
8. gyenge illetve közepes agrártermelési adottságú, vagy védelmi célú erdőtelepítésre javasolt területek,
9. környezetileg érzékeny, jó agrártermelési adottságú, vagy erdőtelepítésre javasolt területek,
10. gyenge agrártermelési és erdőtelepítési alkalmasságú, környezetileg érzékeny területek.

Ezen kívül megjelennek még a jelenlegi erdőterületek és a vizsgálatból egyéb okból kizárt területek.

A későbbiekben ez a metodika szolgált az OTrT felülvizsgálatában meghatározott övezetek lehatárolására. Mely szerint a

- „Kiváló termőhelyi adottságú szántóterület” kategóriát az 1. és 7. ökotípus területeiből leválogatott szántóterületek (nagytáblás szántóföldek, kistáblás szántóföldek, melegházak, állandóan öntözött szántó területek, rizsföldek) adják.
- Az erdőgazdálkodási térség „Erdőtelepítésre szánt tervezett erdeit” a 4. és 6. ökotípusok jelölik ki, az
- „Erdőtelepítésre, fásításra alkalmas terület” övezetét pedig a 4., 5. és 6. ökotípusok adják.

Az ökotípusos földhasználatnál bemutatott statisztikai adatok a tervezési terület összterületére vonatkozóan kis mértékben eltérhetnek egymástól, mivel a vizsgálat és a statisztikai adatok előállítása térinformatikai módszerekkel történt 1 ha-os pixelmérettel.

Szántóföldi művelési alkalmasság

A szántóföldi művelési alkalmassági vizsgálat alapját a felhasznált talajtani (az Agrotopográfiai térkép fizikai féleség, vízgazdálkodási tulajdonságok, kémhatás és mészállapot tulajdonságok) és klimatikus környezeti változók alkalmasság szerinti súlyozása adja, mely széles szakértői kör bevonásával és az ún. Guilford-eljárással történt. Ezt követően a KIPA-eljárás alkalmazásával a vizsgált öt növény (búza, kukorica, napraforgó, lucerna, cukorrépa) termesztési alkalmassága alapján az azonos környezeti változókkal jellemezhető, homogén területek rangsorolása valósult meg.

A vizsgálatból az alábbi felszínborítási kategóriákat zártuk ki:

- mesterséges felszín kategóriái,
- ültetvények,
- erdők,
- vizenyős területek,
- vizek.

A vizsgálat eredményeként az alábbi kategóriákat alakítottuk ki:
- vizsgálatból kizárt terület,
- legkevésbé alkalmas terület,
- alkalmas terület,
- leginkább alkalmas terület.

A terület szántóföldi művelési alkalmassága a tervezési területen az alábbi táblázat szerint alakul. A táblázatban az összehasonlíthatóság kedvéért nemcsak az adott terület adatait helyeztük el, hanem a teljes Natura 2000 terület adatait és az országos adatokat is.

	Tengelici homokvidék		Natura 2000 területek		Ország	
	ha	%	ha	%	ha	%
Vizsgálatból kizárt terület	4183	72,71	989027	50,35	2889136	31,06
Legkevésbé alkalmas terület	1509	26,23	342354	17,43	1215097	13,06
Alkalmas terület	52	0,90	556887	28,35	3962396	42,60
Leginkább alkalmas terület	9	0,16	75924	3,87	1235049	13,28
Összesen	5753	100,00	1964192	100,00	9301678	100,00

A Tengelici homokvidék Kiemelt Jelentőségű Természetmegőrzési Terület a Mezőföld kiváló szántóföldi alkalmasságú területei közé ékelődik be. A terület nagy részén barnaföldek (Ramann-féle barna erdőtalajok) vannak. Azok a nem erdő területek, ahol a szántóföldi alkalmasság vizsgálható a területek szántóföldi művelési alkalmassága gyenge.

Erdőtelepítési alkalmasság

Az erdőtelepítési alkalmasságot két fő szempont határozza meg:
a vizsgált terület potenciális erdőgazdálkodási teljesítőképessége - gazdasági alkalmassága és az erdő iránti környezeti igény - a leendő erdőnek a terület környezeti érzékenységére gyakorolt várható kedvező hatása, erdő környezeti teljesítőképessége. Értéke annál nagyobb, minél nagyobb lesz az új erdő várható környezetjavító (talajvédelmi és víztisztító, vízgazdálkodást szabályozó, stb.) szerepe, minél nagyobb mértékben jelentkezik az erdő környezeti érzékenységet befolyásoló hatása iránti társadalmi és földtulajdonosi igény.

Az erdőalkalmasság mértéke a következő képlet segítségével határozható meg:

ERDŐALKALMASSÁG = A TERÜLET ERDŐGAZDÁLKODÁSRA VALÓ ALKALMASSÁGA (E_Galk) + ERDŐ IRÁNTI KÖRNYEZETI IGÉNY (E_KVszuks)

Az erdőalkalmasságot tehát a gazdasági alkalmasság és az erdő iránti környezeti igény együttes értéke adja. Ez azt jelenti, hogy az erdőtelepítésre való alkalmasság gazdasági érdekből

vagy környezetérzékenységi okból egyaránt magas lehet, sőt a két érdek összeadódva megelőzheti az esetleg prioritást élvező szántóföldi földhasználati igényt.
A védett területek esetében az erdőtelepítés csak akkor javasolható, ha nem sért természetvédelmi érdeket. A telepítés során honos fafajok alkalmazásával természetszerű erdőket kell létrehozni.
A vizsgálatból kizárásra került területek az alábbiak:

- mesterséges felszín kategóriái,
- ültetvények,
- tanyák,
- természetes gyepek,
- erdők,
- vizenyős területek,
- vizek,
- jogi oltalom alatt álló területek (Nemzeti Park, Tájvédelmi Körzet, Természetvédelmi Terület),
- ex-lege területek,
- Ramsari Területek.

A terület erdőgazdálkodásra való alkalmasságát az alábbi tényezők befolyásolják:

$$EGalk = GENalk + T.VÍZG + T.KÉM + KLIMAalk$$

A képletben szereplő tényezők az alábbiak:

GENalk	A talaj genetikus típusai (Agrotopográfiai adatbázis),
T.VÍZG	A talaj vízgazdálkodási tulajdonságai (Agrotopográfiai adatbázis),
T.KÉM	A talaj kémhatása és mészállapota (Agrotopográfiai adatbázis),
KLIMAalk	Erdészeti klímazónák az alkalmasság szerint pontozva.

Az erdőtelepítési alkalmasságot nemcsak az erdőgazdálkodásra való alkalmasság határozza meg, hanem az erdő iránti környezeti igény, környezetvédelmi szükségesség. Az erdő iránti környezeti igényt az alábbi tényezők befolyásolják:

$$E_KVszüks = T.FIZ + LEJT + VÍZV + KLIMAkv$$

A képletben szereplő tényezők az alábbiak:

T.FIZ	A talaj fizikai félesége (Agrotopográfiai adatbázis),
LEJT	Lejtőkategória,
VÍZV	Felszín alatti vízvédelmi területek,
KLIMAkv	Erdészeti klímazónák a környezeti igény szerint pontozva.

A vizsgálat eredményeként az alábbi erdőtelepítési alkalmassági kategóriákat alakítottuk ki:

- vizsgálatból kizárt terület,
- feltételesen alkalmas terület,
- alkalmas terület,
- kiválóan alkalmas terület.

A terület erdőtelepítési alkalmassága a tervezési területen az alábbi táblázat szerint alakul. A táblázatban az összehasonlíthatóság kedvéért nemcsak az adott terület adatait helyeztük el, hanem a teljes Natura 2000 terület adatait és az országos adatokat is.

	Tengelici homokvidék		Natura 2000 területek		Ország	
	ha	%	ha	%	ha	%
Vizsgálatból kizárt terület	5712	99,25	1525394	77,73	4103130	44,16
Feltételesen alkalmas terület	2	0,03	91380	4,66	576091	6,20
Alkalmas terület	41	0,71	298767	15,22	3855787	41,50
Kiválóan alkalmas terület	0	0,00	46870	2,39	755607	8,13
Összesen	5755	100,00	1962411	100,00	9290615	100,00

A Tengelici homokvidék kiemelt jelentőségű természetmegőrzési terület erdőtelepítési szempontból gyakorlatilag nem vizsgálható, mivel olyan nagyarányú a vizsgálatból kizárt területek részesedése.

Környezeti érzékenység

A környezeti érzékenységet három tényező összegzéséből állítottuk elő, ezek:
- élővilág-érzékenység,
- talajérzékenység,
- vízbázisok érzékenysége.

A tényezők kapcsán azt vizsgáltuk, hogy adott tulajdonság jelen van-e az egyes területi egységeken avagy nincs.
A környezeti érzékenység szintézis térkép azt mutatja, hogy a három tényezőből hány fed át adott helyen. A vizsgálatból kizártuk a mesterséges felszíneket.
Az élővilág érzékenységet a jogi oltalom alatt álló területek, az ökológiai hálózat területei, a Natura2000 területek és az ex-lege területek alkotják.
A talaj érzékenységét az erózió mértékével fejeztük ki. Az eróziós térkép készítésekor azt a módszert alkalmaztuk, amely tulajdonképpen nem az erózió állapotának felmérésére, hanem a talajveszteség lehetséges mértékének becslésére épül. Ezek alapján 2 t/ha/év mennyiség felett érzékenynek tekintettük a területet.
A környezeti érzékenység harmadik összetevőjeként a területtel kapcsolatos vízvédelmi szempontokat vizsgáltuk, ami során a nitrátérzékeny és a felszín alatti vízvédelmi területeket vettük számba.
A fentiek értelmében az alábbi kategóriákat alakítottuk ki:
- Nem érzékeny terület,
- Legkevésbé érzékeny terület,
- Érzékeny terület,
- Legérzékenyebb terület.

A terület környezeti érzékenysége a tervezési területen az alábbi táblázat szerint alakul. A táblázatban az összehasonlíthatóság kedvéért nemcsak az adott terület adatait helyeztük el, hanem a teljes Natura 2000 terület adatait és az országos adatokat is.

	Tengelici homokvidék		Natura 2000 területek		Ország	
	ha	%	ha	%	ha	%
Nem érzékeny terület	12	0,21	23770	1,21	3255279	35,02
Legkevésbé érzékeny terület	887	15,41	905517	46,12	4177749	44,95
Érzékeny terület	4857	84,38	1025916	52,25	1844314	19,84
Legérzékenyebb terület	0	0,00	8285	0,42	17014	0,18

	Tengelici homokvidék		Natura 2000 területek		Ország	
	ha	%	ha	%	ha	%
Összesen	5756	100,00	1963488	100,00	9294356	100,00

A Tengelici homokvidék Kiemelt Jelentőségű Természetmegőrzési Területen talajérzékenység nem jelentkezik, mert nincs olyan terület, ahol a talajvesztés meghaladná a 2 t/ha/év mennyiséget. A terület teljes egésze közepesen érzékeny a felszín alatti vízbázisok szempontjából és a terület 85 %-a érzékeny élővilág-védelmi szempontból. A tervezési terület ezen része része a Nemzeti Ökológiai Hálózat Magterületének.

Ökotípusos földhasználati meghatározottság

Miután értékeltük az egyes tényezőket (pontértéket adtunk 0-3 között – 0: vizsgálatból kizárt, 1: leggyengébb -> 3:legmeghatározóbb) megvizsgáltuk, hogy az egyes területi egységeken hogyan alakul a három tulajdonság kombinációja és azok dominanciája. Az egyes ökotípusokat az alábbi algoritmussal alakítottuk ki:

1. „jó illetve kiváló termőképességű agrárterületek”
   Ezt a minősítést kapta egy terület, ha a szántóföldi alkalmasság 3-as volt és a többi kategória kisebb vagy egyenlő, mint 2.
2. „gyenge illetve közepes termőképességű agrárterületek ”:
   a szántóföldi alkalmassági dominancia erősebb az erdőtelepítési dominanciánál, a terület gyenge vagy közepes termőképességű. Ezt a minősítést kapta egy terület, ha a szántóföldi alkalmasság 2-es volt és a többi kategória kisebb vagy egyenlő, mint 1.
3. „környezetileg érzékeny agrárterületek”:
   jó, illetve kiváló termőképességű területek magas környezetérzékenységi meghatározottsággal, amit a földhasználat során mindenképpen figyelembe kell venni
   Ezt a minősítést kapta egy terület, ha a szántóföldi alkalmasság 3-as volt, az erdészeti alkalmasság kisebb vagy egyenlő, mint 2, de a környezeti érzékenység szintén 3-as értéket vitt az ökotípus jellemzésébe.
4. „erdőtelepítésre javasolt területek”:
   Ezt a minősítést kapta egy terület, ha az erdészeti alkalmasság 3-as volt és a többi kategória kisebb vagy egyenlő, mint 2.
5. „védelmi célú erdőtelepítésre javasolt területek”:
   Az erdőtelepítési dominancia erősebb a szántóföldi alkalmassági dominanciánál, a terület erdőtelepítésre figyelembe vehető. Ezt a minősítést kapta egy terület, ha az erdészeti alkalmasság 2-es volt és a többi kategória kisebb vagy egyenlő, mint 1.
6. „erdőtelepítésre javasolt, környezetileg érzékeny területek”:
   Erdőtelepítésre indokolt területek magas környezetérzékenységi meghatározottsággal, amit a földhasználat során mindenképpen figyelembe kell venni. Ezt a minősítést kapta egy terület, ha az erdészeti alkalmasság 3-as volt, a szántóföldi alkalmasság kisebb vagy egyenlő, mint 2, de a környezeti érzékenység szintén 3-as értéket vitt az ökotípus jellemzésébe.
7. „jó illetve kiváló agrártermelési adottságú, vagy erdőtelepítésre javasolt területek”:
   A területnek az erdőtelepítési és a szántóföldi növénytermesztési alkalmassági dominanciája egyaránt jellemző, mindkét meghatározottsághoz kiváló adottságok tartoznak. Ezt a minősítést kapta egy terület, ha mind a szántóföldi alkal-

masság, mind az erdészeti alkalmasság 3-as volt és a környezeti érzékenység kisebb vagy egyenlő, mint 2.

8. „gyenge illetve közepes agrártermelési adottságú, vagy védelmi célú erdőtelepítésre javasolt területek”:

Mind az erdőtelepítési alkalmasság, mind a szántóföldi alkalmasság közepes. Ezt a minősítést kapta egy terület, ha mind a szántóföldi alkalmasság, mind az erdészeti alkalmasság 2-es volt és a környezeti érzékenység kisebb vagy egyenlő, mint 1.

9. „környezetileg érzékeny, jó agrártermelési adottságú, vagy erdőtelepítésre javasolt területek”:

Mind erdőtelepítésre indokolt terület, mind a szántóföldi növénytermesztésre alkalmas terület, magas környezetérzékenységi meghatározottsággal, amit a földhasználat során mindenképpen figyelembe kell venni. Ezt a minősítést kapta egy terület, ha mindhárom érték 3-as volt.

10. „gyenge agrártermelési és erdőtelepítési alkalmasságú, környezetileg érzékeny területek”:

A környezeti érzékenység dominál, vagy közepes és gyenge termelési adottságok esetén ugyanakkora súllyal határozza meg a területet. Ezt a minősítést kapta egy terület, ha a környezeti érzékenység 3-as vagy 2-es és a többi kategória kisebb vagy egyenlő, mint 2. Avagy a környezeti érzékenység 1-es vagy 0-ás és a többi kategória kisebb vagy egyenlő, mint 1.

A terület ökotípusos földhasználati meghatározottsága a tervezési területen az alábbi táblázat szerint alakul. A táblázatban az összehasonlíthatóság kedvéért nemcsak az adott terület adatait helyeztük el, hanem a teljes Natura 2000 terület adatait és az országos adatokat is.

	Tengelici homokvidék		Natura 2000 területek		Ország	
	ha	%	ha	%	Ha	%
Vizsgálatból kizárt terület	8	0,14	12779	0,65	606270	6,53
Jó illetve kiváló termőképességű agrárterületek	0	0,00	66053	3,37	1137101	12,24
Gyenge illetve közepes termőképességű agrárterületek	6	0,10	151762	7,74	685599	7,38
Környezetileg érzékeny agrárterületek	0	0,00	220	0,01	750	0,01
Erdőtelepítésre javasolt területek	0	0,00	38492	1,96	640499	6,89
Védelmi célú erdőtelepítésre javasolt területek	8	0,14	33728	1,72	494606	5,32
Erdőtelepítésre javasolt, környezetileg érzékeny területek	0	0,00	350	0,02	1013	0,01
Jó illetve kiváló agrártermelési adottságú, vagy erdőtelepítésre javasolt területek	0	0,00	5521	0,28	71255	0,77
Gyenge illetve közepes agrártermelési adottságú, vagy védelmi célú erdőtelepítésre javasolt területek	0	0,00	124085	6,32	2077736	22,37
Környezetileg érzékeny, jó agrártermelési adottságú, vagy erdőtelepítésre javasolt területek	0	0,00	0	0,00	3	0,00
Gyenge agrártermelési és erdőtelepítési	1583	27,50	795332	40,54	1722495	18,54

	Tengelici homokvidék		Natura 2000 területek		Ország	
	ha	%	ha	%	Ha	%
alkalmasságú, környezetileg érzékeny területek						
Jelenlegi erdőterületek	4151	72,12	733642	37,39	1852347	19,94
Összesen	5756	100,00	1961964	100,00	9289674	100,00

Mivel a területen nem vizsgálható gyakorlatilag az erdőtelepítési alkalmasság és a mezőgazdasági alkalmasság is mindenhol alatta marad a környezeti érzékenység értékszámának, ezért a teljes terület – a jelenlegi erdőterületeken kívül – a „Gyenge agrártermelési és erdőtelepítési alkalmasságú, környezetileg érzékeny területek" ökotípusba esik. Ezeken a területeken a gyepgazdálkodás a legadekvátabb földhasználati forma.

1.3.2. Tulajdoni viszonyok

A tervkészítés időszakában a tulajdon viszonyokat megjelenítő egységes, országos helyrajzi szám alapú kataszter nem állt rendelkezésre.

1.3.3. Területhasználat és kezelés

1.3.3.1. Mezőgazdaság

Jelenleg igényelhető támogatások

Kedvezőtlen Adottságú Területek támogatása

Ez az intézkedés támogatási lehetőséget biztosít a kedvezőtlen természeti adottságokkal rendelkező területeken gazdálkodók részére a Tanács 1999. május 17-i 1257/1999/EK rendeletének 13-20. cikkelyei alapján.
A kedvezőtlen adottságú területek (KAT) támogatásának célja a fenti rendelet 19. cikkében, valamint 20. cikkében meghatározott, a gazdálkodás eredményességét kedvezőtlenül befolyásoló gazdasági, társadalmi és természeti tényezők (jövedelmezőségi tényezők, alacsony népsűrűség és mezőgazdasági foglalkoztatottság aránya, alacsony hozamú, nehezen művelhető földterületek, valamint kedvezőtlen vízgazdálkodási és talajszerkezeti tényezők, szélsőséges talajsavanyúság és szikesség) hatásainak részbeni kompenzációja.
A KAT támogatás a Natura 2000 támogatással együtt igényelhető.
A támogatás mértéke:
a) a 19. cikk alapján lehatárolt területeken 85,9 euró/ha/év, azaz megközelítőleg 23500Ft/ha/év,
b) a 20. cikk alapján lehatárolt területeken 10,94 euró/ha/év, azaz megközelítőleg 3000 Ft/ha/év.
A 19. cikk szerint lehatárolt területek összterülete 395 402 ha, amely az összes megművelt terület 6,3%-a, valamint az ország területének 4,25%-a. A 20. cikkely feltételeinek összesen 488 156 ha földterület felel meg, amely az összes megművelt terület 7,77%-a, valamint az ország területének 5,24%-a. A kedvezőtlen adottságú területek összterülete 883 558 ha, azaz Magyarország összterületének 9,5%-a, illetőleg a teljes megművelt terület 14%-a.
A Tengelici homokvidék kiemelt jelentőségű természetmegőrzési terület gazdasági, társadalmi adottságai alapján nem indokolt, hogy a terület KAT 19 besorolást kapjon, viszont a gyen-

ge talajtani paraméterek alapján a területből 18 hektár KAT 20-as terület. Ez a pici terület gyepterület, ahol elérhető a támogatás a gazdálkodó(k) számára.

Agrár-környezetgazdálkodás
Az agrár-környezetgazdálkodás célja a természeti erőforrások okszerű, fenntartható biztosítása és az élelmiszerbiztonság elősegítése.
Az agrár-környezetgazdálkodási támogatás együtt igényelhető a Natura 2000 területek támogatásával, azonban a túlkompenzációt el kell kerülni.
A Natura 2000 támogatások bevezetésének sikerességére következtethetünk, ha megvizsgáljuk, hogy az adott területen milyen a gazdálkodók elkötelezettsége a környezettudatos gazdálkodás iránt.
A Tengelici homokvidék Kiemelt Jelentőségű Természetmegőrzési Terülen (5755 ha) mindössze 13 parcellán 242,05 hektáron vesznek részt a gazdálkodók, viszont a gyepterületek összes kiterjedéséhez képest (~650 hektár) magas a gyepes AKG terület aránya, majdnem a fele 238,72 hektár. A 13 parcella 10 szerződéshez tartozik. A célprogramok az alábbi területtel vesznek részt az egyes célprogramokban:

- 2,1 ha „Alapszintű szántóföldi célprogram” (1 parcella),
- 1,23 ha „Ökológiai szántóföldi növénytermesztés - átállás alatti 1.” célprogram (1 parcella),
- 238,72 ha „Füves élőhelyek kezelése” célprogram (11 parcella).

Több birkatartó gazda érintett a területen, és legalább egy szarvasmarha-tartó is, aki szürkemarhát tart.

1.3.3.2. Erdőgazdálkodás

Az erdőállomány jellemzése
A Tengelici homokvidék Kiemelt Jelentőségű Természetmegőrzési Terület erdőállománya 1762 alrészletben 4671,15 hektáron helyezkedik el. Az alábbi táblázatok bemutatják a jelenlegi faállománytípusok területi kiterjedését, illetve a faállományban megvalósítandó fafajösszetétel, a célállomány területi kiterjedését.

Faállománytípus	Terület (ha)
01 Akácos	1636,59
14 Erdeifenyves	557,05
04 Kocsányos tölgyes	328,10
09 Feketefenyves	238,80
20 Fenyő elegyes-erdeifenyves	224,60
25 Fenyő elegyes-feketefenyves	155,81
34 Akácos-erdeifenyves	104,20
07 Hazai nyaras-akácos	89,20
12 Nemes nyaras	87,60
11 Elegyes-mézgás égeres	77,60
06 Mézgás égeres	74,40
41 Egyéb lomb elegyes-erdeifenyves	68,70
36 Fenyő elegyes-akácos	64,70
02 Hazai nyaras	63,40
24 Egyéb lomb elegyes-kocsányos tölgyes	57,00

26 Egyéb lomb elegyes-feketefenyves	48,80
21 Kőrises-kocsányos tölgyes	30,90
18 Egyéb lomb elegyes-akácos	30,60
08 Egyéb lomb elegyes-hazai nyaras	27,20
05 Egyéb kemény lombos	26,10
66 Elegyes-nyíres	18,50
52 Tölgyes-erdeifenyves	17,60
16 Cseres	14,90
29 Nemes nyaras-akácos	12,80
32 Egyéb lágy lombos	11,40
13 Akácos-hazai nyaras	11,10
58 Hazai nyaras-kocsányos tölgyes	9,40
15 Egyéb elegyes-kőrises	8,90
42 Akácos-nemes nyaras	8,80
64 Nyíres	8,80
53 Kocsányos tölgyes- hazai nyaras	8,70
23 Gyertyános-kocsányos tölgyes	7,10
62 Hazai nyaras-nemes nyaras	6,60
50 Egyéb lomb elegyes-gyertyános-kocsányos tölgyes	6,40
60 Fekete diós	5,10
10 Egyéb lomb elegyes-cseres	5,00
63 Fenyő elegyes-hazai nyaras	3,70
56 Fenyő elegyes-kocsányos tölgyes	3,30
76 Molyhos tölgyes-feketefenyves	2,80
61 Vörös tölgyes	2,70
22 Kőrises	2,20
69 Gyertyános	2,00
55 Mézgás égeres-kocsányos tölgyes	1,30
80 Egyéb lomb elegyes-lucfenyves	1,30
27 Cseres-kocsányos tölgyes	1,00
35 Elegyes-füzes	0,30
Nincs adat	498,10
Összesen	4671,15

Távlati célállománytípus	Terület (ha)
01 Akácos	838,79
02 Hazai nyaras	704,95
13 Akácos-hazai nyaras	628,30
08 Egyéb lomb elegyes-hazai nyaras	619,41
07 Hazai nyaras-akácos	478,60
04 Kocsányos tölgyes	396,30
27 Cseres-kocsányos tölgyes	78,40
26 Egyéb lomb elegyes-feketefenyves	78,30

32 Egyéb lágy lombos	73,90
10 Egyéb lomb elegyes-cseres	69,80
24 Egyéb lomb elegyes-kocsányos tölgyes	42,20
21 Kőrises-kocsányos tölgyes	36,00
05 Egyéb kemény lombos	33,30
15 Egyéb elegyes-kőrises	27,20
63 Fenyő elegyes-hazai nyaras	16,00
18 Egyéb lomb elegyes-akácos	13,60
11 Elegyes-mézgás égeres	13,30
41 Egyéb lomb elegyes-erdeifenyves	11,30
19 Molyhos tölgyes-cseres	6,70
16 Cseres	5,80
09 Feketefenyves	5,20
06 Mézgás égeres	3,80
28 Kocsányos tölgyes-cseres	2,90
Nincs adat	487,10
Összesen	4671,15

A Tengelici homokvidék Natura 2000 terület erdőterületeinek 90 %-a állami tulajdon, csupán 468,5 hektár van magántulajdonban. A területen két állami erdészet gazdálkodik, a Gyulaj Zrt. és a Vadex Zrt. Előbbi a tolnai részeken, utóbbi a Fejér megyei részeken. A DDNPI-nek is van erdeje, s néhány magánerdő-tulajdonos is érintett. Az erdőgazdálkodók személyét az erdészeti adattár tartja nyilván.
Az erdőterületből 577,8 ha fokozottan védett természeti terület, 3505,06 ha védett természeti terület és csak 588,29 ha a nem védett területek kiterjedése.
A kezelési üzemmódról elmondható, hogy szinte az összes erdő vágásos erdő (4169,45 ha), van 14,6 ha faanyagtermelést nem szolgáló erdő, a többi területről pedig nem áll rendelkezésre adat (487,1 ha).
Rendeltetés szerint az erdők nagy része védelmi rendeltetésű:

- 141,4 ha talajvédelmi erdő,
- 480,8 ha fokozottan védett természeti területen lévő erdő,
- 3183,66 ha védett természeti területen lévő erdő.

Gazdasági rendeltetésű erdő összesen 378,19 hektáron van, ezek faanyagtermelést szolgáló erdők.
Sok gyepterületet akáccal és feketefenyővel ültettek be, ezeket természetvédelmi szempontból kívánatos volna visszagyepesíteni. A pusztai tölgyesek és az erdősztyep-foltok megőrzése fontos természetvédelmi cél a területen. 30%-os záródású, fás legelők, ligeterdők lennének természetvédelmi szempontból ideálisak. Az egyik legnagyobb természetvédelmi gondot az intenzív erdőgazdálkodás okozza.

1.3.3.3. Vadgazdálkodás, halászat, horgászat

Vadgazdálkodás

A terület a III/3. Tolnai-hegyhát vadgazdálkodási körzetben helyezkedik el. A körzetben kiemelkedő fontosságú a kiváló minőségű gím-, és dámállomány. Az őz és a vaddisznóállomány közepes minőségű. Az apróvadfajok, mint a mezei nyúl, a fácán és a fogoly állománysűrűsége csökkenő tendenciát mutat, vadgazdálkodási jelentőségük kicsi. A tervezési szempontok alapján a gímszarvas és az őz állománycsökkentése indokolt, a tehenek/suták és a fiatal egyedek számának apasztásával. A vaddisznó esetében a létszám csökkentése, míg dámszarvas esetében mérsékelt állománynövelés vagy szintentartás javasolt. Apróvadfajoknak kedvező vadgazdálkodási beavatkozás az élőhelyek javítása és a ragadozók szakszerű gyérítése.

A területet érintő vadgazdálkodási egységek kódszáma, neve és telephelye:

07-404111-1-4-1 Hunor Vadásztársaság (Cece)
17-450410-1-4-1 Németkéri Vadásztársaság (Németkér)
17-450610-1-3-4 Gyulaj Zrt. Németkér Tulajdonosi Közösség (Tamási)
17-451310-1-4-1 Györköny-Pusztahencsei Vadásztársaság (Györköny)
17-452010-1-4-1 Új Barázda Vadásztársaság (Nagydorog)

A terület vadállományának értékelése az érintett vadászatra jogosultak 10 éves adatai alapján:

Vadfaj	A körzet-jellemző állomány-sűrűsége (pld/100 ha)	A terület jellemzői				
		Állománysűrűség (2000-2009)		Hasznosítási sűrűség (1999-2008)		A vadfajok vadgazdálkodási jelentősége
		pld/100 ha	trend	pld/100 ha	trend	
Gímszarvas	1,31	3,00	növekvő	0,84	stagnáló	közepes
Dámszarvas	1,43	0,12	csökkenő	0,00	-	nincs
Őz	4,84	8,29	csökkenő	1,95	csökkenő	nagy
Muflon	0,01	0,00	-	0,00	-	nincs
Vaddisznó	1,53	4,88	növekvő	2,20	stagnáló	nagy
Mezei nyúl	3,13	0,97	stagnáló	0,00	-	nincs
Fácán	7,02	1,19	stagnáló	0,00	-	nincs
Fogoly	0,07	0,00	-	0,00	-	nincs

(Adatforrás: Országos Vadgazdálkodási Adattár, SZIE-VMI, Gödöllő, 2009)

A területen a gímszarvas és a vaddisznó állománynagysága növekszik, míg a dám és őz állománysűrűsége csökkenő tendenciát mutat. A dámszarvas állományát nem hasznosítják, az őz terítéke évről-évre csökken, míg a gímszarvas és a vaddisznó hasznosított mennyisége állandó érték körül mozog az évek közötti kismértékű eltérések ellenére. A mezei nyúl és a fácán sűrűsége jelentősen nem változik, vadászati jelentőségük nincs.
Vízivad vadászatot nem folytatnak a területen. A területen vadgazdálkodási szempontból jelentőséggel bíró egyéb vadászható fajok: szarka, dolmányos varjú, szajkó, róka, borz, nyest, aranysakál, kóbor kutya.

A természetvédelmi hatóság előzetes szakmai állásfoglalása illetve engedélye szükséges vadászati és vadgazdálkodási berendezések létesítéséhez.

A vadgazdálkodási tervek alapján a kiváló minőségű gímszarvas állomány létszámának további növelése nem indokolt. Az őz esetében az állomány minőségének javítása a cél a megfelelő ivararány fenntartása mellett. A vaddisznó létszámát elsősorban a vadkárérzékeny területeken kell csökkenteni. A dám alacsony állománylétszáma miatt nem tervezhető. Élőhelyfejlesztéssel és fokozott ragadozó gyérítéssel érhetjük el az apróvadfajok állománysűrűségének növelését, amelyek jelenlegi létszámukból adódóan teljes kíméletet élveznek.

Érvényben lévő vadgazdálkodási tervek:

III/3. Tolnai-hegyhát körzet vadgazdálkodási terve. Érvényesség: 2014-ig. (Készítését az Országos Vadgazdálkodási Adattár koordinálta.)

Hunor Vadásztársaság (07-404111-1-4-1) vadgazdálkodási üzemterve. Érvényesség: 2017-ig. Kelt: 2007. október 15. Jóváhagyta: Fejér Megyei MGSzH, Földművelésügyi Igazgatóság, Vadászati és Halászati Osztály.

Németkéri Vadásztársaság (17-450410-1-4-1) vadgazdálkodási üzemterve. Érvényesség: 2017-ig. Kelt: 2007. június 20. Jóváhagyta: Tolna Megyei MGSzH, Földművelésügyi Igazgatóság, Vadászati és Halászati Osztály.

Gyulaj Zrt. Németkér Tulajdonosi Közösség (17-450610-1-3-4) vadgazdálkodási üzemterve. Érvényesség: 2017-ig. Kelt: 2007. március 19. Jóváhagyta: Tolna Megyei MGSzH, Földművelésügyi Igazgatóság, Vadászati és Halászati Osztály.

Györköny-Pusztahencsei Vadásztársaság (17-451310-1-4-1) vadgazdálkodási üzemterve. Érvényesség: 2017-ig. Kelt: 2007. Jóváhagyta: Tolna Megyei MGSzH, Földművelésügyi Igazgatóság, Vadászati és Halászati Osztály.

Új Barázda Vadásztársaság (17-452010-1-4-1) vadgazdálkodási üzemterve. Érvényesség: 2017-ig. Kelt: 2007. április 15. Jóváhagyta: Tolna Megyei MGSzH, Földművelésügyi Igazgatóság, Vadászati és Halászati Osztály.

A vadászatra jogosultak adott vadászati évre szóló éves vadgazdálkodási tervei.

1.3.3.4. Vízgazdálkodás

A tervkészítés időszakában az országos vízgyűjtő-gazdálkodási tervezés végleges eredményei nem voltak ismertek.

1.3.3.5. Települési viszonyok, területfelhasználási konfliktusok

Általános adatok: a Natura 2000 terület 201, 835 ha-on Alsószentiván (a település 5, 09%-a), 1546, 222 ha-on Bikács, 1564, 290 ha-on Cece, 23, 224 ha-on Györköny, 1470, 058 ha-on Németkér, 376, 143 ha-on Paks, 576, 640 ha-on Vajta települések területét érinti.
Alószentiván 3, 5 %, Bikács 26, 85 %, Cece 27, 17 %, Györköny 0, 4 %, Németkér 25, 53 %, Paks 6, 53 %, Vajta 10, 01 % arányban osztozik a Natura területen.

Településrendezési leírás: a Natura 2000 lehatárolás egyedül Németkérnél nem jelenik meg. Egyéb lehatárolás: országosan védett természetvédelmi terület, régészeti terület, ökológiai hálózat, tájvédelmi körzet, nyilvántartott régészeti lelőhely. A települések Naturával átfedő területei főként mezőgazdasági és erdőterület területfelhasználási egységbe esnek, és 3 településnél vízgazdálkodási terület is található. Bikácsnál ipari gazdasági terület, Kereskedelmi, szolgáltató gazdasági terület

Területfelhasználási konfliktusok: Az intenzív erdő- és vadgazdálkodás van potenciálisan konfliktusban a természetvédelemmel.

2. Felhasznált irodalom

Boros Á. 1953. A Mezőföld növényföldrajzi vázlata. – Földrajzi Értesítő 2: 234-250.

Lendvai G. 1990. A Tengelici-homokvidék északi részének vegetációja (áttekintés). – Bot. Közlem. 77: 9-16.

Lendvai G. – Kalotás Zs. 1990. A zegeboglár (Trollius europaeus L.) új alföldi termőhelye a Tengelici-homokvidéken. – Bot. Közlem.77: 25-29.

Marosi S. 1959a: Dél-Mezőföld. – In: A Mezőföld természeti földrajza (szerk.: Ádám L. – Marosi S. – Szilárd J.). Akadémiai Kiadó, Budapest. pp. 97-115.

Marosi S. 1959b: A mezőföldi futóhomok területek morfológiája. – In: A Mezőföld természeti földrajza (szerk.: Ádám L. – Marosi S. – Szilárd J.). Akadémiai Kiadó, Budapest. pp. 279-285.

A kijelölt Natura 2000 területek adatlapjai (Cntryhu2008.mdb)

A kijelölt Natura 2000 területek térinformatikai fedvénye (Natura 2000 shape)

Országos védett területek határa

III. MELLÉKLETEK

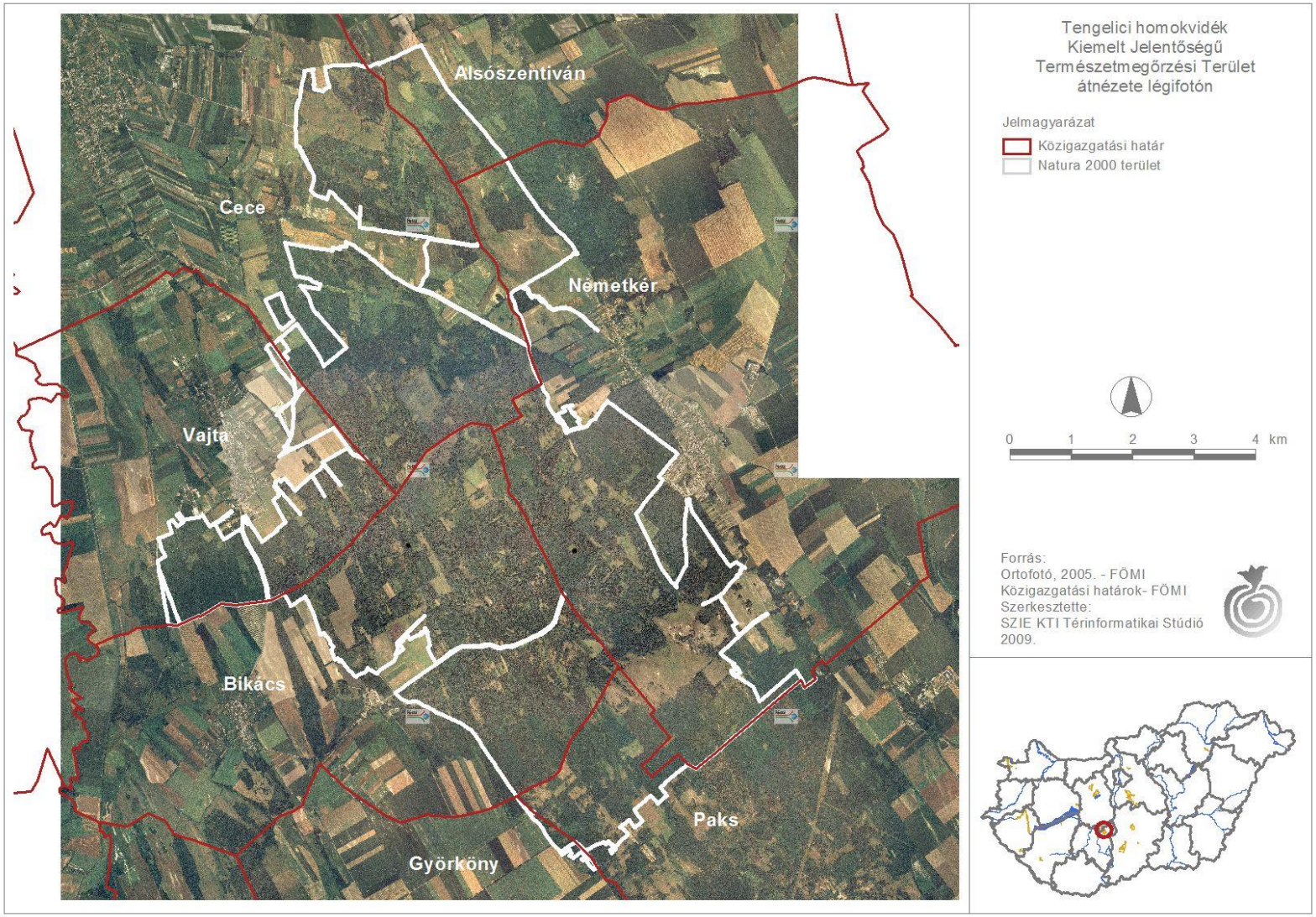

1. sz. melléklet: A tervezési terület átnézeti légifotója

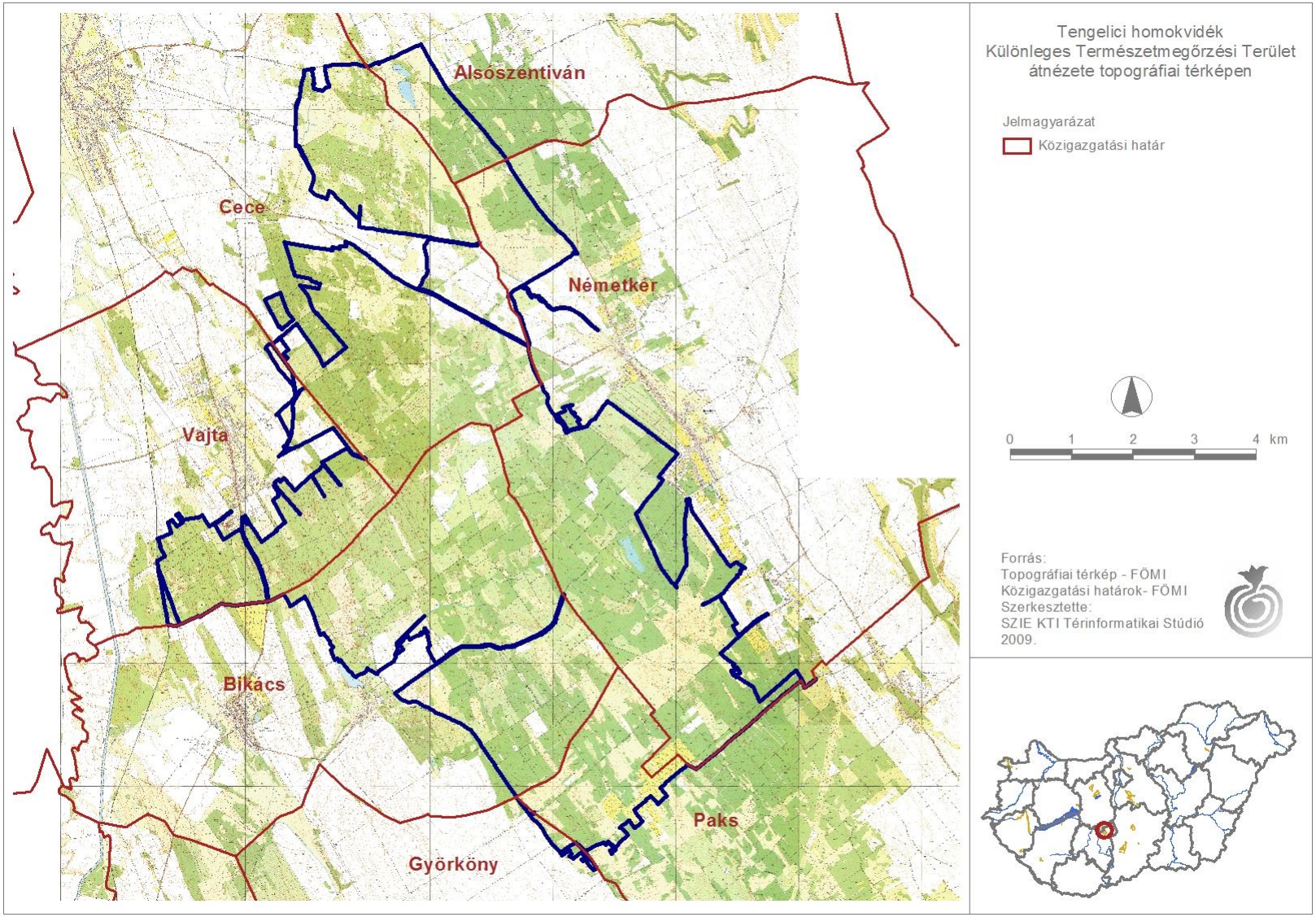

2. sz. melléklet: A tervezési terület átnézeti topográfiai térképe

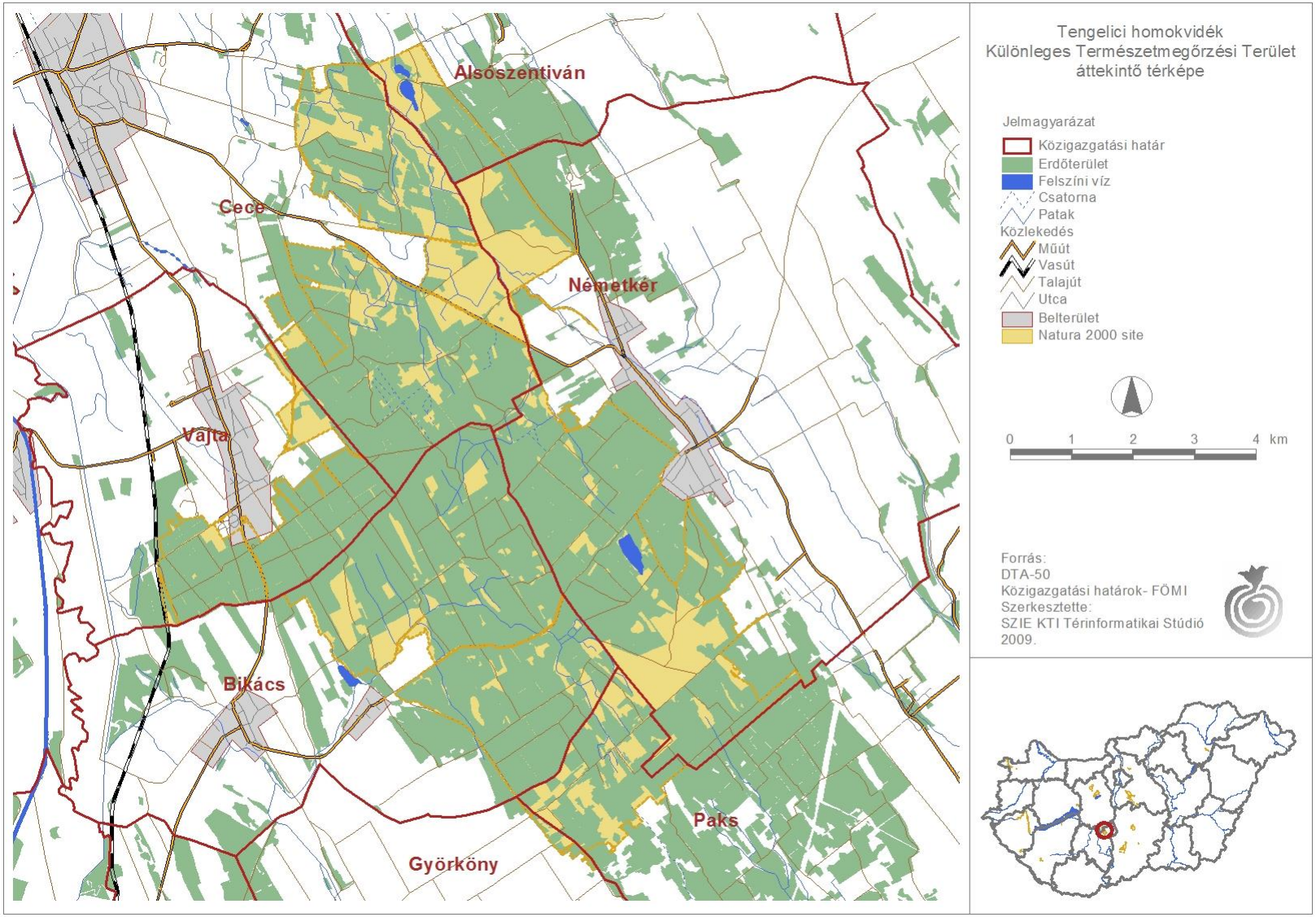

3. sz. melléklet: A tervezési terület DTA-50 átnézeti térképe

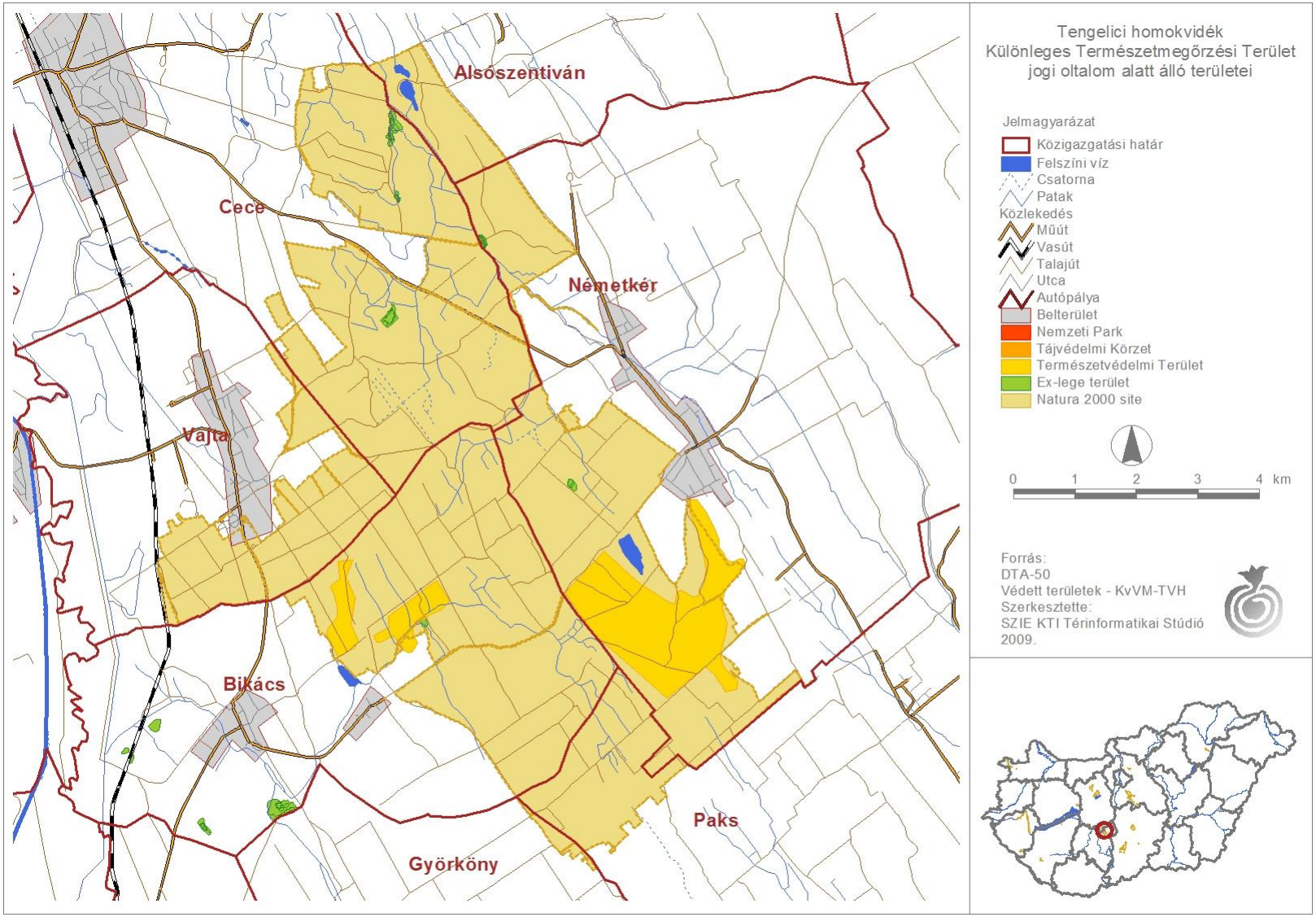

4. sz. melléklet: A tervezési terület jogi oltalom alatt álló területei

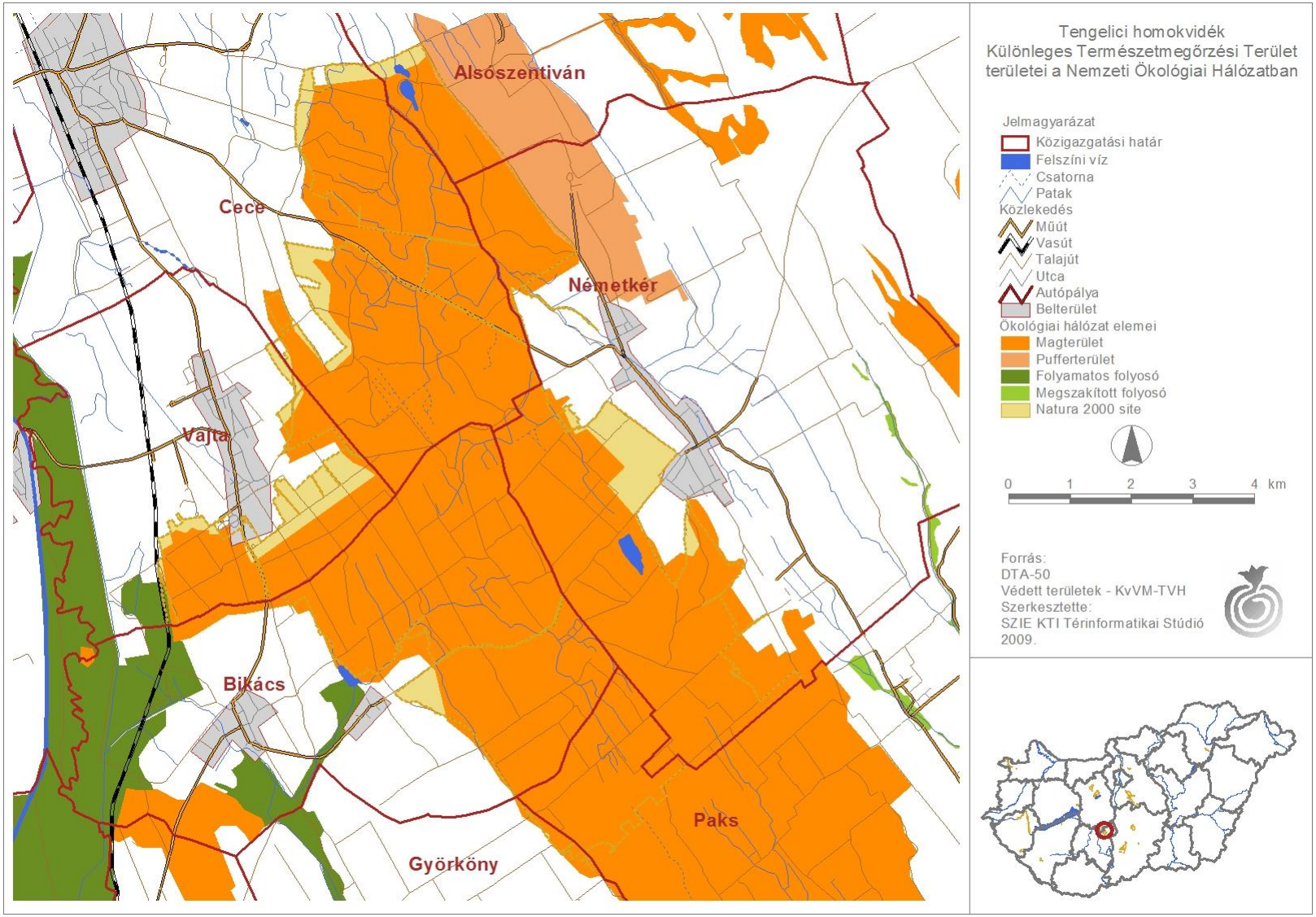

5. sz. melléklet: A tervezési terület érintettsége a Nemzeti Ökológia Hálózatban

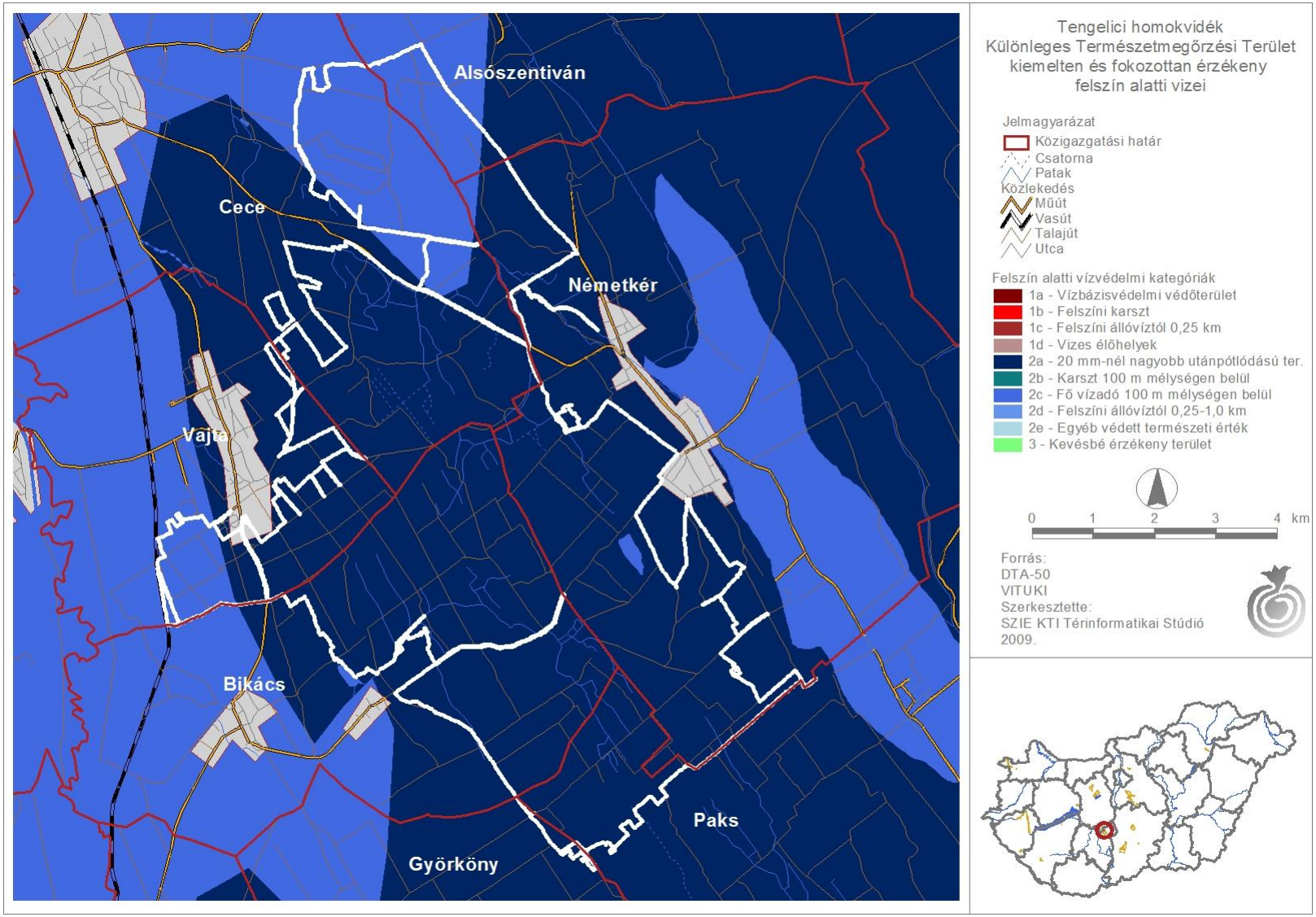

6. sz. melléklet: A tervezési terület kiemelten és fokozottan érzékeny felszín alatti vizei

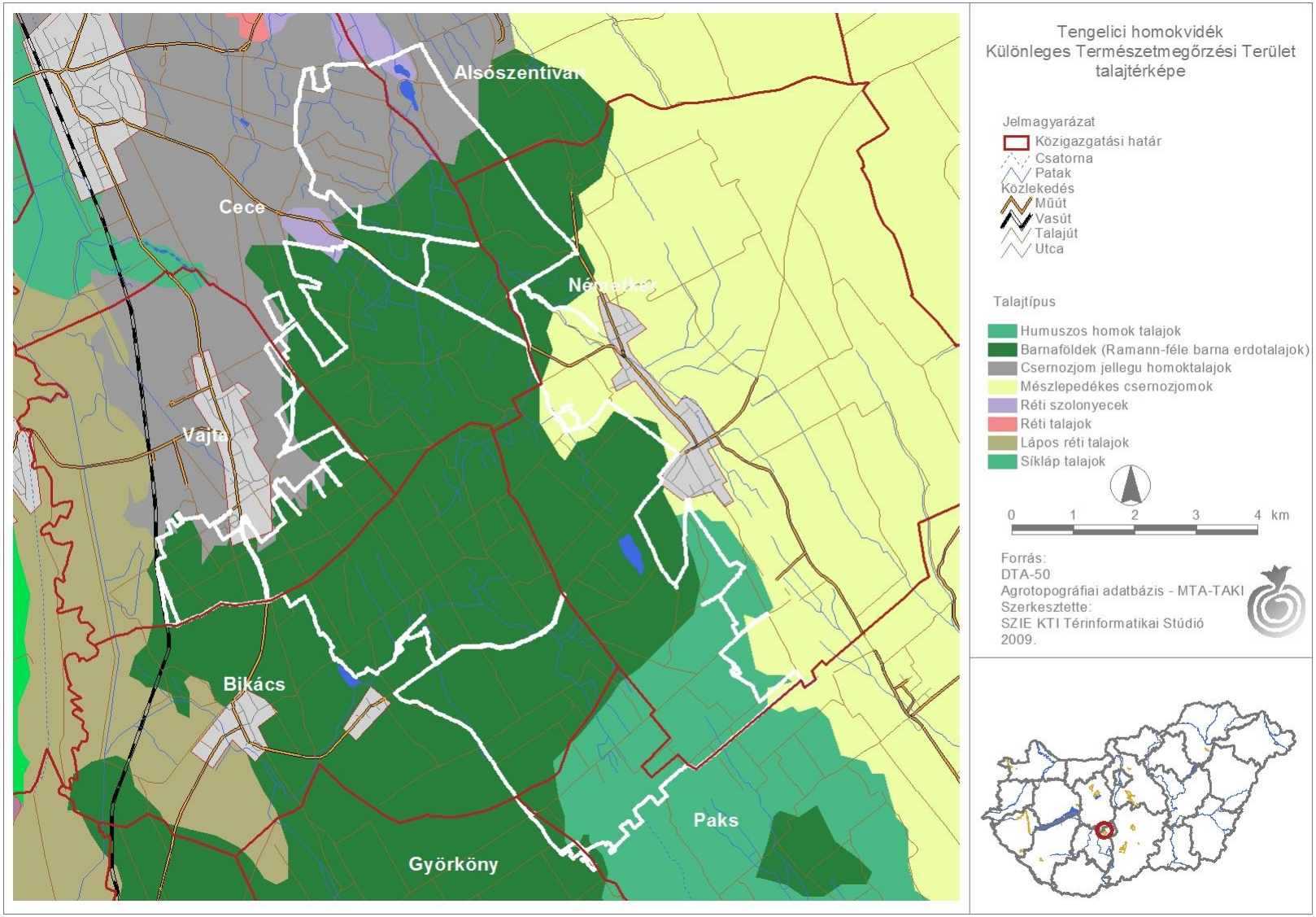

7. sz. melléklet: A tervezési terület talajtérképe

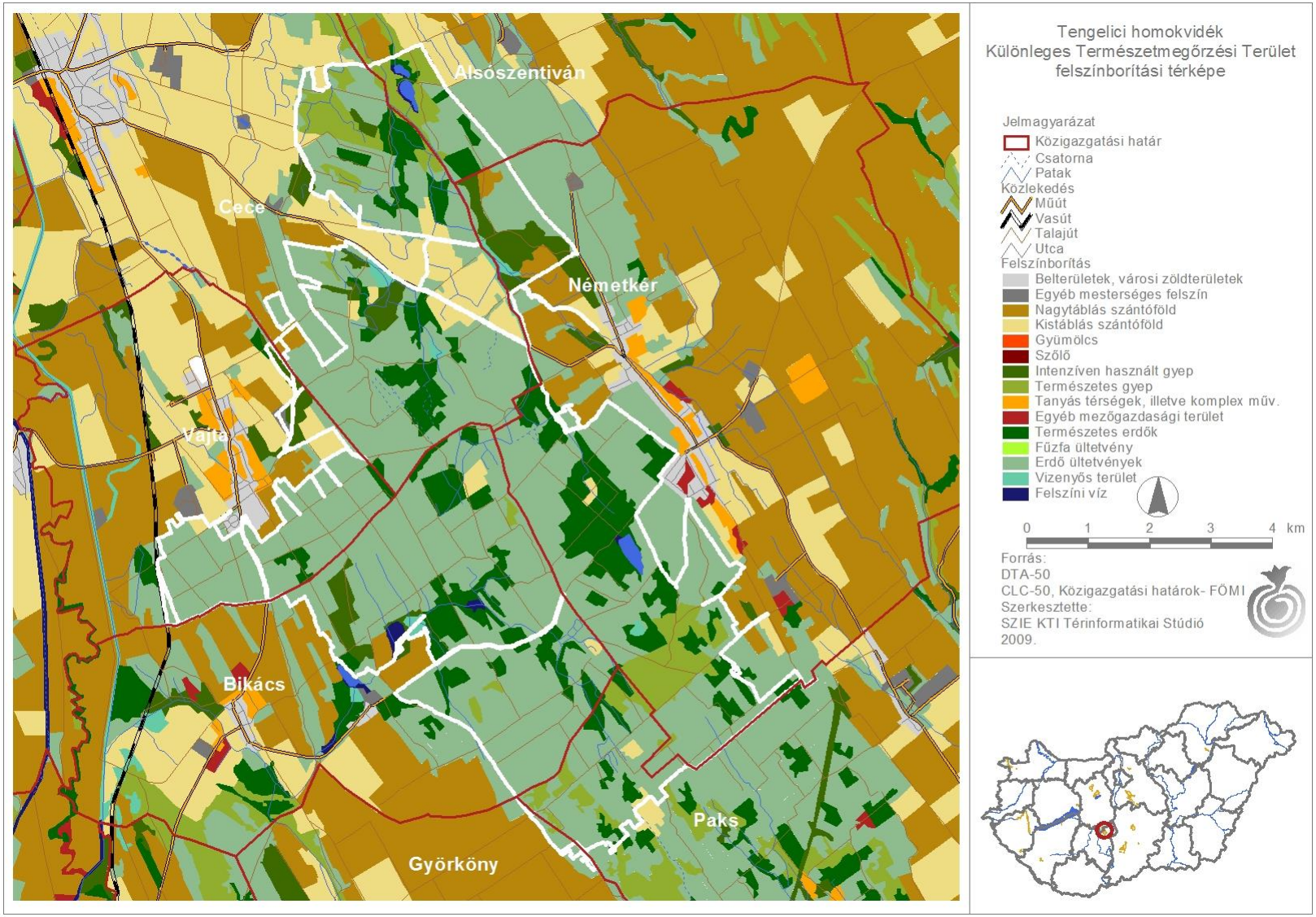

8. sz. melléklet: A tervezési terület felszínborítási térképe

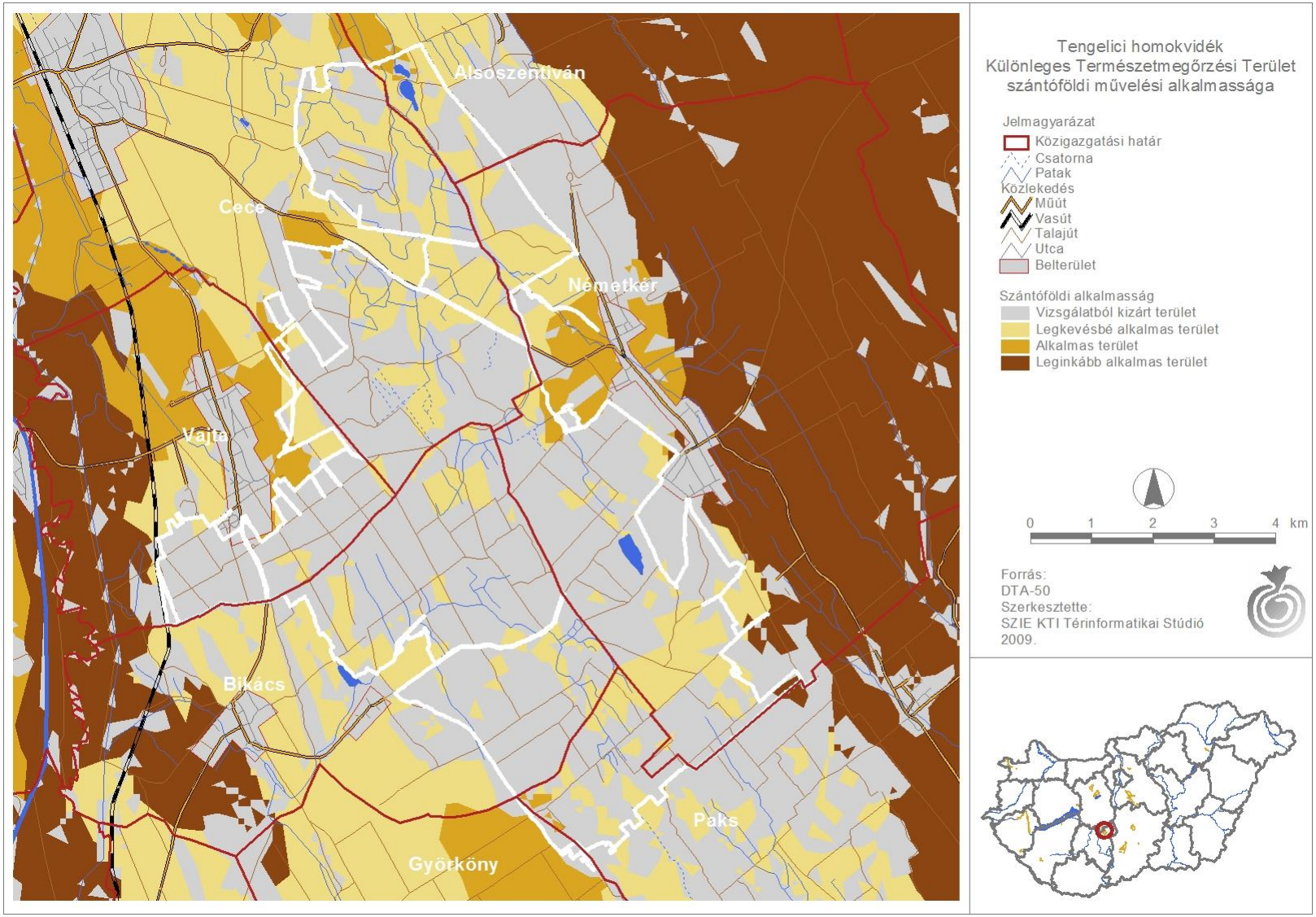

9. sz. melléklet: A tervezési terület szántóföldi művelési alkalmassága

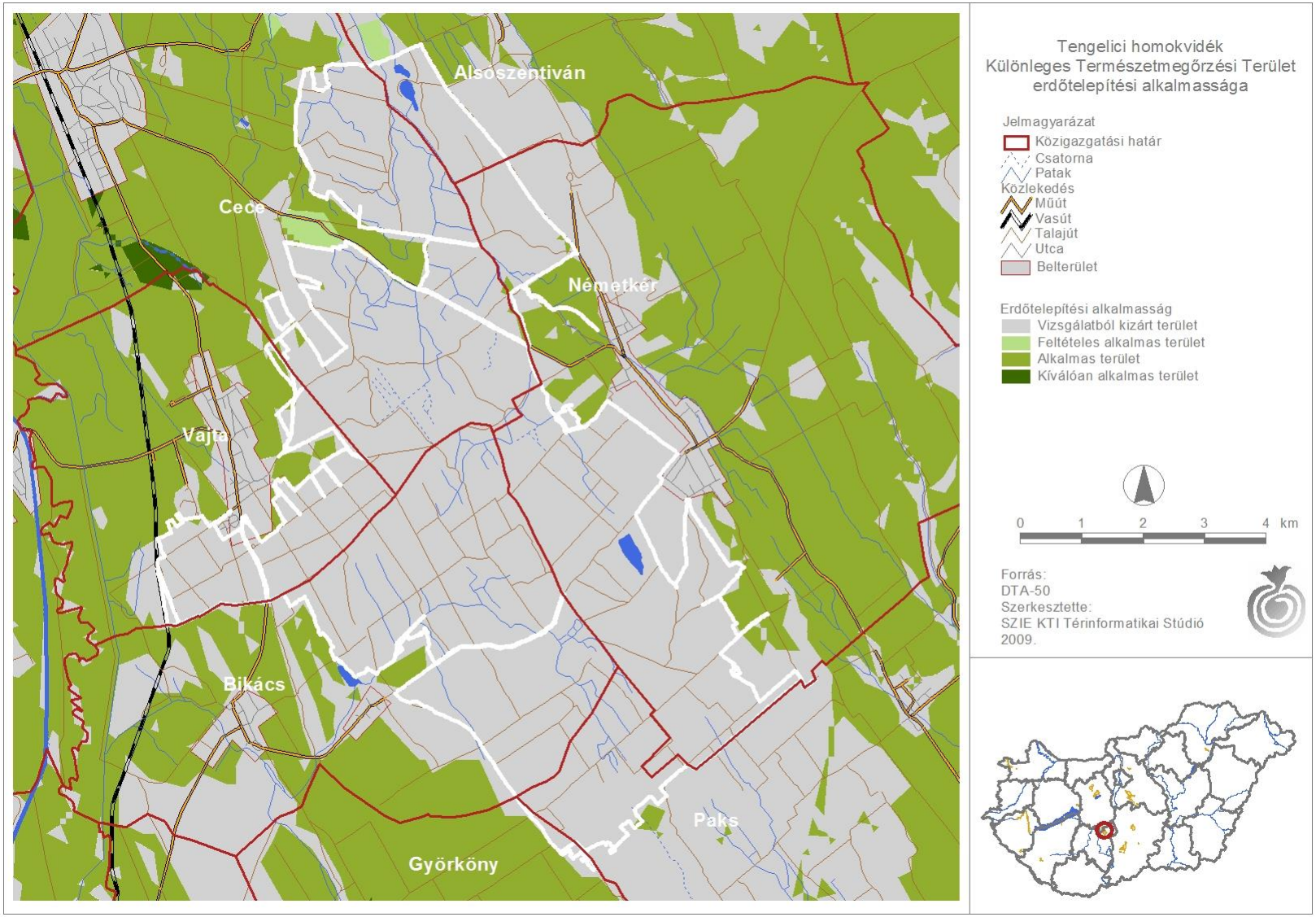

10. sz. melléklet: A tervezési terület erdőtelepítési alkalmassága

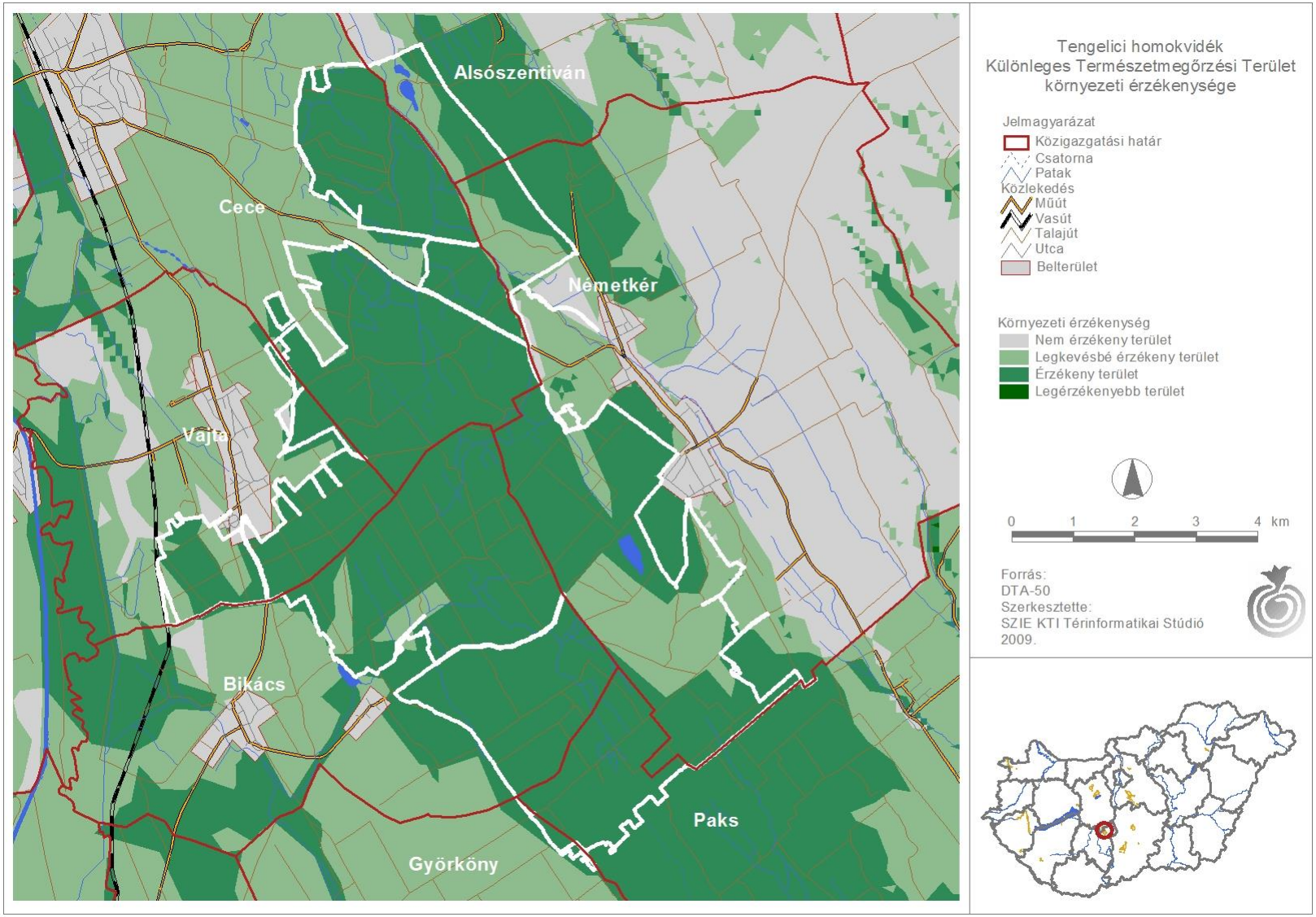

11. sz. melléklet: A tervezési terület környezeti érzékenysége

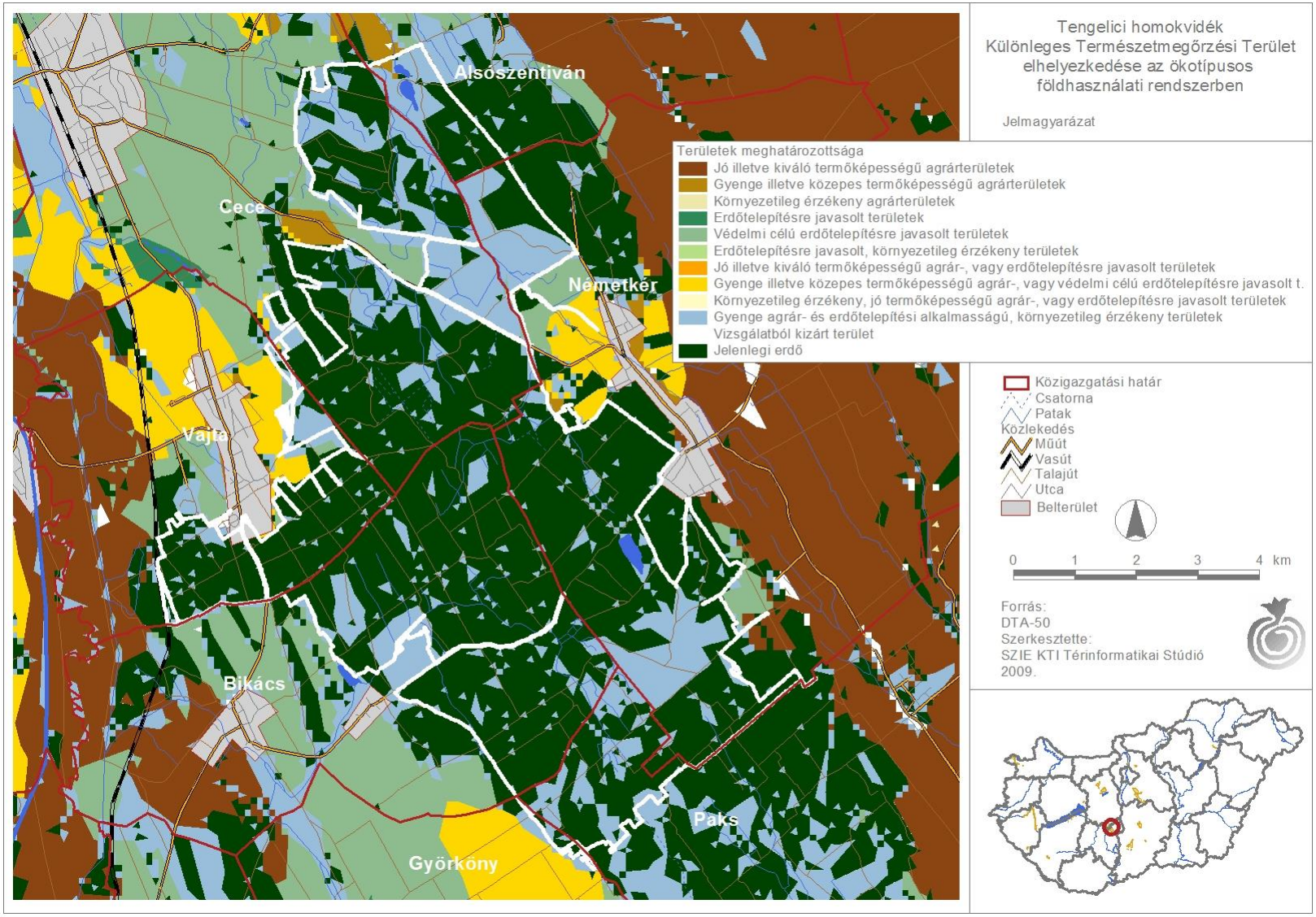

12. sz. melléklet: A tervezési terület elhelyezkedése az ökotípusos földhasználati rendszerben

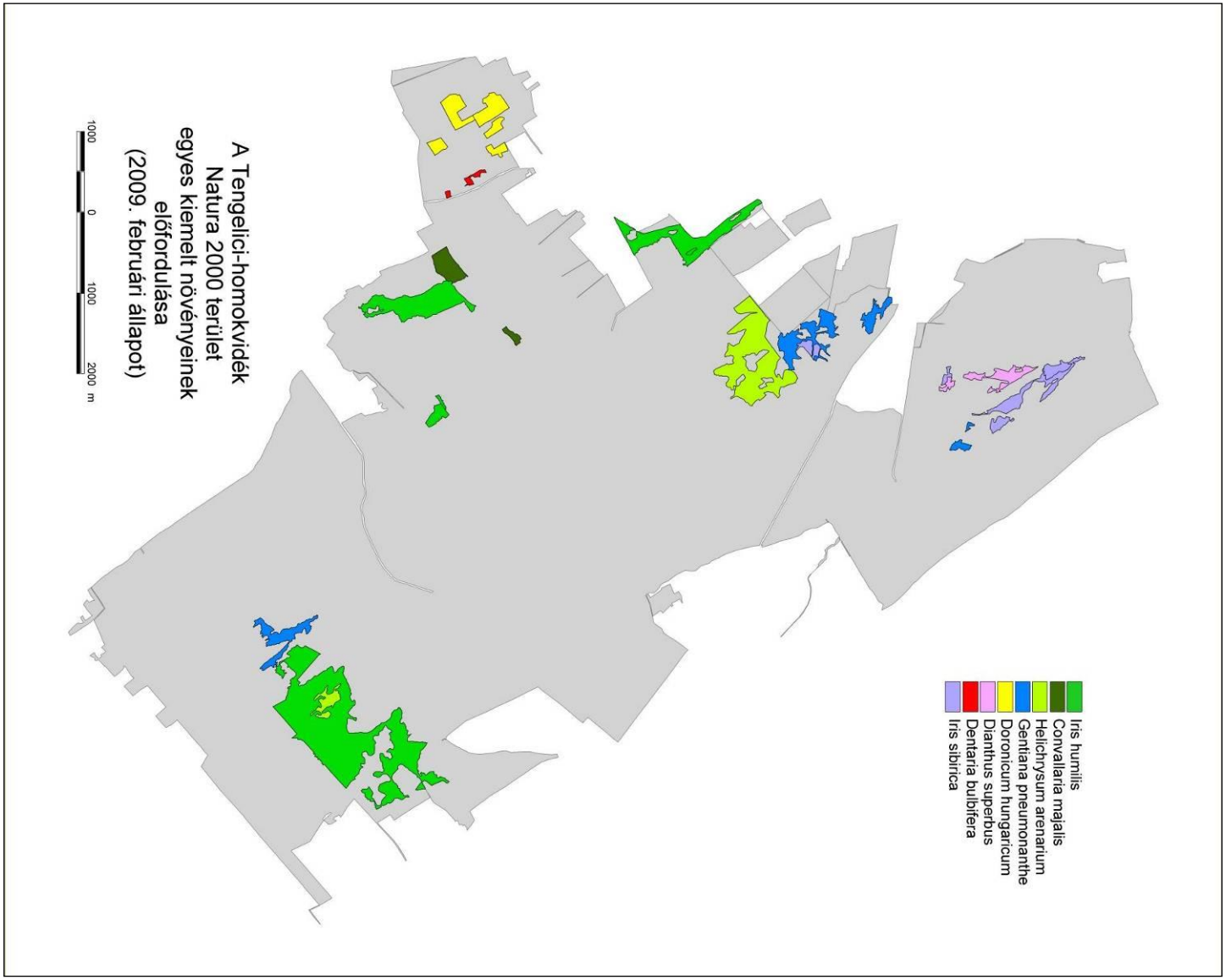

13. sz. melléklet: A tervezési terület kezelési szempontból jelentős növényfajainak elterjedése

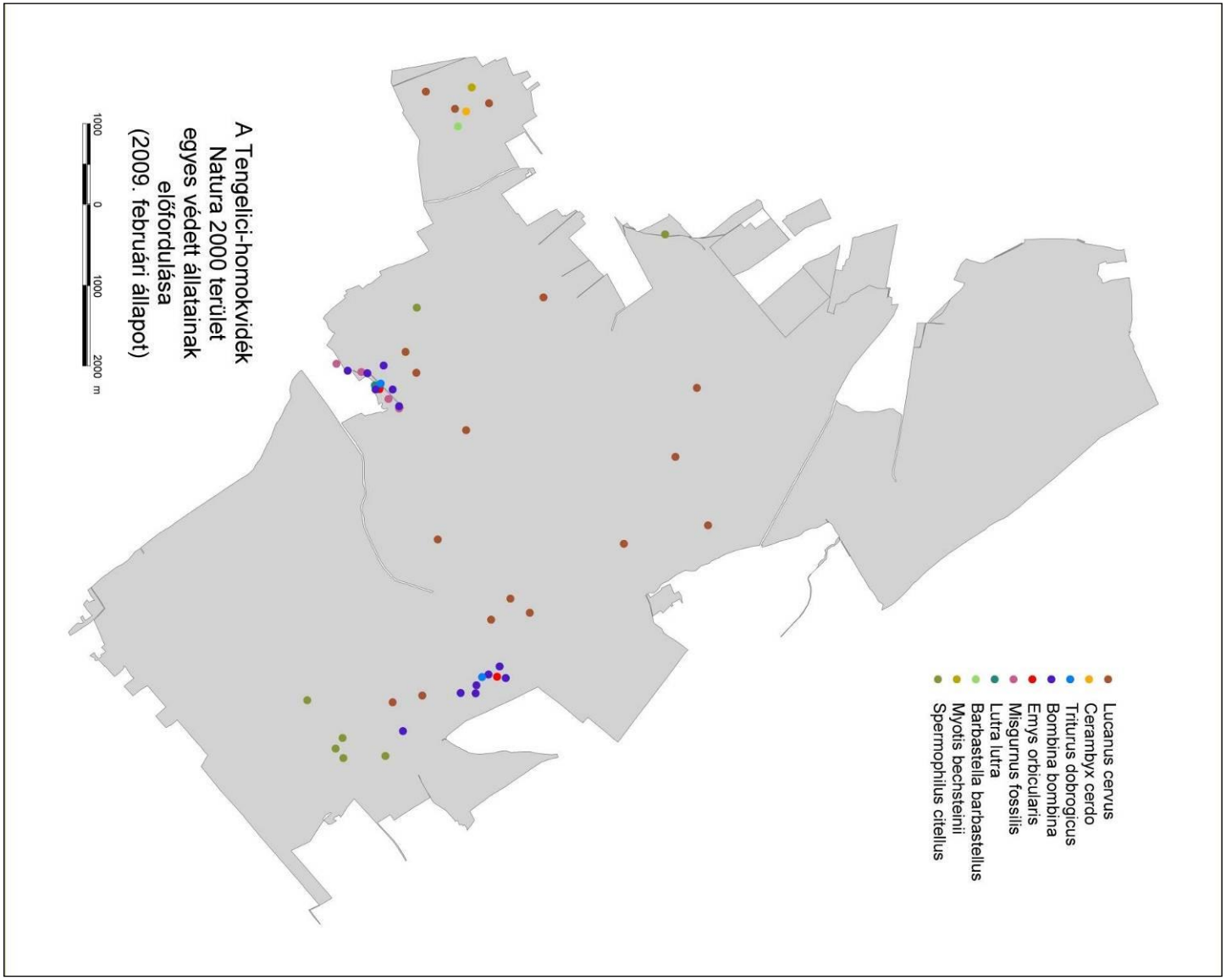

14. sz. melléklet: A tervezési terület kezelési szempontból jelentős állatfajainak elterjedése

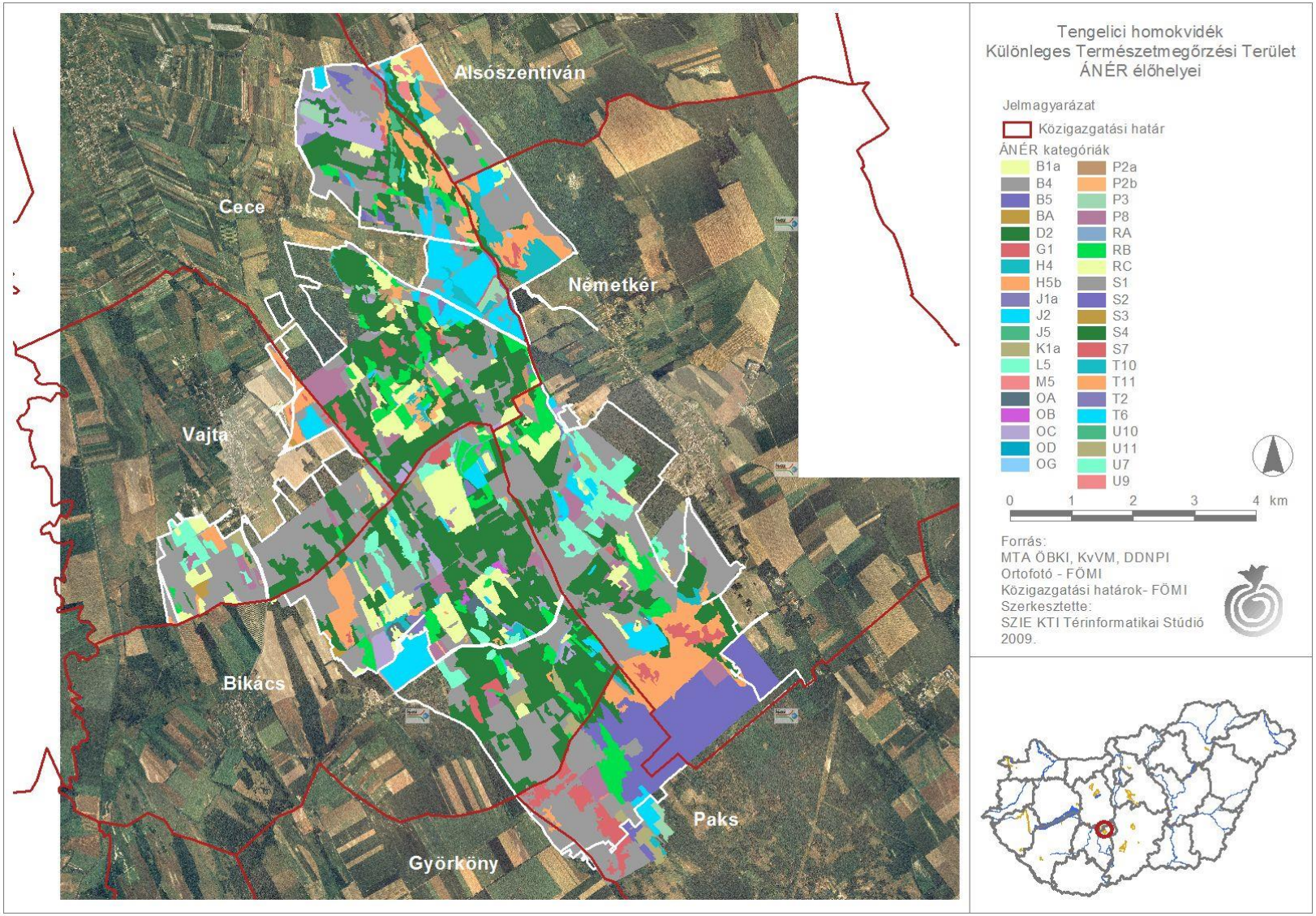

15. sz. melléklet: A tervezési terület Á-NÉR élőhelyeinek térképe

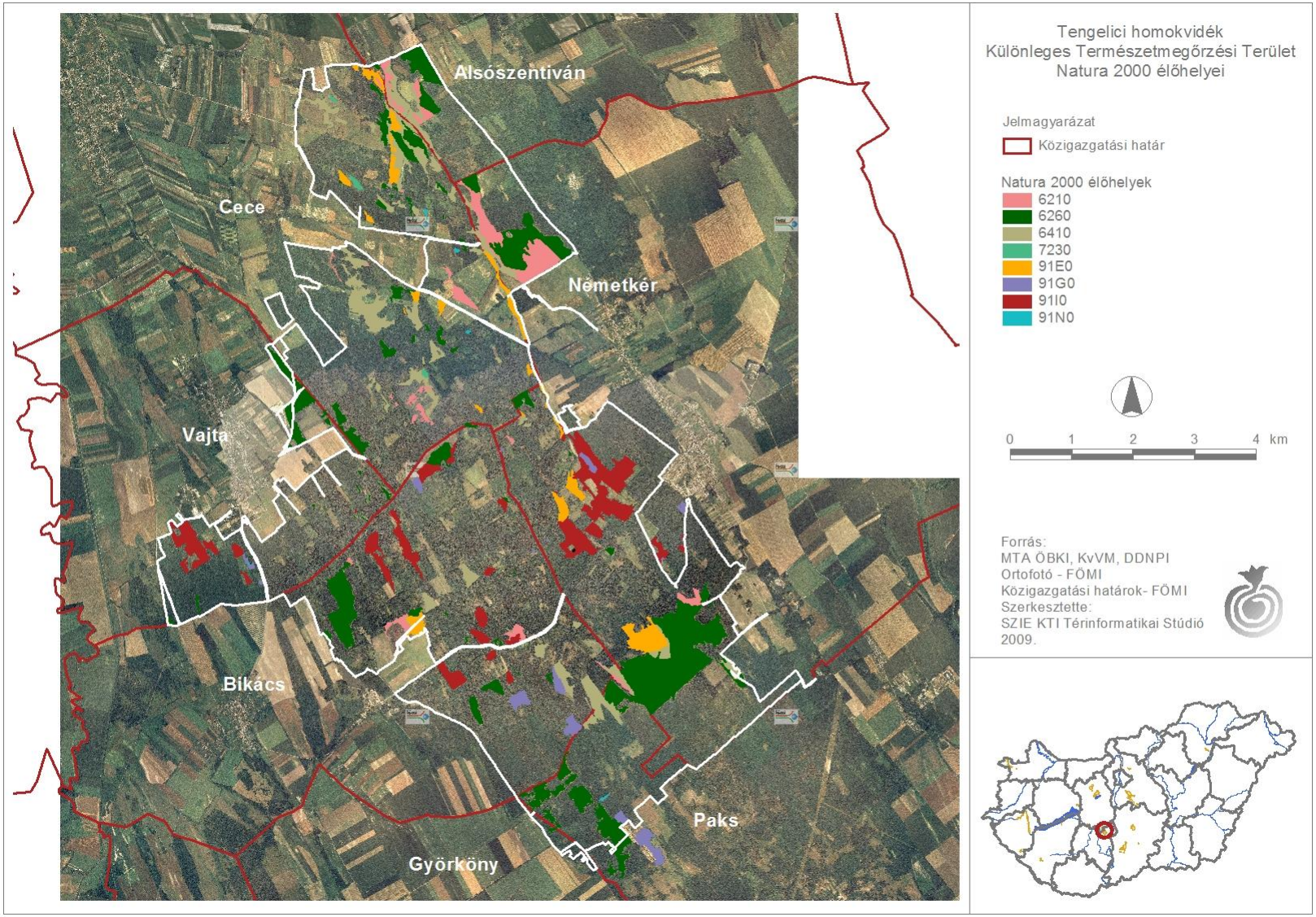

16. sz. melléklet: A tervezési terület NATURA 2000 élőhelyeinek térképe

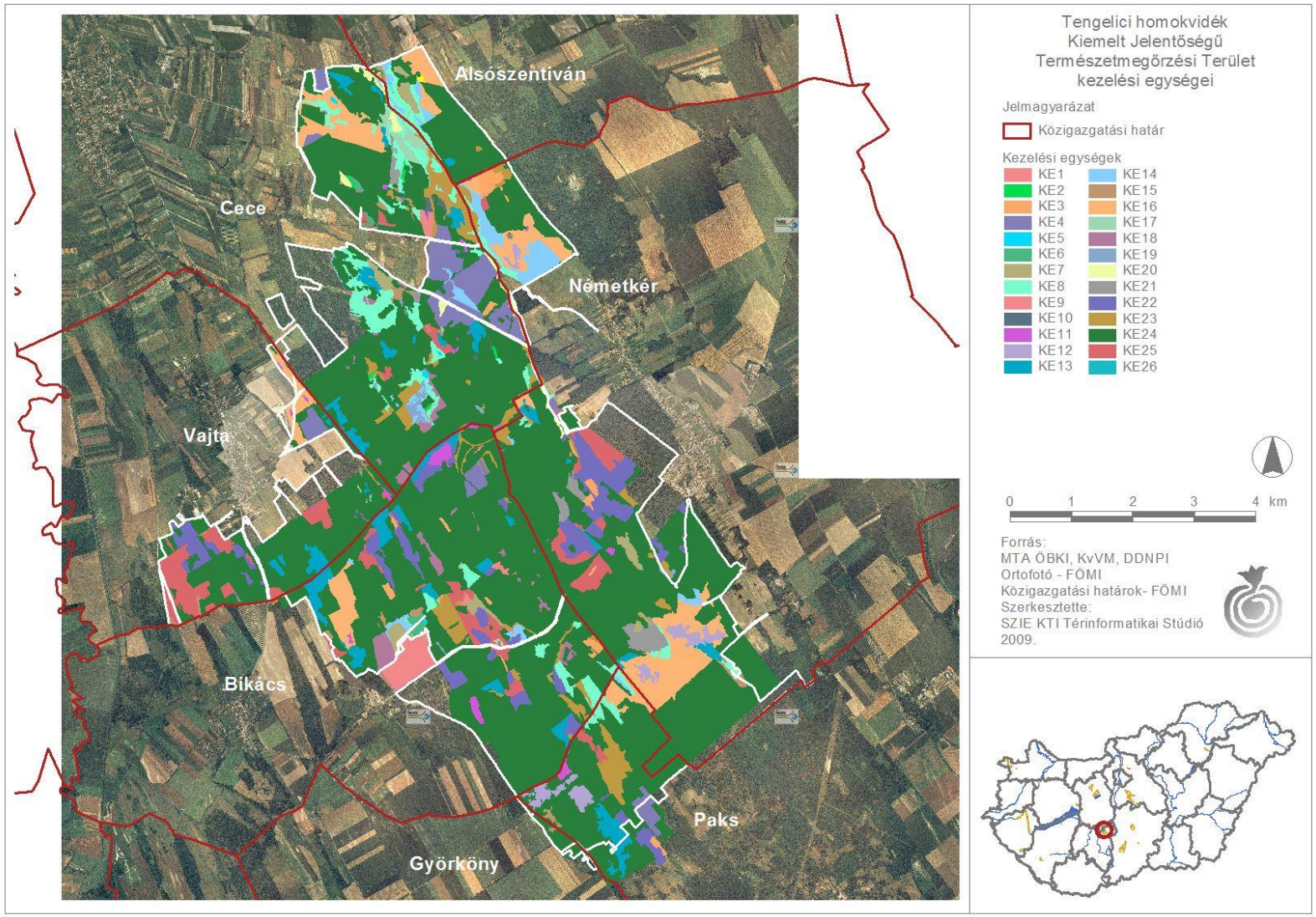

17. sz. melléklet: A tervezési terület kezelési egységei

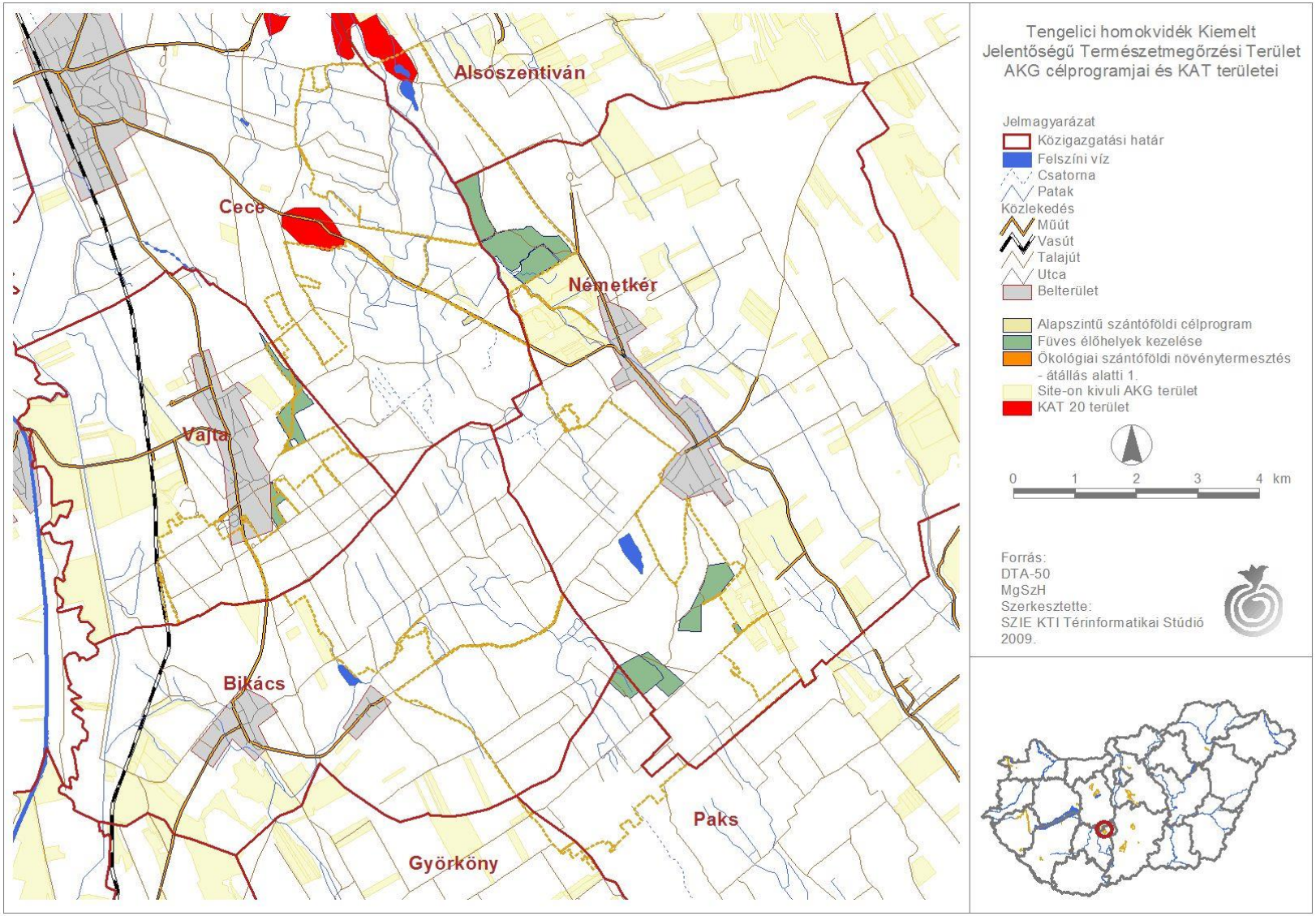

18. sz. melléklet: A tervezési terület AKG célprogramja

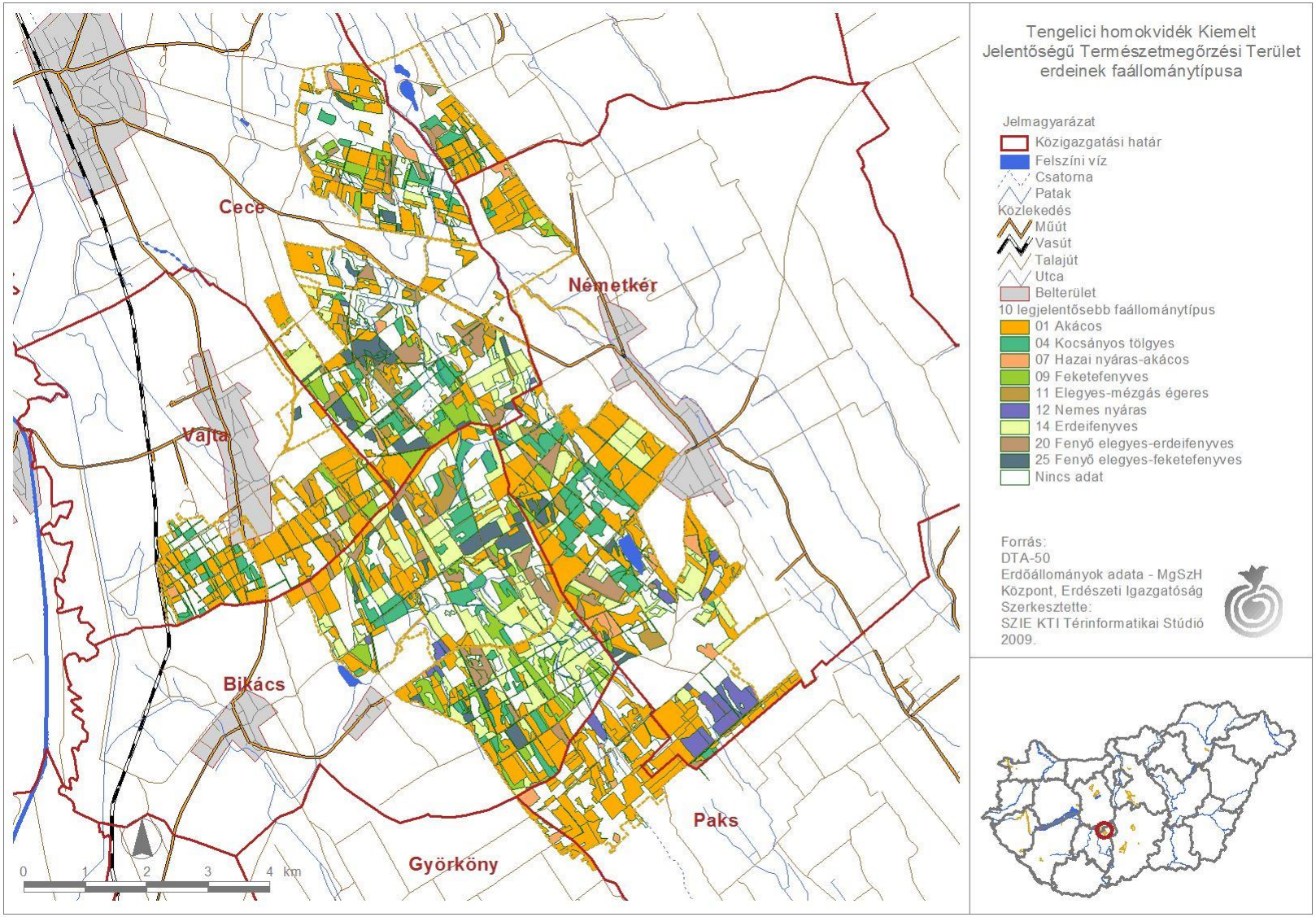

19/1. sz. melléklet: A tervezési terület erdeinek faállomány típusai

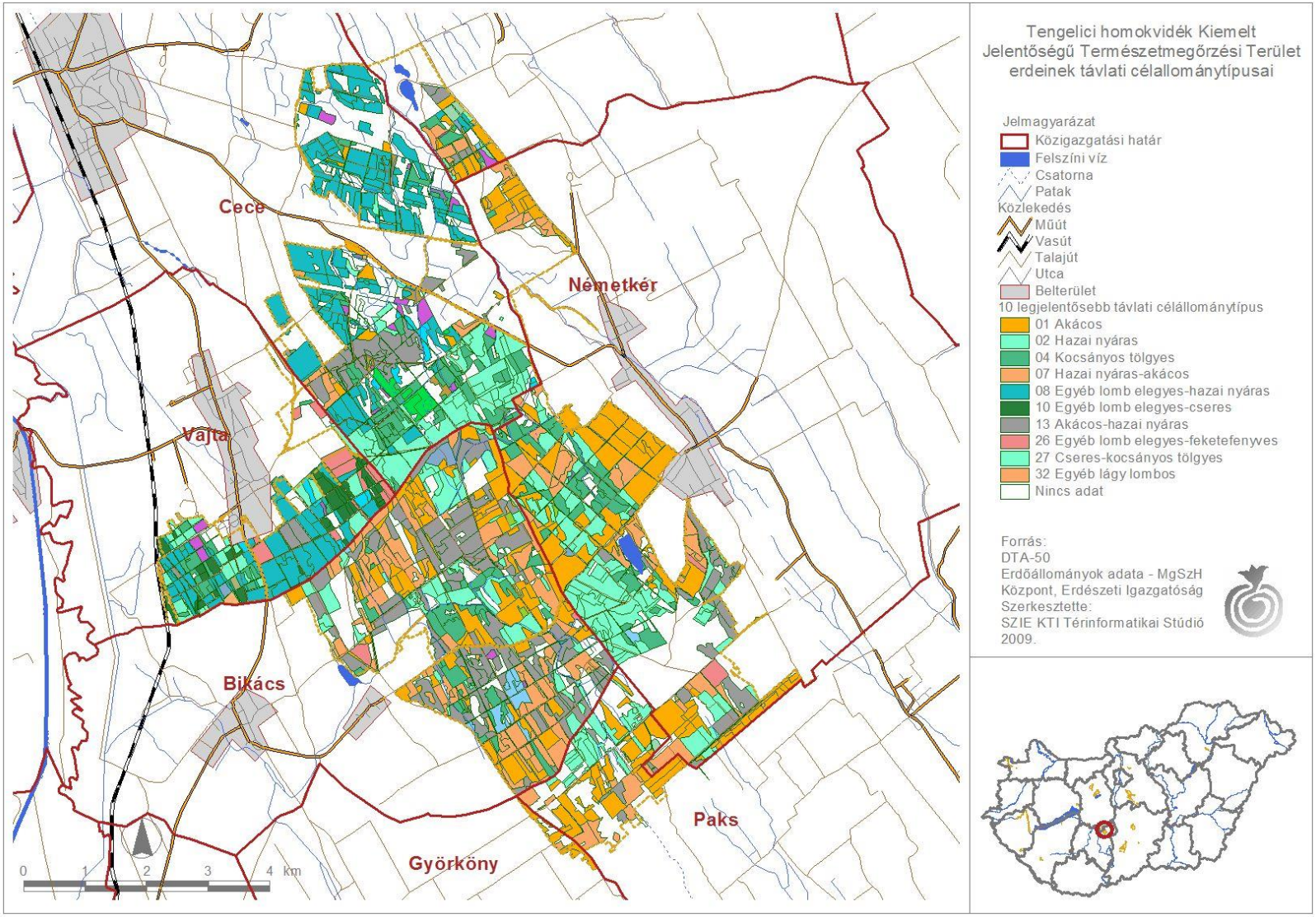

19/2. sz. melléklet: A tervezési terület erdeinek célállomány típusai

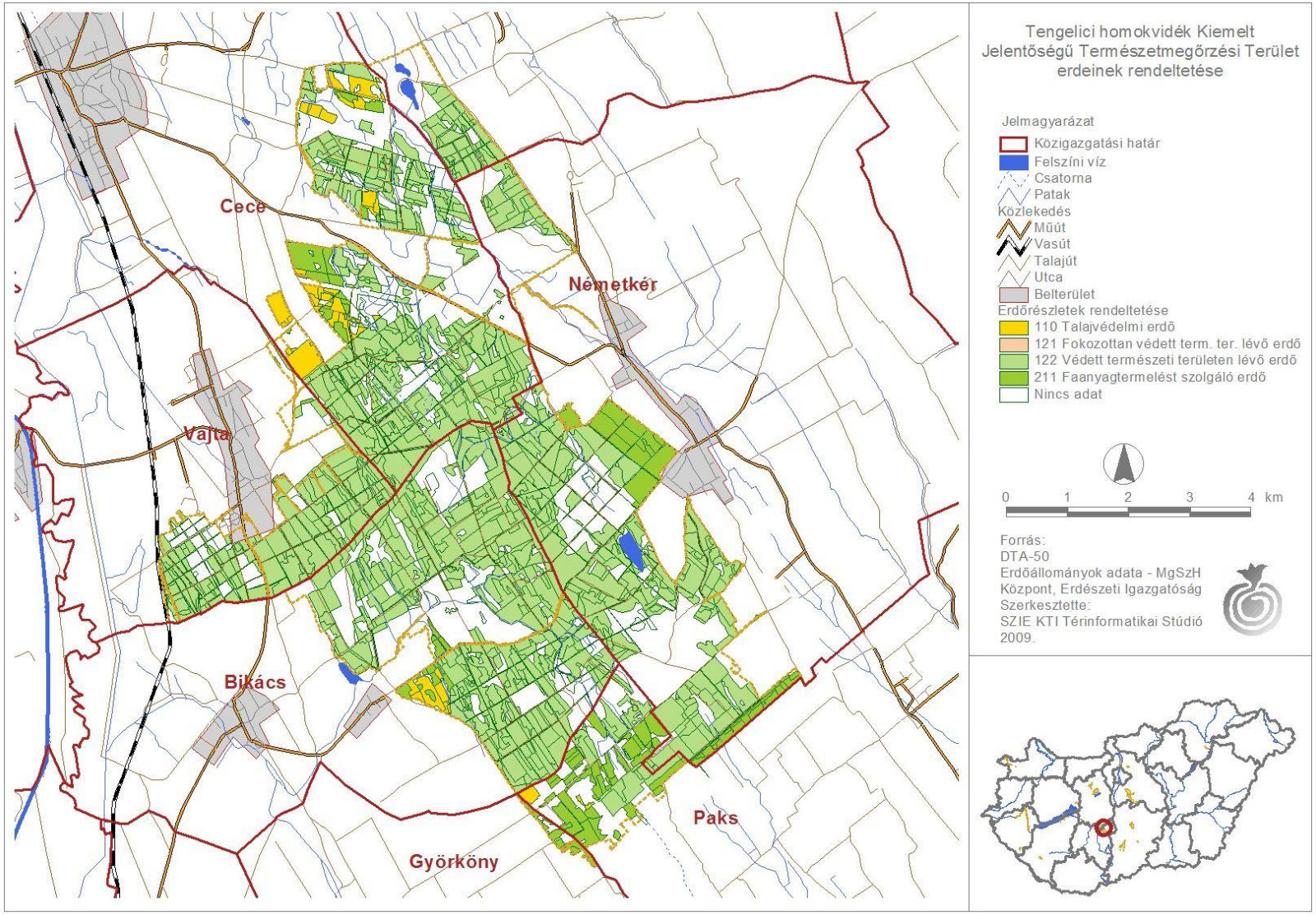

19/3. sz. melléklet: A tervezési terület erdeinek rendeltetése

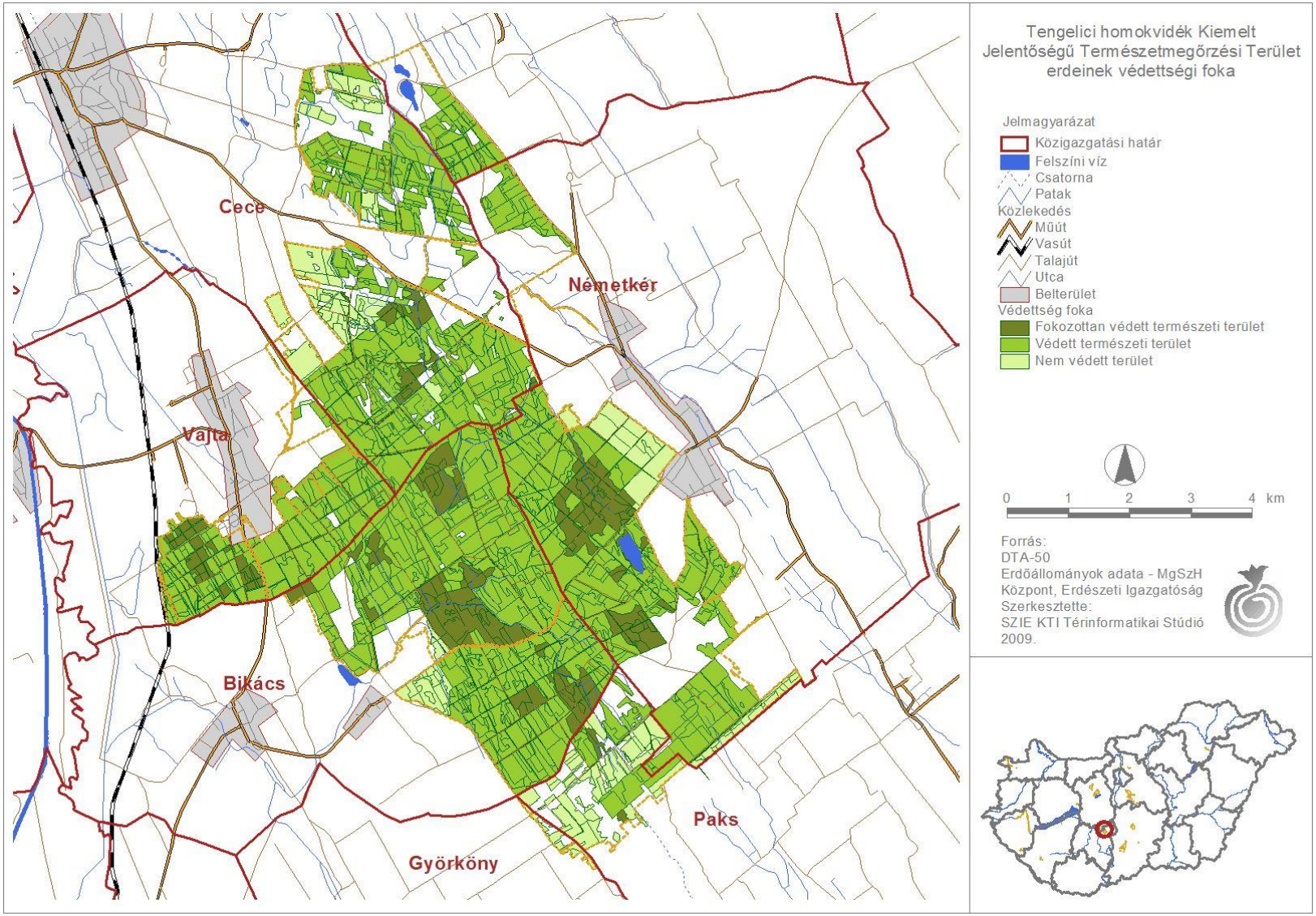

19/4. sz. melléklet: A tervezési terület erdeinek védettségi foka

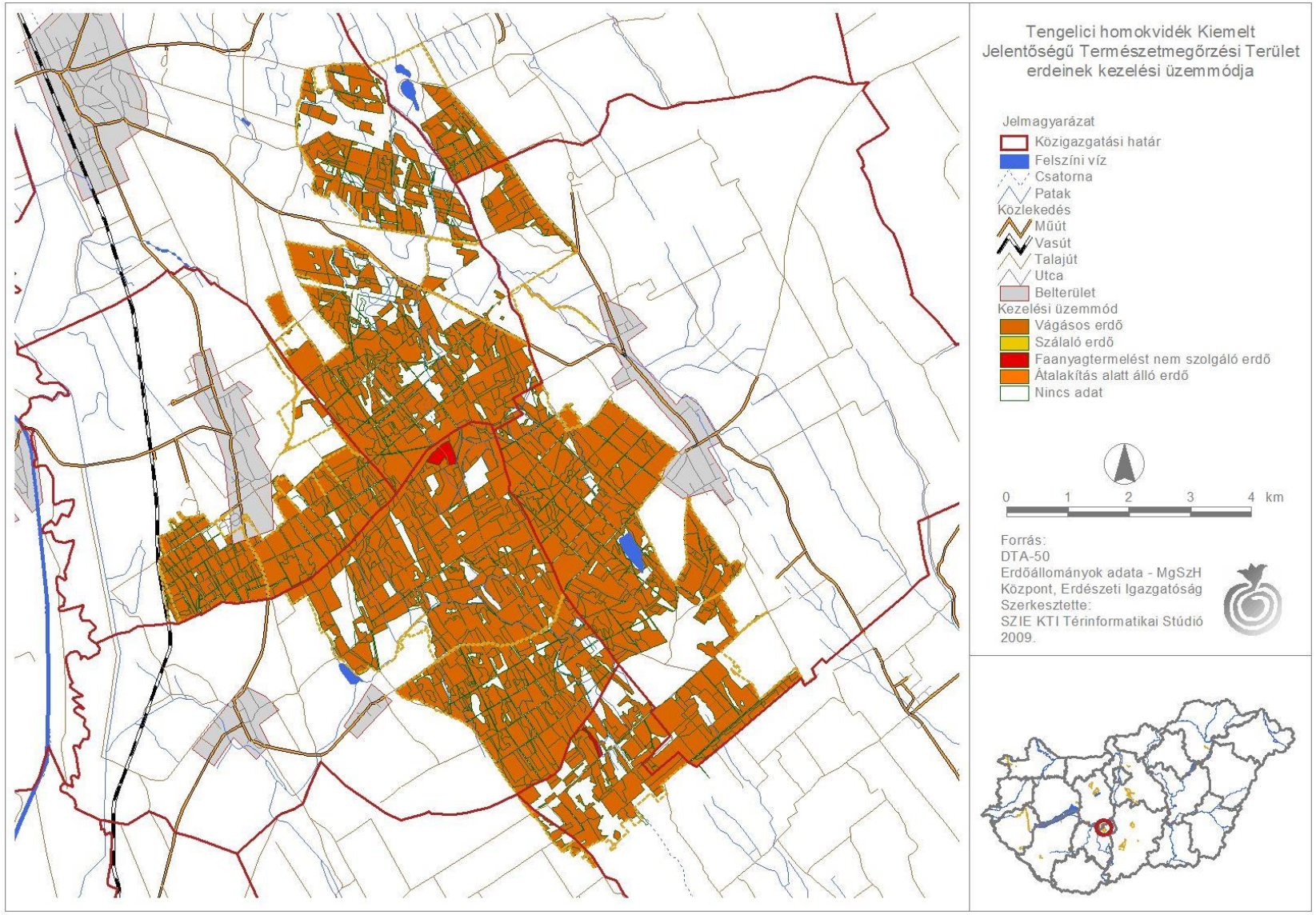

19/5. sz. melléklet: A tervezési terület erdeinek kezelési üzemmódja

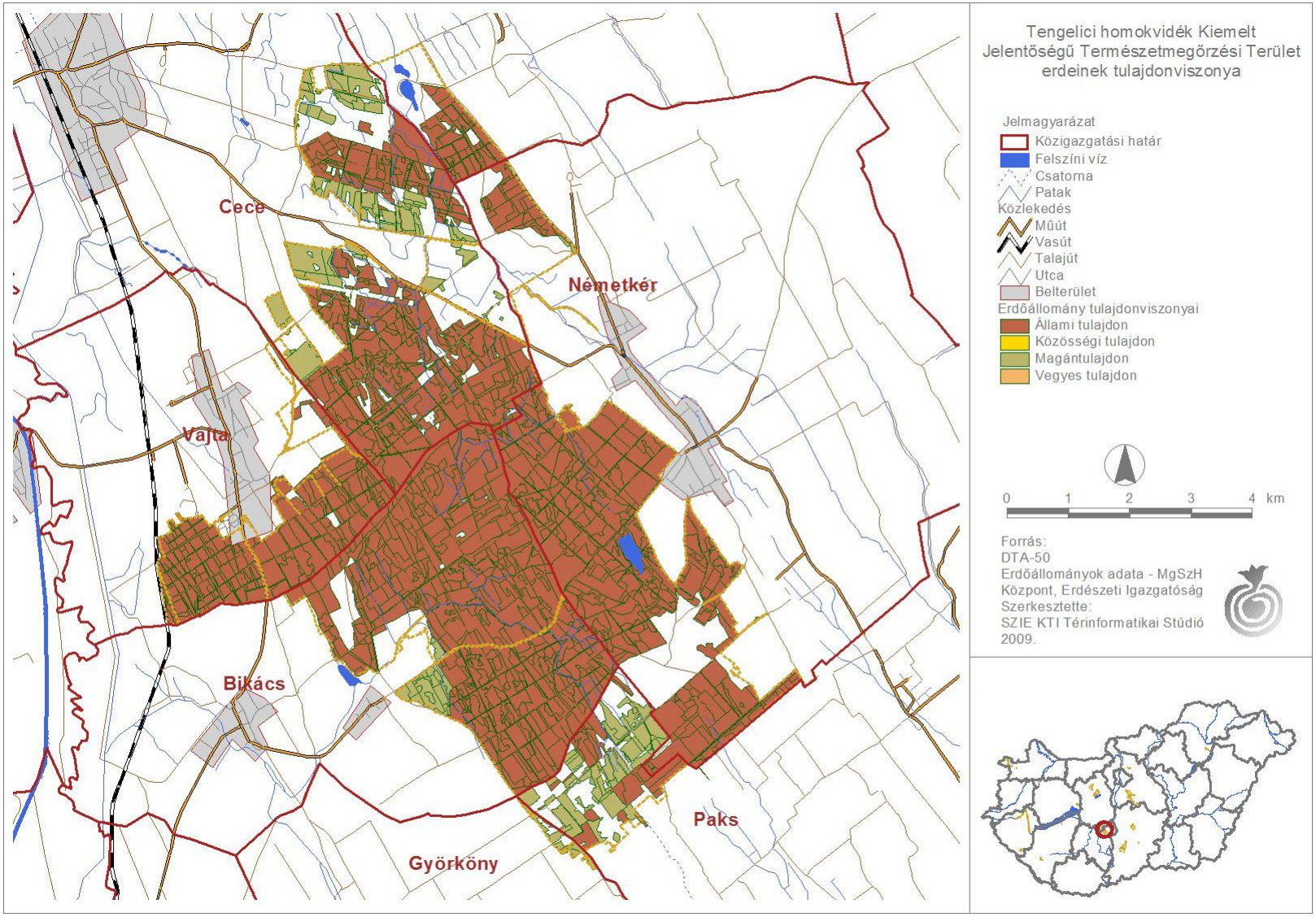

19/6. sz. melléklet: A tervezési terület erdeinek kezelési tulajdonviszonyai

Natura 2000 területek egységes kezelési előírásai

Kód	Szántóterületekre vonatkozó előírások
SZ01	Napnyugtától napkeltéig gépi munkavégzés tilos.
SZ02	Évelő szálas pillangós takarmánynövények teljes területének kijelölt legalább 50%-án az első növedék június 30. után vágható le, a teljes terület másik legfeljebb 50%-án az első növedék április 25-ig vágható le.
SZ03	Kalászos gabonák betakarítása esetén min. 25 cm-es tarlót kell hagyni.
SZ04	A betakarítást követően tarlóhántás, illetve tarlóápolás kötelező.
SZ05	Pillangósok esetén természetkímélő kaszálás, vadriasztó lánc használata kötelező.
SZ06	Évelő szálas pillangós takarmánynövények betakarítása esetén minden kaszáláskor táblánként legalább 5%, de legfeljebb 10% kaszálatlan területet kell hagyni, a tábla szélével érintkezően.
SZ07	Fokozottan védett, földön fészkelő madárfaj fészkének, fiókáinak megtalálása esetén a betakarítást, illetve kaszálást azonnal abba kell hagyni, és haladéktalanul értesíteni kell az illetékes KöTeViFét. A gazdálkodó értesítésétől számított 3 munkanapon belül a természetvédelmi szerv köteles a gazdálkodót a kaszálásra, illetve betakarításra vonatkozó feltételekről tájékoztatni. Amennyiben a megadott határidőn belül nem érkezik válasz, akkor a megkezdett munkavégzés a többi előírás figyelembevételével folytatható.
SZ08	Repce esetén a teljes repceterületnek az illetékes állami természetvédelmi szerv által kijelölt legalább 5, de legfeljebb 10%-án a madarak téli táplálékának biztosítása céljából a hóeltakarítás kötelező.
SZ09	A növénytermesztéssel kapcsolatos technológiai munkálatok során bármilyen depóniát csak szántókon lehet létrehozni, és ott legfeljebb 2 hónapig lehet tárolni.
SZ10	Szántóföldön trágyaszarvas kialakítása tilos.
SZ11	A parcella szélein legalább 3 m széles növényvédőszer mentes táblaszegélyt kell hagyni, ahol szükség esetén mechanikai gyomirtást kell végezni.
SZ12	A parcella szélein legalább 6 m széles növényvédő szer mentes táblaszegélyt kell hagyni, ahol szükség esetén mechanikai gyomirtást kell végezni.
SZ13	A parcella szélein legalább 20 m széles növényvédő szer mentes táblaszegélyt kell hagyni, ahol szükség esetén mechanikai gyomirtást kell végezni.
SZ14	Természetközeli állapotú erdőtervi jellel ellátott láperdő és keményfás ligeterdő, illetve vizes élőhely szélétől számított 50 m-es sávban szántóföldi növénytermesztés során kemikáliák és bioregulátorok nem alkalmazhatók, kivéve a Natura 2000 területen kívül eső határos szántókon.
SZ15	A táblán egy gazdálkodási évben csak egyszeri alkalommal szabad gyomirtó szert használni.
SZ16	Kizárólag környezetkímélő besorolású növényvédő szerek alkalmazása engedélyezett.
SZ17	Kártevők elleni védekezés kizárólag szelektív szerekkel lehetséges.
SZ18	Légi kivitelezésű növényvédelem és tápanyag-utánpótlás tilos.
SZ19	Rágcsálóirtó szerek és talajfertőtlenítő szerek alkalmazása tilos.

Kód	Szántóterületekre vonatkozó előírások
SZ20	Rovarölő szerek nem alkalmazhatók, kivéve a repce, a mustár, illetve az olajretek rovarirtását.
SZ21	Totális gyomirtó szerek használata nem engedélyezhető a területen.
SZ22	Rovarölő szerek nem alkalmazhatók.
SZ23	Vegyszeres gyomirtás nem megengedett.
SZ24	Vegyszer gyomirtás tilos, kivéve az özönnövények mechanikus irtását kiegészítő vegyszeres kezelést.
SZ25	Mozaikos kisparcellás gazdálkodás folytatása, ahol egy tábla mérete legfeljebb 2 ha.
SZ26	Mozaikos kisparcellás gazdálkodás folytatása, ahol egy tábla mérete legfeljebb 5 ha.
SZ27	Mozaikos kisparcellás gazdálkodás folytatása, ahol egy tábla mérete legfeljebb 10 ha.
SZ28	Szalma- vagy szénakazal max. magassága 5 m lehet.
SZ29	5 évente legfeljebb egyszer végezhető középmély lazítás, max. 25 cm mélységben.
SZ30	Talajkímélő gazdálkodást kell folytatni, a talajművelés mélysége legfeljebb 10 cm lehet.
SZ31	Istállótrágya kijuttatásának mértéke, éves átlagban nem haladhatja meg a 100 q/ha-t.
SZ32	Tápanyag-utánpótlás során a műtrágyával kijuttatott nitrogén hatóanyag mennyisége nem haladhatja meg a 90 kg/ha/év mértéket.
SZ33	Tápanyag-utánpótlás során a műtrágyával kijuttatott nitrogén hatóanyag mennyisége nem haladhatja meg a 170 kg/ha/év mértéket.
SZ34	Tápanyag-utánpótlást csak szerves trágyával lehet végezni.
SZ35	5 év átlagában a következő vetésszerkezet betartása kötelező fővetésű növények tekintetében: legalább 30% kalászos gabona, legalább 20% szálas pillangós takarmánynövény (szálas pillangósok, vagy azok keveréke, illetve füves keveréke), legalább 10% zöldugar, legfeljebb 25% egyéb kultúra.
SZ36	Kijelölt területen évelő szálas pillangós takarmánynövényeket (évelő szálas pillangósok, vagy azok keveréke, illetve füves keveréke) kell termeszteni legalább 5 évig.
SZ37	A lucerna felülvetése 5 év alatt egy alkalommal végezhető augusztus-szeptember hónapban.
SZ38	5 év átlagában a következő vetésszerkezet betartása kötelező fővetésű növények tekintetében: legalább 20% kalászos gabona, legalább 20% szálas pillangós takarmánynövény (szálas pillangósok, vagy azok keveréke, illetve füves keveréke), legalább 20% zöldugar, legalább 10% őszi repce, legfeljebb 20% egyéb kultúra.
SZ39	Szemes kukorica, napraforgó, kertészeti kultúra, rizs, dohány, szudánifű termesztése nem megengedett.
SZ40	Fás szárú energetikai ültetvény, energiafű, kínai nád, olasz nád telepítése tilos.
SZ41	Fóliasátras és üvegházas termesztés tilos.
SZ42	Öntözés tilos.
SZ43	Melioráció tilos.
SZ44	Meszezés tilos.
SZ45	Drénezés tilos.
SZ46	Az időszakos- és állandó vízállások körül 3 m-es szegélyben talajművelés nem végezhető.
SZ47	Szántó vizes élőhellyé alakítása spontán gyepesedéssel.

Kód	Szántóterületekre vonatkozó előírások
SZ48	Szántó füves élőhellyé alakítása gyeptelepítéssel.
SZ49	Szántó füves élőhellyé alakítása spontán felhagyással.
SZ50	Szántó füves élőhellyé alakítása, későbbi kezelés nélküli spontán felhagyással, kivéve az inváziós növényfajok irtását.
SZ51	Szántó füves élőhellyé alakítása, lucerna kultúrát követő spontán gyepesedéssel.
SZ52	Mezőgazdasági földterület első erdősítése támogatható.
SZ53	Agrár-erdészeti rendszerek kialakítása támogatható.
SZ54	Őshonos fafajokból és cserjefajokból álló erdő telepítése, korábbi erdőterületen lehetséges.
SZ56	Magvetéshez kizárólag a közeli természetes homoki gyepről származó magkeveréket, illetve kaszálékot szabad felhasználni.
SZ57	Magvetéshez kizárólag a közeli természetes rétekről aratott magkeveréket, illetve kaszálékot szabad felhasználni.
SZ58	Magvetést nyár végén vagy ősszel kell elvégezni.
SZ59	Telepítés előtt műtrágya és bárminemű szerves trágya kijuttatása tilos.
SZ60	Tájidegen fűmagkeverékkel történő vetés tilos.
SZ61	A telepítést követő évtől legalább évi egyszeri kaszálás, illetve kíméletes, pásztoroló legeltetés szükséges.
SZ62	A vetést követő egy vagy két évben júliusi tisztító kaszálást kell végezni a nedves szántó gyomfajainak visszaszorítására.
SZ63	A telepítést követő második évtől évi kétszeri kaszálás (május-júniusban, illetve augusztus-szeptemberben), valamint a kaszálást követő sarjúlegeltetés szükséges az aranyvessző és a nád visszaszorítására, valamint a cserjésedés megakadályozására.
SZ64	Természetbarát gyepesítés, termőhelytől függően üde rét vagy száraz gyep kialakulásának elősegítése. Tájidegen magkeverék használata tilos, csak a termőhelyre jellemző őshonos fajok vethetők.
SZ65	A parcella körül természetes talajvédelmet szolgáló táblaszegély fenntartása, illetve telepítése, amelynek őshonos cserjékből vagy fákból álló sövénynek vagy fasornak kell lennie. A táblaszegély inváziós cserje és fafajoktól való mentességét kizárólag mechanikai eszközökkel kell biztosítani.

Kód	Gyepterületekre vonatkozó előírások
GY01	Felülvetés nem megengedett.
GY02	Vegyszeres gyomirtás nem megengedett.
GY03	Műtrágyázás nem megengedett.
GY04	Tápanyag-utánpótlás tilos, kizárólag telepítéskor és felülvetéskor megengedett legfeljebb 90 kg/ha nitrogén hatóanyag mennyiség kijuttatása.
GY05	Tápanyag-utánpóltás csak a legelő állatok által elhullajtott ürülékből származhat, trágya kijuttatása tilos.
GY06	A belvíz gyepterületről történő elvezetése és a gyepterület öntözése tilos.
GY07	Szerves trágyázás nem megengedett.
GY08	Dobkasza és talaj meghajtású rendsodró, rendkezelő használata tilos.
GY09	Fogasolás nem megengedett.
GY10	Tárcsázás nem megengedett.
GY100	Tisztító kaszálás csak az inváziós gyomnövényekkel fertőzött foltokon lehetséges.

Kód	Gyepterületekre vonatkozó előírások
GY101	Minden évben tisztító kaszálás elvégzése kötelező.
GY102	Legalább 2 évente tisztító kaszálás elvégzése kötelező.
GY103	Az inváziós gyomok virágzásban történő kaszálása kötelező.
GY104	Erősen fertőzött foltokat sokkoló kaszálással évente legalább háromszor kezelni kell.
GY105	A lekaszált inváziós növényeket a területről el kell távolítani a kaszálást követő 30 napon belül.
GY106	A tisztító kaszálás legkorábbi időpontja: szeptember 1.
GY107	A tisztító kaszálás legkorábbi időpontja: október 1.
GY108	Tisztító kaszálás, szárzúzás szeptember 1. után kezdhető meg, amely alól kivételt képez július 15-ei dátummal az inváziós növényfajok konkrét állományait érintő kaszálás és szárzúzás.
GY109	A terület max. 30%-a kezelhető tisztító kaszálással.
GY11	Hengerezés nem megengedett.
GY111	Az inváziós és termőhely idegen fajok megtelepedését és terjedését meg kell akadályozni, állományuk visszaszorításáról mechanikus védekezéssel vagy speciális növényvédő szer kijuttatásával kell gondoskodni, ezen a technológián túl egyéb vegyszerhasználat tilos.
GY112	Gyepterületen trágyaszarvas kialakítása tilos.
GY114	Mezőgazdasági földterület első erdősítése támogatható.
GY115	Agrár-erdészeti rendszerek kialakításaó támogatható.
GY12	Gyepszellőztetés nem megengedett.
GY13	Kiszántás nem megengedett.
GY14	Felázott talajon mindennemű munkavégzés tilos.
GY15	Tűzpászták létesítése nem megengedett.
GY16	A gazdálkodási tevékenység során a gyepfelszín maradandó károsodása tilos.
GY17	Cserjeirtás nem megengedett.
GY18	Kizárólag legeltetéssel történő hasznosítás.
GY19	Legeltetéssel és szükség esetén tisztító kaszálással történő hasznosítás.
GY20	Kizárólag kaszálással történő hasznosítás.
GY21	Legeltetés és kaszálás tilos, a területet kezeletlenül kell fenntartani.
GY22	Legeltetéssel és/vagy kaszálással történő hasznosítás.
GY23	Biztosítani kell a felhalmozódott fűavar eltávolítását.
GY24	A jogszabályellenes, illegális gyepégetést meg kell akadályozni.
GY25	A területen lévő cserjék irtása és eltávolítása kötelező.
GY26	Inváziós fásszárúak mechanikus irtása kötelező.
GY27	Nem speciális növényvédő szer kijuttatása esetén inváziós fásszárúak vegyszeres irtása, a területileg illetékes KÖTEVIFE engedélye alapján lehetséges.
GY28	A gyepek cserjésedését meg kell akadályozni, azonban a szórtan jelentkező őshonos cserjék megőrzésére törekedni kell.

Kód	Gyepterületekre vonatkozó előírások
GY29	Cserjeirtás csak szeptember 1. és február 28. közötti időszakban lehetséges.
GY30	A természetes gyepekben szórtan jelentkező őshonos méretes fák (30 cm törzsátmérő felett) és a vadgyümölcsök (törzsátmérő megjelölése nélkül) megőrzése kötelező.
GY31	A cserjeirtás megkezdésének időpontját legalább 5 nappal korábban írásban a működési terület szerint érintett NPI-nak be kell jelenteni, valamint a meghagyásra szánt cserjéket cserjefoltokat a működési terület szerint érintett NPI-gal egyeztetni kell.
GY33	Gyepterületen előforduló, 1,5 m-nél magasabb tájidegen faegyedeket lábon állva kell vegyszeres kezelésben részesíteni (törzs megfúrása, vegyszer injektálása); a hatékonyság érdekében a vegyszert is alkalmazó munkát a vegetációs időszak kezdetén (április-május) kell elvégezni.
GY34	A terület túllegeltetése tilos.
GY35	Legeltetési sűrűség minimum 0,1 ÁE/ha.
GY36	Legeltetési sűrűség minimum 0,2 ÁE/ha.
GY37	Legeltetési sűrűség 0,1-0,2 ÁE/ha.
GY38	Legeltetési sűrűség 0,2-0,4 ÁE/ha.
GY39	Legeltetési sűrűség 0,2-1,0 ÁE/ha.
GY40	Legeltetési sűrűség 0,4-0,6 ÁE/ha.
GY41	Legeltetési sűrűség 0,6-1,0 ÁE/ha.
GY42	A legeltetési sűrűséget a működési területében érintett NPI-gal egyeztetni szükséges.
GY43	A legeltetés április 24. és október 31. között lehetséges.
GY44	Március 15. és május 31. között a legeltetés tilos.
GY45	Téli legeltetés a KÖTEVIFE engedélye alapján lehetséges.
GY46	Szakaszoló legeltetés esetén legeltetési terv készítése és egyeztetése az érintett NPI-gal.
GY47	Villanypásztor használata nem megengedett.
GY48	Villanypásztor használata esetén egy szakasz területe nem haladhatja meg a 5-ha-t.
GY49	Villlanypásztor használata esetén egy szakasz területe nem haladhatja meg a 20 ha-t.
GY50	Villanypásztor használata esetén egy szakasz területe nem haladhatja meg a 50-ha-t.
GY51	Villanypásztor használata esetén egy szakasz területe nem lehet kisebb 5-ha-nál.
GY52	Villanypásztor használata esetén egy szakasz területe nem lehet kisebb 20-ha-nál.
GY53	Villanypásztor használata esetén egy szakasz területe nem lehet kisebb 50-ha-nál.
GY54	Villanypásztor használata esetén egy szakasz területe nem lehet kisebb 100-ha-nál.
GY55	Villanypásztor csak a működési terület szerint érintett NPI írásos véleménye alapján alkalmazható.
GY56	Inváziós növényekkel fertőzött gyepben csak a mentesítést követően lehet legeltetni.
GY57	Legeltetési terv készítése és egyeztetése a működési terület szerint érintett NPI-gal.
GY58	A gyepen legeléskizárt terület kialakítása szükséges, ami nem haladja meg a parcella 10%-át.

Kód	Gyepterületekre vonatkozó előírások
GY59	A gyepen legeléskizárt terület kialakítása szükséges, ami nem haladja meg a parcella 20%-át.
GY60	A gyepen legeléskizárt terület kialakítása szükséges, ami nem haladja meg a parcella 30%-át.
GY62	Kaszáló sarjúlegeltetése megengedett a kaszálás napjától számított 30 napon belül megkezdeni tilos.
GY63	Sarjúlegeltetést ugyanazon a területen csak minden második évben lehet alkalmazni.
GY64	Sarjúlegeltetést ugyanazon a területen csak minden harmadik évben lehet alkalmazni
GY65	Legeltethető állatfaj: szarvasmarhafélék.
GY66	Legeltethető állatfaj: juh.
GY67	Legeltethető állatfaj: kecske.
GY68	Legeltethető állatfajok: lófélék (ló, szamár).
GY69	Kaszálás június 15. után lehetséges.
GY70	Kaszálás június 30. után lehetséges.
GY71	Kaszálás július 15. után lehetséges.
GY72	Kaszálás augusztus 1. után lehetséges.
GY73	Kaszálás augusztus 10. után lehetséges.
GY74	Kaszálás szeptember 1. után lehetséges.
GY75	Kaszálás október 1. után lehetséges.
GY76	Évente az időjárási viszonyoknak és a gyep állapotának megfelelő kaszálási terv készítése kötelező, egyeztetése a területért felelős, a természetvédelmi-ökológiai és a gazdálkodási szempontokat egyaránt figyelembe vevő, a működési terület szerint érintett NPI-vel, valamint az így egyeztetett kaszálási terv végrehajtása.
GY77	A gyepet évente csak egyszer lehet kaszálni.
GY78	A gyepet évente legalább kétszer kell kaszálni.
GY79	Napnyugtától napkeltéig gépi munkavégzés tilos.
GY80	Természetkímélő kaszálási módszert kell alkalmazni: a kaszálást a kaszálandó terület középpontjából indulva vagy a táblaszél mellől az ott élő állatok zárványterületre szorítása nélkül kell elvégezni.
GY81	Vadriasztó lánc használata kötelező.
GY83	Szénát a kaszálást követően 1 hónapon belül le kell hordani a területről.
GY84	3 ha-nál nagyobb tábla esetében minden szárzúzásánál, kaszálásnál a táblát két egyenlő részre kell osztani, az első 50% szárzúzásának, kaszálásának befejezése után a másik 50% szárzúzását, kaszálását csak 10 nappal később lehet elkezdeni.
GY85	10 ha-nál nagyobb tábla esetében minden szárzúzásánál, kaszálásnál a táblát két egyenlő részre kell osztani, az első 50% szárzúzásának, kaszálásának befejezése után a másik 50% szárzúzását, kaszálását csak 10 nappal később lehet elkezdeni.
GY86	50 ha-nál nagyobb tábla esetében minden szárzúzásánál, kaszálásnál a táblát két egyenlő részre kell osztani, az első 50% szárzúzásának, kaszálásának befejezése után a másik 50% szárzúzását, kaszálását csak 10 nappal később lehet elkezdeni.
GY87	Mozaikos kaszálás folytatása, egybefüggő kaszált terület nem haladhatja meg az 5 ha-t, vagy a terület 30%-át. A kaszálások között legalább 1 hétnek el kell telnie.
GY88	A gyepterület kaszálása, szárzúzása esetén min. 10 cm-es fűtarló biztosítása.
GY89	5-10% kaszálatlan terület meghagyása parcellánként.

Kód	Gyepterületekre vonatkozó előírások
GY90	10-15% kaszálatlan terület meghagyása parcellánként.
GY91	15-20% kaszálatlan terület meghagyása parcellánként.
GY92	20-30% kaszálatlan terület meghagyása parcellánként.
GY93	A parcella max. 50%-a hasznosítható kaszálással.
GY94	A kaszálatlan területet kaszálásonként más helyen kell kialakítani.
GY95	A kaszálatlan területet évente más helyen kell kialakítani.
GY96	A kaszálatlan területet a földön fészkelő fokozottan védett madarak fészke körül kell kialakítani.
GY97	Amennyiben inváziós gyomokkal fertőzött területen költ fokozottan védett madár, a terület tisztítását csak a megengedett kaszálási időpont után szabad kezelni
GY98	A kaszálás során az inváziós fajokat nem tartalmazó szegély élőhelyek a kaszálatlan területbe bele tartozhatnak.
GY99	Fokozottan védett földön fészkelő madárfaj fészkének, fiókáinak megtalálása esetén a betakarítást, illetve a kaszálást azonnal be kell fejezni és haladéktalanul értesíteni kell az illetékes KöTeViFét. A talált fészek körül 0,5-1 hektáros védőterületet kell kialakítani a természetvédelmi szerv javaslata alapján.

Kód	Vizes területekre vonatkozó előírások
V01	A területen, a növényvédelmet kizárólag vizekre és vízben élő szervezetekre nem veszélyes minősítésű anyagokkal és kizárólag inváziós növényfajok irtása céljából lehet végezni.
V02	Nyílt vízfelületek hínárvágással történő mozaikos (max. 2 ha) kialakítása kötelező.
V03	Felhagyott tőzegbánya-területek kezelésmentesen kell tartani.
V04	Tilos a kaszálás.
V05	Vegyszer használata kizárólag fainjektálás során lehetséges.
V06	A működési terület szerint érintett NPI által kijelölt területen tilos a nádaratás.
V07	A gazdálkodási tevékenység során a gyepfelszín maradandó károsodása tilos.
V08	Nyílt vízfelületek kialakítása legeltetéses állattartás segítségével.
V09	Felszíni vizekből történő öntözés csak az illetékes KÖTEVIFE engedélye alapján lehetséges.
V10	Halastavak medrének meszezése tilos.
V11	A vízi növényzet irtása nem engedélyezhető.
V12	Tókaszálás tilos.
V13	Nyílt vízfelületek hínárvágással történő mozaikos (max. 2 ha) kialakítása kötelező.
V14	A vízi növényzet és a part menti növényzet irtása (vágás, nádégetés, cserjék kivágása) tilos.
V15	Nyílt vízfelületek kotrása nem engedélyezhető.
V16	A halastavak medrének kotrásából származó iszap a parton nem deponálható, azt a területről el kell szállítani.
V17	Április 1. és július 15. között tókaszálás tilos.
V18	Hínárvágással kell nyílt vízfelületet kialakítani, ahol egy kitisztított folt területe nem lehet 5 hektárnál nagyobb.
V19	Idegenhonos halfajok visszaszorítása kötelező, idegenhonos halfaj telepítése tilos.

V20	A halastavak népesítése az összes halfajra vonatkoztatva évi 100-400 kg/ha között lehet – kivéve a zsenge és előnevelt ivadék, valamint az anyaállomány kihelyezését.
V21	A víz leeresztésének megkezdése előtti 30. naptól trágyázni nem szabad.
V22	A természetes hozam javítására legfeljebb 10 t/év/ha istállótrágya használható.
V23	A természetes hozam javítására legfeljebb 5 t/év/ha szerves trágya használható.
V24	A természetes hozam javítására a tavakban csak istállótrágya alkalmazható.
V25	Horgászvízként és halastóként hasznosítani tilos.
V26	A területen élő és táplálkozó madarak riasztása csak korlátozottan végezhető, (15%-os idő és 20%-os területi korlát), ezt a kötelezően elkészítendő madárriasztási tervben konkrétan is meg kell jeleníteni. A területi korlátozás (20%) tóegységenként értendő.
V27	Halastavak nyílt vízfelületein csérek, szerkők, sirályok megtelepedését segítő mesterséges fészkelő szigetek kialakítása és karbantartása szükséges (részletek: 33/2008. (III. 27.) FVM rendelet a nem termelő beruházásokról).
V28	Védett récefajok megtelepedését segítő mesterséges ládák kihelyezése halastavak part menti növényzetébe és szegélyeibe, nádasokba, növényzettel borított szigetekre (részletek: 33/2008. (III.27.) FVM rendelet a nem termelő beruházásokról).
V29	A halastóra a működési területével a működési terület szerint érintett NPI által jóváhagyott „madárriasztási tervet" kell készíteni és alkalmazni.
V30	A halastóterület 5%-át (tóegységenként, a 20%-os riasztási korlátozáson felül) kíméleti területnek kell nyilvánítani (tógazdaság üzemeltetője működési terület szerint érintett NPI-vel egyeztetve), ahol mindennemű madárriasztás tilos.
V31	A halastavakat elválasztó gátak és csatornák növényzetét egy kaszanyom szélességben szabad kaszálni középen, hogy mindkét oldalon maradjon legalább 1-1 m kaszálatlan sáv.
V32	A halastavakat elválasztó gátak és csatornák hosszának 20%-a kíméleti terület, ahol gépjármű és szervezett közlekedés tilos.
V33	A szaporodási időszakban a tó feltöltését követően a – tervezett lehalászási időszakoktól eltekintve –a tó vízszintje legfeljebb 20 cm-t ingadozhat.
V34	A tavasszal szárazon álló tavakat július 15-ig nem lehet feltölteni.
V35	Vízborítás és szint fenntartása, a területen mindennemű vízelvezetés tilos.
V36	A halastavakat – az őszi lehalászású és az ivadéknevelő tavak kivételével – legkésőbb április 30-ig fel kell tölteni.
V37	A halastavakat – az őszi lehalászású és az ivadéknevelő tavak kivételével – legkésőbb április 1-ig fel kell tölteni.
V38	Őszi lehalászású tavakon április 1. és július 15. között a vízszint ingadozása nem haladhatja meg a napi 5 cm-t.
V39	Őszi lehalászású tavakon április 30. és június 15. között a vízszint ingadozása nem haladhatja meg a napi 5 cm-t.
V40	Csak a keskeny nádszegéllyel rendelkező, illetve nádszegéllyel nem rendelkező tavakat szabad tavasszal és nyáron leereszteni, illetve feltölteni a működési terület szerint érintett NPI-gal egyeztetve.
V41	A learatott nád vizes élőhelyről történő kiszállításának nyomvonalát működési terület szerint érintett NPI-gal egyeztetve kell kialakítani.

V42	A nádaratás megkezdése előtt 48 órával a működési terület szerint érintett NPI-gal értesíteni kell .
V43	A nádaratás befejeztéről értesíteni kell a működési terület szerint érintett NPI-ot.
V44	A hagyásfoltok kialakítását a működési terület szerint érintett NPI-gal egyeztetve kell kijelölni.
V45	November 1. és február 28. között lehet nádaratást folytatni.
V46	December 1. és február 28. között lehet nádaratást folytatni.
V47	December 15. és február 28. között lehet nádaratást folytatni.
V48	A nyílt vízfelszín kialakítás érdekében a működési terület szerint érintett NPI-gal egyeztetve, annak írásos hozzájárulásával vegetációs időben is végezhető nádvágás elsősorban kézi módszerrel (pl.: kézi adapteres kaszával).
V49	A nádas 10-20%-át nem szabad learatni.
V50	A nádas 20-30%-át nem szabad learatni.
V51	A nádas 30-40%-át nem szabad learatni.
V52	A hagyás foltokat évente eltérő helyen kell kialakítani.
V53	A hagyásfoltot 5 évig fenn kell tartani, az 5. évben aratása kötelező, és a következő hagyásfoltot eltérő helyen kell kialakítani.
V54	A területen nádgazdálkodást kell végezni.
V55	Nádgazdálkodás a területen tilos.
V56	A nádaratás csak fagyott talajon végezhető.
V57	A betakarítás során a nád rizómjának megsértését kerülni kell.
V58	Nádat deponálni, válogatni a területen tilos.
V59	A nádaratást végzőnek, a nád aratásához, a rendelkezésére álló nádvágó gépek közül mindig a talaj és hidrológiai adottságainak megfelelő gépet kell használni.
V60	A nádaratás során természetes, gyorsan lebomló anyagokból készített kötöző anyagot köteles használni.
V61	A nádszegély kontrollált égetését december 1. és február 15. között kell elvégezni, a működési terület szerint érintett NPI-gal egyeztetve és annak felügyeletével.
V62	A nádaratás megkönnyítése érdekében az érintett terület vízszintjének megváltoztatása tilos.
V64	Mezőgazdasági földterület első erdősítése támogatható.
V65	Agrár-erdészeti rendszerek kialakítása támogatható.

Kód	Erdőterületekre vonatkozó előírások
E01	A Natura 2000 rendeltetés átvezetése további, illetve (a jelölő fajok és élőhelyek szempontjából kiemelkedő jelentőséggel bíró területek esetében) elsődleges rendeltetésként.
E02	A jelölő fajok és élőhelyek szempontjából kiemelkedő jelentőséggel bíró (2009. évi XVIII. tv. szerinti) szabad rendelkezésű erdők és fásítások részletes állapotleírása és a változások vezetése.
E03	A körzeti erdőtervezés során – a közösségi jelentőségű élőhelyek vagy fajok megőrzése érdekében – az erdőterület erre alkalmas erdőrészleteiben a folyamatos erdőborítást biztosító átalakító, szálaló vagy faanyagtermelést nem szolgáló üzemmódok előírása.
E04	Közösségi jelentőségű fajpopulációk és élőhelyek, továbbá a természetes és természetszerű erdők 200 m-es körzetében idegenhonos fafajok telepítésének tiltása.

Kód	Erdőterületekre vonatkozó előírások
E05	Erdészeti szempontból tájidegen fafajok erdőtelepítésben való alkalmazásának mellőzése a teljes területen.
E06	Idegenhonos fafajok telepítésének mellőzése a teljes területen.
E07	Intenzíven terjedő idegenhonos fafajok erdőtelepítésben való alkalmazásának mellőzése a teljes területen.
E08	Rakodó, depónia kialakításának szigorú területi korlátozása (a közösségi jelentőségű élőhelyekre, illetve fajokra történő esetleges káros hatások miatt).
E09	A fakitermeléshez és anyagmozgatáshoz szükséges közelítő nyomok csak a közösségi jelentőségű fajok és élőhelyek védelmét figyelembe véve jelölhetők ki.
E10	Meghatározott erdőrészletekben az élőhelyek és fajok védelme érdekében teljes érintetlenség biztosítása, térbeli vagy teljes korlátozás elrendelése.
E11	A fával nem, vagy gyengén fedett területek (tisztás, cserjés, nyiladék, erdei vízfolyás és tó) egyéb részlet szerinti lehatárolása. (szükség esetén az erdőrészlet megosztásával).
E12	A tisztások fátlan állapotban tartása, tisztásként való további nyilvántartása.
E13	Állománynevelés során a nyiladékok és állományszélek felé legalább 5 m széles erdőszegély létrehozásának elősegítése vagy a meglévők fenntartása. Az elő- és véghasználatok során a tájidegen növények eltávolítása (az őshonos növényekre nézve kíméletes módszerekkel).
E14	A kijelölt területen az erdőneveléssel kapcsolatos erdőgazdálkodási tevékenység elhagyása (beleértve a közelítést és készletezést is).
E15	A gyérítések és véghasználatok során legalább 5 m^3/ha (az állomány átlagos átmérőjét elérő közép- vagy mellmagassági átmérőjű) álló és fekvő holtfa jelenlétének biztosítása.
E16	Az emberek testi épségét, közlekedést és épületeket nem veszélyeztető (az erdei élőhelyek fenntartását kiemelten szolgáló) lábon álló holtfák meghagyása.
E17	A ritka fajhoz tartozó, odvas, böhöncös, idős vagy más okból értékes faegyedek kijelölése és megőrzése az elő- és véghasználatok során.
E18	Az elő- és véghasználatok során az előzetesen meghatározott fa-, illetve cserjefajok minden egyedének megkímélése.
E19	Fokozottan védett madárfaj fészkének (madárfajtól függően) 100-300 m-es sugarú körzetében fészkelési időszakban az erdőgazdálkodási tevékenység korlátozása vagy teljes tiltása.
E20	Az erdőrészletben megjelölt mikroélőhelyen legalább 10 m^3/ha, az egyes törzsek legvékonyabb részén legalább 20 cm átmérőt elérő álló vagy/és fekvő holtfa folyamatos fenntartásának biztosítása.
E21	Az erdőrészletben megjelölt mikroélőhelyen legalább 10 m^3/ha, 30 cm mellmagassági átmérő feletti odvas, böhönc, fészkelő- és búvóhelynek alkalmas élő fák folyamatos fenntartásának biztosítása.
E22	Az egyéb részletek (tisztás, cserjés, erdei vízfolyás és tó, kopár) teljes vagy részterületének háborítatlanságát biztosítani kell.
E23	Az erdőrészleteken belül el nem különített tisztás, cserjés folt, víztestek teljes védelmét, háborítatlanságát biztosítani kell.
E24	Erdészeti termékek szállításának, faanyag közelítésének korlátozása gyepterületen, tisztáson (a közösségi jelentőségű élőhelyek és fajok védelme érdekében).

Kód	Erdőterületekre vonatkozó előírások
E25	Az előhasználatok során biztosítani kell az elegyfa fajok alsó és felső lombkorona szintben hagyását, fenntartását, lehetőség szerint a természetes erdőtársulásra/közösségi jelentőségű élőhelyre jellemző összetételben, mennyiségben és többé-kevésbé egyenletes eloszlásban.
E26	A természetes erdőtársulás/közösségi jelentőségű élőhely megfelelő állományszerkezetének kialakítása érdekében a nevelővágások során az alsó lombkorona- és a cserjeszint kialakítása, a kialakult szintek megfelelő záródásának fenntartása.
E27	Őshonos fafajokkal jellemezhető faállományokban a nevelővágások során az idegenhonos fa- és cserjefajok egyedszámát (arányát) a lehetséges minimális szintre kell szorítani, illetve lehetőség szerint teljes mértékben el kell távolítani.
E28	A vegyes összetételű faállományokban a nevelővágásokat minden esetben az őshonos fafajok javára kell elvégezni.
E29	Az idegenhonos vagy tájidegen fafajokkal jellemezhető faállományokban a nevelővágások során az őshonos fafajok minden egyedének megőrzése az alsó- és a cserjeszintben is.
E30	A nevelővágások során az intenzíven terjedő fafajok teljes mértékű eltávolításai.
E31	A táj- és termőhelyhonos fafajú faállomány tarvágásos véghasználatakor csak mikrotarvágások (az összefüggő vágásterület legfeljebb 0,25 ha) végezhetők úgy, hogy a felújítás alatt álló részterületek összege a részlet területének 35%-át ne haladja meg.
E32	Természetes, természetszerű és származék erdőkben a tarvágás tilalma.
E33	A fahasználattal érintett területen összefüggően legfeljebb 0,5 ha véghasználati terület alakítható ki és tartható fenn, legalább 2 db, a természetes erdőtársulásra jellemző főfafajokból származó életképes magszóró fa meghagyásával.
E34	Az adott erdőrészletben véghasználat esetén szálalóvágás alkalmazása.
E35	Tájhonos fafajú állományok véghasználata során az idős állomány legalább 5%-ának visszahagyása, lehetőleg az idős állomány szerkezetét és összetételét is reprezentáló, egészséges hagyásfa csoportok formájában.
E36	Őshonos fafajú állományok véghasználata során átlagosan 5-20% fedettséget biztosító elszórt hagyásfák és hagyásfa csoportok visszahagyása, lehetőleg az idős állomány összetételét jellemző formában.
E37	A hagyásfák fenntartása.
E38	A fakitermelés és anyagmozgatás során az erdőrészlet területén a talaj védelme érdekében kerülendő a 20 cm-nél mélyebb közelítési, illetve vonszolási nyom kialakulása. A tő- és törzssérülés ne haladja meg az 5%-ot.
E39	A fakitermelés elvégzésére idő- és térbeli korlátozást kell megállapítani.
E40	A fakitermelés és anyagmozgatás során az erdőrészleten belül csak kötélpálya, facsúszda, lófogat, állati erővel vont közelítő kerékpár, szán vagy a rakomány emelve történő közelítésére alkalmas más eszköz használható.
E41	Felnyíló erdők esetében véghasználat jellegű fakitermelés csak abban az esetben végezhető, ha a záródás 30% alá csökken és az erdő felújítását meg kell kezdeni.
E42	Az erdő talajának megóvása érdekében a teljes talaj-előkészítés tiltása.
E43	Mesterséges felújítás, illetve kiegészítés esetén géppel csak részleges tala-jelőkészítés végezhető.

Kód	Erdőterületekre vonatkozó előírások
E44	Az eredeti talajállapot fenntartása érdekében a talaj-előkészítést és a tuskózást kerülni kell.
E45	A vágásterületen történő égetés tilos.
E46	Felújítás csak táj- és termőhelyhonos fafajokkal, illetve faállomány típussal történhet.
E47	Őshonos fafajú faállomány csak táj- és termőhelyhonos fa- és cserjefajokkal újítható fel.
E48	Őshonos fafajú faállomány csak természetesen (magról, illetve sarjról) újítható fel.
E49	Idegenhonos fafajú faállomány csak természetesen újítható fel.
E50	Természetes, természetszerű és származék erdőkkel határos erdőterületek felújítása csak táj- és termőhelyhonos fafajokkal, illetve faállománytípussal végezhető.
E51	Természetközeli állapotú fátlan élőhelyekkel határos erdőterületek felújítása csak táj- és termőhelyhonos fafajokkal, illetve faállománytípussal végezhető.
E52	Az erdőfelújításban, pótlásban, állománykiegészítésben kizárólag tájhonos fafaj alkalmazható.
E53	Az erdősítések során a közösségi jelentőségű élőhelynek, illetve a természetes erdőtársulásnak megfelelő természetes elegyfajok biztosítására kell törekedni.
E54	Mesterséges erdősítés során legalább 3 tájhonos fafaj szálankénti vagy csoportos - a termőhelynek is megfelelő - elegyítése szükséges.
E55	A terület természetes erdőtakarója felnyíló erdőtípusba sorolható, így már a 30%-os záródást elérő erdősítést is sikeresnek lehet tekinteni.
E56	Talajvédelmi rendeltetésű és felnyíló (erdőssztyepp jellegű) erdők esetében a felújítás során a táj- és termőhelyhonos fafajok minden tuskó- és gyökérsarj eredetű újulatának megőrzése a cél.
E57	Az idegenhonos és tájidegen fafajú faállományok véghasználata és felújítása során hangsúlyt kell fektetni a természetes cserje- és lágyszárú szint kíméletére, valamint a talajtakaró megóvására.
E58	Tájidegen fafajokból álló erdősítés legalább 20% elegyarányban tájhonos fafajokkal elegyítendő.
E59	Az idegenhonos és tájidegen fafajú erdők véghasználata során a táj- és termőhelyhonos fafajok minden egyedének meghagyása kívánatos (az alsó- és lehetőség szerint a cserjeszintben is).
E60	Intenzíven terjedő idegenhonos fafaj felújításokban célállományként és elegyfaként sem alkalmazható.
E61	Meghatározott szabad rendelkezésű erdők és fásítások felújítandók.
E62	Az idegenhonos és tájidegen fafajú szabad rendelkezésű erdők és fásítások felújítása nem kívánatos, azok más művelési ágban (pl. gyep) hasznosítandók.
E63	Totális gyomirtó szerek használata csak intenzíven terjedő fafajok ellen, ellenőrzött körülmények között engedélyezhető.
E64	A környező gyepterületek védelme érdekében törekedni kell az erdészeti tájidegen fafajok alkotta állományok jelenlegi területen túli terjeszkedésének megakadályozására. Az erdőszegélyekben található intenzíven terjedő lágy- és fásszárúak továbbterjedését lehetőleg mechanikus módszerekkel (pl. kézi cserjeirtás, szárzúzás) kell megakadályozni.

Kód	Erdőterületekre vonatkozó előírások
E65	Az intenzíven terjedő fafajok elleni vegyszer használata során a következő előírásokat kell érvényesíteni: • Az ellenőrizhetőség biztosítása érdekében a vegyszerbe minden esetben színező anyagot kell keverni. • Javasolt alkalmazási idő: július-augusztus. • Alkalmazás – a fásszárú fajok visszaszorítása érdekében – kéregre kenéssel, tuskóecseteléssel, fainjektálással, nem légi úton történő permetezéssel, ártéren – a gyalogakác kivételével – kizárólag fainjektálással. • Az alkalmazható szerek lehetőleg környezetbarát, gyorsan felszívódó hatóanyagúak, szelektív kijuttatásra alkalmasak legyenek, melyek levélen vagy kambiumon keresztül felszívódnak és a növény sarjadásmentes irtását biztosítják. • Csak erdészeti felhasználásra is engedélyezett készítményeket lehet alkalmazni az engedélyokiratban foglalt módon, az egyéb vonatkozó jogszabályi előírások betartásával, a kijuttatáshoz szükséges hatósági engedélyek birtokában. • Megfelelő vastagságú egyedek esetében injektálás, kéreghántás vagy levágás után a vágásfelület pontpermetezése, illetve kenése útján alkalmazható vegyszer. • Vékonyabb egyedek, illetve korábbi kezelés után kihajtó sarjak esetében alkalmazható levélen felszívódó gyomirtó, de csak csöppenésmentes kijuttatással. Vegyszeres védekezés esetén legalább 10 munkanappal a tervezett védekezés megkezdése előtt írásban kell értesíteni, az érintett hatóság illetékes szervét, megjelölve a beavatkozás tervezett helyét és időpontját.
E66	A tűzpásztákon, nyiladékokon gondoskodni kell az idegenhonos, agresszíven terjeszkedő növényfajok visszaszorításáról.
E67	Lehetőség szerint mechanikai módszerek (pl. kézi cserjeirtás, szárzúzás, kaszálás) alkalmazandók.
E68	Kórokozók és kártevők elleni vegyszeres védekezést csak különleges esetben (pl. lakott terület közelében, közegészségügyi okokból, esetleg felújítás alatt álló erdőterületeken, magtermő állományokban) szabad végezni.
E69	Kártevők elleni védekezésnél a szelektív szerek vagy biológiai módszerek alkalmazását kell előnyben részesíteni. Nem használhatók olyan hatóanyag tartalmú készítmények, amelyek közösségi jelentőségű, illetve védett fajok egyedeit is elpusztítják.
VA01	Szóró, sózó vagy etetőhely a működési terület szerint érintett NPI-gal egyeztetett helyszínen alakítható ki.
VA02	A terület egészén a vadlétszámot olyan szintre kell csökkenteni, hogy az a felújítások sikerességét kerítés hiányában se veszélyeztesse. Ameddig a vadállomány nagysága nem éri el azt a szintet, hogy kerítés nélkül is biztosítható legyen a felújítás sikeressége, addig a felújítás területét minden esetben be kell keríteni.
VA03	A területen szóró, vadetető, sózó, a vegetációs időszakban erdei rakodó (erdőtörvény 9. § c) pont) létesítése tilos. (EKV41)

Alkalmazott kommunikációs eszközök és eredmények

A Mezőföld déli részén, a Dél-Mezőföld Tájvédelmi Körzetben (TK) található ez a Natura2000 terület. Alsószentiván, Bikács, Cece, Györköny, Németkér, Paks és Vajta településeket érinti. Két megyét, Fejért és Tolnát, valamint a Sárbogárdi és Paksi Kistérséget egyaránt érinti. A területet érzékeny nyílt homoki gyepek, erdősztyep-foltok, pusztai tölgyesek maradványai (vajtai Nagyerdő és németkéri Barát-erdő), valamint betelepített erdőültetvények jellemzik. A terület legnagyobb része erdőgazdálkodásra igazából alkalmatlan. A terület szárazodásával párhuzamosan egyre kevésbé újulnak föl az erdők, egyre költségesebbnek bizonyul a tarvágás utáni erdőtelepítés. A mélyebben fekvő részek kedvezőbbek az erdők megújulására.

A Natura2000 tervezési folyamatának helyi előzményei

A helyi érintettek és az illetékes NPI között a kapcsolat adott, abból adódóan is, hogy számos helyi gazdálkodó bérelt vagy bérel területet a DDNPI-től, s gazdálkodik a természetvédelmi előírásoknak megfelelően. Ugyancsak adott a két érintett erdészeti cég, a Gyulaj Erdészeti és Vadászati Zrt. és a Vadex Zrt., valamint a DDNPI folyamatos kapcsolata az erdészeti és természetvédelmi célok egyeztetési kényszere miatt. Összességében tehát az elmondható, hogy a helyi érintett tájhasználók számára nem ismeretlenek a természetvédelmi követelmények és célok, adott a személyes kapcsolat a hivatásos természetvédelem és a helyiek között. A DDNPI-től kapott információk szerint magát a területet érintően célzott kommunikáció, tájékoztatás a helyi érintettek számára nem volt. Pécsett tartottak – meglehetősen szűk látogatottság mellett – Natura2000 tájékoztató eseményeket.

Érintett-elemzés

A kulcsérintettek elsősorban a DDNPI-n túl a két erdészeti cég a Gyulaj és a Vadex Zrt-k. E két szervezet relatíve a legnagyobb tájhasználó. Ugyancsak fontos érintettek a magángazdálkodók, elsősorban is az állatartók.

Érintettségek

- *Önkormányzatok:* Mivel interjú még nem készült, pontos érintettségek tisztázására nincs mód. A hrsz-k alapján Bikács, Cece és Németkér önkormányzatai kiemelkedően érintettek. Vajta esetében pedig belterületeket is érint a Natura2000 terület.
- *Gazdálkodók:* A Natura2000 kijelölés révén több magángazdálkodó, elsősorban állattartók érintettek. Mivel interjú egyelőre kevés (eddig összesen két) gazdálkodóval készült, ezért alapos következtetések levonására még nincs mód. Mindkét gazdálkodó birkatenyésztő, akik 70-120 ha-on gazdálkodnak. Mindkét gazdálkodó részt vesz az AKG programban, és nem ismeretlenek számukra a természetvédelmi követelmények, sőt a Natura2000 programról is hallottak. Birkáiknak saját maguk termesztik a takarmányt, ám a legeltetés miatt különösen érintettek a természetvédelem által, hiszen olyan területeken is legeltetnek, amelyek a DDNPI vagyonkezelésében vannak. A DDNPI információi szerint rendszeresen szerződnek helyi gazdálkodókkal területeik használatára, legeltetésére. Ám az is előfordult, hogy e szerződéseket föl kellett bontani, mert egyes gazdálkodók nem tartották be az elvárt természetvédelmi követelményeket.

- *Erdészeti vállalatok:* A Tengelici-homokvidék nagy területén két erdészet, a Gyulaj (Bikács-Németkér térségében) és a Vadex (Cece-Vajta térségében) is érintett. Mindkettő intenzív erdő- és vadgazdálkodást folytat. Erdőgazdálkodásuk közismert (profit)kényszerük miatt természetvédelmi szempontból túlzottan intenzív, vágásaik során hagyásfa-csoportokat nem hagynak, ami a természetes erdőfelújulást segítené. A Gyulaj Zrt. a pécsi hőerőmű egyik fő faanyag beszállítója. A DDNPI és az érintett erdészetek területileg illetékes erdészei között jó a kapcsolat, ez ugyanakkor nem változtatott egyelőre az erdőgazdálkodás módján. A DDNPI kezelésében is vannak erdők, a Paks-Németkér-Cece területeken. Volt téesz erdők, amelyek nagyon rossz állapotban vannak.
- *DDNPI*: A terület legnagyobb része erdőgazdálkodásra alkalmatlan. Kiemelt természeti értéket képvisel a kevés megmaradt homoki tölgyes. Természetvédelmi szempontból ugyanakkor elfogadható bizonyos mértékig az akác-szürkenyár elegy is, kizárólag ott, ahol volt. A 30%-os záródású, ligeterdő, fás legelő lenne a tájra jellemző, kívánatos (tölgyfás, mogyorós, gyöngyvirágos ligetek, illetve puhafa-ligetek). Az erdők közjóléti szerepe lenne erősítendő a fahasználatival szemben. A legeltető gazdálkodás, ha nem intenzív, elsősorban birkára (szárazabb részeken) és szürkemarhára (nedvesebb területeken) alapuló, s betartja a természetvédelmi elvárásokat, akkor összhangban van a táj értékeinek megőrzésével. Nagy problémát jelenten ugyanakkor az invazív növények gyors terjedése.

Kapcsolat az érintettek között:
A Natura2000 kijelölést illetően nem alakult ki konfliktus. Kisebb konfliktus adódott már egyes állattartó magángazdák és a DDNPI között azért, mert utóbbi kénytelen volt fölbontani a természetvédelmi elvárásokat be nem tartó bérlőkkel szerződéseiket. Az erdészeti vállalatok és a DDNPI között terepi szinten jó a kapcsolat.

A Natura 2000-hez kapcsolódó általános vélekedések

A Natura2000 program csak nagyvonalakban ismert az érintettek körében, egyetlen interjúalanyunk számára sem volt újdonság a program. Ugyanakkor további tájékoztatás szükségesnek látszik. További interjúk készítése alapján lehet megmondani, a tájékoztatás milyen formái lehetnek hatékonyak.

Egyeztetés a helyi érintettekkel

A Tengelici-homokvidék Natura 2000 területen a fenntartási tervek elkészítéséhez kapcsolódóan interjúval összekötött terepbejárás történt a DDNPI természetvédelmi őrével, és további három interjút készítettünk az érintett önkormányzatok és gazdálkodók körében. Az egyeztető fórum előtt 11 további telefonos kapcsolatfelvételre került sor.
2009. július 6-án ötletbörzét szerveztünk a DDNPI munkatársaival, valamint a konzorciumi partnerekkel arról, hogy a helyi tájhasználókat hogyan lehetne ösztönözni a fenntartási tervekben szereplő tájhasználati/gazdálkodási javaslatok betartására.
2009. szeptember 3-án, a cecei Művelődési Ház Tanácstermében tartottuk meg a Tengelici-homokvidék Natura 2000 terület fenntartási tervének egyeztetetési fórumát. A fórum célja az volt, hogy a fenntartási terv készítői, valamint a Natura 2000 program képviselői személyes találkozás keretében vitathassák meg a fenntartási terv első változatát. A közel 4 órás beszélgetés során a VÁTI Nonprofit Kft. tervezői, a Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium képviselői, a Duna-Dráva Nemzeti park természetvédelmi szakértői valamint az MTA ÖBKI képviseletében megjelenő természetvédelmi és terepi szakemberek együttesen tárgyalták meg

a Tengelici-homokvidék Natura 2000 terület kapcsán felmerülő problémákat a két, helyi szinten leginkább érintett erdészeti cég, a Gyulaj Zrt. és a Vadex Zrt. képviselőivel. A jelenlévők között képviseltette magát a Baranya megyei MgSzH Erdészeti Igazgatósága és a helyi falugazdász hivatal is. Az egyeztető fórum során több ponton is egymásnak ütköztek az erdészeti érdekek a természetvédelmi célkitűzésekkel, amely ellentétek leginkább az érintett terület vadlétszámában és a meglévő, tájidegen erdőállományok őshonos fafajokkal való felváltásának kérdésében bukkantak felszínre. A Tengelici-homokvidék Natura 2000 terület jelenlegi vaddisznó állományának mértéke természetvédelmi szempontból nem kívánatos, amely létszám azonban erdészeti és vadgazdálkodási szempontból nem okoz különösebb problémát. Valamennyi jelenlévő egyetértett abban, hogy a terület erdeit a természetvédelmi szempontból jóval értékesebb őshonos fafajokkal lenne célszerű felváltani, azonban ennek teljesítése és kivitelezése során az erdészetek a természeti adottságok miatt különféle akadályokba ütköznek. Súlyos probléma például a terület egyre nagyobb mértékű szárazodása, amely nem csupán az erdőállományok felújítását nehezíti, de a természeti értékek fennmaradását is veszélyezteti. A találkozón számos észrevétel született, így az előírt őshonos fafajok körének bővítésére is, amelyeket jegyzőkönyvbe vettünk. Ezek az ajánlások jóval közelebb hozzák egymáshoz a tervezői oldalról megálmodott természeti célállapotot és a területen gazdálkodók által reálisnak gondolt jövőképet. Az elhangzottakat részletesen tartalmazza az elkészült jegyzőkönyv, amely a mellékletben olvasható. A terv véleményezésére természetesen írásban, a projekt honlapján (www.naturaterv.hu), illetve e-mailben vagy postai úton továbbítva is lehetőséget biztosítottunk.

Egyeztetés hatósági és területi kezelő szervekkel

Az országos szinten érintett hatósági és területi kezelő szervekkel (mezőgazdasági, erdőgazdasági és vízgazdálkodási témában) a projekt felépítésének megfelelően a projekt vezetői konzultáltak, a kapcsolattartás e szervekkel a projekt során folyamatos. Az FVM-mel (2008.11.03. Kiss Zoltánnal), az MgSzH Erdészeti Igazgatóságával (2009. 03.11. Wisnovszky Károllyal és 2009.03.23.) és a VKKI által megbízott ÖKO Zrt.-vel (2009.03.17. Rákosi Judittal) tartott egyeztetéseket a II. negyedéves jelentésben dokumentáltuk részletesen. A helyi szinten érintett hatósági és területi kezelő szervekkel való egyeztetést beágyaztuk a területi kommunikációs folyamat menetébe.
Kiemelt figyelmet kapott az interjúzás során a Duna-Dráva Nemzeti Park Igazgatóság munkatársaival való egyeztetés: az eddigi tapasztalatok, nehézségek és a tervezett természetvédelmi beavatkozások alapos megismerése érdekében személyes találkozóra és több órás terepi bejárásra került sor a DDNPI helyi munkatársaival, továbbá június folyamán ötletbörzét szerveztünk az Igazgatóság kollégáinak bevonásával, ahol a Natura 2000 programhoz kapcsolódó anyagi kompenzációt kiegészítő lehetséges ösztönzőkről gondolkodtunk közösen.

Natura 2000 területek fenntartási tervének elkészítése és ehhez kapcsolódó szolgáltatások elvégzése

Egyeztető fórum jegyzőkönyve

Cece, Művelődési Ház

2009. szeptember 3. 10 óra

Készítette: Kalóczkai Ágnes (SZIE-KTI) és Pataki György (SZIE-KTI)

Résztvevők:

Angeli Kornél, Vadex Zrt.

Antli István, Gyulaj Zrt.

Balsay Zsolt, Vadex Zrt.

Emmerling Gábor, Vadex Zrt.

Faragóné Huszár Szilvia, VÁTI Kht.

Garbacz Tamás falugazdász, Sáregres

Gubacsi Mihály, DDNPI

Göncz Annamária, VÁTI Kht.

Horváth András, MTA ÖBKI

Jávorházy András, Baranya megyei MgSzH Erdészeti Igazgatóság

Kalóczkai Ágnes, SZIE-KTI

Kováts László, DDNPI

Lendvai Gábor, MTA ÖBKI

Pallag Orsolya, KvVM

Pataki György, SZIE-KTI

Podmaniczky László, SZIE-KTI

Sipos Péter, Gyulaj Zrt.

Szi Benedek Sándor, Gyulaj Zrt.

Bevezető, előadások, hozzászólások

A **SZIE-KTI moderátora** köszöntötte a fórum résztvevőit, majd röviden ismertette a találkozó célját, menetét. Nagy vonalakban tájékoztatta a jelenlévőket a „Natura 2000 területek fenntartási tervének elkészítése és ehhez kapcsolódó szolgáltatások elvégzése" c. projekt célkitűzéseiről, az eddig elvégzett kommunikációs és tervezési munka fázisairól, végezetül bemutatta a fórumon részt vevő szervezetek képviselőit.

A **VÁTI Kht. képviselője** előadásában ismertette a projekt tervezési részének menetét, aminek keretében általános tájékoztatást adott a Natura 2000 területek kijelöléséről, ennek jogi

hátteréről, a kijelölés mértékéről és a Natura 2000 területek szabályozásáról, illetve röviden beszámolt a fenntartási tervek készítéséről is. A VÁTI Kht. szakembere elmondta, hogy a Natura 2000 program egy Európai Unió által előírt átmeneti támogatású projekt, amelynek kedvezményezettje a Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium (KvVM), megbízottjai pedig a VÁTI Nonprofit Kht., a Szent István Egyetem Környezet- és Tájgazdálkodási Intézete (SZIE-KTI), a Magyar Tudományos Akadémia Ökológiai és Botanikai Kutató Intézete (MTA ÖBKI), illetve több kisebb szervezet képviseletében a területi szakértők, akik elkészítik az adott területre vonatkozó megalapozó anyagokat és a tervi részben szereplő előírásokat.

A 2008 szeptemberében kezdődő munka idén novemberben ér véget, fő céljai 3 részre oszthatók:

1. metodikai javaslat megtétele, a területi tapasztalatok megfogalmazása. A fenntartási tervben a súlypont a kezelési előírásokra és a hozzá tartozó kezelési egységek térképének elkészítésére helyeződik.
2. A terv hatályba lépése esetén a program egy agrártámogatási rendszerrel fog párosulni.
3. Nyílt közösségi tervezés létrehozása, az érintettek felkeresése külön munkacsoport segítségével (interjúk készítése, fórumok szervezése, szórólapok és kiadványok szerkesztése).

A projekt végtermékeként 20 különböző területre vonatkozó fenntartási tervet kell elkészíteni, mely területek kiterjedése megközelítőleg 45 000 hektár. Ez csupán 2%-a a Magyarországon kijelölésre került összes Natura 2000 területnek. A 2 % mintaterületként szolgál. A fenntartási terv módszertani útmutatóval és tájékoztatóval egészül majd ki, melyek segítségül lesznek az előírások értelmezésében, betartásában.

A 20 mintaterület kiválasztása a sokféleség figyelembevételével történt, a cél tehát az volt, hogy a mintaterületek földrajzilag, társadalmi érintettségben, területhasználatban minél sokszínűbb alapot adjanak a későbbi tervezéshez.

2008-ban a területekre vonatkozó adatbeszerzés tette ki a munka nagy részét, mely során a fellelhető jelölő fajok feltérképezése és a tulajdonosi viszonyok tisztázása volt a feladat. Ezt követően a megalapozó anyagok kidolgozása ment végbe, majd 2009-ben megszülettek az előírások és a térképek is. A munka eredményeként létrejött egy részletes területhasználati kimutatás. Április környékére megszülettek az első tervváltozatok, melyek tartalmazzák a területre vonatkozó előírásokat és a térképeket. Ekkor kezdődött meg az érintettek felkeresése, melynek egyik eredményeként jött létre a Tengelici-homokvidék Natura 2000 területek egyeztető fóruma is. A fenntartási tervek egyeztető anyagának véleményezését követően a javaslatok átvezetésére, a tervbe történő beépítésére kerül sor.

A fórum ezt követő részében a **SZIE-KTI képviseletében a projekt szakmai vezetője** tartotta meg előadását, amelyben bemutatta a készülő tervek alapját képező elvi hátteret. A szemlélet, mely meghatározza a Natura 2000 program bevezetését, nem új keletű, hiszen a Környezet- és Tájgazdálkodási Intézet számos kutatást végez, amely a mezőgazdálkodás és a természetvédelem összeegyeztetésére irányul. A KTI régóta keresi a választ, amelyre aztán működő programokat is építeni lehetne.

A projektvezető a földhasználati piramis ábrájának segítségével szemléltette a természetvédelem és a mezőgazdálkodás kapcsolatát. Ennek alapján bemutatta, hogy a mezőgazdálkodás intenzitásának növekedésével fokozatosan csökken a természetvédelem prioritása. A piramis legalján helyezkedik el az a legnagyobb kiterjedésű intenzív agrárterület, mely természetvédelmi szempontból a legkisebb értékeket hordozza magában. Ezzel szemben a piramis csú-

csán találhatók azok a kis kiterjedésű területek, amelyek a természetvédelem számára igen fontosak, hiszen az extenzív mezőgazdálkodás, a korlátozott földhasználat, vagy éppen a terület hasznosítatlansága e természeti értékek magas szintű fennmaradását tették lehetővé.

A projektvezető ismertette a földhasználati zónarendszer kategóriáit, mely során említést tett (1) a természetvédelmi magzónákról, (2) a természetvédelmi pufferzónákról, (3) az átmeneti- és (4) agrárzónákról, valamint (5) a művelés alól kivett területekről. Elmondta, hogy a bemutatott első és második földhasználati kategóriák együttesen alkotják a Natura 2000 területeket, bár a második kategória a meghatározóbb. A földhasználati zónarendszer kategóriáit ábrán is szemléltette.

Erre a koncepcióra épült fel az agrár-környezetgazdálkodási rendszer, és erre az elvre támaszkodnak, hiszen úgy tűnik, hogy ez a szemlélet elfogadható a természetvédelem és a gazdálkodás kapcsolatát illetően. Eme rendszerek működtetéséhez különféle előírások megfogalmazására van szükség. Ezek az előírások biztosítják a különböző természeti értékek megőrzését, fejlesztését és bizonyos esetekben a bővítését.

Ezt követően bemutatta a tervezett kezelési előírások szintjeit, amelyek a kötelező és választható (vagy önkéntes) előírások, ez utóbbiakat pedig tovább bontotta az ajánlott, valamint a komplex élőhely rehabilitációs/élőhely fejlesztési előírásokra. A projektvezető elmondta, hogy a kötelező előírások a jelenlegi állapot megőrzésére, a még fennmaradt természeti értékek alapvető megóvására irányulnak. Eme előírások betartásáért, amennyiben az előírás negatívan befolyásolja (pénzügyileg) a gazdálkodási tevékenységet, a gazdálkodót az 1698/2005 EC rendelet 38 §-a alapján kompenzáció illeti meg. Az ajánlott előírások a fajok populációinak növekedését és az élőhelyek állapotának javulását célozzák meg. A területi sajátosságokat figyelembe véve, önkéntesen lehet vállalni ezeket az előírásokat. Természetesen addig vállalhatók önkéntesen, amíg a gazdálkodó be nem lép a programba, hiszen onnantól kezdve a választható előírások is kötelezővé válnak számára. A komplex élőhely rehabilitációs/élőhely fejlesztési előírások mindezeken túlmenően a területek természeti értékeinek nagymértékű növekedését segítik elő. Mindezen természeti értékfejlődés eléréséhez egyszeri vagy rövid ideig tartó beruházási, fejlesztési feladatok elvégzésére van szükség. Tulajdonképpen két dolgot kell szem előtt tartani: mit nem szabad csinálni, és mit ajánlott megtenni. Az ajánlott, elvárt előírások az agár-környezetgazdálkodási vagy erdő-környezetgazdálkodási programokból már ismerősek lehetnek, a Natura 2000 program során ehhez igazodva jöttek létre az előírások. Az előírások megalkotása a természetvédelmi szakértők, tervezők által a természetvédelmi igényeknek leginkább megfelelő módon történt. Az előírások megfogalmazása során a tervezők a már létező agár-környezetgazdálkodási (AKG) programok előírásainak figyelembevétele mellett fogalmazták meg a Natura 2000 előírásait. A cél az volt, hogy a Natura 2000 program szabályozásai a lehető legnagyobb mértékben fedjék le a meglévő agrár-környezetgazdálkodási és erdő-környezetgazdálkodási programok által megfogalmazott előírásokat, szembesülni kellett azonban azzal a ténnyel, hogy a meglévő AKG előírások fele sem teljesíti a Natura 2000 program elvárásait, újakat kellett megfogalmazni. Az előírások és támogatások kapcsolatát az előadó táblázatban összegezte.

A projektvezető elmondta, hogy a tervezési munka során összesen 313 előírás született a 20 Natura 2000 mintaterületre, mely előírás gyűjtemény már egy nagymértékben szűkített változata az első körben megfogalmazott előírásoknak. A 313 előírás közül 65 a szántókra, 115 a gyep- és füves területekre, 54 a vizes területekre, valamint 78 pedig az erdőterületekre vonatkozik. Az előírások eredetileg élőhelyekre vonatkoztak, mégis jobb módszernek látszott, ha ún. kezelési egységekbe csoportosulnak az egyes területek szabályozásai. A kezelési egységek olyan területi egységek, olyan élőhelyfoltok, amelyeket egyformán, azaz egy előíráskészlettel lehet kezelni. Az előírásokhoz módszertani kézikönyv is készül, amely a harmonizált előírás-

készletet tartalmazza majd. A 20 mintaterület jó alapot fog biztosítani a többi Natura 2000 terület tervezéséhez.

A projektvezető kifejtette, hogy a programhoz kapcsolódó kifizetések tisztázása egy későbbi fázis feladata lesz. Most a tervezési fázisban vagyunk, s annak ideje még bizonytalan, hogy mikor kerül program fázisba, nem tudni ugyanis, hogy mikor nyílnak meg a finanszírozási csatornák. Végezetül arra kérte fel a jelenlévőket, hogy fejtsék ki véleményüket a 26 kezelési egységre vonatkozó előírásokról, majd átadta a szót a fenntartási terv tervezőjének.

Az **MTA-ÖBKI természetvédelmi szakértő tervezője,** a fenntartási terv készítője elmondta, hogy munkájuk során igyekeztek olyan előírásokat megfogalmazni, amelyek elsősorban a természet érdekeit képviselik. A tervezés során egy természetvédelmileg kívánatos állapotot képzeltek el, amely egy természetközeli élőhelyrendszert képvisel, mely fenntarthatóságában és szolgáltatásaiban is a legtovább szolgálná az itt élőket. Elsősorban tehát a természetvédelmileg értékes élőhelyek megőrzésére koncentrálnak. A kezelési egységek nagy száma a terület mozaikosságának köszönhető. A Tengelici-homokvidék a Mezőföld déli részén helyezkedik el, Cece, Németkér, Bikács, Vajta és Paks települések határában. Az egykor Sárvíz által idehordott homokból a szél által kivájt homokbuckákból jött létre. Európai léptékben is igen változatos élőhelyrendszer jött itt létre. Természetesen védett fajok tömege található meg a területen. A tervezés során igen nehéz lett volna egy-egy faj igényeinek megfelelő előírásokat alkotni, ezért inkább az élőhelyek megőrzésére koncentrálnak a szabályozások, hiszen ezáltal a fajok is megőrizhetők.

A tervező kifejtette, hogy ha visszatekintünk az időben, körülbelül az 1800-as évekre, akkor a korabeli térképekről is jól látható, amint a területet erdők borítják, bár jóval kevesebb arányban, mint ma. A tájat inkább legelők tarkították. Ezek a körülmények még így is egy közbülső állapot eredményei lehetnek, hiszen tudományos elképzelések szerint jóval több természetes tölgyes erdő boríthatta egykor a tájat. A szántók már akkor is és most is kis területeket foglaltak, foglalnak el.

A tavalyi év során társtervezője elkészítette a tárgyalt terület élőhelytérképét, mely jól rekonstruálja a vegetációt és annak mozaikosságát. A vegetáció rekonstruált képének elkészítését követően megállapították azokat a veszélyeztető tényezőket, amelyek a jelenlegi állapotok fennmaradásának esélyét csökkenthetik. Ilyen veszélyeztető tényező például az invazív növények egyre nagyobb térhódítása (az ország egész területén nagy problémát jelent), a túl nagy vadállomány, a tájidegen fafajok ültetése, a kedvezőtlen talajelőkészítő munkálatok végzése, a tarvágás (ami szerencsére már kevésbé jellemző), a kiszáradás, a gazdálkodás (elsősorban a legeltetés és a kaszálás) elmaradása, a cserjésedés, valamint a homokbányászat. Eme veszélyeztető tényezőkön felül azonban még számos negatív tevékenység és hatás említhető. Ennek alapján fogalmazták meg az általános fenntartási javaslatokat, amelyek közül a legrészletesebbek az erdőgazdálkodásra és a vadállományra vonatkoznak. Lényegében az erdőgazdálkodás gyökeres megváltoztatását és a vadállomány drasztikus csökkentését célozzák. A fenntartási terv egyeztetési anyaga főleg az általános megőrzésre vonatkozó javaslatokat tartalmazza, de már fejlesztési előírások is megtalálhatók benne. Ezek főleg azokra a területekre vonatkoznak, amelyek már lepusztult (degradálódott) állapotban vannak, de még mindig nagyos sok természeti értékkel rendelkeznek. A cél ezeket az élőhelyeket valamilyen módon rekonstruálni, illetve útját állni a gyorsan terjedő gyomoknak.

A terület általános bemutatását követően a természetvédelmi szakértő részletesebben kitért az egyes kezelési egységekre (összességében 26 kezelési egységre).

KE-1: (szántóval szomszédos vizes élőhelyek védelme)

Meg kell akadályozni a szántókról a vizes élőhelyekre érkező vegyszerek, növényvédő szerek terjedését, valamint csökkenteni kell arányukat annak érdekében, hogy az eutrofizáció ne legyen olyan nagy mértékű, amilyen most. Ugyanilyen fontos, hogy a szántók felől érkező inváziós fajok megállítása biztosított legyen. A szegélyeket és magát a szántót is gyommentesen kell tehát tartani.

KE2, KE3: (vadföld megszüntetése, üde rét (láprét) rekonstrukciója) (vadföld megszüntetése, a terület gyepesítése)

A 2-es kezelési egység területéről sejthető, hogy valamikor láprét volt, míg a 3-as kezelési egységre szárazabb gyep vegetáció jellemző. A két terület kezelésében csupán annyi különbség mutatkozik, hogy előbbinél inkább láprétre jellemző, utóbbinál inkább szárazgyepek magkeverékének használata javallott. Ez problémát annyiban okozhat, hogy míg az egyik magkeverék kereskedelmi forgalom megtalálható, addig a másik nem.

Egy másik fontos javaslat a meglévő vadföldek megszüntetésére vonatkozik. E vadföldek jelentősége véleményük szerint nem olyan nagy, mint amilyen jelentőséggel bírhatna akkor, ha természetközeli élőhellyé alakítanák át, mert így a gyomnövények megállítása jobban megoldhatóbbá válna, illetve a területen egykor jelenlévő vizes élőhelyek rekonstrukciójára is sor kerülhetne. Itt még ezt könnyebb megvalósítani, mint egy meglévő erdő esetében. Ebben az esetben a magkeverékek alkalmazása, mint egy nem termelő beruházás jöhetne szóba, ezen felül pedig a terület legeltetése, kaszálása lenne igen hasznos.

KE-5: (zsombékláp és magassásrét védelme)

Nagyon szép zsombéklápok, magassásrétek vannak a területen, melyek védett, fokozottan védett fajokat őriznek (zergeboglár, vidrafű). Ezek megőrzése nagyon fontos. E fajok megőrzésének feltétele elsősorban a víz megtartásával függ össze, ezért a már meglévő csatornák és tavak nagyobb odafigyelést igényelnének a vízvisszatartás érdekében. Nem minden áron azonban, hiszen sok esetben éppen a víztöbblet okozhat gondot. Jelentősebb problémát még a szomszédos területekről érkező gyomnövények okozhatnak. Itt már megemlíthető a vad túltartás visszaszorításának szükségessége, hiszen a túl nagy vadállomány ezen élőhelyek pusztulásához vezethet.

KE-6: (zsombékláp rekonstrukciója)

Pusztulófélben lévő zsombéklápok, fűzlápok jellemzik a területet, ezek mielőbbi rekonstrukciójára lenne szükség. Különösen mivel itt még élnek olyan fajok, amelyek a Natura 2000 direktívákban is megfogalmazásra kerültek. A rekonstrukció elsősorban azoknak a cserjéknek és fáknak az irtását jelentené, amelyek az utóbbi időben terjedtek el a területen (késői meggy, bálványfa). Ezen felül a vízvisszatartás és a vadállomány visszaszorítása is fontos kívánalom ezen a részen.

KE-8: (láprétek fenntartása)

A láprétek a kevésbé vizes élőhelyek közé tartoznak. Ezek pangóvizes területek, melyek tavasszal vízben állnak, majd később kiszáradnak. Valaha ezeket rendszeresen kaszálták, ma már a kaszálás elmaradt, holott igen hasznos tevékenység lenne, ha egyfajta természetközeli, kíméletes kaszálással megóvnák ezeket a területeteket. A becserjésedés és az inváziós fajok elterjedése fenyegeti ezeket a lápréteket. Kíméletes, az év meghatározott részében végzett kaszálás tehát tökéletes kezelése lenne a területnek.

KE-11, KE-12: (nyílt homokpuszta védelme) (nyílt homokpuszta védelme (gépi taposás megengedett))

Nyílt homokpuszta gyepek találhatók itt, melyek tőlünk nyugatra már nem fordulnak elő Európában. Eme területek védelme nagyon kevés odafigyelést igényelne, hiszen az invazív növények visszaszorításán kívül más teendő nincs velük, egyszerűen békén kellene ezeket hagyni: a legeltetést minimálisra kellene csökkenteni, egyes területeken teljesen megszüntetni.

KE-13: (homokpuszta rekonstrukciója akácosból vagy fenyvesből)

Egykori homokpuszta gyepekről van szó. Sok olyan terület van, ahol az akác sikertelen ültetése folyt, vagy fenyves van. A területek rekonstrukciója nagyobb befektetések nélkül is megoldható lenne. A fás állományok kíméletes letermelése, a környező állományok épen maradása szorgalmazható (gépek használatára, megközelítés módjára fokozott figyelmet kell fordítani). A területet a letermelést követően legeltetéssel, kaszálással kell kezelni. Az inváziós fajok, valamint a vadállomány itt is jelentős problémákat okoznak.

KE-14: (rétsztyeppek fenntartása)

Főleg Cece és Alsószentiván térségében találhatók ezek az élőhelyek. A terület mérsékelt legeltetése, esetleg kaszálása szorgalmazható.

KE-15, KE-16: (homoki sztyepprétek fenntartása) (homoki sztyepprétek fenntartása (gépi taposás megengedett)

Szárazabb homokbuckás területek, így például a Látó- hegyi rész. Nyílt és zártabb homoki gyepek valamint ezek átmenete található itt. A terület nem intenzív, mérsékelt legeltetése (például a pásztoroltató legeltetés) javasolt.

KE-17: (homoki sztyepprét rekonstrukciója akácosból vagy fenyvesből)

Számos erdőállomány vegetációjában megfigyelhetők még a homoki sztyepprét egy-egy képviselője. Ezen első generációs erdők letermelésével és az ezt követő megfelelő kezeléssel (legeltetés, inváziós fajok irtásával) nagyszerűen visszaállíthatók ezek az élőhelyek.

KE-19: (fűzlápok, lápcserjések, üde cserjések védelme)

Ezek már fás állományok, ugyanakkor vizesek is. Erdészeti szempontból kevésbé, természetvédelmi oldalról viszont annál inkább értékes élőhelyek. A vadállomány nagysága itt is problémát okoz (vaddisznó túrás és az ebből fakadó inváziós fajok erőteljes terjeszkedése).

KE-21: (égerlápok és égerligetek fenntartása)

A vízszint megőrzése és az eredeti fafajok megtartása lenne a legfontosabb előírás.

KE-22: (természetes lombos erdők védelme)

Viszonylag kevés területet érintenek ezek az élőhelyek. Az elsődleges cél a gyertyános-tölgyesek megőrzése lenne, mely viszonylag erőteljesebb erdőgazdálkodást kívánna meg. Az inváziós fajok megállítása mellett a kíméletes erdőgazdálkodást kell előtérbe helyezni.

KE-24: (fásítások, tájidegen faültetvények kezelése)

Fekete fenyő, erdei fenyő, akácerdők találhatók ezeken a területeken. Ezek közül több is természetes élőhelyekkel határos. Ezen élőhelyek hosszú távon történő átalakítása, e mellet pedig az inváziós fajok megállítása a feladat.

KE- 25: (tölgyesek rekonstrukciója)

Ahol lehetőség nyílna rá, az egykori természetes tölgyesek rekonstrukciójára lenne szükség az erdészeti és természetvédelmi érdekek összeegyeztetésével, kísérletekkel, hosszú távú vizsgálatokkal. Ehhez az erdőgazdálkodás megfelelő módszereit, az inváziós fajok terjedésének megállítását, a vadállomány visszaszorítását kellene szorgalmazni, mindezeket pedig a megfelelő fajok ültetésével kell alátámasztani.

Hozzászólások, az előírások véleményezése

A **Gyulaj Zrt. képviselője** kifogásainak adott hangot egyrészről a fenntartási terv egyeztetési anyaga, illetve a fórum meghívója nem megfelelő kézbesítését illetően, másrészről pedig a tárgyalt szakmai anyag előírásainak nem kielégítő egyeztetését illetően. Hangsúlyozta, hogy velük, akik erdőgazdálkodás szempontjából a legérintettebbek a területen, nem történt meg az érintett bevonás és az előzetes véleményeztetés. Amennyiben az előzetes konzultáció megtörtént volna, nem született volna meg a Tengelici-homokvidék Natura 2000 terület fenntartási terve ilyen formában, mely számára elfogadhatatlan; szakmailag megalapozatlan és helytelen megállapításokat, valamint előírásokat tartalmaz. Az anyag olyan tételeket is megfogalmaz, amelyeket lényegesen magasabb szintű jogszabály, maga a természetvédelmi törvény sem ír elő a gazdálkodó számára.

Kezelési javaslatok terén gyökeres változtatásokat kér a terv írója a területhasználóktól. Tavaly készült el az a 10 éves erdőterv, mely a Gyulaj Zrt., illetve valamennyi erdőgazdálkodó gazdálkodásának alapját képezi. Ez az erdőterv a természetvédelmi szakhatósággal, a DDNPI kollégáival folyamatában egyeztetve készült el, a zöldhatóság aláírta az említett üzemtervet.

A Gyulaj Zrt. képviselője szerint a tarvágás tilalma, melyet a fenntartási terv egyeztető anyaga tételesen tartalmaz, nem helytálló előírás.

A hozzászóló szerint az akácosok, fenyvesek homoki gyeppé való visszaállítása egyrészről rendkívül küzdelmes, másrészről horribilis összegeket felemésztő feladat. A fő problémát az jelenti, hogy az erdészet még ennek az egy előírásnak a teljesítéséhez szükséges anyagi háttérrel sem rendelkezik, pedig a Natura 2000 program fenntartási terve ennél jóval többet kívánna meg tőlük. Hozzátette: még a nemzeti parki területeken lévő akácosok visszaalakítása sem cél.

Az erdők gyepekké való visszaalakítása mindeme problémákon felül az erdőállományok és az erdővagyon csökkenését is fölveti, melyhez a Nemzeti Vagyonkezelő Zrt., véleménye szerint, nem fog hozzájárulni.

Az ismert termőhelyi feltételek mellett illuzórikus gondolat homoki tölgyeseket tervezni.

A hozzászóló kifejtette a vadállomány etetésének és itatásának tilalmáról szóló előírással kapcsolatos nemtetszését. Sérelmét fejezte ki a disznóskert megszüntetését előíró javaslattal szemben is, hiszen a kert oktatási célokat szolgál jelenleg is, emellett pedig a vadászati hatóság érvényes működési engedélyével működik, ennek alapján a Gyulaj Zrt. a disznóskert

megszüntetését nem tervezi. A kert létesítéséhez annak idején a működési feltételek ismeretében az erdészeti és természetvédelmi hatóság is engedélyét adta.

Végül elmondta, hogy az akácosok és fenyvesek tölgyesekkel való felújítása rövidtávon, kis munkabefektetéssel nem megoldható.

A Gyulaj Zrt. képviselője összegezve elmondta, hogy véleménye szerint a terv készítői figyelmen kívül hagyták a realitást, az egyeztető anyag mind erdészeti szempontból, mind pedig jogi háttér tekintetében nem alátámasztott. Majd kijelentette, hogy a Gyulaj Zrt. a hatályban lévő és érvényes erdészeti üzemterv alapján fogja végezni tevékenységeit, a fenntartási terv előírásait nem fogják figyelembe venni.

Az előtte szólót kiegészítve a **Gyulaj Zrt. másik képviselője** kifejtette, hogy a vadlétszám csökkentését az erdészeti hatóság rendelheti el. Abban az esetben, ha az erdészeti hatóság mégis elrendelné az állomány gyérítését, a közel 7000 hektáros Natura 2000 területet, ami a Gyulaj Zrt. vagyonkezelésében van, nem érintené, hiszen a vadállomány számottevően nem ezen a területen mozog. Jelezte továbbá, hogy az erdészetnek nincs tudomása arról, hogy többszörös (ötszörös) vadállomány lenne az érintett területen. Kérdést intézett tehát a tervezőkhöz, hogy mire alapozva határozták meg a többszörös vadlétszámot?

A vízháztartás változása, ezen belül csapadék mennyiségének csökkenése, eloszlása, az átlaghőmérséklet emelkedése és globálisan véve a klímaváltozás jelen van, az erdőgazdálkodókat alapjaiban érinti. Az erdészet képviselője ezért megjegyezte, hogy nem helyes az inváziós növények és a túráskár kérdéskörét ilyen szűken értelmezni, hiszen a klímaváltozáshoz hasonlóan ez is komplex probléma. Elmondta továbbá, hogy a vízháztartás nagy változásokon ment keresztül, amelynek beemelése a Natura 2000 fenntartási tervekbe is szükséges lehet, a problémakört ugyanis komplexitásában kell vizsgálni. A fenntartási terv egyeztető anyagából idézve, mely szerint a „a vadföldek elfogadhatatlan állapota…” hozzájárul a terület vízvesztéséhez és a gyomok elszaporodásához, kérdést intézett a jelenlévő szakemberek felé, hogy milyen lenne a megfelelő állapotú vadföld?

A vadetetők és vaditatók kihelyezésének tilalmáról elmondta, hogy e korlátozás betartása esetén jelentősen megnövekedne a vadkár.

Végezetül elmondta, hogy a Gyulaj Zrt. a vadászati szakhatóság utasításainak megfelelően, hosszú távon és éves tervekre alapozva gazdálkodik, mely utasítások kellő mértékben kontrolálják tevékenységeiket.

A **Vadex Zrt. képviselője** megkapva a szót kifejtette, hogy azonosulni tud az előtte szólók erdőgazdálkodással kapcsolatos véleményével. A Vadex Zrt. helyzete annyival szerencsésebb, hogy az erdészeti üzemtervüket a KVM szakállamtitkára írta alá, mely által azt is elismerte, hogy az üzemterv által előírt szabályozások lefedik a Natura 2000 területekre vonatkozó előírásokat.

A Vadex Zrt. szakemberének véleménye szerint a vadlétszám kérdését országosan kell kezelni. A probléma szinte kezelhetetlen, csak bekerítéssel lehet megóvni a területeket.

A fenyvesek és akácosok tölgyesekké való átalakításáról kifejtette, hogy a tölgyesek telepítésének meghatározott termőhely igényei, az ilyen típusú munkálatoknak pedig komoly költségei vannak, melynek fejében nem bizonyos, mint például jelen esetben is, hogy a

humuszos homoktalaj alkalmas a felújításra. A tervben erre vonatkozó előírások véleménye szerint szakmailag megalapozatlanok.

A teljes talajelőkészítés témakörében elmondta, hogy az üzemterv szerint előírt gazdálkodási formákat kell követniük. Mindez nem jelenti azt, hogy a természetvédelem érdekeit figyelmen kívül hagynák, hiszen ahol lehet, ott hazai nyaras erdőtársulások jöjjenek létre. Ennek megfelelően az elmúlt években rengeteg pénzt fordítottak arra, hogy nyarasokat telepítsenek, mely egyúttal azt is jelenti, hogy megindult egyfajta szemléletváltás. Megjegyezte azonban, hogy talajelőkészítés nélkül erdészeti sikereket elérni ezen a területen nem lehet. A megfelelő előkészítő munkálatok hiányában kárba vész a munka.

Abban az esetben, ha az akácosokat és fenyveseket föl akarjuk számolni, csereerdősítést kell biztosítani. Kérdés azonban, hogy ezt, illetve a letermelést követő kezelések milyen forrásokból valósulnak majd meg. Kételyeit fogalmazta meg tehát a Natura 2000 program anyagi forrásaival kapcsolatban, illetve kifogásolta, hogy állami cég lévén a meghatározott előírások betartásáért cserébe nem kaphatnak pénzügyi támogatást.

A **Gyulaj Zrt. képviselője** természetközeli hozzáállásuknak hangot adva elmondta, hogy inváziós fafajok irtására a nemzetipark-igazgatósággal együttműködve élőhelyfejlesztési pályázatot adtak be. Ez is azt bizonyítja, hogy az erdészet nyitott minden racionálisan megvalósítható természetvédelmi érdekeket is szolgáló tevékenység megvalósítására.

A **Vadex Zrt. szakembere** a jogszabályi háttérre visszautalva megemlítette, hogy a fenntartási terv egyeztetési anyagát az időközben hatályba lépett erdőtörvény előírásainak megfelelően átdolgozni szükséges, illetve szó szerint idézte, miszerint állami cégek természetvédelmi kezelések által kiesett bevételeik miatt kártalanítási igényüket nem érvényesíthetik.

A **DDNPI képviselője** az előtte szólókra reflektálva kifejtette, hogy a természetvédelmi szakértők által megfogalmazott céloknak hosszú távon kell eleget tenni. A területek valamennyi érintettjének együttműködésével kell elérni és megvalósítani a terveket, célokat, legyenek azok akár napi szintű célkitűzések. Mivel a pénzügyi háttér a legtöbb esetben nem tesz lehetővé nagy léptékű előrelépéseket, ezért egy-egy terület fejlődése nem látványos.

A fenyvesek, akácosok átalakítása kapcsán elmondta, hogy ezeket a célokat is csupán hosszú távon lehet elérni. A nemzeti park is több akácos területtel rendelkezik, melyek felváltásához nem rendelkezik megfelelő háttérrel. Amennyiben például a probléma jogi háttere ezt lehetővé teszi majd, valószínűleg a nemzetipark-igazgatóság lesz az első, aki eleget tesz ezeknek az előírásoknak. Amennyire lehet, a nemzetipark-igazgatóság a helyi gazdálkodókkal együttműködve igyekszik őshonos fafajok telepítését előtérbe helyezni.

A vadaskert helyzetéről további tárgyalások szükségesek. A nemzeti park a disznóskert megszüntetését támogatja, de mindenképpen a vadállomány csökkentésére lenne szükség országos szinten. A legnagyobb természetvédelmi probléma az, hogy a vaddisznók vízkedvelő állatok lévén a legérzékenyebb vizes élőhelyekre koncentrálódnak, és ott jelentős károkat okoznak. A vadlétszám csökkentésére kellene ösztönözni a gazdálkodókat. Mivel a Tengelici-homokvidék védett terület, ezért vadetető létrehozására a nemzetipark-igazgatóság csak kivételes esetekben ad engedélyt. Ilyen például az, ha konkrét cél a vadak egy helyre való koncentrációja, a kilövés megkönnyítése érdekében.

A **Szent István Egyetem** képviseletében a **projekt szakmai vezetője** az eddig elhangzottakra reagálva legelőször elnézést kért a Gyulaj Zrt. képviselőjétől a számára nem kielégítő egyeztetési munka miatt, majd emlékeztette a jelenlévőket, hogy a találkozás célja a tervezett előírások megvitatása, tehát az egyeztetés. A tanulmány, amelyet az érintettek a kezükben tartanak, csupán egy tervváltozat, melyből nem fog jogszabály születni. Az előírások megfogalmazása szándékosan markáns természetvédelmi prioritások mentén történtek, kifejezetten azért, hogy a tervezők egy általuk helyesnek vélt természeti környezet képét alkothassák meg. A projektben részt vevő tervezők szerint ezek azok az előírások, amelyek által olyan természeti állapot jöhet létre, mely csatlakoztatható a Natura 2000 hálózatba. Ez nem jelenti azonban azt, hogy változtatásokat nem igényelnek az előírások. A tervezői munkacsoport fölkészült az érkező kritikákra, melyek továbbításra kerülnek majd. Természetes dolog, hogy az érdekek összeütköznek, a fórum célja éppen az, hogy ezeket az ellentétek feloldásra kerüljenek. Döntés kérdése, hogy minek lesz nagyobb prioritása, illetve a kitűzött célok megérik-e az áldozatokat. A Natura 2000 területek hálózata az országé, amely sorsában konszenzusra kell jutni.

A **KvVM képviselője** hozzáfűzte, hogy a fenntartási tervek készítésének egyik és legfontosabb célja a kezelési javaslatok kidolgozása, támogatások potenciális elnyeréséhez. A legfontosabb az, hogy a fenntartási tervek alapul szolgáljanak egy lehetséges pénzügyi háttér megszerzéséhez, hiszen a Natura 2000 támogatást azokra a területekre lehet majd fölvenni, ahol ezek a fenntartási tervek már létrejöttek. Bár jelenleg az állami cégek anyagi támogatásban nem részesülhetnek az előírások betartásáért, de ez még változhat. A gyepek, szántók támogatását követően elképzelhető, hogy állami erdőgazdálkodók is részesülhetnek majd kompenzációban.

A gyakorlat minden területen más, és különböznek a gazdálkodási szándékok is. Az eddigi fórumok eredményeként 7-8 kezelési előírás már módosításra került, és a változtatás lehetősége a további találkozókon is fenn áll. A Natura 2000 területekre vonatkozó kormányrendelet kimondja, hogy e területeket meg kell őrizni jelenlegi állapotukban. Ha változásokat ösztönzünk, akkor a jelenlegi állapotoknál csak jobb eredmény elérése lehet a cél.

A KvVM képviselője hangsúlyozta, hogy a Natura 2000 fenntartási tervek senkire nem lesznek kötelezők, a Natura támogatás alá lehet bejelentkezni.

Az eddigi hiányosságokat pótolni szeretnék, az egyeztetésre a jövőben is lehetőség lesz.

A **Baranya megyei MgSzH Erdészeti Igazgatóság képviselője** szerint téves megállapítást írtak le az egyeztető anyagban, miszerint termőhelyi változások nem történtek a Tengelici-homokvidéken. Véleménye szerint a talajvíz szintje jelentős mértékben lecsökkent, ami komoly termőhelyi változásokat idézett elő. A fenntartási terv egyeztetési anyagának szakmaiságára vonatkozó kritikákkal egyetértett. Megjegyezte, hogy az egyeztetési anyagban leírtak téves megállapítást tettek a magántulajdonosok számát illetően, hiszen a térségben számos magánerdő gazdálkodó tevékenykedik.

A kocsányos tölgy telepítésével kapcsolatban a feladatot teljesíthetetlennek ítéli meg, hiszen a Gyulaj Zrt. próbálkozásai ellenére is kudarcot vallott e témában.

Továbbá megjegyezte, hogy az erdő átalakítások más növénytársulások felé, illetve a művelési ág megváltoztatása tetemes összegeket igényel. A támogatás mértékébe ezeket a

költségeket is be kell építeni. Ez a probléma főleg a magángazdálkodók esetében igen jelentős lehet.

A **Vadex Zrt. szakembere** megjegyezte, hogy a Natura 2000 program finanszírozási oldala nem biztosított. Ellentétben az erdészetek 10 éves üzemtervével, amelyben részleteiben látják a fölmerülő költségeiket és bevételeiket is. A Natura 2000 területek fenntartási tervében ilyen rész nem szerepel, ez súlyos hiányosság.

A **KvVm képviselője** hangsúlyozta, hogy amennyiben a terv végleges változata elkészül, az érintetteknek, ha úgy ítélik meg, nem kell elfogadniuk. Az erdőtervek 10 évente változtathatók, és komoly indok kell ahhoz, hogy időközben módosítás menjen végbe rajtuk. A Natura 2000 egy lehetőség-gyűjtemény.

A **Vadex Zrt. képviselője** erre reagálva elmondta, hogy mivel a tulajdoni lapon bejegyzésre kerül az egyes területek Natura 2000 kijelölése, ezért értelmetlen erről tovább vitát folytatni. A területtulajdonosok és vagyonkezelők mindenképpen rosszul járnak, hiszen a kijelölésnek értékcsökkentő hatása van.

A **KvVm képviselője** folytatásként elmondta, hogy Magyarország 2004. évi csatlakozásával a Natura 2000 program beindítása országunk számára is kötelezővé vált, nem a Magyar Állam önkéntes döntéseként jöttek létre a Natura 2000 területek. A kijelölés nem a magyar szempontokat vette figyelembe, hanem a Közösség számára fontos fajok alapján dőlt el a kérdés, tehát ebben nem látja a KvVM felelősségét. Magyarország nem az egyetlen, aki egyeztetési problémákkal küzd, a tervek párhuzamba állítása külföldön is nagy gondot és feladatot jelent. Ezen felül sajnos az időkorlátok is siettették a munkát, a program jelentős késésekkel küzd.

A **SZIE-KTI képviseletében a projekt szakmai vezetője** ösztönzően hozzátette, hogy a szakmailag megalapozatlan előírások konkretizálására, tisztázására is lehetőség van a fórumon, a tervezők bármely szabályozás korrigálására nyitottak. Ezen felül pedig a program megfelelő finanszírozási formájának kialakítására is szívesen várják a felvetéseket.

Az **MTA ÖBKI tervező munkatársa** felszólalásában elmondta, hogy sokféle szakma keveredett a fenntartási tervben, mindeme szakmáknak együttesen kellene megfeleltetni az előírásokat. Megjegyezte, hogy bár erdőgazdálkodói szemszögből az egyeztető anyag előírásai elfogadhatatlanok, de ökológiai aspektusból megállják a helyüket. A tervezői munka során arra törekedtek, hogy a kezelői érdekek a legkevésbé sérüljenek, viszont a rájuk is nehezedő kényszerek (a Natura 2000 koncepciója, vagyis a jelenlegi állapotok megőrzése) eredményezték az egyeztető anyagban olvasható előírások szigorúságát. Jelen probléma megoldásaként a hosszú távú, egy-egy terület kezelőivel együttműködő kísérleti, kutatói munkát szükséges szorgalmazni. A kezelőknek tehát kiemelten kellene részt vennie a tervezési munkában.

Az **MTA-ÖBKI társtervezője** hangsúlyozta, hogy a Tengelici-homokvidék európai szinten értékes fajokkal rendelkezik, éppen ezért került kijelölésre. Ezzel az örökséggel úgy kell gazdálkodni, hogy az értékek ne csökkenjenek, mindezt pedig közös érdekként kell kezelni. A fenntartási tervek éppen ezt célozzák meg. Mindettől nehéz elvonatkoztatni, ha a területhez gazdálkodás kötődik. Azonban a program támogatási hátteréről még nem lehet beszélni. Ezért a tervező arra kérte a meghívottakat, hogy az anyagi vonzatokat háttérbe szorítva alkossák meg együtt az egyeztető anyag minden szakmai oldalról helytálló változatát.

A jelenlegi helyzet megállítására van szükség. A terület ugyanis folyamatosan romlik, mely negatív változásokat dokumentációk támasztják alá. A „jelenlegi állapot megőrzés" megfogalmazás nem pontos, hiszen a terület jelenleg fokozatosan romlik. A cél nem ennek a fokozatos romlásnak a folytatása, hanem a megállítása, illetve az élőhelyek javítása. Ehhez nélkülözhetetlenek ezek az előírások.

A felvetett problémakörökre reagálva a tervező elmondta, hogy az akácosok átalakítására vonatkozó előírás csak bizonyos akácosokra, és nem valamennyire vonatkozik. Csak azokra a területekre értendő ez az előírás, ahol bizonyítottan tölgyesek voltak az akácerdő előtt. Emellett vannak olyan területek is, ahol tömegesen fordulnak elő tölgycsemeték. Számos területen lehetőség van az eredeti állapotok visszaállítására.

A vadállomány országos szabályozásának kívánalmáról elmondta, hogy a jelenlegi lehetőségek között csak bizonyos területekre tudnak előírásokat hozni (mint jelen esetben a Tengelici-homokvidékre), az országos szabályozás nem az ő feladatuk. Az erdészetekkel együttműködve azonban el lehetne érni, hogy országos szinten változások következzenek be.

A kaposvári egyetem kutatói tanulmányokban írták le a vadállomány elmúlt 30 évben bekövetkezett változását. Ezek a dokumentációk, valamint a terepi bejárások során tett megállapításokból következtettek a tervezők arra, hogy a vadállomány mértéke többszöröse a terület számára elviselhető létszámnak.

A Tengelici-homokvidék erdősztyepp terület, éppen ezért, az új erdőtörvény jelentősen változtatott az erdők kategorizálásán, vagyis jelen esetben lehetőséget adott arra, hogy az erdősztyepp területeken az erdők záródása 30%-ra csökkenjen, hiszen erdősztyepp területeken nem is várható el magasabb szintű erdősültség, erdőzáródás.

Megjegyezte továbbá, hogy a törvény a tisztás fogalmát is elismeri, ami lehetőség az érintett területek tisztássá történő átminősítésére művelési ág változtatás nélkül.

A jelenlévő **erdész szakemberek** a tervező ez utóbbi kijelentését megcáfolták, a törvény ilyen tevékenységre nem ad lehetőséget. Elmondták, hogy a fás legelő korlátozottabban tartozik a törvény hatálya alá.

A tisztás az erdőművelést szolgáló egyéb terület. Ilyen kategóriát csak az üzemtervezéskor lehet megállapítani, de ha azt egy fakitermelés előzte meg, akkor ott már működik a felújítási kötelezettség.

A kérdés további tisztázása szükséges.

A **DDNPI képviselője** erre a problémára példának hozta fel esetüket, amikor a cecei erdő művelési ágú területeiket Tolna megyei szántó területeikre szerették volna áthelyezni. A hatóságok erre nem adtak engedélyt.

A **Gyulaj Zrt. szakembere** visszatérve a fenntartási terv általános véleményezésére elmondta, hogy az előírások minden típusú szakmaiságot nélkülöznek.

Kifejtette, hogy a vadállomány csökkentésére már megtettek bizonyos lépéseket (vadak befogása). A vadászati területen vadállományra vonatkozó adatok vannak, melyek mindenki számára rendelkezésre állnak, vadnyomok alapján történő következtetésekre nincs szükség. Majd ismételten megjegyezte, hogy nem szabad minden negatív változás okára a vadak túlzott létszámát elkönyvelni.

A vadak etetése és itatása kapcsán közölte, hogy az etetés és itatás megszüntetése következtében elpusztuló állatok miatt társadalmi nyomás is nehezedne a vadgazdálkodóra és a természetvédőkre.

Sérelmét fejezte ki az egyeztetési anyagban tett előírások megfogalmazását illetően is.

Végül hangsúlyozta, hogy a Gyulaj Zrt. közös területi és irodai tervezéseket folytat a DDNPI munkatársaival, a két szervezet keresi a kompromisszumot. A Natura 2000 előírások és megfogalmazások azonban számára elfogadhatatlanok, szerinte kivitelezhetetlenek és megalapozatlanok.

A **KvVM képviselője** megjegyezte, hogy a vadállomány az 1996. évi erdőtörvény óta a nagyvadak tekintetében megduplázódott, ez tény. E probléma kezelésére kétség kívül törvényi változtatásokra lenne szükség.

Az etetés, itatás kérdésében elmondta, hogy az etetőhelyek helyes megválasztásával a túlzott vadlétszám kivonható a különösen érzékeny és értékes területekről. Az etetés helyét kell tehát jól megválasztani, erre pénzügyi támogatás is igényelhető.

Megjegyezte továbbá, hogy a mostani tervváltozatot több szakma rostálta, sajnálatos módon az erdőgazdálkodásra és vadgazdálkodásra vonatkozó előírás csomag még alaposabb átdolgozásra vár, ezért a szakmai pontatlanságért elnézést kért.

A **Gyulaj Zrt**. képviseletében megjelent harmadik **erdészeti szakértő** a termőhelyi változásokra hívta fel a figyelmet. Véleménye szerint erre is legalább akkora hangsúlyt kellene fektetni, mint a vadgazdálkodási problémákra. Elmondta, hogy a talajvízszint drasztikus csökkenésének következménye az, hogy az egykori tölgyesek helyén ma akácosok vannak, hiszen ez az egyetlen fafaj, amely még elviseli ezt a vízhiányos közeget.

A **DDNPI képviselője** hangsúlyozta, hogy a helyzet speciális, hiszen a területek nagy része ültetett állományokkal borított, valamint nagyon száraz, ráadásul nagyon kevés a csapadék. A vizes élőhely tehát igen elenyésző, és éppen ezeken a területeken koncentrálódnak a vadak. Ebből kifolyólag a természetvédelmi károk sokkal erőteljesebben jelennek meg. Természetvédelmi szempontból egy sokkal kisebb vaddisznó állomány is súlyos károkat okozna. A vadállomány mértékének meghatározása helyett a lehetséges megoldásra kellene összpontosítani.

Felhívta ezen felül a jelenlévők figyelmét arra, hogy a Gyulaj Zrt. a nemzetipark-igazgatósággal együttműködve beadott egy KEOP pályázatot, amely az adventív fajok visszaszorításán kívül a Barát-erdő hosszú távú, egy tömbbe való bekerítését célozza meg. A pályázat sikeressége esetén az együttműködés fontosságára és sikerességére utaló, követendő példaként fog szerepelni e kezdeményezés a szakma számára. Végül hangsúlyozta, hogy a találkozás célja a fölmerülő problémák megoldása, koncentráljanak erre.

Az **MTA-ÖBKI tervezője** elmondta, hogy a vadállomány károkozásának megítélése viszonylagos dolog. A jelenlegi természeti körülmények között a sokkal kisebb vadlétszám is súlyos gondot okozna, hiszen túrásuk által fölerősítik az inváziós fajok terjedését, ezáltal megsokszorozódik károkozásuk. A jelenlévők megjegyezték, hogy az élőhely függvénye a vadlétszám megítélése. Hiába történik meg a vadállomány gyérítése, a következő évi szaporulat akkora lesz, amekkorát a terület el tud tartani. Ez szaporodási sajátosság, a terület bekerítésén kívül nem lehet mást tenni.

Az **MTA-ÖBKI tervezője** erre megjegyezte, hogy bár az élőhely el tudja tartani ezt a mennyiségű vadat, de a Natura 2000 elvárásainak nem fogunk így eleget tenni.

A **Gyulaj Zrt. erdésze** hozzátette, hogy tavasztól őszig gazdasági okokból kifolyólag egyáltalán nem is etetnek.

A **MTA-ÖBKI tervező szakembere** folytatva gondolatmenetét elmondta, hogy az inváziós fajok terjedését mindenképpen meg kell akadályozni.

Az etetők kialakítása csak az érzékeny területeken tiltott (mint például a Hardi-patak mentén lévő láprét szélén), ezt fontos elkülöníteni.

A vízszintcsökkenés komplex probléma, hiányoznak az irányított megfigyelések. Ugyanígy szükség lenne a hosszú távú megfigyelésekre a csapadékviszonyok megítélését illetően is.

A **Gyulaj Zrt. képviselője** elmondta, hogy a tölgyesekre vonatkozó kezelési egységekben nincs megfogalmazva a vízhiány. Konkrét vízvisszatartási eljárási javaslatokra lenne szükség.

Az **MTA-ÖBKI társtervező szakembere** kérdést intézett a jelenlévők felé, mely szerint egyetértenek-e azzal, hogy a vadlétszám magas ezen a területen, és hogy ezen változtatni kell-e. Ha ezzel egyetértenek, akkor az már előrelépés lenne.

Megkérdezte továbbá: Mi az oka annak, hogy nincs erdészeti tudományos vizsgálat arra, hogy a tölgyesek felújítása lehetetlen?

A **Gyulaj Zrt. szakembere** kérdéssel válaszolt a kérdésre: Van-e tudományos dokumentáció arra, hogy a tölgyeseket milyen módon lehet felújítani?

Megjegyezte továbbá, hogy a beadott KEOP pályázat éppen a tölgyesek telepítésére irányul.

Az **MTA-ÖBKI társtervező szakembere** a témára reagálva fölajánlotta, hogy szívesen mutatna az erdészeknek olyan részeket, ahol nagy területen felújuló tölgyeseket látni.

A **moderátor** kifejtette, hogy valóban hasznos lenne közös terepbejárást tenni a tervezési folyamat elősegítésére, és fölajánlotta a SZIE-KTI közreműködését a terepbejárás megszervezéséhez.

A **DDNPI képviselője** kiemelte: nagy problémát jelent, hogy a jogi szabályozás nincs összhangban az időjárási folyamatokkal. Azon is el kellene gondolkodni, hogy hosszú távon hogyan lehetne ezekre a kérdésekre választ kapni.

Az **MTA-ÖBKI tervezője** kérdést intézett az erdőgazdálkodók felé, hogy milyen erdőtípust, illetve milyen fafajokból álló erdőket tudnának elképzelni a Tengelici- homokvidéken, amelyek az adott természeti körülmények között sikeresen felújíthatók és fenntarthatók lennének.

Válaszként az **erdészeti szakemberek** a hazai nyár, szürke nyár, magyar kőris, molyhos tölgy fajokat és juhar fajtákból álló elegyeket említettek.

A **Vadex Zrt. képviselője** azt javasolta, hogy kérjék ki az adatokat az MgSzH-tól arra vonatkozóan, hogy milyen társulások vannak, illetve voltak jelen, és hogy mik az erdővédelmi előírások. Ezek alapján kellene gondolkodni, a vonatkozó tendenciákat figyelembe venni.

A **KvVM munkatársa** arra kérte az erdészetek képviselőit, hogy alaposan tanulmányozzák át a kapott egyeztetési anyagot, és véleményezzék az előírásokat minél részletesebben. Tegyék meg javaslataikat az egyes kezelési egységekre vonatkozóan. Az érdekük az, hogy támogatható és az érintettek által vállalható előírások szülessenek meg. Van fogadókészség az észrevételekre, és arra bíztatta a jelenlévőket, hogy éljenek ezzel a lehetőséggel.

A **SZIE-KTI képviseletében a projekt szakmai vezetője** hozzátette, hogy a projekt finanszírozási oldala a földművelésügyi tárca kezében van, tehát az ügy bonyolultságával számolni kell, illetve azzal is, hogy az FVM-mel is terveznek fenntartási terveket készíteni. Ezek az FVM-nél induló tervezések azt célozzák majd meg, hogy megalapozottak legyenek a kifizetések. Pillanatnyilag nincs félretéve keret a Natura 2000 program finanszírozására, változtatni kell a tengelyek felosztásán ahhoz, hogy 2013-ig működő program legyen.

A **Baranya megyei Erdészeti Igazgatóság szakembere** hozzátette: a lényeg, hogy az előírások használhatók és betarthatók legyenek.

A **Gyulaj Zrt. szakembere** kifejtette, hogy rövidtávon (30-40 éves időtávban) az akácosok problémáját félre kellene tenni, hiszen bármekkora támogatást is kapnak az erdészetek, a fenyvesek és akácosok átalakítását a meglévő feltételek mellett nem tudják teljesíteni. Viszont tudomásul kell venni, hogy az akácosok állékonyak lesznek. A fenyvesek 30-40 év múlva összedőlnek, és ha nem fordítanak rá kellő figyelmet, akkor meg fog jelenni a helyükön például a bálványfa. A szakember azt javasolta, hogy azoknál az akácosoknál, amelyek a legértékesebb területeken (néhány százaléknyi területet tudnak bevállalni) vannak, az első letermelést követően kezdődjön meg a természetvédelmi kezelés, de az összes többi akácost félre kellene tenni arra az időre, amíg a fenyvesek problémáját meg nem oldják.

Az **MTA-ÖBKI tervezője** hozzátette, hogy a fenyvesek aljnövényzete sokkal jobban megmaradt, mint az akácosoké. Ezért tehát támogatja az előtte felszólaló erdész szakember javaslatát: ha választani kell, akkor előbb fókuszáljanak a fenyvesekre, viszont az invazív fajok megállítására minden esetben nagy gondot kell fordítani.

A fórum résztvevői tehát megegyeztek, hogy elsősorban a fenyvesek átalakítására kell koncentrálni.

A **Gyulaj Zrt. képviselője** az egyeztetési anyagban alkalmazott szóhasználat változtatását kezdeményezte (tilos, kell, kötelező). Célszerű lenne a fenntartási tervet összevetni az érvényes erdészeti üzemtervvel. Mivel ajánlásról van szó, ezért először az anyagi forrást kellene megteremteni, majd ezt követően jöjjön a tervezés.

Az **MTA-ÖBKI tervezője** azt javasolta, hogy hagyják nyitva a választást a gazdának a fenyvesek és akácosok felújítását illetően.

Felvetődött ezzel kapcsolatban a probléma, mely szerint a kezelési egységben a fenyvesek és akácosok együtt voltak, a felújítására vonatkozó szabályozás ugyanazon előíráson belül történt megfogalmazásra. Ezen előírás kettéválasztására tettek javaslatot a jelenlévők.

A **Vadex Zrt. szakemberei** felhívták a figyelmet arra, hogy abban az esetben, ha az első év után nem lesz meg a kellő anyagi háttér, és a következő években nem sikerül folytatni a kezelést, akkor hatóságok folyamatosan büntetni fogják a gazdálkodót.

A **SZIE-KTI képviseletében a projekt szakmai vezetője** hozzátette, hogy a KvVM nem rendelkezik forrással a Natura 2000 programot illetően. További sorozatos egyeztetésekre lesz szükség nem csak az érintettekkel, de az illetékes minisztériumokkal is. Amint megnyílnak majd a finanszírozási csatornák, a program fázisai várhatóan markánsan megindulnak előre, és akkor újabb prioritási sorrendet kell majd megfogalmazni (lehetőség szerint közösen) hogy a lehetőségre álló pénzből mit lehetne elsődlegesen csinálni.

A **KvVM képviselője** elmondta, hogy 2004-ben 7 milliárd forintot különítettek el a projekt megvalósítására, azonban különböző okok miatt az FVM úgy döntött, hogy ezt a pénzt másra kell fordítani. Jelenleg 600 millió forint van a Natura 2000 programra, mely összeg csak a tervezési feladatokra fordítódhat. A kijelölt 20 mintaterület egy-egy kezdő terv létrejöttét jelenti, melyek alapján elkészül majd a további körülbelül 500 Natura 2000 terület fenntartási terve. A finanszírozási alap megérkezéséig egy szakmailag helytálló területi palettával kell rendelkezni.

A programcsomagok választhatók, mint azt már többször hangoztatták. Az egyes programcsomagok vállalását követően azonban az érintett gazdálkodó csak akkor kapja meg a támogatást, ha az elvállalt előírásokat betartja.

A terv tartama elvileg az EU költségvetését követné, vagy annak a dupláját (6 vagy 12 év).

A **Vadex Zrt. szakembere** kérdést intézett a projekt képviselői felé, hogy mennyire lesz módosítható időközben a terv? Felülvizsgálható lesz-e? Ki módosíthatja az egyes előírásokat?

A **SZIE-KTI képviseletében a projekt szakmai vezetője** válaszul elmondta, hogy a jelenlegi munka további folytatásának kimenetele még kétséges. Az is elképzelhető, hogy a tervezői munka befejeztével nem történik semmi. Normális esetben a tervek elkészültét követően folytatni kellene a munkát. Az igazi kérdés az, hogy ha megalakul a program, akkor az milyen egyeztetési feladatokat kíván majd.

Az előírások módosítását a körülmények határozzák majd meg. Ökológiailag sem kivitelezhető, hogy egy adott körülmények között meghozott előírást megváltozott környezeti feltételek mellett betartsák.

A program beindulásával egyidőben folyamatos monitorozást kell végezni. A Natura 2000 esetében hosszabb távon kell gondolkodni. Az 5 évet az AKG-nál is a finanszírozási periódus határozta meg, és nem pedig a szakmai előírások. Külföldön már végzik a monitorozást, és az a tapasztalat, hogy az 5 éves periódusok túl rövidek érdemleges eredmények meghozatalára. De alapvetően a folyamatos vizsgálatok határozzák meg, hogy mikor szükséges egy-egy előírás módosítása.

A **Gyulaj Zrt. szakembere** megkérdezte: Honnan tudhatják, hogy az akár most vagy a későbbiekben megalkotott előírások nem fognak jogszabályi szintre emelkedni? Mi garantálja azt, hogy a jelenleg még csak ajánlásként megfogalmazott előírások néhány év múlva nem válnak kötelezővé a területhasználók számára?

A **SZIE-KTI képviseletében a projekt szakmai vezetője** kifejtette: a jelenleg készülő anyagok csupán tervek, nincs abban a helyzetben, hogy ezek jogszabályi szintre emelkedjenek. A dokumentumok azért készülnek most el, hogy ha a jövőben jogszabály alkotására kerül sor, akkor legyen szakmai alap, amelyre építeni lehet.

Megvalósítható tanulmányokra van tehát szükség. Ilyen tanulmányok nélkül nem valósulhatott volna meg az ÉTT (Érzékeny Természeti Területek) program sem. Az ÉTT tervezése során nem fenntartási tervek, hanem megvalósíthatósági tanulmányok készültek, amelyekre alapozva megszülettek az ÉTT-re vonatkozó jogszabályok. De fontos kiemelni, hogy nem a tanulmányban megfogalmazott előírások emelkedtek jogszabályi szintre, csupán arra épültek fel. Annak idején ezt mind a KvVM rendelte el, az FVM a fenntarthatósági tanulmányok elkészítésében nem vett részt. Az ÉTT-hez hasonló program kialakítása lenne a cél most is, azzal a különbséggel, hogy a Natura 2000 program nemzetközi beágyazottsággal is rendelkezik, valamint a természetvédelmi prioritása is magasabb szinten áll. Az ÉTT ezen kívül kifejezetten olyan agrárterületeket vett célba, amelyek természeti szempontból is fontosak. A Natura 2000 esetében fel sem merült, hogy agrárterületek kerüljenek kijelölésre, a természeti értékek oldaláról indult ki a program. Ezeket a természetvédelmi prioritásokat véghez kell vinni, ennek pedig természetes velejárója a konfliktus a területhasználókkal.

A **SZIE-KTI moderátora** a fórum végéhez érkezve föltette a kérdést a meghívottaknak, hogy az elhangzott javaslatok, észrevételek tervbe való beépítésén felül milyen további lépéseket gondolnának helyénvalónak.

A **Vadex Zrt. szakembere** szerint az MgSzH igazgatóságot kellene felkeresni, ahonnan beszerezhetők az érvényben lévő erdészeti üzemtervek is. A fenntartási terveket szükséges lenne összevetni ezekkel az üzemtervekkel.

A **Gyulaj Zrt. képviselői** jelezték, hogy írásban is el fogják juttatni javaslataikat tételesen megnevezve, valamint jelezték, hogy a fórumon szerintük elhangzott legfontosabb megállapítások írásos lenyomatát is megküldik.

A **KvVM munkatársa** végezetül a kommunikáció menetéről elmondta, hogy a fórumokra elsősorban a területeken gazdálkodókat hívják meg, de ezzel párhuzamosan a központi államigazgatási egységek területi szerveinek levélben küldik el az egyeztetési anyagot. A Tengelici-homokvidék területileg illetékes MgSzH-tól már megkapták az írásos véleményezést. A területi tapasztalatokat azonban továbbra is a helyi gazdálkodók birtokolják, ezért a jelenlévők további együttműködését kérte. A javaslatok az FVM felé is továbbításra kerülnek.

A **SZIE-KTI moderátora** végül megköszönte a meghívottaknak a részvételt és jelezte, hogy a megbeszélés eredménye átvezetésre kerül majd az egyeztetési anyag következő változatában, melyet újratárgyalásra az érintettek rendelkezésére fognak bocsátani, majd lezárta a találkozót.

22. sz.melléklet

Az érintett település településszerkezeti terve

A Natura 2000 lehatárolás elhelyezkedése Alsószentiván településszerkezeti tervén

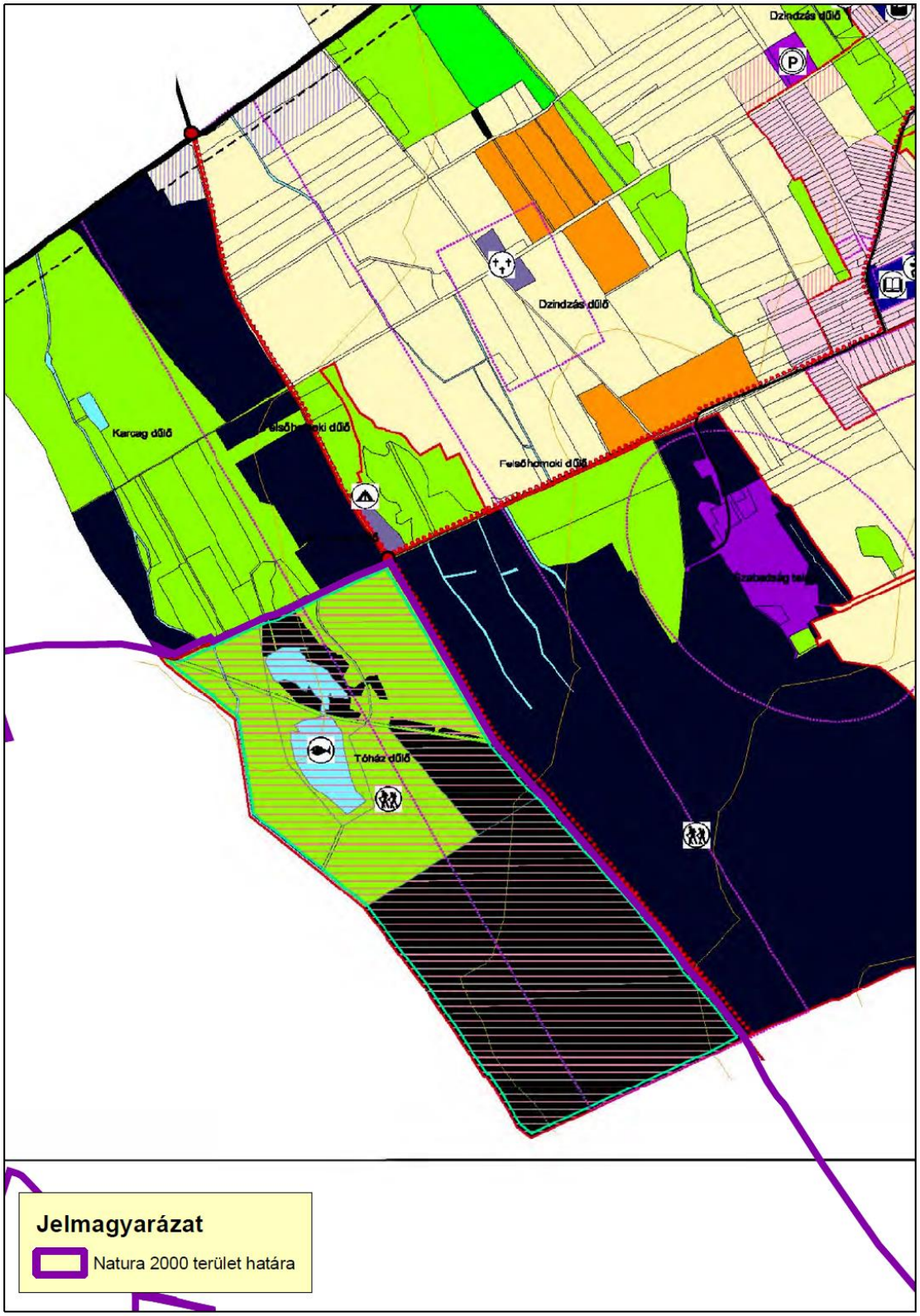

A Natura 2000 lehatárolás elhelyezkedése Bikács településszerkezeti tervén

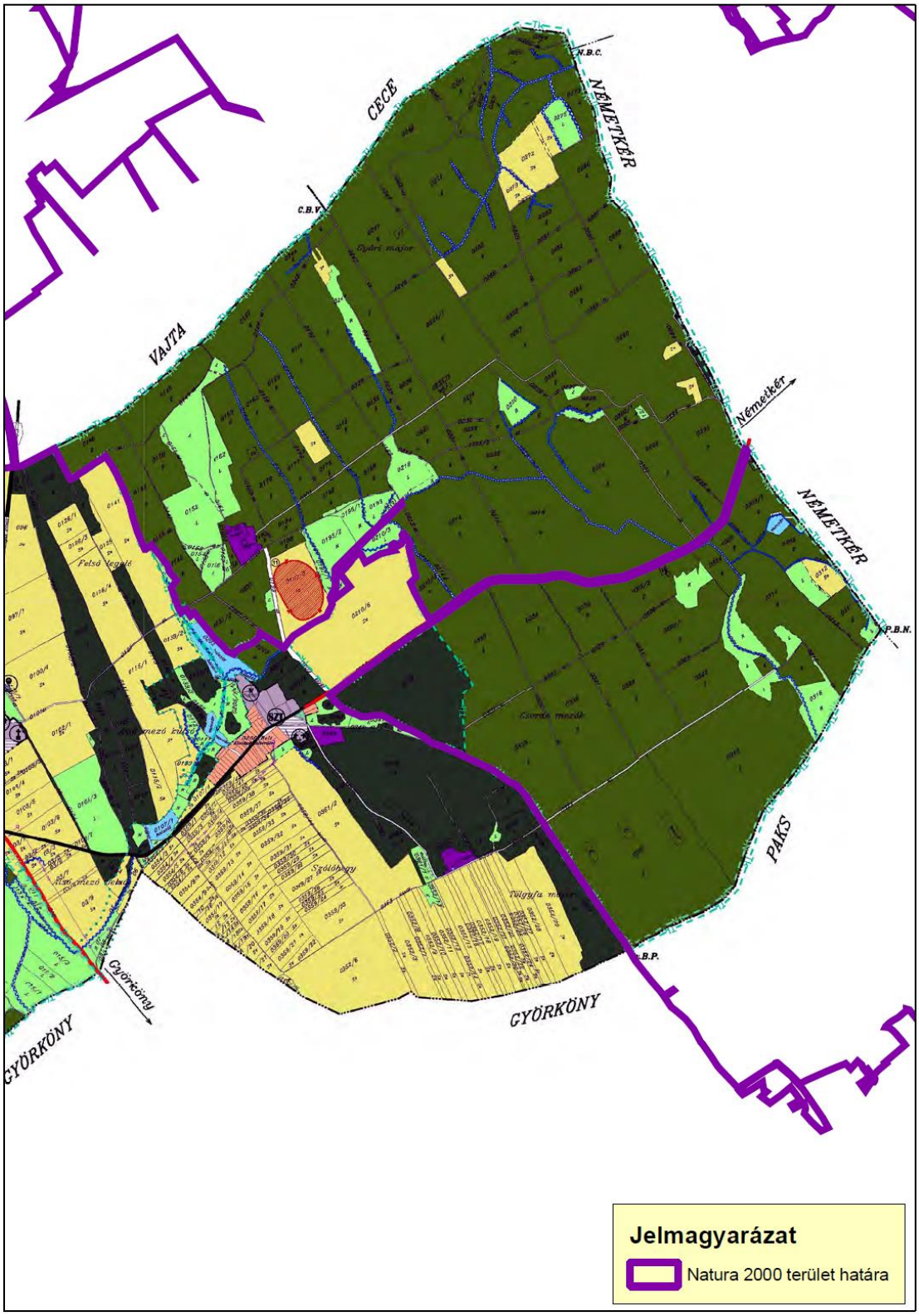

A Natura 2000 terület elhelyezkedése Cece településszerkezeti tervén

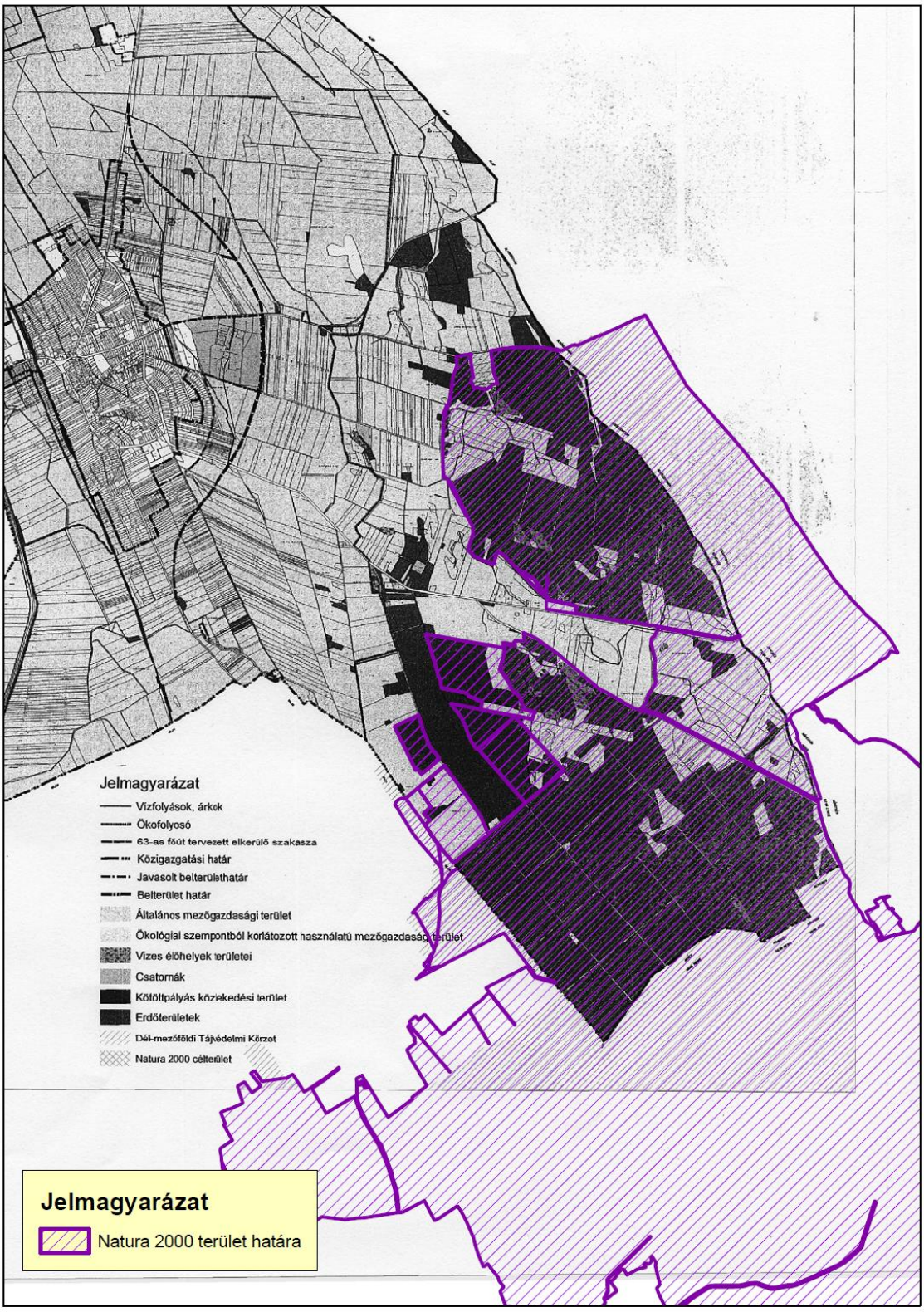

A Natura 2000 lehatárolás elhelyezkedése Györköny településszerkezeti tervén

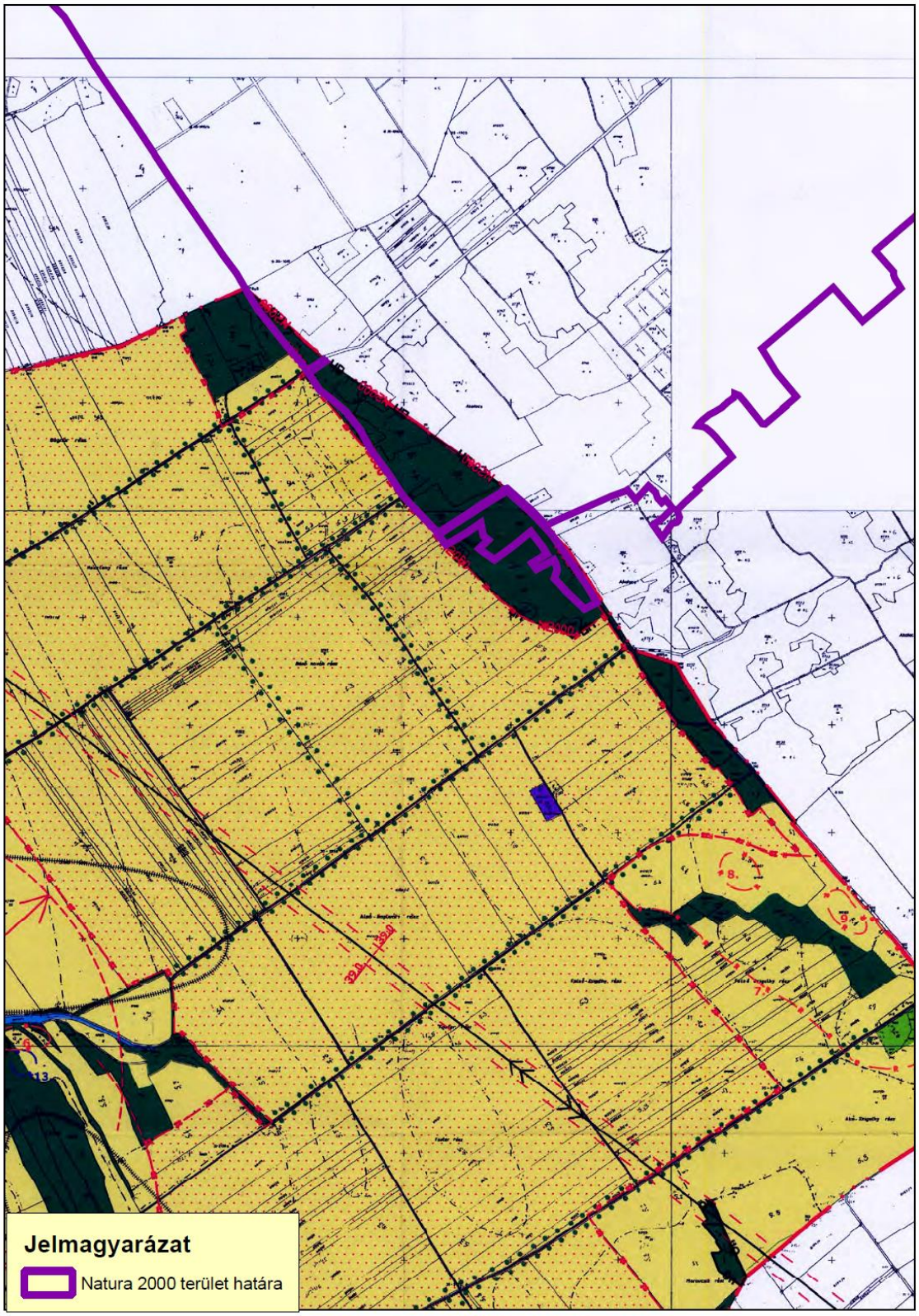

A Natura 2000 lehatárolás elhelyezkedése Paks településszerkezeti tervén

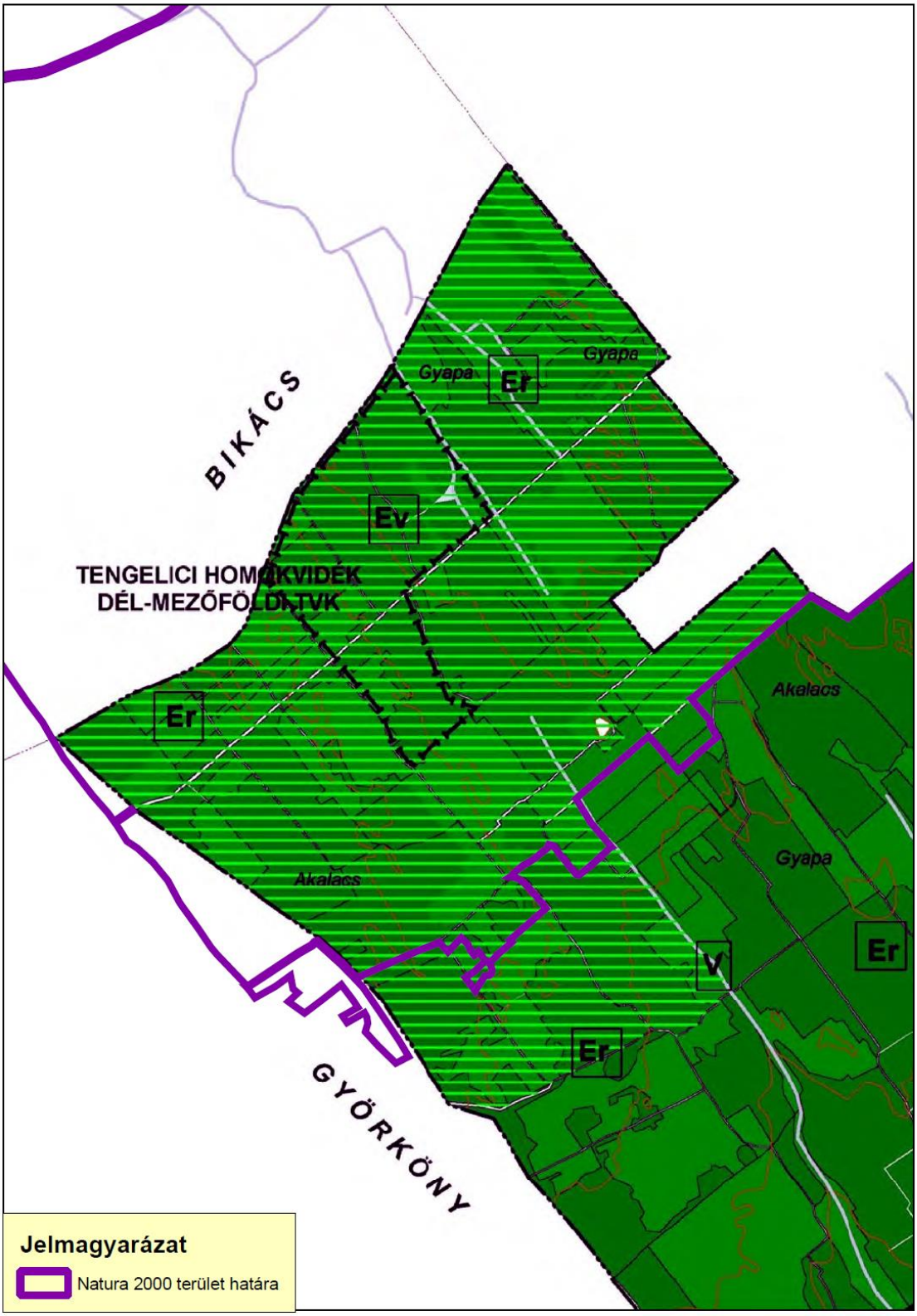

A fenntartási terv véleményezése

Az európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területekről szóló 275/2004. kormányrendelet szerint érintett véleményezők

Sor-szám	Elő-írás/Téma	Natura 2000 terület	Kezelé-si egy-ség	Véleményező szervezet	Vélemény-azono-sító	Kivonatos vélemény	Vélem m L:l F:fe @:c
520.	**SZ06**	**Lajoskomáromi, Tengelic**		**Tolna megyei Mezőgazdasági Szakigazgatási Hivatal Növény-és Talajvédelmi Igazgatóság**	**134/1**	Javasolt kiegészítés: A kaszálatlan terület szélességét m-ben megadni javaslom, mivel a tábla méretétől függően ez a terület nagyon változó, adott esetben kedvezőtlen lehet. Természetkímélő kaszálási módszert kell alkalmazni: A betakarítást a terület középpontjából kiindulva, vagy a táblaszél mellől, az ott élő állatok zárvány-területre szorítása nélkül kell elvégezni.	**L**
521.	**SZ08**	**Lajoskomáromi, Tengelic**		**Tolna megyei Mezőgazdasági Szakigazgatási Hivatal Növény-és Talajvédelmi Igazgatóság**	**134/2**	Észrevételünk: technikailag igen nehezen kivitelezhető. Az eltakarítás helyett az állatokkal (birkanyájjal) történő megjáratás lenne célszerű, ha van.	**L**
522.	**SZ29**	**Lajoskomáromi, Tengelic**		**Tolna megyei Mezőgazdasági Szakigazgatási Hivatal Növény-és Talajvédelmi Igazgatóság**	**134/3**	Észrevételünk: A talajművelés mélységét a termőréteg vastagságának függvényében kellene meghatározni.	**L**
523.	**SZ31**	**Lajoskomáromi, Tengelic**		**Tolna megyei Mezőgazdasági Szakigazgatási Hivatal Növény-és Talajvédelmi Igazgatóság**	**134/4**	Észrevételünk: A kijuttatható szerves-trágya mennyiségét a szerves-trágya nitrogéntartalmához kell kötni. Az egyenletes szórásképű gépekkel kijuttatott istállótrágyát haladéktalanul a talajba kell dolgozni.	**L**
524.	**SZ32**	**Lajoskomáromi, Tengelic**		**Tolna megyei Mezőgazdasági Szakigazgatási Hivatal Növény-és Talajvédelmi Igazgatóság**	**134/5**	Javasolt kiegészítés: Tilos kijuttatni trágyát november 15-február 15-ig. Fagyott vízzel telített, összefüggő hótakaróval borított talajra trágya nem juttatható ki. Adott területen betakarítás után csak a megfelelő talajfedettséget biztosító növény alá csak akkor juttatható ki könnyen oldódó N műtrágya, ha a trágyázás és vetés közötti időszak a 15 napot haladja meg.	**L**
525.	**SZ63**	**Lajoskomáromi, Tengelic**		**Tolna megyei Mezőgazdasági Szakigazgatási Hivatal**	**134/6**	Észrevételünk: Az SZ01-nél előírt korlátozások előírása itt is indokolt.	**L**

				Növény-és Talajvédelmi Igazgatóság			
526.	**SZ66**	**Lajoskomáromi, Tengelic**		**Tolna megyei Mezőgazdasági Szakigazgatási Hivatal Növény-és Talajvédelmi Igazgatóság**	**134/7**	Javasolt kiegészítés: Felázott talajon minden munkavégzés tilos.	**L**
119.		**Tengelic**		**Közép-dunántúli Regionális Államigazgatási Hivatal**	**176/1**	A megküldött fenntartási tervek által érintett települések közöl Berhida város, Mezőszilas, Igar, Lajoskomárom és Mezőkomárom települések, a Tengelici-homokvidék által érintett települések közül Vajta, Cece és Alsószentiván a Közép-dunántúli állami főépítész illetékességi területébe tartozik.	
159.		**Tengelici homokvidék**		**VADEX Mezőföldi Erdő-és Vadgazdálkodási Zrt.**	**/1**	„ A természetvédelmi információkkal és korlátozásokkal kiegészített körzeti erdőterv Natura 2000 területekre vonatkozó része a természetvédelmi érdekekkel összeegyeztethető.”	**F**
160.		**Tengelici homokvidék**		**VADEX Mezőföldi Erdő-és Vadgazdálkodási Zrt.**	**/2**	A vonatkozó szabályok szerint a természetvédelmi érdekeket és előírásokat tartalmazó erdőterv egyben kezelési tervnek is minősül.	**F**
161.		**Tengelici homokvidék**		**VADEX Mezőföldi Erdő-és Vadgazdálkodási Zrt.**	**/3**	Társaságunk részéről az erdőterületekre vonatkozó Natura 2000 fenntartási terv készítése során csak az az elfogadható, ha a két minisztérium által jóváhagyott erdőterv meglévő előírásai kerülnek át a Natura 2000 fenntartási tervbe.	**F**
230.		**Tengelici homokvidék**		**Pécsi Bányakapitányság**	**171/1**	Egyetértő vélemény.	
10.	**Erdőtelepítés**	**Tengelici-homokvidék**		**Vadex Zrt.**		A teljes talajelőkészítés tilalma az erdőfelújítás sikerességét veszélyezteti: „E térségben csak az említett talajelőkészítéssel érhető el sikeres felújítás”-Vadex írásos vélemény, 2009. szept. 3.	**F**
11.	**Erdőtelepítés**	**Tengelici-homokvidék**		**Vadex Zrt.**		„Az a feltételezés, miszerint egy-egy tölgyfa jelenléte a fenyőerdőkben a fafajcserét indukálná, nem teljesen megalapozott…”-Vadex írásos vélemény, 2009. szept. 3.	**F**

12.		**Tengelici-homokvidék**		**Fővárosi és Pest Megyei MgSzH Erd. Ig.**	**140/1**	„Az 1.7 fejezetből kimaradt, illetve nem vették figyelembe az Alsószentiván, Cece, Vajta községhatárokat érintő, a FVM Természeti Erőforrások Főosztálya által 2008. okt. 3-án kelt, 1417/57/2008 sz. alatti határozattal, 2008. jan. 1-től 2017. dec. 31-ig terjedő időszakra a 612. számú Sárosdi erdőtervezési körzetben lévő erdőkre készített erdőtervet és az abban foglalt előírásokat.” – írásos vélemény; 2009. aug. 27.	**L**
13.	**E63**	**Tengelici-homokvidék**	**KE-23, KE-24, KE-25**	**Fővárosi és Pest Megyei MgSzH Erd. Ig.**	**140/2**	Az erdészeti hatóság nem tud egyetérteni a tarvágás tilalmával – írásos vélemény; 2009. aug. 27	**L**
14.	**E26, E29**	**Tengelici-homokvidék**	**KE-25**	**Fővárosi és Pest Megyei MgSzH Erd. Ig.**	**140/3**	„…a kocsányos tölgy főfajú erdősítés kizárólagos előírása túlzó és szakmailag nem kellően megalapozottnak látszik.” – írásos vélemény; 2009. aug. 27.	**L**
15.	**Általános**	**Tengelici-homokvidék**		**Fővárosi és Pest Megyei MgSzH Erd. Ig.**	**140/4**	„A fenyvesek és akácosok számottevő részének visszaszorítása és az eredeti élőhely visszaállítása során figyelembe kell venni Etv.t… vizsgálni kell azt, hogy az Etv. hatálya alá tartozó erdőterületeken az eredeti állapot visszaállítása kellő indokoltságot jelent-e az erdőterületek más célú hasznosításának megvalósításához”	**L**
16.	**F32, F16**	**Tengelici-homokvidék**		**Fővárosi és Pest Megyei MgSzH Erd. Ig.**	**140/5**	2. fejezet: a Sárosdi erdőtervezési körzetben nem állnak fenn a tervben megjelölt veszélyeztető tényezők, ezért ezeket a tényezőket az Erd. Ig. kéri törölni (F32, F16)	**L**
17.	**Általános**	**Tengelici-homokvidék**		**Fővárosi és Pest Megyei MgSzH Erd. Ig.**	**140/6**	Törölni, ill. pontosítani kérik a megfogalmazást az erdőművelés gyakorlatát illetően.	**L**
18.	**E02, E05**	**Tengelici-homokvidék**	**KE-11, KE-12**	**Fővárosi és Pest Megyei MgSzH Erd. Ig.**	**140/7**	„A kétszer sikertelenül erdősített területek terméketlenné történő nyilvánítását, illetve a sikertelenül fásított területek további ültetésének tiltását az erdészeti hatóság abban az esetben tudja támogatni, ha az erdőgazdálkodó ezt termőhelyfeltárási szakvéleménnyel alá tudja támasztani.	**L**
19.	**E02, E05**	**Tengelici-homokvidék**	**KE-13**	**Fővárosi és Pest Megyei MgSzH Erd. Ig.**	**140/8**	vélemény egyezik a 18. pontban leírtakkal	**L**

20.	**E74-77**	**Tengelici-homokvidék**	**KE-13**	**Fővárosi és Pest Megyei MgSzH Erd. Ig.**	**140/9**	az erdészeti hatóság által támogatható, amennyiben az Országos Erdőállomány Adattár erdősítési előírásaival nem ellentétes	**L**
21.		**Tengelici-homokvidék**	**KE-13**	**Fővárosi és Pest Megyei MgSzH Erd. Ig.**	**140/10**	„(4) Élőhelyrekonstrukciós és fejlesztési javaslatok: fogalmi zavarok mutatkoznak a tisztások (TI) nyilvántartása körül, hiszen minden olyan tisztás, amely faállománnyal nem borított és azon erdőállomány korábban sem állt TI-ként került erdőtervezésre. Az újonnan kialakítandó TI-okra pedig az Etv. 13. § (2) rendelkezéseit kell figyelembe venni”	**L**
23.	**E02**	**Tengelici-homokvidék**	**KE-14**	**Fővárosi és Pest Megyei MgSzH Erd. Ig.**	**140/11**	a 18. pontban leírtak	**L**
24.	**E02, E05**	**Tengelici-homokvidék**	**KE-15, KE-16**	**Fővárosi és Pest Megyei MgSzH Erd. Ig.**	**140/12**	a 18. pontban leírtak	**L**
25.	**E02, E05**	**Tengelici-homokvidék**	**KE-17**	**Fővárosi és Pest Megyei MgSzH Erd. Ig.**	**140/13**	a 18. pontban leírtak	**L**
26.	**E74-77**	**Tengelici-homokvidék**	**KE-17**	**Fővárosi és Pest Megyei MgSzH Erd. Ig.**	**140/14**	a 20. pontban leírtak	**L**
27.	**E02, E05**	**Tengelici-homokvidék**	**KE-18**	**Fővárosi és Pest Megyei MgSzH Erd. Ig.**	**140/15**	a 18. pontban leírtak	**L**
28.	**E02, E05**	**Tengelici-homokvidék**	**KE-19, KE-20, KE-21**	**Fővárosi és Pest Megyei MgSzH Erd. Ig.**	**140/16**	a 18. pontban leírtak	**L**
29.	**E16**	**Tengelici-homokvidék**	**KE-19, KE-20,**	**Fővárosi és Pest Megyei MgSzH Erd. Ig.**	**140/17**	ellentétes az állománynevelési előírásokkal, a körzeti erdőterv készítése során végzett hozamszabályozással, ezért nem támogatják	**L**

			KE-21				
30.	**E45, E46, E50, E51**	**Tengelici-homokvidék**	**KE-19, KE-20, KE-21**	**Fővárosi és Pest Megyei MgSzH Erd. Ig.**	**140/18**	a 20. pontban leírtak	**L**
31.	**E73**	**Tengelici-homokvidék**	**KE-19, KE-20, KE-21**	**Fővárosi és Pest Megyei MgSzH Erd. Ig.**	**140/19**	„az Etv. 7 § (1) bekezdés a)- c) pontjainak megfelelő erdőtársulások esetén támogatható, azonban az Evt. 7. § (1) d)- f) pontjainak megfelelő erdőtársulások esetén nem tudja támogatni az erdészeti hatóság. A jellemzően nem őshonos társulásokban, illetve nem az Evt. 5. § 12. pontja szerinti „felnyíló erdőkben" nem vagy nehezen alkalmazható a tarvágás nélküli erdőgazdálkodás, hiszen ezen faállományok az Evt. 5. § 13. pontja szerinti „folyamatos erdőborítottságot" hosszú távon nem tudják biztosítani."	**L**
32.	**E02, E05**	**Tengelici-homokvidék**	**KE-22**	**Fővárosi és Pest Megyei MgSzH Erd. Ig.**	**140/20**	a 18. pontban leírtak	**L**
33.	**E16**	**Tengelici-homokvidék**	**KE-22**	**Fővárosi és Pest Megyei MgSzH Erd. Ig.**	**140/21**	„ellentétes az állománynevelési előírásokkal, a körzeti erdőterv készítése során végzett hozamszabályozással, ezért nem támogatható"	**L**
34.	**E44, E45, E46, E50, E51**	**Tengelici-homokvidék**	**KE-22**	**Fővárosi és Pest Megyei MgSzH Erd. Ig.**	**140/22**	A 20. pontban leírtak	**L**
35.	**E73**	**Tengelici-homokvidék**	**KE-22**	**Fővárosi és Pest Megyei MgSzH Erd. Ig.**	**140/23**	a 31. pontnál leírtak	**L**
36.		**Tengelici-homokvidék**		**Fővárosi és Pest Megyei MgSzH Erd. Ig.**	**140/24**	„(3) kezelési, fenntartási javaslatok indoklása: a körzeti erdőtervezés során különös figyelmet fordítottak Cee-Vajta térségében még meglévő természetszerű erdők kezelési előírásainak meghatározására. A természetvédelmi kezelés részeként ezeken az erdőterületeken átalaító üzemmód mellett, szálalóvágással kell az erdőket kezelni, amellyesl a meglévő sérülékeny erdőtípusok felújítása megoldható."	**L**

37.	**E22, E27**	**Tengelici-homokvidék**	**KE-23**	**Fővárosi és Pest Megyei MgSzH Erd. Ig.**	**140/25**	az erdészeti hatóság nem ért egyet az előírással; csak teljes talajelőkészítés követően várható el megfelelő erdősítési eredmény	**L**
38.	**E24, E25**	**Tengelici-homokvidék**	**Ke-23**	**Fővárosi és Pest Megyei MgSzH Erd. Ig.**	**140/26**	a 20. pontnál leírtak	**L**
39.	**E40**	**Tengelici-homokvidék**	**KE-24**	**Fővárosi és Pest Megyei MgSzH Erd. Ig.**	**140/27**	a 20. pontnál leírtak	**L**
40.	**E42, E63**	**Tengelici-homokvidék**	**KE-24**	**Fővárosi és Pest Megyei MgSzH Erd. Ig.**	**140/28**	az erdészeti hatóság nem tud egyetérteni az előírással	**L**
41.	**E44, E45**	**Tengelici-homokvidék**	**KE-24**	**Fővárosi és Pest Megyei MgSzH Erd. Ig.**	**140/29**	a 20. pontban leírtak	**L**
42.		**Tengelici-homokvidék**	**KE-24**	**Fővárosi és Pest Megyei MgSzH Erd. Ig.**	**140/30**	„(3):a termőtalaj a talajelőkészítést követően nem pusztul el, hiszen elhordás nem történik. A felsorolt akácos és fenyves állományok nem közösségi jelentőségű élőhelytípusok, így azokra előírásokat megállapítani nem lehet”	**L**
43.		**Tengelici-homokvidék**	**KE-24**	**Fővárosi és Pest Megyei MgSzH Erd. Ig.**	**140/31**	„(4): a telepített erdőállományok az Ect. 6 § (1) bek. szerint erdőnek minősülnek, így az itt megfogalmazott eljárások erdőterület igénybevételének minősülnek (Evt. 77 § (1))”	**L**
44.	**E16**	**Tengelici-homokvidék**	**KE-25**	**Fővárosi és Pest Megyei MgSzH Erd. Ig.**	**140/32**	„ellentétes az állománynevelési előírásokkal, a körzeti erdőterv készítése során végzett hozamszabályozással, ezért nem támogatható”	**L**
45.	**E17**	**Tengelici-homokvidék**	**KE-25**	**Fővárosi és Pest Megyei MgSzH Erd. Ig.**	**140/33**	a 44. pontban leírtak + az országos Erdőállomány Adattár előírásait kell betartani	**L**

46.	**E18**	**Tengelici-homokvidék**	**KE-25**	**Fővárosi és Pest Megyei MgSzH Erd. Ig.**	**140/34**	A 20. pontban leírtak	**L**
47.	**E24, E25**	**Tengelici-homokvidék**	**KE-25**	**Fővárosi és Pest Megyei MgSzH Erd. Ig.**	**140/35**	a 20. pontban leírtak	**L**
48.	**E26, E41**	**Tengelici-homokvidék**	**KE-25**	**Fővárosi és Pest Megyei MgSzH Erd. Ig.**	**140/36**	a termőhelyi adottságok, valamint az (Országos Erdőállomány Adattár) OEA előírásainak figyelembe vételével	**L**
49.	**E42, E63**	**Tengelici-homokvidék**	**KE-25**	**Fővárosi és Pest Megyei MgSzH Erd. Ig.**	**140/37**	nem ért egyet (talajelőkészítés, tarvágás)	**L**
50.	**E44, E45**	**Tengelici-homokvidék**	**KE-25**	**Fővárosi és Pest Megyei MgSzH Erd. Ig.**	**140/38**	a 20. pontban leírtak	**L**
51.	**E64**	**Tengelici-homokvidék**	**KE-25**	**Fővárosi és Pest Megyei MgSzH Erd. Ig.**	**140/39**	az erdészeti hatóság nem támogatja, az Evt. 68-74 §-iban megfogalmazottak, valamint az OEA-ban foglaltak az irányadóak	**L**
52.	**E74-77**	**Tengelici-homokvidék**	**KE-26**	**Fővárosi és Pest Megyei MgSzH Erd. Ig.**	**140/40**	a 20. pontban leírtak	**L**
53.		**Tengelici-homokvidék**		**Fővárosi és Pest Megyei MgSzH Erd. Ig.**	**140/41**		**L**
127.		**Tengelici-homokvidék**		**Közép-dunántúli Regionális Államigazgatási**	**176/9**	A fenntartási terv 1.7. pontját javasoljuk kiegészíteni az alábbiak szerint településrendezési eszközök: Alsószentiván: 18/2006. (VII.01.) rendelettel megállapított helyi építési szabályzat és szabályozási terv. Problémának látjuk, hogy a kezelési terv a magasabb rendű jogszabályok	**L**

				Hivatal		által előírt és jelenlegi jogi viszonyok meglétét nem veszi figyelembe. (Vajta)	
186.		**Tengelici-homokvidék**		**Fejér Megyei Mezőgazdasági Szakigazgatási Hivatal Földművelésügyi Igazgatóság**	**120/1**	A Tengelici-homokvidék Natura 2000 terület érinti a Magyar Állam Tulajdonában, Igazgatóságunk vagyonkezelésében lévő Hardi ér vízfolyást, a Cece 0354, 03655, 0380/1, 0380/2 hrsz-ú és az Alsószentiván 0166, 0167, 0168, 0182 hrsz-ú ingatlanokon. Ezen területekre vonatkozóan a természetvédelmi érdekek szem előtt tartása mellett indokoltnak és fontosnak tartjuk a vízgazdálkodási érdekek érvényesülésének megtartását is.	**L**
187.		**Tengelici-homokvidék**		**Fejér Megyei Mezőgazdasági Szakigazgatási Hivatal Földművelésügyi Igazgatóság**	**120/2**	Amennyiben vízgazdálkodási szempontból indokolt a vízfolyásokon a fenntartási és üzemeltetési feladatok, szükség esetén a meder tisztítás és kotrás a Nemzeti Park Igazgatósággal egyeztetett időszakban elvégezhető.	**L**
218.		**Tengelici-homokvidék**		**Paks Város Polgármestere**	**75/1**	Egyetértő vélemény.	
228.		**Tengelici-homokvidék**		**Közép-Dunántúli Környezetvédelmi és Vízügyi Igazgatóság**	**104/3**	A Tolna Megyei Szakmérnökség működési területén található Tengelici-homokvidék fenntartási terve nem érint kezelésünkben lévő területet.	**L**
523.	**Általános**	**Tengelici-homokvidék**		**Baranya Megyei mezőgazdasági Szakigazgatási Hivatal Erdészeti Igazgatóság**	**143/23**	3.2.2 Élőhely-rekonstrukció és élőhely fejlesztés: Lásd az egyes kezelési egységeknél leírtakat. Megjegyezzük, hogy az élőhely-rekonstrukciós és élőhely fejlesztési javaslatok szegényesek, nem tartalmaznak semmilyen kezelési módszert, technológiát, csak kijelentéseket.	**L**
524.	**Általános**	**Tengelici-homokvidék**		**Baranya Megyei mezőgazdasági Szakigazgatási Hivatal Erdészeti Igazgatóság**	**143/24**	3.2.5 A tervezési területen javasolt természetvédelmi kezelések: A kötelezően betartandó/tiltott előírások csak javaslatként értelmezhetők, hiszen nincs olyan jogszabály, amely erdőre vonatkozóan kötelező földhasználati szabályokat állapítana meg.	**L**
531.	**Általános**	**Tengelici-homokvidék**		**Baranya Megyei mezőgazdasági Szakigazgatási Hivatal Erdészeti Igazgatóság**	**143/1**	A 275/2004. (X.8.) Kormányrendelet 4. § (5) bekezdése alapján a fenntartási terv a Natura 2000 terület kezelésére vonatkozó javaslatokat, valamint ezek megvalósításának lehetséges eszközeit tartalmazza, és jogszabály eltérő rendelkezése hiányában kötelező földhasználati szabályokat, viszont	**L**

						a kezelési javaslatokban már kevésbé érvényesül.	
532.	**Általános**	**Tengelici-homokvidék**		**Baranya Megyei mezőgazdasági Szakigazgatási Hivatal Erdészeti Igazgatóság**	**143/2**	A települések közül Bikács, Györköny, Nemeskér és Paks tartozik Igazgatóságunk illetékességi területéhez, ezen belül a fenntartási terv mintegy 2800 ha erdőt és erdőgazdálkodási tevékenységet közvetlenül szolgáló földterületet érint. Az egyeztetési anyag számos helyen szigorúbb előírásokat tartalmaz, mint ami a Dél-Mezőföldi Tájvédelmi Körzet kezelési terv tervezetében szerepel. (Az erdők 90 százaléka védett természeti területen helyezkedik el.)	**L**
533.	**Általános**	**Tengelici-homokvidék**		**Baranya Megyei mezőgazdasági Szakigazgatási Hivatal Erdészeti Igazgatóság**	**143/3**	A fenti terület közel 80 százaléka állami tulajdonban és a Gyulai Erdészeti és Vadászati Zrt. kezelésében van. Az állami tulajdonú termőföldek közismerten alaptámogatásra nem jogosultak. Így értelmezhetetlen számunkra a „kötelező” előírások köre.	**L**
534.	**Általános**	**Tengelici-homokvidék**		**Baranya Megyei mezőgazdasági Szakigazgatási Hivatal Erdészeti Igazgatóság**	**143/4**	A Natura 2000 terület kijelölésével kapcsolatban megjegyzem, hogy abba nem vonták be az erdészeti hatóságok (a KvVM miniszteri közleményéhez csak észrevételt tehettünk), így fordulhat elő, hogy a Tengelici-homokvidék Natura 2000 terület megőrzendő értékeihez és kezelési céljaihoz köszönő viszonyban sem lévő erdőrészletek kerültek lehatárolásra. A faállománnyal borított terület háromnegyede nem őshonos fafajokból áll: akác 40%, fenyő 30%, nemes nyárak 5%. És ez még igen nagymérvű pótlólagos beruházás (pl. erdők esetében fafajcserés szerkezet-átalakítás) sem közelíti rövid vagy középtávon az erdőt a célállapothoz.	**L**
535.	**Általános**	**Tengelici-homokvidék**		**Baranya Megyei mezőgazdasági Szakigazgatási Hivatal Erdészeti Igazgatóság**	**143/5**	1.7 tervezési és egyéb előírások: A tervezési területre vonatkozó tervek között figyelembe kell venni a Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Minisztérium Természeti Erőforrások Főosztálya által 2009. szeptember 1-jén kelt, 41236/46/2009. sz. alatti határozattal, 2009. január 1-től 2018. december 31-ig terjedő időszakra, a Nagydorogi erdészeti tervezési körzetben lévő erdőkre (benne Bikács, Györköny, Németkér és Paks-nem államerdészeti-helységeire) készített körzeti erdőtervet és az abban foglalt előírásokat.	**L**
536.	**Általános**	**Tengelici-homokvidék**		**Baranya Megyei mezőgazdasági Szakigazgatási Hivatal Erdészeti Igazgatóság**	**143/6**	A kezelési területre vonatkozó jogszabályoknál az 1996. évi LIV. törvényre való utalást ki kell cserélni az erdőről, az erdő védelméről és az erdőgazdálkodásról szóló 2009. évi XXXVII. törvényre. Emellett az egyeztetési anyagban szereplő erdészeti fogalmakat a hatályos Evt. szerint kell használni.	**L**
537.	**Általános**	**Tengelici-homokvidék**		**Baranya Megyei mezőgazdasági Szakigazgatási Hivatal Erdészeti Igazgatóság**	**143/7**	3.1 természetvédelmi célkitűzés, a terület rendeltetése: Az erdőgazdálkodást a természetes élőhelyek állapotromlásának egyik legfőbb okaként megnevezni arról tanúskodik, hogy az egyeztetési anyagot összeállítók nem rendelkeznek megfelelő erdészettörténeti, szakmapoliti-	**L**

						kai, termőhelyi, erdőművelési, stb. ismeretekkel. Másrészt sérti azokat az erdőgazdálkodókat, akiknek a vállán nyugodhat a közösségi célok megvalósítása.	
538.	**Általános**	**Tengelici-homokvidék**		**Baranya Megyei mezőgazdasági Szakigazgatási Hivatal Erdészeti Igazgatóság**	**143/8**	3.2 kezelési javaslatok: A leromlott szerkezetű és rossz egészségi állapotú őshonos fafajösszetételű erdőállományok természetes felújulására sincs semmi lehetőség, ezért ezekben is csak a tarvágás és a mesterséges felújítás az egyetlen racionális megoldás. Természetes felújítási módszerek alkalmazásához megfelelő termőhelyi és biológiai feltételek szükségesek, melyek megléte esetén fokozatos felújító-vagy szálaló vágások természetes mag felújulással már kivitelezhetőek.	**L**
539.	**Általános**	**Tengelici-homokvidék**		**Baranya Megyei mezőgazdasági Szakigazgatási Hivatal Erdészeti Igazgatóság**	**143/9**	Nem tudunk egyetérteni a teljes talaj-előkészítés kategorikus tiltásával sem. Az erdészeti politika célkitűzése az őshonos erdőállományok megőrzése és ezek arányának növelése. A térségben található nem őshonos faállományok véghasználata után sok esetben csak a teljes talaj-előkészítést követően várható el megfelelő erdősítési eredmény, fafaj összetételben javulás.	**L**
540.	**Általános**	**Tengelici-homokvidék**		**Baranya Megyei mezőgazdasági Szakigazgatási Hivatal Erdészeti Igazgatóság**	**143/10**	A fenyvesek és akácosok „visszaalakítása” száraz homoki gyeppé mezőgazdasági művelésbe vonást, azaz erdőterület igénybevételét jelenti, melyet az erdészeti hatóság engedélyezhet, úgyszintén a tisztásként való nyilvántartást is az erdészeti hatóság engedélyezi az erdőgazdálkodó kérelmére.	**L**
541.	**Általános**	**Tengelici-homokvidék**	**KE1, KE2, KE3, KE4, KE9, KE10, KE18, KE23, KE24, KE25**	**Baranya Megyei mezőgazdasági Szakigazgatási Hivatal Erdészeti Igazgatóság**	**143/11**	Erdősítés csak a termőhelynek megfelelő célállományokkal végezhető, tehát nem csak kocsányos tölgy, hanem más őshonos főfajjal is.	**L**
542.	**Általános**	**Tengelici-homokvidék**	**KE5, KE6**	**Baranya Megyei mezőgazdasági Szakigazgatási Hivatal Erdészeti Igazgatóság**	**143/12**	Az erősen befüzesedett állományok rekonstrukciója során be kell tartani a hatályos Evt. erdőterület igénybevételére vonatkozó előírásait.	**L**
543.	**Általános**	**Tengelici-homokvidék**	**KE11, KE12, KE13, KE15, KE16,**	**Baranya Megyei mezőgazdasági Szakigazgatási Hivatal Erdészeti Igazgatóság**	**143/13**	A sikertelenül fásított területek további fásításának tiltását, illetve a legalább kétszer sikertelenül erdősített területek terméketlenné nyilvánítását az erdészeti hatóság csak abban az esetben engedélyezi, ha az erdőgazdálkodó ezt termőhely feltárási szakvéleménnyel alá tudja támasztani. Valamely biotikus vagy abiotikus kár következtében sikertelen erdősítés esetén-ahol	**L**

			KE17, KE18, KE19, KE20, KE21, KE22			egyébként a termőhelyi adottságok lehetővé teszik az erdősítést- nem elfogadható a külön vizsgálat nélküli átminősítés. Figyelemmel az Evt. 6. § (1) bekezdés a) pontjára, illetve az Evt. 78. § (1) bekezdés szerint erdőt igénybe venni csak kivételes esetben lehet.	
544.	**Általános**	**Tengelici-homokvidék**	**KE14**	**Baranya Megyei mezőgazdasági Szakigazgatási Hivatal Erdészeti Igazgatóság**	**143/14**	A sikertelenül fásított területek további fásításának tiltását (E02), az erdészeti hatóság csak abban az esetben engedélyezi, ha az erdőgazdálkodó ezt termőhely feltárási szakvéleménnyel alá tudja támasztani.	**L**
545.	**Általános**	**Tengelici-homokvidék**	**KE19, KE20, KE21, KE22**	**Baranya Megyei mezőgazdasági Szakigazgatási Hivatal Erdészeti Igazgatóság**	**143/15**	Lábon álló korhadt holtfa kivágásának tilalma (E16) esetenként ellentmond az erdővédelem általános szabályinak.	**L**
546.	**Általános**	**Tengelici-homokvidék**	**KE22**	**Baranya Megyei mezőgazdasági Szakigazgatási Hivatal Erdészeti Igazgatóság**	**143/16**	A puffer zóna telepítése ellentétes a (6) pontban leírt erdőtelepítési tilalommal.	**L**
547.	**Általános**	**Tengelici-homokvidék**	**KE23, KE25**	**Baranya Megyei mezőgazdasági Szakigazgatási Hivatal Erdészeti Igazgatóság**	**143/17**	A tájidegen és a nem őshonos fafajokkal történő erdősítés tilalma (E24, E25) csak fokozatosan, megfelelő ütemezés mellett, a körzeti erdőtervben foglaltak szerint valósítható meg.	**L**
548.	**Általános**	**Tengelici-homokvidék**	**KE23, KE24, KE25**	**Baranya Megyei mezőgazdasági Szakigazgatási Hivatal Erdészeti Igazgatóság**	**143/18**	A tarvágás tilalma (E63) vonatkozásában lásd a 3.2 Kezelési javaslatokhoz fűzött megjegyzéseket.	**L**
549.	**Általános**	**Tengelici-homokvidék**	**KE24**	**Baranya Megyei mezőgazdasági Szakigazgatási Hivatal Erdészeti Igazgatóság**	**143/19**	A tájidegen és a nem őshonos fafajok szerkezet-átalakítása (E40) csak fokozatosan, megfelelő ütemezés mellett, a körzeti erdőtervben foglaltak szerint valósítható meg.	**L**
550.	**Általános**	**Tengelici-homokvidék**	**KE24, KE25**	**Baranya Megyei mezőgazdasági Szakigazgatási Hivatal Erdészeti Igazgatóság**	**143/20**	A tarvágás és a teljes-talajelőkészítés tilalma vonatkozásában lásd a 3.2 Kezelési javaslatokhoz fűzött megjegyzéseket.	**L**
551.	**Általános**	**Tengelici-homokvidék**	**KE25**	**Baranya Megyei mezőgazdasági Szakigazgatási Hivatal Erdészeti Igazgatóság**	**143/21**	Feltehetően elírás az, hogy a fakitermelést a tájidegen és a nem őshonos fafaj összetételű erdőkben csak az egészségügyi termelésre korlátozza (E17). Az összefüggő véghasználati terület nagyságának (E64) korlátozása (0,5 ha) a felsorolt élőhelyeken értelmetlen, elegendőnek tartjuk a körzeti erdőtervekben foglaltak betartását. A valamikori tölgyesek helyén létesített nem őshonos faállományok „visszaalakítása” csak kocsányos tölgynek alkalmas termőhelyeken lehetséges.	**L**
552.	**Általános**	**Tengelici-homokvidék**	**KE26**	**Baranya Megyei mezőgazdasági Szakigazgatási Hivatal Erdészeti Igazgatóság**	**143/22**	Felhagyott homokbányák területén az erdőtelepítés, illetve az agrárerdészeti rendszerek kialakítása csak védett faj előfordulása esetén sértheti a közösségi célok megvalósítását.	**L**

582.	**Vadgazdál-kodás (E04)**	**Tengelici-homokvidék**		**Gyulaj Zrt.**		Az etetők, itatók kihelyezése csak bizonyos területeken tiltott. Ezen terüle-tek konkretizálása szükséges	**F**
583..	**Általános**	**Tengelici-homokvidék**		**Vadex Zrt.**		A fenntartási tervet az érvényben lévő erdészeti üzemtervekkel egyeztetni szükséges	**F**
584.	**Általános**	**Tengelici-homokvidék**		**Fővárosi és Pest Megyei MgSzH Erd. Ig.;** **Vadex Zrt.**		A fenntartási terv jogszabályi hivatkozásait az új erdőtörvény (2009. évi XXXVII. tv.) szerint átdolgozni szükséges	**F**
585.	**Általános**	**Tengelici-homokvidék**		**Vadex Zrt.**		A terv átdolgozása az MgSzH adatok alapján	**F**
586.	**Általános**	**Tengelici-homokvidék**		**Gyulaj Zrt.**		Szóhasználat átdolgozása: kerülendő a „tilos, kell, kötelező” szavak hasz-nálata	**F**
587.	**Erdőtelepítés**	**Tengelici-homokvidék**				Az akácosok átalakítása tölgyessé elsősorban azokon a területeken előírt, ahol bizonyíthatóan tölgyesek voltak	**F**
588.	**Vízmegőrzés**	**Tengelici-homokvidék**		**Gyulaj Zrt.**		Vízvisszatartási eljárási javaslatok megfogalmazása szükséges	**F**
589.	**Erdőtelepítés**	**Tengelici-homokvidék**				A telepítendő fafajokat a következőkkel ajánlatos kiegészíteni: hazai nyár, szürke nyár, magyar kőris, molyhos tölgy, juharok	**F**
590.	**Erdőátalakít ás**	**Tengelici-homokvidék**		**Gyulaj Zrt.**		A fenyvesek átalakításának előtérbe helyezése az akácosok átalakításával szemben	**F**
361.	**SZ29**	**Tengelici-homokvidék, Lajos-komáromi-löszvölgyek, Velencei-hegység**		**Fejér Megyei Mezőgazdasági Szakhatóság Növény-és Ta-lajtani Intézet**	**131/1**	Talajvédelmi szempontból legfeljebb 5 évente 25 cm mély mélylazítás-miután az előírások szántó területre vonatkoznak, feleslegesnek tartjuk a 25 cm előírását ez a mélység nem mélylazítás. Véleményünk szerint a 30-40 cm közötti középmély lazítás semmilyen kárt nem okoz a Natura 2000 területen sem, elősegíti a talaj szerkezetének fenntartását, vízgazdálkodásá-nak karbantartását.	**L**
362.	**SZ41**	**Tengelici-**		**Fejér Megyei Mezőgazdasági**	**131/2**	Tilos fóliás, üvegházi termesztés- javasolnánk inkább annak előírását, hogy	**L**

		homokvidék, Lajos-komáromi-löszvölgyek, Velencei-hegység		**Szakhatóság Növény-és Talajtani Intézet**		a fóliás, vagy üvegházi termesztés csak kiemelt ágyon történjen, ne a termőföldön. Ebben az esetben a zárt termesztő berendezés semmilyen módon nem befolyásolná a természetes élővilágot. Különösen kiskertes övezetben lehet jelentősége.	
363.	**SZ34**	**Tengelici-homokvidék, Lajos-komáromi-löszvölgyek, Velencei-hegység**		**Fejér Megyei Mezőgazdasági Szakhatóság Növény-és Talajtani Intézet**	**131/3**	Tápanyag utánpótlás a szántón kizárólag szerves trágyával végezhető- miután nagytáblás szántóról van szó, sokkal életszerűbb lenne a talajvizsgálatra alapozott, a talaj tápanyag ellátottságát és a növény igényét figyelembe vevő tápanyag-gazdálkodási terv szerinti tápanyag-gazdálkodás előírása. A szakszerűtlenül kijuttatott szervestrágya is okozhat a környezetben kárt, míg a megfelelően, szakmailag megalapozottan felhasznált műtrágya nem feltétlenül káros a környezetre.	**L**
364.	**SZ49**	**Tengelici-homokvidék, Lajos-komáromi-löszvölgyek, Velencei-hegység**		**Fejér Megyei Mezőgazdasági Szakhatóság Növény-és Talajtani Intézet**	**131/4**	Szántó megszüntetés, gyeppé alakítás- szántó területen spontán módon nem alakul ki gyep, sokkal inkább az invazív gyomnövények szaporodnak el.	**L**

Ábrák, táblázatok

1. számú táblázat

Tengelici homokvidék Natura 2000 terület érintett helyrajzi számai 45/2006.(XII.8.) KvVM rendelet szerint
Alsószentiván 0165/a, 0165/b, 0165/c, 0165/d, 0165/f, 0166, 0167, 0168, 0169, 0170, 0171/1, 0171/2, 0172/1a, 0172/1b, 0172/1c, 0172/2a, 0172/2b, 0172/2c, 0172/3, 0174, 0175/a, 0175/b, 0175/c, 0176, 0177, 0179/1, 0179/2a, 0179/2b, 0179/2c, 0179/2d, 0179/2f, 0179/2g, 0179/2h, 0179/2j, 0179/2k, 0179/3a, 0179/3b, 0179/4, 0179/5, 0179/6a, 0179/6b, 0179/6c, 0179/6d, 0179/6f, 0179/6g, 0182, 0183,
Bikács 0142/a, 0142/b, 0144, 0146, 0148, 0150/a, 0150/b, 0152/a, 0152/b, 0152/c, 0153, 0154, 0155, 0156, 0157, 0158/a, 0158/b, 0159/1a, 0159/1b, 0159/1c, 0159/1d, 0160, 0161, 0162, 0163/a, 0163/b, 0164, 0165, 0166, 0167, 0168, 0169, 0170, 0171, 0172, 0173, 0174, 0175/a, 0175/b, 0175/c, 0176, 0177, 0178, 0179, 0180, 0181, 0182, 0183, 0184, 0185, 0186/a, 0186/b, 0187, 0188, 0189, 0190, 0191, 0192, 0193, 0194, 0195/1, 0195/2, 0196, 0197/1, 0197/2, 0197/3a, 0197/3b, 0198, 0199, 0200/a, 0200/b, 0201/1, 0201/2, 0210/1, 0210/3a, 0210/3b, 0210/4, 0210/5, 0211, 0212, 0213, 0214, 0215, 0216, 0217, 0218/a, 0218/b, 0218/c, 0219, 0220, 0221, 0222, 0223, 0224/a, 0224/b, 0224/c, 0224/d, 0225/1, 0225/2, 0226/a, 0226/b, 0227, 0228, 0229, 0230/a, 0230/b, 0230/c, 0230/d, 0231, 0232, 0233, 0234, 0235/1a, 0235/1b, 0235/2, 0236, 0237, 0238/a, 0238/b, 0238/c, 0239, 0240, 0241, 0242/a, 0242/b, 0242/c, 0242/d, 0242/f, 0243, 0244/a, 0244/b, 0244/c, 0245, 0246, 0247/a, 0247/b, 0248, 0249, 0250, 0251, 0252, 0253, 0254, 0255/a, 0255/b, 0255/c, 0256, 0257, 0258, 0259, 0260, 0261/a, 0261/b, 0262/a, 0262/b, 0263, 0264, 0265, 0266, 0267, 0268, 0269, 0270, 0271, 0272/a, 0272/b, 0272/c, 0272/d, 0273, 0274, 0275, 0276, 0277, 0278, 0279, 0280/a, 0280/b, 0281, 0282, 0283, 0284, 0285, 0286, 0287, 0288, 0289, 0290/a, 0290/b, 0290/c, 0291, 0292, 0293, 0294, 0295, 0296, 0297, 0298, 0299, 0300/1, 0300/2, 0301, 0303/1a, 0303/1b, 0303/2, 0304, 0305/a, 0305/b, 0306, 0307, 0308, 0309, 0310, 0311/a, 0311/b, 0311/c, 0312/a, 0312/b, 0312/c, 0313, 0314/a, 0314/b, 0314/c, 0315, 0316/a, 0316/b, 0317, 0318/a, 0318/b, 0320/a, 0320/b, 0320/c, 0320/d, 0321, 0322/a, 0322/b, 0322/c, 0323, 0324, 0325/1a, 0325/1b, 0325/1c, 0325/2, 0326, 0327, 0328, 0329, 0330, 0331, 0332, 0333, 0334, 0335, 0336, 0337, 0338, 0339,
Cece 0251, 0252/a, 0252/b, 0253, 0254/a, 0254/b, 0254/d, 0255, 0256/1a, 0256/1b, 0256/1c, 0256/1d, 0256/1f, 0256/2a, 0256/2b, 0256/2c, 0256/2d, 0256/2f, 0256/2g, 0256/2h, 0257, 0258, 0259, 0260, 0261, 0262/1a, 0262/1b, 0262/2, 0262/3, 0262/4, 0262/5a, 0262/5b, 0262/5c, 0262/6, 0263, 0264/1, 0264/2, 0265, 0266, 0267/1b, 0267/1c, 0267/1d, 0267/2, 0268/1, 0268/10, 0268/11a, 0268/11b, 0268/11c, 0268/11d, 0269, 0270/1, 0270/2, 0270/3, 0270/4, 0270/5, 0271, 0272, 0273, 0275, 0276, 0277, 0313/11, 0335/2, 0336/a, 0336/d, 0336/f, 0336/g, 0337/1a, 0337/1c, 0337/1d, 0337/1f, 0337/1g, 0337/2, 0338/2, 0338/3, 0338/4a, 0338/4b, 0340, 0341, 0342/1, 0342/2a, 0342/2c, 0342/3, 0344, 0345, 0346, 0347/1, 0347/2, 0347/3, 0347/4, 0347/5, 0348/1, 0348/2, 0348/3, 0348/4, 0348/5, 0349/1, 0349/2, 0350/a, 0350/b, 0350/c, 0350/d, 0350/f, 0350/g, 0350/h, 0351/a, 0351/b, 0352, 0353/1a, 0353/1b, 0353/2a, 0353/2b, 0353/2c, 0353/3, 0353/4a, 0353/4b, 0353/4c, 0354, 0355, 0356/6a, 0356/6b, 0356/7, 0356/8, 0357, 0358/10a, 0358/10b, 0358/10c, 0358/10d, 0358/11a, 0358/11b, 0358/12, 0359, 0360/1, 0360/2, 0360/3a, 0360/3b, 0360/4a, 0360/4b, 0360/5, 0360/6, 0363, 0364, 0365/1, 0365/2, 0366, 0367/1, 0367/2a, 0367/2b, 0367/2c, 0367/2d, 0367/2f, 0367/2g, 0367/2h, 0367/3a, 0367/3b, 0367/4, 0368/a, 0368/b, 0370/1, 0370/2, 0370/3, 0371, 0372/1, 0372/2, 0372/3a, 0372/3b, 0372/3c, 0372/5, 0372/6, 0372/7, 0372/8, 0372/10, 0373, 0379, 0380/1, 0380/2, 0382/a, 0382/b, 0382/c, 0383, 0384, 0385, 0386, 0387/a, 0387/b, 0388, 0389/12, 0389/13, 0389/14, 0389/15, 0389/16, 0389/17a, 0389/17b, 0389/19, 0389/20, 0389/21, 0389/22a, 0389/22b, 0390, 0391/2, 0391/3, 0391/4, 0391/5, 0392/a, 0392/b, 0392/c, 0392/d, 0392/f, 0392/g, 0392/h, 0393, 0394/1a, 0394/1b, 0394/1c, 0394/1d, 0394/1f, 0394/1g, 0394/1h, 0394/1j, 0394/1k, 0394/2, 0394/3, 0395, 0396/a, 0396/b, 0397, 0398/1d, 0398/1g, 0398/1k, 0398/1l, 0398/2, 0398/3a, 0398/3b, 0398/3c, 0399/a, 0399/b, 0399/c, 0399/g, 0399/h, 0400/a, 0400/b, 0400/c, 0400/d, 0400/f, 0400/g, 0400/k, 0401/a, 0401/b, 0401/c, 0401/d, 0402/a, 0402/d, 0403/a, 0403/b, 0403/c, 0403/d, 0404/1a, 0404/1b, 0404/1c, 0404/1k, 0404/1l, 0404/2, 0405/a, 0405/b, 0405/c, 0405/d, 0405/f, 0406/a, 0406/b, 0406/c, 0406/d, 0406/f, 0409/a, 0409/h, 0409/n, 0409/r, 0410, 0411/3a, 0411/3b, 0411/8, 0411/9a, 0411/9b, 0411/10a, 0411/10b, 0411/10c, 0411/11a, 0411/11b, 0411/11c, 0411/11d, 0411/12a, 0411/12b, 0411/12c, 0411/12d, 0412/7d, 0412/7h, 0412/7j, 0418, 0419, 0420/16a, 0420/16c, 0420/16d, 0420/16f, 0420/16g, 0420/17, 0421, 0422/1, 0423,

Györköny 0108, 0109/1, 0109/2, 0109/3, 0109/4, 0117/1, 0117/3, 0117/4, 0117/6, 0117/7,
Németkér 05, 06, 07, 08, 09, 010, 011, 012, 013/a, 013/b, 014, 015, 016, 017, 018/a, 018/b, 019, 020, 021, 022/a, 022/b, 025, 026/a, 026/b, 028, 029, 042, 066/1, 066/2b, 067/1, 067/3, 067/5a, 067/5b, 067/5c, 067/5d, 067/5f, 067/5g, 067/5h, 067/6a, 067/6b, 068/a, 068/b, 069, 070/a, 070/b, 070/c, 070/d, 070/f, 070/g, 071, 072, 0455/1, 0455/2, 0457/1, 0457/2, 0459/1, 0459/2, 0460, 0461, 0462, 0463, 0464, 0465, 0466/a, 0466/b, 0466/c, 0467, 0468/a, 0468/b, 0468/c, 0469, 0470, 0471/a, 0471/b, 0472/a, 0472/b, 0472/c, 0472/d, 0472/f, 0472/g, 0472/h, 0481, 0482/a, 0482/b, 0482/c, 0482/d, 0482/f, 0482/g, 0482/h, 0482/j, 0482/k, 0483, 0484/1a, 0484/1b, 0484/1c, 0484/1d, 0484/1f, 0484/1g, 0484/1h, 0484/1j, 0484/1k, 0484/1l, 0484/1m, 0484/1n, 0489/a, 0489/b, 0489/c, 0489/d, 0489/f, 0489/g, 0489/h, 0489/j, 0489/k, 0489/l, 0490, 0494/a, 0494/b, 0494/c, 0495/a, 0495/b, 0495/c, 0495/d, 0495/f, 0495/g, 0496/a, 0496/b, 0496/c, 0496/d, 0496/f, 0496/g, 0496/h, 0496/j, 0496/k, 0496/l, 0496/m, 0500, 0501, 0502, 0503/a, 0503/b, 0503/c, 0503/d, 0503/f, 0503/g, 0503/h, 0503/j, 0503/k, 0503/l, 0503/m, 0503/n, 0505/a, 0505/b, 0505/c, 0505/d, 0505/f, 0505/g,
Paks 0738, 0739/1, 0739/2, 0740/1, 0740/2, 0740/3, 0740/4, 0740/5, 0740/6, 0740/7, 0741, 0742/2, 0742/3, 0742/4, 0743, 0744/1a, 0744/1b, 0744/2, 0745/1, 0745/2, 0745/3, 0745/4, 0746, 0747/1, 0747/2, 0748, 0749/a, 0749/b, 0750/1, 0750/2, 0750/3, 0751, 0752, 0753/a, 0753/b, 0753/c, 0754/1a, 0754/1b, 0754/1c, 0754/3, 0754/4, 0754/5, 0755/3, 0755/4, 0755/8, 0755/9, 0755/10, 0756, 0757/1a, 0757/1b, 0757/2a, 0757/2b, 0757/3a, 0757/3b, 0758, 0759/1, 0759/2, 0759/3, 0759/4, 0760, 0761, 0762, 0763/a, 0763/b, 0763/c, 0763/d, 0763/f, 0763/g, 0764, 0765/a, 0765/b, 0766, 0767/1a, 0767/1b, 0767/2, 0768, 0769/a, 0769/b, 0769/c, 0770, 0771, 0772, 0773, 0774/2, 0774/4, 0774/5, 0774/6, 0774/7, 0774/8, 0775/a, 0775/b, 0775/c, 0777, 0778/a, 0778/b, 0778/c, 0778/d, 0778/f, 0779/1, 0779/2, 0779/3, 0780/1, 0780/2, 0781/2, 0781/3, 0781/4, 0782, 0783, 0784/a, 0784/b, 0784/c, 0784/d, 0785, 0786, 0787/1, 0787/2, 0789/a, 0789/b, 0790/1a, 0790/1b, 0790/1c, 0790/3, 0791/1, 0792/1, 0794/1,
Vajta 0152/12a, 0152/27a, 0152/27c, 0152/27d, 0152/27f, 0152/28a, 0152/28b, 0152/29a, 0152/29b, 0152/29c, 0152/29d, 0152/29f, 0152/29g, 0152/29h, 0152/29j, 0152/29k, 0152/29l, 0152/29n, 0152/29p, 0152/29r, 0152/29s, 0152/29t, 0152/29y, 0152/29z, 0152/30, 0153, 0154, 0156/1, 0156/2, 0156/3, 0156/4, 0156/5, 0156/6, 0156/7, 0156/8, 0156/10, 0156/11, 0157, 0158, 0159, 0161/a, 0161/d, 0161/f, 0161/j, 0167/2a, 0167/2c, 0167/2g, 0167/2h, 0167/2k, 0167/2m, 0167/2n, 0167/2p, 0169/1a, 0169/1d, 0169/1g, 0169/1h, 0169/2, 0173, 0180, 0182,

Tengelici homokvidék Natura 2000 területen belüli ex lege védett láp és szikes tó érintett helyrajzi számai a 8005/2001 (MK 156.) KöM tájékoztató és a 8006/2001.(MK.156.) KöM tájékoztató szerint
Bikács 0212
Németkér 067/1, 070/a

Digitális melléklet

1. natura élőhelyek térinformatikai fedvényei (shp fájl)
2. Á-NÉR élőhelyek térinformatikai fedvényei (shp fájl)
3. kezelési szempontból kiemelt növényfaj térinformatikai fedvényei (shp fájl)
4. kezelési szempontból kiemelt állatfajok térinformatikai fedvényei (shp fájl)
5. kezelési előírások térinformatikai fedvényei (shp fájl)

IV. NATURA 2000 FOGALOMTÁR

Agrár-erdészeti rendszer : Az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alapból az agrár-erdészeti rendszerek mezőgazdasági földterületeken történő első létrehozásához nyújtandó támgatás igénybevételének részletes szabályiaról szóló 46/2009.(IV.16.) FVM rendeletben részletezett földhasználat (főként fás legelők létesítése szántó, gyep művelési ágon)

Á-NER: Az Általános Nemzeti Élőhely-osztályozási Rendszer (Á-NÉR) Magyarország növényzetének és élőhelyeinek térképezéséhez napjainkban leggyakrabban használt, többszörösen tesztelt és javított élőhely-osztályozási rendszer [Általános Nemzeti Élőhely-osztályozási Rendszer (Á-NÉR2007) Szerkesztők:Bölöni János, Molnár Zsolt, Kun András és Biró Marianna Vácrátót 2007]

Erdősítés: az erdőről és az erdő védelméről szóló 1996. évi LIV. törvény értelmében erdőtelepítés és erdőfelújítás

Erdőtelepítés: Az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alapból az agrár-erdészeti rendszerek mezőgazdasági földterületeken történő első létrehozásához nyújtandó támgatás igénybevételének részletes szabályiaról szóló 46/2009.(IV.16.) FVM rendelet értelmében erdei faállomány korábban más művelési ágú ingatlanon való telepítése

Élőhelyvédelmi irányelv – A Tanács 1992. május 21-i 92/43/EGK irányelve a természetes élőhelyek, illetve vadon élő növény- és állatvilág védelméről.

Fásítás: Az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alapból az agrár-erdészeti rendszerek mezőgazdasági földterületeken történő első létrehozásához nyújtandó támgatás igénybevételének részletes szabályiaról szóló 46/2009.(IV.16.) FVM rendelet értelmében a külterületen található fa, fasor, facsoport és fás legelő
a) fasornak kell tekinteni a miniszter által rendeletben meghatározott fajú, egy sorban lévő fák összességét, ahol a fák tőtávolsága nem nagyobb a fák idős korában várható korona átmérőjének a kétszeresénél;
b) facsoportnak kell tekinteni a miniszter által rendeletben meghatározott fajú fák idős korára várható korona vetülete által legalább hatvan százalékban fedett, ezerötszáz négyzetméternél kisebb földterületet;
c) fás legelőnek kell tekinteni az olyan legelőterületet, amely a miniszter által rendeletben meghatározott fajú fák idős korára várható korona vetülete által egyenletes elosztásban legalább harminc százalékban fedett

Fenntartási terv - Az európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területekről szóló 275/2004. (X.8.) Korm. rendelet alapján a Natura 2000 területen található közösségi jelentőségű és a kimelt közösségi jelentőségű fajok, illtetve élőhelytípusok kedvező természetvédelmi helyzetének megőrzését, fenntartását, valamint helyreállítását szolgáló intézkedéseket magába foglaló terv

Irányelv - A közösségi joganyag egyik gyakran alkalmazott típusa, amely elsődlegesen csak a célt vagy célokat fogalmazza meg. A tagállamoknak az irányelvben rögzített célokat el kell

érniük, de a nemzeti jog alapján meghozott intézkedésekkel ők maguk választhatják meg a megvalósítás módját és eszközeit.

Kiemelt közösségi jelentőségű faj - Az európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területekről szóló 275/2004. (X.8.) Korm. rendelet 2. B) és a 3. B) számú mellékletben meghatározott azon fajok, amelyek közösségi szempontból veszélyeztetettek, sérülékenyek, ritkák, illetőleg bennszülöttek, és amelyek megőrzéséért a Közösség kiemelt felelősséggel tartozik. Az élőhelyvédelmi irányelv II.. mellékletében ezek a fajok *-gal vannak megjelölve.

Kiemelt közösségi jelentőségű élőhelytípusok - Az európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területekről szóló 275/2004. (X.8.) Korm. rendelet 4. B) számú mellékletben meghatározott azon közösségi élőhelytípusok, amelyeket közösségi szinten eltűnés veszélye fenyeget, és amelyek megőrzéséért a Közösség különleges felelősséggel tartozik;

Kiemelt jelentőségű természetmegőrzési terület[1]: olyan közösségi jelentőségű terület, amelyen legalább egy kiemelt közösségi jelentőségű faj állománya, élőhelye vagy legalább egy kiemelt közösségi jelentőségű élőhelytípus található, az Európai Unió jogi aktusával történt jóváhagyást követően az élőhelyvédelmi irányelv 4. cikke (4) bekezdésének megfelelő természetvédelmi célkitűzés meghatározásával jogszabályban kihirdetésre került, és amelyre a kiemelt jelentőségű közösségi fajok, illetve kiemelt jelentőségű közösségi élőhelytípusok természetvédelmi helyzetének helyreállítása, illetve fenntartása érdekében az e rendelet szerinti természetvédelmi előírások alkalmazandók;

Közösségi jelentőségű élőhelytípusok: Az európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területekről szóló 275/2004. (X.8.) Korm. rendelet a 4. A) számú mellékletében meghatározott azon közösségi élőhelytípusok, amelyeket közösségi szinten az eltűnés veszélye fenyeget, vagy elterjedési területük zsugorodása, illetőleg eredendően korlátozott elterjedésük következtében kis területen lelhetők fel;

Közösségi jelentőségű faj: Az európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területekről szóló 275/2004. (X.8.) Korm. rendelet 2. A) és a 3. A) számú mellékletben, illetve az élőhelyvédelmi irányelv ŐŐ. mellékletében felsorolt növény- és állatfajok, amelyek közösségi szempontból veszélyeztetettek, sérülékenyek, ritkák, illetőleg bennszülöttek, megőrzésükhöz különleges természetmegőrzési területek kijelölése szükséges

Különleges madárvédelmi terület: Az európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területekről szóló 275/2004. (X.8.) Korm. rendelet 5. melléklet szerinti, olyan közösségi szempontból jelentős természeti értékekkel rendelkező terület, amelyen az 1. A) számú mellékletben meghatározott közösségi jelentőségű madárfaj, valamint az 1. B) számú mellékletben meghatározott vonuló madárfaj jelentős állománya, illetve élőhelye található, különös tekintettel a nemzetközi jelentőségű és egyéb vizes élőhelyekre;

Különleges természetmegőrzési terület: olyan közösségi jelentőségű terület, amelyen közösségi jelentőségű faj jelentős állománya, élőhelye vagy közösségi jelentőségű élőhelytípus található, az Európai Unió jogi aktusával történt jóváhagyást követően a természetes élőhelyek, valamint a vadon élő növény- és állatvilág védelméről szóló, 1992. május 21-i 92/43/EGK tanácsi irányelv (a továbbiakban: élőhelyvédelmi irányelv) 4. cikke (4) bekezdésének megfelelő természetvédelmi célkitűzés meghatározásával jogszabályban kihirdetésre került, és amelyre a kijelölés alapjául szolgáló közösségi jelentőségű fajok vagy közösségi jelentőségű

élőhelytípusok természetvédelmi helyzetének helyreállítása, illetve fenntartása érdekében az e rendelet szerinti természetvédelmi előírások alkalmazandók;

KÜVET: Magyarország külterületi vektoros digitális ingatlan nyilvántartási térkép.

Madárvédelmi irányelv: A Tanács 1979. április 2-i 79/409/EGK irányelve a vadon élő madarak védelméről.

MEPAR: mezőgazdasági parcella azonosító rendszer: a mezőgazdaásgi és vidékfejlesztési támogatásokhoz és egyéb intézkedésekhez kapcsolódó eljárás egyes kérdéseiről és az ezzel összefüggő törvénymódosításokról szóló 2003. évi LXXIII. Törvény 3.§ d) pontjában és a 115/2003.(XŐ.13.) FVM rendeletben szabályozott azonosító rendszer

Fizikai blokk: a Mezőgazdasági Parcella Azonosító Rendszerről szóló 115/2003. (XI. 13.) FVM rendelet alapján a földfelszínnek az e jogszabály rendelkezései alapján lehatárolt része.

Magas Természeti Értékű Területek (MTÉT): Az Új Magyarország Vidékfejlesztési Program zonális természetvédelmi célprogramjai olyan konkrétan lehatárolt, ún. Magas Természeti Értékű Területeken támogatják a gazdákat a természetkímélő gazdálkodási módok kialakításában és fenntartásában, ahol a mezőgazdasági hasznosítás folytatása különösen fontos feltétele az élővilág, a tájkép, valamint az épített és történeti értékek hosszú távú megőrzésének. Ennek érdekében olyan gazdálkodási előírásokat**,** csomagokat fogalmaz meg, amelyek önkéntes vállalásáért és teljesítéséért területalapú, vissza nem térítendő kifizetés illeti meg a gazdálkodót**.** A kifizetés nagysága arányos a választott előíráscsomag összetettségével, várható környezeti, valamint a termelés gazdasági eredményét befolyásoló hatásával.

Mezőgazdasági parcella: Az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alapból nyújtott agrárkörnyezetgazdálkodási támogatások igénybevételének részletes feltételeiről szóló 61/2009. (V. 14.) FVM rendelet alapján egy vagy több szomszédos táblából álló összefüggő földterület, amelyen egy növénycsoportot termeszt egy földhasználó

Tábla: Az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alapból nyújtott agrárkörnyezetgazdálkodási támogatások igénybevételének részletes feltételeiről szóló 61/2009. (V. 14.) FVM rendelet alapján a mezőgazdasági parcellán belüli, azonos hasznosítási irányú összefüggő földterület, amelyen egyföldhasználó egy növényfajt termeszt, beleértve a takarmánykeverékeket és a vegyesgyümölcsösöket is

Natura 2000 hálózat: Az Európai Unió élőhelyvédelmi és madárvédelmi irányelvei alapján, az irányelvek mellékletein szereplő növény- és állatfajok, valamint élőhelytípusokra kijelölt területek (ökológiai) hálózata. A Natura 2000 fantázia név, amely többek közt 3 féle terület típust is takarhat lsd. a Natura 2000 terület magyarázatánál.

Natura 2000 terület: A Natura 2000 hálózat részét képező, konkrét területek. Az egyes területek egyedi kódszámmal (pl. HUBN20067) és névvel (pl. Szilvásváradi Aszaló és Szilvás-patak mente) rendelkeznek. Az egyes területeket bizonyos faj/fajok és/vagy élőhelytípusok megőrzése érdekében jelölték ki. A Natura 2000 területnek 3 típusát különböztetjük meg: különleges természet-megőrzési terület, kiemelt jelentőségű természet-megőrzési terület és különleges madárvédelmi terület.